

БОРБЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ 1942
ЈУЛИ - АВГУСТ

I
ДОКУМЕНТА ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА
И ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

БР. 1

**ИЗВЈЕШТАЈ ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 1 ЈУЛА
1942 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О
НАПАДУ НА НЕПРИЈАТЕЉСКА УПОРИШТА КАПЕЛА,
АСИНА СТРАЖА И РАВНИ ГАЈ**

**I КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА**

Положај, 1 јула 1942

ДРУГАРСКОМ

ШТАБУ II КРАЈИШКОГ Н.О.П. ОДРЕДА
„ДР. МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“

Дана 30. VI о. г. снаге Ударне бригаде (4 »џете) и једна чета I батаљона тога Одрета вршиле су напад на непријатељска упоришта Капела, Асина Стража и Равни Гај. Непријатељ је истеран из предњих ровова, те је том приликом имао око 20 мртвих и више рањених. Заробљен је један „шмајсер“¹, нешто карабина и остале ратне спреме. Наши губици су: 7 мртвих и 7 рањених².

Шаљемо вам препис писма Оперативног штаба³, примљеног данас.

Друг Мећава⁴, са својом четом, нека се одмах врати натраг. Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар: Илија⁵ Пол. комесар II одрета: Бошко® Командант: Ратко⁷

(М.П.)

¹ Аутомат

* По наређењу Оперативног штаба за Босанску Крајину борбу козарских партизана за вријеме непријатељске офанзиве на Козари помагале су јединице Прве крајишке бригаде и Грмечки партизански одред. Једна из низа изведених акција била је и овај напад.

³ Редакција не располаже поменутиим писмом.

⁴ Народни херој Миле Мећава

⁵ Илија Матерић

⁶ Бошко Шилеговић

⁷ Народни херој Ивица Марушић-Ратко

ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ
НОП ОДРЕДА ОД 1 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ КРА-
ЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О НАПАДУ НА КРУШКОВАЦ

І КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА

Положај, 1. VII. 1942

Друже Шоша и Милоше!

Ја примам сву пошту од вас за мене прилично неуредно, а тако изгледа и ви од мене, те је то разлог да се не можемо никако договорити и координирати рад. Када стигне писмо од вас са захтјевима, оно обично буде уручено касно тако да се не могне ништа учинити.

Шаљем вам препис писма¹ Оп. штаба. Ја ноћас идем за Опер. штаб да их усмено упознам са ситуацијом а после тога долазим до вас.

Истовремено опширно ћу извјестити и самога Милорада².

Неки дан, 27/У1. напали смо на Крушковцу непријатеља, спалили 3 аута (камиона), заробили 3 официра и нешто (40 комада) радничквг шкарта⁸ из Дубице.

С обзиром на мој скори долазак ја вас нећу опширно писмено обавјештавати.

Чете 1 батаљона Драгана (3), Егића⁴ — Лазића⁵ (4), Остоју⁶ (1) упућујемо вама. Ударна бригада тражи да се овамс, упуте све њене снаге на томе терену и то што хитније.

У Опер. штабу бранићу наше зај. мишљење да само **брз** и **непосредан** напад на непријатеља значи вама помоћ.

Много вас поздравља ...

до скорог виђења

Бошко⁷

. . .

По доласку из О. штаба ја ћу на тај терен прећи без обзира на тешкоће. Ви би могли већ сада изабрати 3—5 добрих парт. курира који ће се самном пребацити до вас, **који зна-ЈУ** пут.

Бошко

¹ Редакција не располаже поменутиим писмом.

² Милорад Мијатовић

³ Односи се на један дио декласираних елемената у радничким редовима у Дубици.

* Душан Егић

⁴ Лазо Лазић, политички комесар чете

* Остоја Мијић, погинуо као командир чете јула 1942 год. за вријеме Козарске офанзиве.

⁷ Бошко Шилеговић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ ПОП ОДРЕДЛ
ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРА-
ЈИНУ О ВОЈНИМ АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ ЗА
ВРИЈЕМЕ ОД 13 ЈУНА ДО 1 ЈУЛА 1942 ГОДИНЕ¹**

ШТАБ V КРАЈИШКОГ Н.О.П.О.

ПЕТНАЕСТОДНЕВНИ ИЗВЈЕШТАЈ
о војним акцијама и политичком раду од 13 VI до
1 VII 1942 године

13-^1-42 г. 2 и 3 чета III батаљона водиле су борбу са четничком бандом у селу Пеуљама. Банда је била надмоћнија те су се наши морали повући из села Пеулжа према Тичеву. Том приликом изгубили смо два друга партизана који су пали банди у руке и како смо послњје дознали једног су заклали.² Тога дана банда је у борби имала на располагању талијанске топове и бацаче мина.

14-У1-42 г. 1 чета III батаљона промјенила је свој досадашњи положај који је држала у Награђама и прешла у Тичево. 2 и 3 чета овог батаљока вршиле су претрес шуме према селу Пеуљама и извиђања према селу Маринковцима.

15-^1-42 г. 1, 2 и 3 чета III батаљона водиле су огорчену борбу са четничком бандом на Малом и Великом Тичеву. Четничка банда била је прилично бројна: 400—500, а поред тога имала је на располагању италијанске топове као и бацаче мина са талијанском послутом на том оружју. Послњје дуже борбе наши су их присилили на повлачење. Четници су имали много жртава. Са наше стране погинуо је један партизан, који је остао бољестан у селу Црнцу, а двојица су лакше рањена, од којих је један политички комесар III батаљона.

16-У1-42 г. Три чете III батаљона вршиле су чишћење теренз на којем је вођена борба. Том приликом нађено је непшто ситних војничких ствари и доста празних чаура.

19-У1-42 г. Ноћу између 17 и 18 о. мј. један вод 2 чете II батаљона поставио је нагазну мину на цести Дрвар—Ресановци, у селу Каменици. Исти вод држао је засједу са друге стране цесте на Растовој Главици. Из Дрвара према Грахову наишло је неколико камиона са окупаторском војском и под четвртим камионом мина је експлодирала и камион дигла у ваздух.

¹ Редакција располаже извјештајем умноженим на шапирографу.
, Милош Тица

Остали камиони су одмах стали и наши су на њих осули брзу паљбу из аутоматског оружја. Цијени се да је био већи број мртвих и рањених, пошто се чуо велики јаук. У исто вријеме италијанска артилерија из Дрвара осула је ватру плотунском паљбом на положаје наших партизана, који су се морали повући али без губитака. Камиони су продужили пут Грахова а један се је — вјероватно са рањеницима — повратио за Дрвар. 20-У1-42 г. I вод 2 чете III батаљона извршио је извиђање на Марином Брду више села Маринковаца, остала два вода била су на положају цијели дан. Тога дана није било борбе.

21-У1-42 г. Једна патрола 3 чете II батаљона извршила је препад на непријатеља код Просјеченог Кука на Каменици, убила једног непријатељског војника и повукла се без губитака.

22-У1-42 г. Једна десетина 3 чете II батаљона извршила је ноћу препад на непријатеља крај испоставе у Дрвару. Непријатељ је осуо јаку ватру и наши су се морали повући без губитака. 23-У1-42 г. Патрола 2 вода I чете II батаљона сукобила се је са непријатељском патролом код Кеџманове куће над брином. Непријатељска патрола била је јачине 10 војника а наша патрола 2 војника. Сукоб је био неизбјежан и наши су отворили ватру на непријатељску патролу. Непријатељ је изгубио једног војника а остали су се дали у бегство. Наши нису имали губитака.

24-У1-42 г. Цио Ударни батаљон кренуо је из Поповића преко шуме у правцу Пљеве провевши цијели дан у покрету према Пљеву.

Истог дана унипген је један непријатељски камион од нагазне mine коју је иоставила 3 чета II батаљона прије неколико дана на цести која пролази кроз село Каменицу.

25-У1-42 г. Рано ујутро по распореду Ударни батаљон почиње се пречишћавањем села Пљеве. I и 3 чета пречишћавале су Драгнић Подове у намјери да се спусте у саму Пљеву и одмах су ухватиле једног четника од којег су одузели једну пушку и 28 метака, док је осталих неколико бандита успјело побјећи. 2 чета која је имала задатак да прочисти село Пљеву наишла је на засједу четника у јачини једног вода. Започела је борба која је трајала један сат. Том приликом заробљено је 6 карабина, 200 ком. метака, 2 француске бомбе, 2 пиштоља, 2 ловачке пушке, неколико ђебади и остала спрема. Непријатељ је имао два мртва и више рањених а на нашој страни погинуо је друг партизан Стеван Карановић и лакше рањен друг Душан Рађеновић. 4 чета са замјеником команданта одреда³ пречишћавала је село Пљевске Подове к Козици где је наша сакривен четнички топ калибра 65 мм, заробила двије војничке пушке, једну цивилну и уз њу 40 метака. Цијели дан настављено је

⁵ Милутин Морача

чишћење околних села, гдје је банда успјела побјећи у шуму и концентрисала се пред вечер на другој страни, те напала на кухињу гдје је дошла увече наша 2 чета. Због изненадног напада банде наша чета морала се је повући и успјела је спасити кухињу, изузев два казана које су четници заплијенили. Топ је поново пао у руке банде. У овој борби непријатељ је имао 4 мртва и 12 рањених. На нашој страни било је 5 лакше рањених.

Истог дана једна патрола 4 чете II батаљона у саму зору отишла је у четничке ровове на Стожиштима, које четници по ноћи напуштају. Патрола је засјела у ровове и чекала четнике. Након извјесног времена наишло је на ровове 8 четника, које је наша патрола похватала. Том приликом заплијењено је 3 карабина, 150 метака, 1 пиштољ, 12 пиштољских метака, двије фишеклије, два опасача, 100 лира, 20 марака, 350 куна, 138 динара, један сат и једне војничке ципеле.

26-У1-42 г. Рано ујутру Ударни батаљон кренуо је преко шуме у правцу батаљона „Пелагића“ у селу Вранићи и Стројице.

28-У1-42 г. Четници су концентрисали своје снаге код Мркоњића и у селима око Пљеве под командом Дреновића. Заједно са четницима једна сатнија домобрана напала је на Ударну чету III крајишког одреда. Наша 1 и 3 ударна чета притекле су у помоћ Ударној чети III крајишког одреда и успјеле су потиснути непријатеља наносећи му велике губитке. Том приликом наше снаге заробиле су два топа (65 и 37 мм), 3 тешка митраљеза (од којих два неисправна), 3 пушкомитраљеза и око 100 пушака, један бацач мина без двоношца и доста мина, као и 6 коња од којих 2 са седлом а остали са митраљеским самарима. Осим тога заробљено је и 7 домобрана, који су саслушани и упознати са циљевима наше борбе те потом пуштени својим кућама. Наши су били без губитака.

29-У1-42 г. Снаге нашег Ударног батаљона и ударних чета III одреда наставиле су са чишћењем села Козила, Пљеве, Пљевских Подова и Драгнић Подова гдје је непријатељ у саму ноћ заузео једну коту, одакле је тукао наше положаје. Том приликом смо изгубили 3 друга из 1 чете, док су из 3 [чете] три лакше рањена. Непријатељ је имао више мртвих и рањених војника — четника.

30-У1-42 г. У току борби које је водио Ударни батаљон изгубљено је 8 пушака од погинулих и рањених другова и утрошено око 7.000 метака. Оружје заробљено од непријатеља остало је у III крај. одреду, гдје је од истог, по наређењу замјеника команданта Оперативног штаба, формирана једна чета. Осим топа 65 мм, бацача са муницијом, такођер је намирен број изгубљених пушака и узета су два неисправна тешка митраљеза; од заробљених коња Ударни батаљон је узео 3 коња за своју употребу.

Непријатељски авион бомбардовао је школу у селу Строчицама гдје су се налазили напш рањени и ооољели друтови. Том приликом погинуо је друг Ђуро Карановић и рањен један сељак који је гонио комору.

1-УН-42 г. 2 вод IV чете II батаљона, приликом повлачења Италијана из Дрвара, напао је непријатељске колоне са лијеве стране цесте из Мисија и нанио им извјесне губитке. Усљед непријатељске артилеријске ватре наши су се морали повући.

Исте чете⁴ истог дана, пошто су Италијани напустили Дрвар,⁵ чете II батаљона вршиле су блокаду града, да цивилно становништво не би ишло у град, јер се је претпостављало да је непријатељ поставио нагазне мине по путевима и зградама. Послије прегледа града чете су отишле на положај према Грахову и успоставиле везу са осталим снагама.

Истог дана два вода 2 чете III батаљона држали су положај на самој ивици Једсвника. Тога дана Талијани су се повлачили из Дрвара, Корита, Ресановаца и Пећи према Грахову. У току дана италијански авиони бомбардовали су ивицу шуме Једовник и том приликом теже ранили једну другарицу и лакше једног друга, а убили два коња.

ПОЛИТИЧКИ РАД: Политички рад по четатама одржава се редовно, уколико се чете нису налазиле на специјалном задатку или стално у покрету. У четатама I, II и III батаљона одржавани су редовни политички часови, док су у Ударном батаљону изостајали, пошто се је тај батал>он налазио готово стално у покрету и већим акцијама, гдје је било мање могућности за политички рад.

Свакодневно се читају радио вијести, извјештаји са фронта у земљи и ван ње. Читају се редовно сви прогласи и брошуре, који излазе из личног и нашег обавјештајног бироа. Партизанима се говори о борби хрватског народа, о борби личких и хрватских партизана и њиховој улози у стварању јединствене fronte у нашој земљи против свих поробљивача. Борцима се говори о значају стварања братства између српског, хрватског и словеначког народа у данима кад фашизам употребљава сва средства, служећи се највећим лажима и преварама, само да би унио раздор међу братске народе, само да би их разједињене и завађене лакше уништио и земљу опљачкао.

Војска је дисциплинована и поштује команду. Огорченост и мржња против четника као издајника Народно-ослободилачке борбе је неизмјерна.

Позадина на петровачком и дрварском сектору добро је сређена, а на граховском сектору нагло се поправља. Народ

⁴ Вјероватно односи се на чете Другог батаљона.

⁵ Италијани су напустили Дрвар 1 јула 1942 године. Опширније о томе види док. бр. 32.

прилази искрено нашем покрету и помаже **материјално** нашу војску, премда га је окупатор **до** гола опљачкао, и радо се одазива на сваки посао, ако је у корист војске и фронта. Морал код народа у овоме крају стоји високо, нарочито у последње вријеме, откад су се Италијани почели повлачити из ових крајева и откад је народ осјетио велику слабост окупатора.

Одржавају се конференције и зборови на терену читавог одреда. Народ радо посјећује зборове и конференције.

ВЕЗА: Везе са сусједним одредима одржавају се редовно, а са другим повремено. Везе са батаљонима на нашем сектору су редовне а са Ударним батаљоном веза је била слабија док је био на сектору III крај. одреда.

СТАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА: Граховски сектор је дјеломично окупиран (град и неколико села); петровачки и дрварски сектор су потпуно чисти од непријатељске војске. Талијанске снаге се повлаче према Книну и скоро све главне њихове снаге су напустиле територију нашег одреда. Рачуна се да у Грахову нема више од 500 талијанских војника, иако се тачан број не зна. Талијанско повлачење осигуравају четници, који су заузели неколико кота уз сам град.

Секретар штаба":
Јово Павић

Командант и политкомесар
отсутаи.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 186/42

Од 18. VII. 1942
а. а. Т.

" У то вријеме у Босанској Крајини у штабовима одреда нису постојали начелници штабова, већ је ту дужност унеколико вршио секретар штаба.

ИЗВЈЕШТАЈ ОД 2 ЈУЛА 1942 ГОД. О СИТУАЦИЈИ У СЕМ-
БЕРИЈИ И ПОТРЕБИ ОДРЖАВАЊА СТАЛНЕ ВЕЗЕ¹

2-УН-42

Драги другови

Примио сам Ваше писмо.² Нема сумње да је и самим тим оно од великог значења за сада, самим тим што послије четири мјесеца добисмо конкретну везу са Вама. Ту везу од сада ни-пошто не смијемо напуштати, нарочито с обзиром на посебност нашег положаја и прилика под којима живи преостали дио партизана нашег одреда који се послије борбе са четничким бандама (26. П. 42) задржао на овом терену.³ Оружана снага партизана овдје 30 пушака, са довољно муниције, бомби и сваки са пиштољем. Не живимо као партизанска јединица него у групама од 3—5 највише, организовано подијељени по селима у Равни,⁴ но стално повезани и покретни. Налазимо се пред двоструким непријатељем. Четничке банде трагају свакодневно за нама, допуњујући своје савезнике усташе. Нисмо способни за било какве нападне акције, а на сваком мјесту гдје год можемо оружаном тучемо четнике, бранећи се од њихових настртаја.

Ових дана очекујемо долазак једне од наших бригада⁵ која је преко курира најавила свој покрет ка Мајевичком сектору. Како сазнајем — у снази од 1000 бораца и 80 аутомат. оружја. Допрли су још прије три дана до цесте Тузла — Зворник. Ми се, дакле, налазимо у стадију очекивања. Наравно да, чим они допру, пређемо у Равни са стварањем акција у позадини и усташкој и четничкој.

Већ сам Вам јавио по куриру, да је долазак курира измијенио наше намјере да се пребацимо преко Саве к Вама. То би било једно, последње, али за нас и најнезгодније рјешење неподносиве ситуације под којом смо преживјели пуна 4 мјесеца. Стање се погоршало још више претстојећим споразумом четника и мјесне званичне власти.® То су неки сепаратни спо-

¹ Оригинал извјештаја, писан руком, налази се у архиви ЦК СКС.

• Редакција није пронашла ово писмо.

* Опширније о овој борби види Зборник. том IV, књ. 3, док. бр. 87.

* Семберија

⁵ Односи се на Групу ударних батаљона из Источне Босне, која је 2 августа 1942 год. реорганизована у Шесту источно-босанску бригаду.

* Усташка власт

разуми по Босни већ према крајевима, гдје нису још ликвидирана петоколонашка официрска водства. Прелазак к Вама значио би напуштање неких терена, али би то имало врло тешких посљедица с обзиром на рад и наш утицај. Но у интересу очувања наших кадрова, ми смо намјеровали да претр-гшмо привремено и то, такав нам се наметао излаз. Данас се ситуација утолико измијенила, што четничко-усташки споразум до сада није постигнут захваљујући народном расположењу и стварном утицају који имамо у читавом крају.

Претстојећи долазак наших снага ускоро олакшава нам подносивост свих потешкоћа.

У вези са комбиновањем наших (сремских) снага са јединицама нашег одреда, мислим да то можемо остварити тек кад дође одред који је у саставу бригаде, гдје би ми све Сремце у сагласности с Вама пребацили на терен који у писму наводите. Овдје се за сада не налази ни један партизан Сремац.

Извјеиштај курира који су дошли из Шејковића гласи: Ми стојимо у читавој Ист. Босни одлично. Повратили смо поново све изгубљене положаје и териториј све до Дрињаче, након експедиције.⁷ Дангићев наслѣдник Рачић претјеран је преко Дрине. Борбе које су стално вођене посл>едњих мјесеци углавном су носиле карактер рапгчишћавања четнич. банди, које су нанијеле озбиљних губитака партизанима нападајући стално с леђа. Озренски одред је претрпио сличан случај као и наш Мај. Н. О. П. одред, упадом четника у штаб, гдје су побили неколико чланова иггаба. Ми смо ипак господари Источне Босне. Прије неколико дана наши су по непровјереним верзијама заузели Власеницу, приближили се Зворнику с једне стране, с друге стране, како чујем, неколико хиљада партизана налази се у подручју око Тузле.⁸ Стварне намјере и операције нису ми познате.

Потребно је: у року од 8—10 дана поново истим каналом да упутите курира овамо. Шаљите нам сав Ваш агит-проп. материјал. Ми овдје немамо ништа ново. Зато Вам ништа не можемо послати. Немамо никаквих веза са Врх. Ш. нити са Ц. К.

Опросите, ово пишем у посљедњи час. У будуће биће уредније. О начину Ваших пошиљки, наине којим путем, усмено ће курир саопштити. Ви нам ту морате помоћи, усљед наших никаквих веза са сремском страном.

С. Ф. С. Н.

Друтарски много поздрава
Миленко⁰

⁷ Мисли се на Другу непријатељску офанзиву против партизанских јединица у Источној Босни.

⁸ Ове вијести нису тачне, пошто се у то вријеме око Тузле нису налазиле никакве партизанске јединице.

* Миленко Стојаковић

**ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОН ОДРЕДА
ОД ЈУЛА 1942 ГОД. ЗА ПРОБИЈАЊЕ СНАГА ОДРЕДА ИЗ
НЕПРИЈАТЕЉСКОГ ОБРУЧА¹**

**ПЛАН ПРОБОЈА НЕПРИЈАТЕЉСКОГ ОБРУЧА И ИЗЛАЗ
ИЗ КОЗАРЕ²**

Одлуком штаба одреда и О. К. и у циљу спасавања живих снага овог одреда, одлучено је да се изврши пробој. Пробој се врши на јуриш у правцу Јеловац—Јутрогашта—Градина—Крива Ријека—Каран.

РАСПОРЕД СНАГА

Ударни батаљон наступа, напада и пробија на левом крилу Патрија—Цвијића Брдо прско Долова, Јеловца зв. Брдо, напада на Планиницу до Средела. По пробоју оставља део снага на цести за осигурање прелаза на цести од Приједора. Уз помоћ позадинских чета треба да организује прекопавање цесте. Ово осигурање остаје до пролаза све коморе. Са осталим снагама прогања непријатеља и поставља фронт према Асиној Стражи и Брезичанима. За читаво време мора бити у вези са I батаљоном који се налази десно од ударног батаљона и мора имати заломљено своје лево крило према непријатељу у Паланчишту.

Од почетка I батаљон креће са Патрије Доловима и са десним својим крилом завија према јеловачкој цркви и помаже II батаљону у ликвидирању истог упоришта. Са левим својим крилом напада у заједници са ударним баталјоном да ликвидира Планиницу. По ликвидирању Јеловца све своје снаге рокира у лево на ликвидацију и потом наступа у правцу Градине, Марини, Грабашнице. Везу одржава лево са ударним батаљоном, а десно са II батаљоном.

II батаљон напада левим крилом са Патрије и Долова преко Чудића куће и Југовића Брда, напада и ликвидира Цвијића Гај и Хајдеровце, Доњи Јеловац, а са десним крилом нагхада од Патрије преко Југовића Брда, Гајева, Хајдеровце, Горњи Мирковац. Одржава везу лево са I баталјоном, десно са III батаљоном. По ликвидацији наступа у правцу

III батаљон наступа долином Мљечанице и обронцима Патрије према Хајдеровцима и преко истих шума Мирковац. III батаљон треба упутити ударну чету да се пробије што пре

¹ Заповијест је писана 3 јула 1942 године.

² Опширније о непријатељској офанзиви на Козару види док. бр. 6, 7, 8, 12, 28, 43, 50, 55, 57, 144, 147 и 164.

у позадину непријатељских ровова и да напада бочно и с леђа Хајдеровце. По изласку на цесгу осигурава исту од Дубице и уз помоћ позадинских чета руши мост на цести и за време борбе треба да остави једну чету са тешким митраљезом код Међувођа на линији Поглеђево—Трубарци према Стражици и Елезовачи. После пребацивања свију снага III батаљон прикупља се и креће се у правцу Кнежица—Мурати, Тубића Брдо—Бањаци. Штаб одреда ће бити у Тубића кући.

IV батаљон у заптитници јединицама и читавој комори. Лево крило IV батаљона, гледајући од места одакле се креће, иде Витловском, Мљечаницом до Бокана. Ту излази на вис и обронцима Патрије, ХајдEROваца креће се преко Радишића Гаја, заобилазећи десно Цвијића Гај. Иде горњим делом ХајдEROваца правац Кнежица држећи везу са III батаљоном који се налази на томе крилу. Лево крило креће се лево од Чупића куће према Паланчишту—Похарино Брдо на Ђаковића дућан на цести у Јеловцу. Држи везу са ударним батаљоном који се креће према

На Планиници оставити чету за брзо рокирање на средини између левог и десног крила у резерви.

При штабу IV батаљона остају снаге бригаде.

Отступања нема ради напуштених сектора и војне ситуације у којој се одред налази.

Нове рањенике извући и носити са собом.

Сваки батаљон опскрбити се са по једном рез. четом ради ношења рањеника.

Оставити резерву војске којом ће бат. располагати.

Батерија — један брдски и један противтенковски топ постављају се на Брдо Чупића за тући Цвијића и Равни Гај, Хајдеровце. По ликвидирању истих крећу за II батаљоном. Из почетка рањеници и комора прикупљају се код Чупића куће. По последњем извештају из штаба одреда крећу за Каран.

Командант одреда,
Обрад³

³ Обрад Стишовић

2 Зборник том IV, књ. 6

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 3 ЈУЛА 1942 ГОД. О БОРБАМА ЗА ВРИЈЕМЕ НЕИРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ НА КОЗАРИ¹

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА Н. О. П. и Д. В. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Снаге Петог крајишког Н. О. П. одреда (Ударни батаљон) пребацио се на сектор батаљона „ИСКРЕ“⁴ и осталих дијелова Трећег крајишког Н. О. П. одреда.

У прелазу преко Пљевских Подова четничке банде нападе су наше снаге. Борба је трајала читав дан. Један дио наших снага тјерао је банде према Подгорији и Герзову како би четничке снаге одвукли од Рибника и Кључа. Од четника заробио је наш Ударни батаљон 12 пушака, 1 топ и нешто спреме разне. Непријатељ је имао 1 мртвог и 17 рањених, наши губици 1 мртав и 5 рањених. Сутрадан Ударни батаљон Петог крајишког Н. О. П. одреда продро је до штаба Трећег крајишког Н. О. П. одреда и до батаљона „Пелагић“.

28 јуна 1942 г. усташко-четничке банде (600) нападе су на Ударни батаљон Петог крајишког Н. О. П. одреда и на Ударну чету Трећег крајишког Н. О. П. одреда. Непријатељски напад је био одбијен и наше снаге прешле су у противнапад и наставиле са гоњењем непријатеља. Том приликом ухваћена је једна читава чета четника и 8 хрватских војника и више рањених. Заробљено је 2 топа, 3 тешка митраљеза, 3 пушкомитраљеза, 50 топовских граната, неколико десетина бацачких мина, Еџа количина пушака, неколико кожа и остале ратне спреме.

9 јуна почела је њемачко-усташко-четничка офанзива на терен Козаре.² Непријатељ је имао задатак да муњевитим налетом „прочисти“ Козару и да „смири“ све друге крајеве, да привредно и политички осигура и уреди западну Босну.

Од свих ових постављених задатака њемачко-усташко-четнички бандити за ових 20 дана борбе нису успјели да остваре ниједан.

Брижљиво припремани здругови и пуковније, елитна усташка војска са звучним именима „Др. А. Павелић“, „Витеза Славка Кватерника“, „Црнокошуљаши Францетића“, обучени и опремљени у Бјеловару, Загребу, Вараждину — разо-

¹ Оригинал саопштења умножен је на гештетнеру.

² Опширније, у овој књизи, о непријатељској офанзиви на Козари говоре слиједећа документа: 3, 7, 9, 13, 28, 43, 50, 55, 57, 145, 148 и 165.

ОПШТЕЉЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА

Н.О.П. и Д.В. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ.-

Снаге Петог Крајинског Н.О.П.Одреди (Ударни баталон) пребацио се на захтор баталона "АСИРС" и осталих дијелова Трећег Крајинског Н.О.П. Одреди.

У прелазу преко Шљивских поља четничке Силе напале су наше снаге, борба је трајала читав дан. Једна дио наших снага тврђаву су Силе према Подгори и Герасову како би четничке снаге одлучили од Рибника и Клаваца од четника. Заробило је наш ударни баталон 12 пушка, 1 топ и нешто опреме разне. Непријатељ је имао 1 мртвог и 27 рањених, наши губитци 1 мртав и 5 рањених. Сустрани ударни баталон Петог Крајинског Н.О.П. Одреди предро је до штаба Трећег Крајинског Н.О.П. Одреди и до баталона Пелагић.

28. јуна 1943 г. Усташко-четничке Силе (600) напале су на Ударни баталон Петог Крајинског Н.О.П. Одреди и на ударну чету Трећег Крајинског Н.О.П. Одреди. Непријатељски напад је био одбијен и наша снага прешло су у против-напад и наставиле са гољеним непријатеља. Том приликом ухваћена је једна читава чета четника и 8 крајинских војника и више рањених. За-робљено је 3 топа, 3 тешка митраљеза, 3 пушко митраљеза, 50 топовских гренада, неколико десетина бацалних мина, већа количина пушака, и неколико коша и остале ратне опреме.

7. јуна 1943 г. је извршено земљачко-усташко-четничка операција на терену Козара. Непријатељ је ни о чему није, на цуљевитим вилетом прочисти Козару и даље извршава друге циљеве, да припреди и политички осигура и уреди западну Босну.

Од ових ових политичких и ратних земљачко-усташко-четнички баталони са ових до и на. Борба између усташа, да се ствари изједна.

Брзотемно припрежени збогом и пуковинаје, а итима усташке војске са значајним именима: др. А. Павелић, "Витеза Слава Квистерника", "Прикопувачи Српских", обучени и опрежени у Бјеловару, Загребу, Сарајеву, разоружани су и распуштени од наше јуначке партизанске војске на Чеглечеву, Равној Гори, итд.

За свега двадесет дана Србе, борбе какве се дешавају у Крајини, непријатељ има преко 3.000 мртвих и рањених. Количине запаљеног ратног материјала огромне су. Западна Босна припремно и политички својом огромном акцијом у ратима је партизана. Гласници се нападају, освајају и држе.

Непријатељ се налази на теренима Козара. Он је још увијек јак, он још увијек напада, али наша млада партизанска војска одмаца је толико ефикасних операција на Козару и остале ослободене крајеве па смо убједени, да ће и ова ефикасна операција драматички судбину ових осталих.

Напоменају 3 јуна 1943.

Сарт емануел: Слобода народу

Политички комесар
Н. Поповићу

Командант,

Истича

ружани су и разбијени од наше јуначке партизанске војске на Чогличеву, Равном Гају, Пискавици.

За свега двадест дана оорбе, борбе каква се не памти у Крајини, непријатељ има преко 3.000 мртвих и рањених. Количине заплијењеног ратног материјала огромне су. Западна Босна привредно и политички својом огромном већином у рукама је партизана. Градови се нападају, освајају и руше.

Непријатељ се налази на теренима Козаре. Он је још увијек јак, он још увијек напада, али наша млада партизанска војска одбила је толико фашистичких офанзива на Козару и остале ослобођене крајеве, па смо убијеђени да ће и ова фашистичка офанзива доживјети судбину свих осталих.

На положају 3 јула 1942.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
на положају.

Командант,
Коста³

(М. П.)

БР. 7

**ЗАПОВИЈЕСТ ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 3 ЈУЛА
1942 ГОД. ЗА НАПАД НА ДОБРЉИН**

Положај, 3 јула 1942

**І КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА**

ПЛАН НАПАДА НА ДОБРЉИН¹

У јеку највеће непријатељске офанзиве на нашу ослобођену територију, снаге Ударне бригаде, уз помоћ једног дијела снага І батаљона II К. одреда „Младен Стојановић“, нападају крволочно мјесто Добрљин. Циљ нашег напада јест, да задамо непријатељу ударац за леђима, да тиме отеретимо снаге Козарачког одреда² и истима омогућимо разбијање непријатељског обруча.

³ Коста Нађ

¹ Трећег јула у 24 часа заузет је Добрљин. Заробљено је 300 домобрана и 5 официра, а заплијењено 5 тешких митраљеза, 3 бацача мина, 6 пушкомитраљеза, 400 карабина, неколико сандука мина за бацач и око 70.000 пушчаних метака. Види док. бр. 8 и 9.

* Односи се на Други крајишки НОП одред

Добрљин је познат као крваво усташко мјесто, из којег су потекли познати усташки крвници и мјесто у којему је убијено стотине и стотине невиних српске дјеце, жена и мужева. Из Доорљина су ишле пљачкашке усташке хорде које су увијек користиле сваку офанзиву за пљачкање наших села и убијали невиног ненаоружаног становништва.

Добрљин је мање индустријско мјесто у којем постоји Шипадова пилана, сепарација угљена и електрична централа. Опкољен је с горњег дијела са нашом ослобођеном територијом, док с лијеве стране тече ријека Уна, чија је обала и с једне и с друге стране под непријатељском контролом. Сам град данас брани до 250 домобрана — резервиста, старијих годишта, који нијесу нарочито расположени за борбу.

ДРУГОВИ ПАРТИЗАНИ, ДЕСЕТАРИ, ВОДНИЦИ, КОМАНДИРИ, КОМАНДАНТИ и ПОЛ. КОМЕСАРИ!

Наш напад на Добрљин мора бити силовит, брз и уништавајући за непријатеље. Вечерас сви ми морамо да даднемо све од себе да освојимо усташко гнездо Добрљин. Послије јучерашњег чишћења наших чета и стријељања кукавице — бившег партизана Ивице Бешинића, морају наше чете извршити овај задатак под цијену највећих жртава. Вечерас у никојем случају повлачења нема, и наше је зборно мјесто ДОБРЉИН.

Наш улазак у град мора бити достојан партизанског имена и наше славне борбене партизанске прошлости. Нашим уласком и поступцима у граду морамо доказати да смо ми права народно-ослободилачка војска, која носи смрт и уништење свим непријатељима народа и слугама окупатора а најлепше поступамо према невином становништву без обзира које су вјере и народности. Ова наша акција не смије бити упрљана пљачком и самовољом, него се сви морамо држати наређења која су издата поводом ове акције.

Паљење појединих непријатељских зграда које ће се вршити, нема карактер освете, него су то потребне мјере за уништење непријатељских војничких и економских упоришта и као таква се имају схватити и објаснити и становништву и заробљеним војницима.

Вечерас морамо доказати да смо вриједни имена и славе коју уживају партизани Југославије, како у земљи тако и у читавом свијету, а нарочито ми партизани Ударне бригаде Карана и Козаре.

РАСПОРЕД:

3. чета III батаљона и 3. чета IV батаљона I. К. Ударне бригаде провлаче се преко цесте и пруге, прилазе Уни и низ Уну крећу у правцу Добрљина, гдје нападају и заузимају фабрику, сепарацију, жељезничку станицу и колонију. Пале код сваког упоришта неку мању зграду ради оријентације и хвата-

на везе са осталим снагама. Једна десетина тих снага одваја се према Уни и заузима кереп³, и припрема све за његово спаљивање када добије везу од штаба 3. чете. Постоји вјероватност да на станици има блиндирани воз. Тај воз има заузети једна десетина 3. чете, и то тако да ће му се тихо привући, те ускочити у локомотиву и оклопни вагон. По уласку у воз и његовом заузимању, набавити упаљиви материјал и спалити га са локомотивом, као и све остале вагоне на станици.

2. чета III батаљона иде Прошића јарком, упада у град, ликвидирајући путем непријатељске страже и упоришта. Непријатељске страже су: Тешића кућа, кућа Љубише Поповића (Какуш), пролазе католичку цркву, нападају директоров стан — гдје је већа непријатељска стража (око 20 војника), те се приближују старој и новој кантини гдје се вјероватно налази непријатељско упориште. Код директорове куће састају се са снагама 4. чете I батаљона II одреда (замј. командира Милан Згоњанин).

Један вод 4. чете I батаљона II одреда са замјеником командира Миланом Згоњанином (30 карабина и 3 п. митраљеза) продире Мисирачким потоком ликвидирајући путем непријатељске ровове, долази пред директоров стан, гдје се спаја са снагама 2. чете III батаљона Ударне бригаде, одакле заједно нападају непријатељско упориште кантину.

Други вод 4. чете I батаљона II одреда појачан са 20 карабина и једним п. митраљезом из митраљеског одјељења I чете I батаљона II одреда продире Зечевим јарком, ликвидирају Ђурића стражу, другу стражу Милоша Ђурића (на цести), крећу се средишту града и ликвидирају страже које се налазе: у Прошића Младена кући, Ђурића Влајка и крећу школи гдје се налази један дио непријатељских војника. Код општине хватају везу са осталим снагама Ударне бригаде и I батаљона II одреда.

Све снаге, упадом у град и свршавањем својих задатака, повезују се још у току борбе, одвајају поједине водове на ликвидацију мањих непријатељских упоришта (као жандарске касарне — 8 жандара). На сваком заузетом упоришту и стражи запалити неку мању зграду или шупу ради оријентације и хватања везе са осталим снагама. Средиште веза за све снаге је код општине, гдје имају да се шаљу курири и повезују између себе поједине чете.

Тешки митраљез I батаљона II одреда заузет ће положиј код Бремзера а са задатком да туче непријатељско упориште: стару и нову кантину, жандарску касарну, школу. Главни му је циљ нова кантина. Тући ће само горње прозоре. Чим се појави ватра у близини тученог упоришта, тешки митраљез прекида паљб⁴.

⁵ Скела

Бацачи се налазе код Динаре и Грозде и великим минама тући ће кантину и школу а са малим минама остала непријатељска упоришта (сепарацију, жандарску касарну, железничку станицу). Чим се појави паљење кућа, бацачи престају тући у близину ватре. У случају појаве ватре са друге стране Уне, бацачи туку преко Уне плотунском паљбом (2 пута по 3 мине).

ЗАСЈЕДЕ:

1.) Засједу према Новом код Стрижанског моста даје I вод I чете IV батаљона појачан са 8 партизана 3. чете I батаљона II одреда и уз помоћ позадине руши и пали мост на цести и брани прилаз од Новог, а по могућности и преко Уне отварајући плотунску палбу на сваку непријатељску колону. (Код моста чекат ће их колона позадине опигине Кајничке).

2.) Засједу према Коетајници (код Грбића) даје II вод I чете IV батаљона појачан са 8 партизана из 3. чете I батаљона II одреда. Имају задатак да бране прилаз из Костајнице, а по могућности срушит ће и мост код Ђурића ликвидирајући стражу. Иста засједа руши пругу и телефонску везу између Добрљина и Костајнице.

3.) Засједу између Стрижанског моста и Добрљина и то на мјесту гдје није покидана пруга, што ближе Добрљину даће 3. вод I чете IV батаљона Ударне бригаде. Има задатак да поруши пруту и да припуца евентуално на оклопни воз уколико би исти пошао у том правцу, као и порушити све телефонске везе ако постоје.

Све засједе имају дужност да уз помоћ позадине сруше што више цесте, пруге и телефонске линије, те навале на саобраћајнице што више материјала који би онемогућавао сваки промет како железници, тако и камионима и тенковима. На сваку појаву непријатеља има се отворати брза плотунска паљба и дизати галаму да се код непријатеља створи утисак да се ту налазе велике снаге.

Према информацијама које су стигле овај час, снаге непријатеља у Добрљину износе 200—250 домобрана, који нису расположени за борбу против нас. Усташа нема. Војска се налази: у школи, кантини, поповој кући, у амбуланти је штаб сатника. Страже се налазе у гробљу (Демизовац), код католичке цркве (тешки митраљез), на скели (керепу), у борнику директорове куће, у Радловића пекари (Арлов), Драгаши, Жарка Ђурића кућа, Милоша Ђурића кућа, угљеник (сепарација), Прошића кућа, а изгледа да је стража и у Замулиној кући. Стража се налази код куће на Уни. Код кантине има један тешки митраљез, а можда и бацач мина, који је маскиран код кантине. У колонији би могла такођер бити стража. Због жице која је

евентуално остала од прије, треба понијети сјекира. По овим информацијама које имамо, командири ће распоредити своје снаге.

Почетак напада у 21 час. Нападај почимљу снаге које дјелују низ Прошића Јарак, Мисирачки поток и ^ечев **Јарак**. Иза њих ДЈелују тешки митраљез и Задачи, а потом ударају снаге 3. чете Ш оатаљона и 3. чете IV батаљона Ударне бригаде. Иза отварања ватре засједи почимљу са рушењем саобраћајница.

Знакови распознавања бити ће: „ПОГЛЕЂЕВО — ПОБЛЕДА“!

Сав ратни плијен припада Оперативном штабу за Бос. Крајину, чете које судјелују у нападају подмирит ће своје потребе у обући и одјећи и муницији на зборном мјесту у Куљанима.

Поступак са заробљеницима мора бити најљепши и све заробљенике одмах спроводити у штаб бригаде који ће се налазити у Клобучарима. Ни једном војнику ни официру не смије се ништа одузимати осим оружја. Рањене домобране пренијети у приватне куће ван града. По могућству пружити им прву помоћ, одузети им само оружје а оставити им летке и сву њихову спрему, одијело и обућу.

Најстрожије се забрањује свака пљачка и најмањи покушај пљачке казнит ће се на лицу мјеста стријељањем.

Извршити заплену свих војних и државних ствари (Пошта, станица, Општина), које одмах товарити на кола и евакуисати у Пастирево преко Клобучара. Уколико се укаже дан,⁴ плијен ће се гонити преко Мисирача и Галоња у Пастирево. Уз свака кола дати сигурну пратњу. Концентрација свију кола, којим год путем ишли, као и свију заробљеника и све заробљене спреме јест у шуми Пастирево (Кул»ани). Код запленивања ствари првенствено товарити оружје и муницију и осталу војну спрему. Реквирати се могу све ствари из задруге, из Шајерновог дућана, Херман Хофмана гостиона, угљеник. Забрањује се дирање у дућан Долфина Хермана. Ту кућу не смије нитко дирати, а претрести се може само уз присуство командира или пол. комесара и са укућанима најљепше поступати. Реквирати „Батину“ радњу која се налази у кући Охмана Долфина, али кућу не лупати. Реквирати месницу Ивице Крижанића. Сву стоку потјерати у брдо, а све коње упрегнути у кола и највећом брзином евакуисати заплијењене ствари. Реквирати духан Пере Кривошића, као и трафику Рукавине уколико постоји. Све остале дућане не дирати, него поменуте радње најхитније евакуисати у Једноме реду, а власницима издати потврду о конфискацији у корист Нар. ослободилачке војске, јер су се непријатељски односили према нашој борби.

⁴ Када сване

Паљење кућа: По разбијању непријатељског отпора, заробљавању војске и евакуацији ствари, имају се запалити следеће зграде: све кантине, пошта, жандарска касарна, жељезничка станица, општина, школа, фабрика Шипад, сепарација, централа, чиновничка кућа у колонији, Шајернове куће, Хермана Хофмана стање, Љубише Поповића кућу, 4 велике Шипадове зграде у колонији, кућу Миле Хајнемана, све Шипадове штале (економију Шипада), као и амбуланту гдје се налази штаб сатније и попов стан. Остале мање зграде не смију се палити, осим разних дашчара које ће служити као веза.

Све познате усташе ухапсити и довести у штаб бригаде на саслушање.

Жене и дјецу ма чији били не дирати, као и остало невинно цивилно становништво.

Галицијане и Пољаци које су избјегли у Добрљин заробити и везане доводити у штаб бригаде.

Штаб III и IV батаљона одредит ће се пред почетак акције. У случају неуспјеха, повлачење је правац Куљани.

3. чета IV батаљона по свршеном задатку преузет ће спровођење заробљених ствари од Куљана до Сана, које ће ствари пребацити на другу обалу Сана и предати их другу Сави Кесару, замјенику пол. комесара бригаде, а потом заузет ће положаје Благајска Коса и Петковац и везати се са снагом 3. чете III батаљона, које ће се налазити распоређене од Жуљевице до Куљана.

Послије акције чете се одмах распоређују у следећим правцима: 2. чета III батаљона иде на Баљ са задатком да патролира и напада непријатеља од Крушковца до Мракодола и нападати непријатеља на цести Дубица — Брекиња и Слабиња — Кнежица. 3. чета III батаљона заузима положај од Куљана до Жуљевице и веже се са снагама 3. чете IV батаљона на Благајским Косама. По потреби ове 2 чете сарађују у борби против непријатеља, и нападају га на сваком мјесту гдје се год појави.

Снаге 3. чете I батаљона II одреда улазе привремено у састав 2. и 3. чете III батаљона Ударне бригаде и то тако да за вечерапњу акцију одмах се додјељује 15 партизана у 2. чету, а 15 партизана у 3. чету III батаљона, а након свршене акције 16 партизана који су на засједама у саставу 1. чете IV батаљона улазе у састав 2. чете III батаљона, а десетина која је остала у Жуљевици улази у састав 3. чете III батаљона. Политички комесар Стојан Бајалица поставља се за политичког комесара 1. чете IV батаљона Ударне бригаде. Друтови Јанчић и Пилиповић улазе као водници у 3. чету III батаљона и у састав тих чета улазе сви партизани који се налазе на овом терену. Ово важи привремено, докле се на овај терен не врате снаге I батаљона II одреда и док се на овом терену налази Ударна бригада. По одласку Ударне бригаде са овога терена

ове снаге иступају из Ударне бригаде уколико не изразе жељу да и даље остану у Ударној бригади.

4. чета I батаљона и 1. чета I батаљона, која се налази на заштити код Сводне са својим митраљеским одјељењем, по свршеној акцији враћају се на Каран, гдје заузимају своје положаје у одбрани према Јутрогостој, Драготињи и Сводној и вежу се са снагама на Благајским Косама, те траже хитну везу са снагама I батаљона у Козари, и имају за задатак да се чим прије пробију у Козару и уђу у састав свог батаљона.

1. чета IV батаљона остаје при штабу бригаде, гдје ће се уједно налазити и штаб III и IV батаљона.

Чета пратећих оруђа по свршеној акцији одмах слједећу ноћ има задатак да се пребаци преко Сане и стави на расположење другу Сави Кесару, замј. пол. комесара Ударне бригаде.

У случају веће навале непријатеља, наше снаге повлачит ће се у правцу Пастирева, али тако да га се једним дијелом својих снага одвлачи на супротну страну гдје ће се измакнути главнине снага.

Иза ове акције ми ћемо прећи на партизанско ратовање, и сви командири, водници и десетари морају се спремити да туку непријатеља на сваком кораку гдје се год појави и то само у покрету, и онда нагло се повлачећи и избјегавајући ударе већих непријатељских снага.

Поновно се напомиње да наш напад на Добрљин мора бити силовит и брз. Исто тако евакуација мора бити брза и без икакве збрке, јер нас дан не смије затећи у Добрљину. По повлаћењу из Добрљина снаге 3. чете III батаљона имају оставити један вод изнад самог Добрљина ради контроле доласка непријатеља и спречавања уласка у град наше позадине, којој треба препоручити да је врло опасно улазити у град у који сваки час може да уђе непријатељ, него увечер, уколико се непријатељ не појави преко дана, поновно претражити град и из њега евакуисати оно што није преко дана евакуисано, с тим да ће за сваку пљачку и неред у граду одговарати штаб 3. чете.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар:

Илија⁵

Замј. пол. комесара:

на терену

Командант:

Ратко⁶

Замј. команданта:

на терену

⁵ Илија Матерић
Народни херој Ивица Марушић-Ратко

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА НРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
4 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА
БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ОСЛОБОЂЕЊУ ДОБРЉИНА И О
СИТУАЦИЈИ НА КОЗАРИ**

**I КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА**

Положај, 4 јула 1942

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В за Б. К.

Дана 3 јула о. г. у 21 сат напале су снаге III и IV батаљона I К. Н. О. П. ударне бригаде уз помоћ снага I батаљона II К. Н. О. П. одреда „Др. Младен Стојановић“ град Добрљин. Град Добрљин бранила је III бојна II п. п. из Загреба у јачини од око 300 домобрана и жандара, са 3 минобацача и 5 тешких митраљеза. Наш напад почео је у 21.15 сати, и након двочасовне оштре борбе партизани су у једном силовитом јуришу заузели главна непријатељска упоришта. У 12 сати читав град био је у рукама партизана, који су заробили читав гарнизон и то око 300 домобрана, 5 официра, 5 тешких митраљеза, 3 бацача мина, 6 п. митраљеза, 400 карабина, неколико сандука мина за бацаче и око 70.000 пушчаних метака. Заробљено је много војне спреме, која се није могла пребројати. У граду су запаљене: Жељезничка станица, „Шипадова“ пилања, сепарација, електрична централа, кућа познатог усташког крволока Шаерна — општ. начелника из Добрљина, кантина, као и све зграде које су служиле непријатељу: Општина, школа, жанд. касарна, као и све зидане зграде које су служиле војсци за касарне. Након тога партизани су напустили усташко гнијездо Добрљин, у којем је убијено преко 1.000 невиних Срба за време Илинданског покоља 1941 г. Наши губици: 2 мртва и 4 рањених другова партизана.

Вечерас вршимо евакуацију свих заплијењених ствари и оружја као и заробљеника и рањеника. које шаљемо вама у Мајкић Јапру.

Сви партизани, учесници ове акције.. са највећим одушевљењем отишли су на ову акцију, и све чете које су учествовале у овој акцији, извршиле су своје задатке у потпуности.—
Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар:
Илија¹

Командант:
Ратко²

П. С.

Један дио снага из Козаре пробио је непријатељски обруч и зове нас у помоћ, да се може потпуно разбити блокада и извући сви рањеници и оружана снага. Ради сигурније евакуације, нека један дио снага I одреда врши јак притисак на Сански Мост или чак нека врши демонстративни напад на С. Мост, а нарочито на Стару Ријеку у правцу Љубије гдје се налази око 1.000 Нијемаца и топови, те тако да осигура евакуацију, јер нам Нијемци могу пресећи отступницу на путу Шурковац—Сухача, а потребно је да пошаљете појачање и на саму Сану, да се евакуација може извршити у потпуности и да не настрадају рањеници. Напад на Нови нека се спрема најхитније, јер ћемо тако омести непријатеља да детаљно претражи Козару као и нашу позадину, јер нам на овом терену остају магацини са огромном вриједношћу, па би нам то све могло пропасти у колико би непријатељ имао времена детаљно претраживати.

Снаге Ударне бригаде које се налазе на терену II одреда, помагат ће са ове стране свим својим снагама II одред, као и евакуацију рањеника и оружја.

Молимо другарски Оперативни штаб, да заробљено оружје и муницију, које смо послали, точно преброји или стави у посебне магацине за потребе Ударне бригаде.

Према извјепгају другарице (партијке), која је стигла из Козаре, непријатељ је продро преко Мраковице нашим за леђа. Артиљерија је тукла ноћас читаву ноћ. Наши су јутрос успјели продријети и налазе се на Планиници у Равном Гају (друг Обрад,³ Словенац,⁴ Жарко,⁵ Ранко,[®] Душан Мисирача).

¹ Илија Матерић

² Народни херој Ивица Марушић, приликом бомбардовања штаба Прве крајишке бригаде, почетком септембра 1942 год., тешко рањен и послје неколико дана умро.

³ Обрад Стишовић, командант Другог крајишког одреда

⁴ Бранко Бабић, секретар Окружног комитета КПЈ за Козару

⁵ Жарко Згоњанин, командант Првог батаљона Другог крајишког одреда

* Народни херој Ранко Шипка, командант Ударног батаљона Другог крајишког одреда, погинуо 7 новембра 1944 год. на путу Хан Компанија — Травник као замјеник команданта Четврте дивизије.

Рањеници су у Мљечаници, и они ће се још ноћас пребацивати преко Сане. Наши су заробили неке топове. Колико знамо, Ударни батаљон Козаре има и антитенковски топ. Колико чујемо, артиљерија је ноћас тукла Козару (Витловску) Штаб II батаљона, и изгледа да је оштећена штампарија. Иначе све су ствари закопане. Детаљан извјештај добит ћете накнадно.

Бошко"

4 VII 1942 г. у 18. сати: Овај час примили смо писмо I одреда и ваше наређење ради акције на Б. Н.⁴ Писмо је отворио друг Бошко путем. И ако смо сада на терену запослени са евакуацијом заробљених ствари и рањеника, то ћемо одмах ступити у контакт са Штабом I батаљона и са Штабом II одреда, а можемо унапријед јавити да ћемо задатак са наше стране вршити.

С. Ф. — С. Н.

Ратко

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Бр. 156/42

Од. 5 VII 1942

Издато саопштење и
а. а.

р9

¹ Бошко Шилеговић, политички комесар Другог крајишког одреда.
² Босански Нови
³ Алберт Тринки

**ДОНИС ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ
КРАЈИНУ ОД 5 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ
НОП ОДРЕДА О ИЗБОРУ КАДРА ЗА НОВОФОРМИРАНИ
ОДРЕД И ЊЕГОВОМ СТАВЉАЊУ ПОД КОМАНДУ ШТАБА
ЧЕТВРТЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ**

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ**

Бр. службено

Од 5 јула 1942

ДРУ ГАРСКОМ

Ш[ТАБУ] V КРАЈИШКОГ Н.О.П. ОДРЕДА

на положају

Драги другови, шаљемо вам наш допис¹ штабу IV оперативне зоне у погледу прикључења Граховског и Гламочког батаљона тој Зони, о чему смо се споразумјели на састанку са друговима из Главног штаба за Хрватску.

У том погледу ви треба да предузмете све мјере и да пронађете добре и поуздане људе за штаб новог одреда² у који би засада ушла ова два батаљона, Гламочки и Граховски, а којему би ми накнадно додали можда још неке чете које се сада налазе у Ударној бригади³.

Томе штабу одреда треба одмах одредити специјалне задатке, а посебице требаће тај штаб да припреми људство војнички и политички, тако да буде борцима и штабовима чета јасно да се они стављају под команду штаба IV оперативне зоне ради успјешније и боље повезаности наших снага у Бос. Крајини и оних у Далмацији.

¹ Редакција није пронашла поменути допис.

² Ради се о Шестом крајишком НОП одреду. Овај одред формиран је 1 маја 1942 год., али се он, услјед четничког превирања на територији Трећег и Четвртог крајишког одреда, ускоро распао. Одред је поново формиран 12 августа 1942 год., после ослобођења Кључа, на подручју између Бање Луке, Бронзаног Мајдана, Санице, Врхпоља, Кључа, Мркоњић Града и ријеке Врбаса. У састав одреда ушли су Рибнички батаљон „Соко“ Трећег крајишког НОП одреда, Други батаљон Петог крајишког одреда и новоформиран Мањачки батаљон. Приликом формирања одред је имао око 1000 бораца (према чланку потпуковника Пере Мораче у Војноисториском гласнику бр. 1 од 1950).

* Прва крајишка НОУ бригада

Дакле, треба за штаб одреда пронаћи поуздане и способне људе, треоа одредити садање расположиве снаге за тај одред и, напoкoн, треоа том одреду поставити конкретне војничке задатке. Послије га треба упутити на стварање војничких привремених заједничких тијела при појединим акцијама, повезати уско борце у акцијама, и послије таквог рада неће ништа значити стављање тога већ формираног одреда под команду штаба IV оперативне зоне.

Вјероватно да ће с тим у вези доћи до вас нетко из Оперативног штаба, па ћемо се и усмено споразумјети по том питању, али ви подузмите већ сада све што је потребно да се то питање што прије ријешите.

Што се тиче заједничких акција које се односе на заједничку борбу против удружених четничких банди Ђујића, Богуновића итд. око Грахова, Дерала, Стрмице и у најближој околини тих мјеста, ви одмах издајте наређење Граховском батаљону да напада на том сектору и прикључите му још неке расположиве снаге. Ако се нпр. нешто снага (мислимо на једну чету која је била на положају код Дрвара) осл<»бодило извлачењем непријатеља из Дрвара, онда ту чету пошаљите на тај сектор.

Повежите се одмах у току тих акција са штабом IV оперативне зоне и повећајте активност са ваше стране. Другови из штаба IV оперативне зоне у писму чији вам препис достављамо⁴ постављају питање и о заједничкој сарадњи приликом напада на Гламоч. Из писма ћете видјети оно што је потребно.

Пошаљите нам извјештај о испраћају тал. снага из Дрвара⁵, да ли је било борби, као и о успјеху акције на Гламоч.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Осман⁰

Командант,
Коста

(М. П.)

Пошто су све потребне мјере подузете за прикључење. то у акта.
Сек.

(Потпис нечитак)

⁰ Ово писмо није пронађено.

¹ Италијани су напустили Дрвар 1 јула 1942 год., види док. бр. 32.
⁰ Осман Карабеговић

ЗАПОВИЈЕСТ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 5 ЈУЛА 1942 ГОД. ЗА НАПАД НА БОСАНСКИ НОВИ У ЦИЉУ РАЗБИЈАЊА НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ НА КОЗАРИ

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П. и Д.В. ЗА Б. К.**

ШТАБОВИМА I ОДРЕДА, БАНИЈЕ И УДАРНЕ БРИГАДЕ

У циљу разбијања непријатељске офанзиве на II кр. Н.О.П. одред, снаге I кр. одреда и I ударне бригаде, у споразуму са снагама Банијског одреда, имаду извршити напад на Б. Н.¹ са задатком да се заузме, да се разбију непријатељске комуникације позадине са фронтом.

ПЛАН НАПАДА

Одред Банија. Има за задатак да ликвидира непријатељско упориште Лебраница, Матијевићи (2 топа, 2 бацача и 200 војника), да држи засједу према Двору и да изврши демонстрајући напад на Двор, да формира 2 ударне десетине са бензинским флашама и да држи засједу према тенковима. Паљењем означава своје наступање. Послије ликвидације непријатељских упоришта пробијају се преко моста на Уни и успостављају везу са снагама I кр. одреда у граду.

Ударна бригада. Са снагама које се налазе на терену I батаљона II кр. одреда има задатак да нападне и ликвидира непријатељско упориште Кулско Брдо (Кулу), да ликвидира жељезничку станицу и да ју запали и да ликвидира и остала непријатељска упоришта која су везана за одбрану града. Паљењем обиљежава правац надирања. Послије ликвидирања непријатељских упоришта успоставља везу преко моста на Сани са снагама I кр. одреда. Након спајања има задатак да запали поменути мост. Осим тога снаге Ударне бригаде с оне стране Сана дају засједу према Сводној у Витасовцима (цеста Прије-

¹ Напад на Босански Нови успио је само дјелимично. Снаге Банијског одреда заузеле су непријатељско упориште Лебраницу и на том положају заплијениле 2 топа, 2 минобацача и 2 тешка митраљеза, са доста муниције, али је све то, послије изненадног противнапада, поново пало у руке непријатеља. И остале јединице, учеснице у нападу, успјеле су да заузму поједине непријатељске положаје и да нанесу непријатељу тешке губитке. Види док бр. 20, 22 и 162. Губици партизана били су прилично тешки: само Банијски одред имао је 10 мртвих и 25 рањених.

дор — Нови), 3 митраљеза и противтенковски топ, затим зчсједу према Добрљину. Формира ударне десетине са бензинским флашама против тенкова. Са бацачима туче Лауданов Шанац (само 6 мина) гдје се налазе 2 непријатељске хаубице и 2 бацача, а послије тога туче непријатељске положаје у граду. I батаљон Ударне бригаде наступа преко Јабланице на православну цркву. Са једном четом (2 чета) заузима положај према непријатељским рововима, штити надираше прве, треће и четврте чете које имају задатак да се не прихватајући борбу са рововима пробијају блоком кућа према центру града. Прва, трећа и четврта чета нападају непријатељска упоришта у граду, Средића кућу код моста на Сани, спајају се са снагама II батаљона I одреда, остављају једну десетину са пушкомитраљезом за заштиту и везу на мосту, са осталим снагама надиру према срезу, школи и жандармерији гдје се спајају са снагама I ударног батаљона I одреда. Паљењем појединих објеката обилежавају правац наступања. Одржавају везу десно са снагама II батаљона I кр. одреда, а лијево са снагама I ударног батаљона I кр. одреда.

I кр. одред — I ударни батаљон. Има задатак да са 1. ударном четом нападне Вељкића Брдо на коме се налазе ровови који служе као предстража непријатељу. Нападом на исте штите пробијање II ударне и I омладинске, које имају задатак да се пробију блоком кућа са десне стране обале Уне (ВИДОРИЈА), пале објекте ради оријентације и везе и пробијају се у центар града до општине и грађанске школе, ликвидирају исте и спајају се са снагама I батаљона Ударне бригаде. II омладинска чета напада на Камен и Теснац који се налази на десној обали Уне, одржава везу с првом ударном четом. Послије ликвидације поменутог упоришта продире у град и спаја се са осталим снагама свога батаљона. Штаб овог батаљона држи везу са снагама I батаљона I ударне бригаде.

II батаљон. Ступајући лијевом обалом ријеке Сане има за задатак да са 3. четом посједне положај према непријатељским рововима и тиме осигура продор 1. и 2. чети које имају задатак да се блоком кућа (Урије) пробију у центар града. Овај батаљон оставља 4. чету у засједи према Благају. 1. и 2. чета не прихватајући борбу са периферијским рововима пробијају се до моста на Сани гдје се спајају са снагама I батаљона Ударне бригаде и продужују кејом према општини чистећи непријатељске ровове на истом. Ради оријентације и везе са осталим снагама пале у свом продирању по један објект, а осим тога одржавају [везу] помоћу курира на лијево са I батаљоном Ударне бригаде.

IV батаљон II кр. одреда има задатак да са двије чете држи засједу око Сухаче.

Артиљерија, авијација и противтенковска батерија добиће усмене задатке од Оперативног штаба.

Заробљенички логор налазиће се у школи чађавичкој. Ратни плијен евакуисаће се под контролом интенданта Оперативног штаба у магацин код Мазалица у Чађавици.

Санитет организује др Казо,-

Вријеме напада као и знаци распознавања даће се усмено свим штабовима.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

5. VII. 1942 г.
Полит. комесар на терену.

Командант,
Коста

БР. 11

**ДОПИС ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА
НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 5 ЈУЛА 1942 ГОД.
ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОД-
РЕДА О СЛАБОСТИМА У ПОЛИТИЧКОМ РАДУ У ОДРЕДУ**

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. и Д.В.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
(КОМЕСАРИЈАТ)
5 јула 1942 године**

ДРУГУ

ИЛИЈИ ДОШЕНУ, ПОЛИТКОМЕСАРУ V К.Н.О.П. ОДРЕДА

Положај

Драги друже,
упутио сам Ти досада већ два дописа који се односе на рад политкомесара одреда. Први допис добио си између 1 и 9 јуна, и он се је односио на опширан и детаљан извјештај о раду Твоме, комесара батаљона и комесара чета. Ја не знам да ли си Ти добио тај допис, или су њега курири упропастили. Ако си писмо добио, онда си морао одговорити на њега и дати већ једном преглед нашег рада у Одреду, за који се ништа не зна како политички живи и како се у њему одвија рад политкомесара. Шаљем Ти поново тај распис¹ да на основу њега доставиш Твој

* Др Казимир Барила

¹ Редакција распис није пронашла.

извјештај. А и да ниси примио тај распис, дужност Ти налаже да као политкомесар Одрета подносиш редовно овоме Штабу своје извјештаје. Овакви Твоји поступци свједоче о томе да се политички рад политкомесара у војсци не одвија правилно и организовано, као и да тај рад не стоји под Твојом контролом, јер да он тече својим нормалним и добрим током, онда би се Теби од стране политкомесара батаљона, чета итд. постављала свакодневно мнџга и разна питања у односу на тај рад, а Ти би се обраћао нама, и на тај начин споразумјевали би се по свим важнијим питањима.

Дакле, било како било, нешто није у реду и не дјелује се војнички како треба. Ако постоје сви детаљи о вашој војничкој активности у овом Штабу, како то да не постоји ни један извјештај о раду политкомесара Одрета, батаљона, чета? То је у сваком случају нарушавање војничког реда и правила у војсци, а с друге стране то је доказ колико првенствено у том штабу V одреда имају важности војничке акције и уопште војничка активност.

Мене чуди такав Твој поступак, поготово када знаш да је најшира војна активност на том сектору у почетку устанка, без организованог и систематског рада, довела напосок до тешке кризе коју сте проживјели. Па и данас се води тешка борба са петом колоном која је развила најживљу војничку и политичку активност на све стране. Ту треба нарочито нашег будног и организованог рада.

Из нашег другог писма политкомесарима одреда, батаљона, видјећеш сва актуелна питања која се данас постављају пред војску, посебице која потпадају под компетенцију политкомесара одреда. Мени изгледа да наша пошта стиже вашем штабу, али нитко на њу не одговара, односно ви сте се разлетјели којекуда а на дописе политичке нарави Оперативног штаба нитко не одговара. С тим треба прекинути! Ако си на терену, пошту мораш примити тамо и на њу одговорити. У Твом штабу нетко Те мора замјењивати тко ће одговарати и који ће усредсредити пол. рад, нетко ко ће одговарати на сва питања политкомесара батаљона и чета и научити их да подносе извјештаје и да питају све оно што им није јасно у њиховом пол. раду у војсци. Осим тога Твој рад односи се и на узгајање политкомесара батаљона и чета и Ти знаш да су потребне извјесне конференције са њима и добијање увида целокупног рада у војсци. Све то код вас не штима и појавиће се несумњиво посљедице таквог рада.

Стога смјеста приступи томе начину рада и исправи недостатке. Ријешите се већ једном тога непрестаног путовања уз поједине дијелове војске и организујте политички дио рада тога Одрета како треба. Ми смо једино добили мјесечни извјештај нашег одреда и нешто о пол. раду у војсци, али то је

блиједа слика из које не можемо знати оно што нам треба, јер тамо нема недостатака, тамо се с правом агитационо пише.

По другом писму одговорите и реците шта сте ви подузели по томе. Какав је ваш рад био досада с обзиром на ово посљедње писмо, колико сте гријешили, које сте ствари правилно поставили итд. Пошаљите све летке које је штаб издао, писма одборима и све ваше политичке јавне публикације. Организујте одмах јачу пропаганду од стране самог штаба и издајте летке по важнијим борбама са четницима, раскринкавајте њихове људе. Шаљите летке хрв. домобранима у Бихаћ. Организујте дотурање летака по питању братства Срба, Муслимана и Хрвата обзиром на усташко-четнички споразум. Протурајте летке испред војске о братству народа у Бихаћ. Обработите пред војском летак „слободних комуниста“ чији вам један примјерак достављамо овом поштом², истакните подлост такве пропаганде и истакните с тим у вези да је непријатељ и нехотице признао да се под именом комуниста може говорити народу, да се популарно име комуниста, организатора устанка, «веже у овом летку уз непријатељско припремање капитулације. Изнијети том приликом примјере у борби за радничка права, у штрајковима.

Циљ непријатеља је унијети забуну у редове наше војске, рачунајући на политичку сировост нашег села. Циљ је унијети расцјеп у редове војске и вођства, као и прикривено протурање пропаганде о снагама фашистичких банди. То читати пред војском и образлагати, јер се на тај начин војници уче политичком расуђивању. Указати на том питању напокон на политичку слабост непријатеља.

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Осман

(М. П.)

* Овај летак није пронађен.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 5 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПРОБИЈАЊУ ЈЕДНОГ ДИЈЕ-
ЛА СНАГА ИЗ НЕПРИЈАТЕЉСКОГ ОБРУЧА¹**

ШТАБ II КНОПО
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“
5. VII. 42

ДРУГАРСКОМ ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ

Јуче смо вам послали извештај о пребацавању једног дела наших снага из Козаре путем пробијања непријатељских линија.

Прошлу ноћ, тј. 4/VII навече, пробила се је још једна наша група и спојила са нама, с њом је прешло и нешто лакших рањеника, али сви тежи рањеници још увек се налазе у Козари.²

Ми смо мобилисали све снаге у заједници са Ударном бригадом да се олакша пробијање и осталог дела наших снага, но само ситуација рањеника и позадине је врло критична, јер непријатељ ништа непопусти са блокадом Козаре, већ појачава своје снаге и стеже обруч систематски и поред нашег пробијања кроз њихове линије. Ситуација другова који су остали у обручу је врло критична, јер су снаге са којима непријатељ наваљује на Козару врло велике (рачуна се око 35 хиљада),³ међу њима је и велики број Немаца. Употребљавају и приличан број тенкова и авиона, артиљерије и бацача, муниције за сва оруђа имају много (неограничено), туку без престанка дан и ноћ.

Наше рањенике упућујемо преко Сане као и све непокретне. Ми ћемо настојати да останемо на овим теренима, осим крајње нужде.

Потврђујте нам примитак наше попгге.

Уз другарске поздраве

С. Ф. — С. Н.

Замј. пол. ком.

Душан⁴

(М П.)

Командант

Обрад^{*}

Словенац^{*1}

¹ Оригинал извјештаја писан је руком.

² О борбама на Козари види док бр. 5, 6, 7, 8, 28, 43, 50, 55, 57, 144, 147 и 164.

³ По непријатељским документима која се налазе у архиви Војноисториског института у Козарској офанзиви учествовало је око 72000 непријатељских војника.

⁴ Душан Мисирача

⁵ Обрад Стишовић

⁶ Бранко Бабић, секретар Окружног комитета КПЈ за Козару

**ПИСМО ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА
ЗА ХЕРЦЕГОВИНУ ОД 5 ЈУЛА 1942 ГОД. О СТАЊУ НА ТЕ-
РЕНУ КОЊИЧКОГ БАТАЉОНА¹**

5-VII-1942

Драги другови,

Неколико чета Коњичког батаљона Сјеверно-херцеговачког Н.О.П.О. налази се на положајима које зна доносилац овога писма.² До вашег доласка на пругу Коњиц — Сар[ајево] ситуација наша била је врло тешка. Она се по вашем доласку нагло поправила и ми ћемо је, колико будемо у стању, искористити. За наш даљи рад од велике би важности било кад бисмо знали ваше праве намјере, односно правац кретања да ми према томе подесимо наше држање. Боље би било кад бисте са доносиоцем овога писма упутили једног одговорног друга који би нас са свим стварима детаљно упознао, након чега бисмо могли донијети правилну одлуку. Ако то не можете, напишите нам укратко на француском или њемачком језику оно што би нас могло интересовати. Од даљег вашег рада зависио би и наш, јер ми са овим снагама којима данас располажемо не можемо извршити задатак⁸ који нам је поставио В. Ш., пошто је тај задатак требао да изврши одред односно један јачи батаљон. А ми смо након ове бандитске издаје децимирани⁴. Неколико наших другова, њих 12 на челу са комесаром и замјеником политком; друговима Колудером и Брнком,⁵ стигло је на Игман и сада се вјероватно налазе са вама затедно. Они би вам могли дати потребне податке и ако су у близини могли бисте их са тим вашим другом упутити до нас.

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 2570.

² Тих дана Коњички батаљон налазио се на планини Бунари и Малој Речици.

³ Мисли се на ослобођење Острожца. Јединице овог батаљона ослободиле су Острожац 5/6 јула.

* Крајем јуна, четнички елементи у Коњичком батаљону, уз помоћ невесињских четника, извршили су пуч у Коњичком батаљону са циљем да батаљон разбију и преведу га у четнике. Међутим, захваљујући чврстости партиске организације овај четнички пуч није успио. У борбама које су настале погинуло је 56 партизана из Коњичког батаљона. Послије ослобођења Коњица, 9 јула, Коњички батаљон се прикључио Четвртој пролетерској (црногорској) бригади и заједно с њом кренуо за Босанску Крајину. Коњички батаљон је остао под командом Четврте бригаде све до формирања Прве (Десете) херцеговачке бригаде, 10 августа 1942 године, када ступа у исту као Трећи (Мостарски) батаљон.

⁵ Васко Гњатић

Другови, молим вас успоставите хитно с нама везу.
Другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник команданта
Оперативног штаба за Херцеговину
Васић Ненад

Не знамо која се јединица тамо налази.
Молимо команданта, комесара или ко-
мандира који отвори ово писмо да га
преда претпостављеној команди, а да
сам са своје стране учини све што је
потребно.

Васић Ненад

БР. 14

**САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БО-
САНСКУ КРАЈИНУ ОД ЈУЛА 1942 ГОД. О ОСЛОБОЂЕЊУ
ДОБРЉИНА И ДРВАРА¹**

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА
Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Дана 3 јула о. г. у 21 сат напале су снаге 3. и 4. батаљона
Прве крајишке Н. О. П. ударне бригаде, уз помоћ снага 1. ба-
таљона Другог К. Н. О. П. одреда „Др. Младен Стојановић“
град ДОБРЉИН.² Град Добрљин бранила је 3. бојна 2. п. пука
из Загреба у јачини од око 300 домобрана и жандара, са 3 ми-
нобацача и 5 тешких митраљеза. Напад је почео у 21.15 сати
и након двосатне и оштре борбе партизани су у једном сило-
витом јуришу заузели главна непријатељска упоришта. У 12
сати читав град био је у рукама наших партизана, који су за-
робили читав гарнизон и то око 300 домобрана, 5 официра,

¹ Саопштење је вјероватно објављено 6 јула.

* Да би се притисак непријатељских снага на јединице Другог
крајишког одреда за вријеме Козарске офанзиве ослабио, Опера-
тивни штаб НОП и ДВ за Босанску Крајину наредио је Првој кра-
јишкој бригади и Првом крајишком одреду да врше сталне акције
у позадини непријатеља. У току тих напада, 20 јуна ослобођена је
Босанска Крупа (види Зборник, том IV, књ. 5, док. бр. 100), а 3 јула
Добрљин.

5 тешких митраљеза, 3 бацача мина, 6 п. митраљеза, 400 карабина, неколико сандука мина за бацач и око 70 хиљада пушчаних метака. Заробљено је и много војне спреме, која је у пребројавању.

Попгго је усташко гнијездо ДОБРЉИН већ дуго времена снажно упориште фашистичких разбојника, а у том граду за вријеме Илинданског покоља пало је преко 1.000 невиних српских живота, то су наши јуначки партизани до темелја уништили све важније зграде које су служиле непријатељу за утврђења у граду.

Неће усташе више моћи задржавати се у Добрљину; наши партизани затрли су то њихово проклето легло.

Партизани Другог крајишког Н. О. П. одреда „Др. Младен Стојановић“, у јуначкој и великој борби коју воде већ 20 дана, извојевали су сјајне побједи над мрским окупатором и његовим усташким и четничким слугама.³ Падале су усташке главе на све стране. У тој дивовској борби било је примјера највећег јунаштва и пожртвовања.

Непријатељ, успркос великој надмоћности у броју и оружју, претрпио је огромне губитке.

Општи губици од 10 јуна до 30 јуна су слиједећи:

убијених	—	—	—	—	1.600
заробљених	—	—	—	—	• 1.000
рањених	—	—	—	—	400

Укупно избачено из строја — 3.000 непријатељских војника.

Заробљено је слиједеће оружје:

пушака	—	—	—	—	800
п. митраљеза	—	—	—	—	61
тешких митраљеза	—	—	—	—	15
бацача	—	—	—	—	21
топа	—	—	—	—	3
њемачких стројница	—	—	—	—	15
пушчаних метака	—	—	—	—	70.000
мина за бацач	—	—	—	—	150
батаљонске болнице	—	—	—	—	2
заставе	—	—	—	—	2
коња	—	—	—	—	60 — и много остале

ратне спреме.

I

Козарски партизани и њихова јуначка позадина, на које је крволок Павелић дуто оштрио своје зубе, показали су се у овој борби изнад сваког очекивања. Њихова борба за своју

* О току борбе за вријеме Козарске офанзиве у овој књизи говоре слиједећа документа: 5, 7, 9, 12, 28, 43, 50, 55, 57, 144, 147 и 164.

родну груду уводи их у ред најчеститијих и најсмјелијих бораца за народну слободу у читавој нашој земљи.

Они су заиста дика и понос наше кржаве Крајине. Њихова борба и јуначка дјела најтежа је оптужба над четничким издајцима, који у дане пролијевања крви најбољих синова наше драге Крајине ропски и срамно лижу пете окупатору, и иду руку под руку са усташким крволоцима.

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. и Д.В.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ**

Према саопштењима која је примио штаб I К. Н. О. П. О. талијански окупатори напустили су 1 јула Дрвар.⁴ Послије 9 мјесеци фашистичке окупације Дрвар је опет у нашим рукама.

**ПАРТИЗАНСКИ ОБАВЈЕШТАЈНИ БИРО
ПОБ I. К.Н.О.П.О**

⁴ Дрвар је први пут ослобођен 27 јула 1941 године. Отада он је био центар слободне територије у Босанској Крајини све до 25 септембра 1941 год., када су га талијанске трупе, последије тешких борби, поново окупирале. У току маја и јуна 1942 год. јединице Петог крајишког одреда вршиле су сталан притисак на непријатељски гарнизон у Дрвару. Најзад је непријатељ био присиљен да 1 јула напусти Дрвар. Види док. бр. 32.

**ДОПИС ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА
НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 6 ЈУЛА 1942 ГОД.
ШТАБУ ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О ОРГАНИЗА-
ЦИЈИ ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОГ КУРСА**

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ ЗА Б. КРАЈИНУ
(КОМЕСАРИЈАТ)**

**ПОЛИТИЧКИ ПРОГРАМ
ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОГ КУРСА КОЈИ ОРГАНИЗУЈЕ ШТАБ I
КРАЈИШКОГ Н.О.П. ОДРЕДА**

На курсу¹ треба да буде обрађено седам слиједећих тема;
и то:

- 1) Постанак, развој и пропаст Југославије
- 2) Народно-ослободилачки устанак и улога Комунистичке партије у том устанку
- 3) Улога четника у Народно-ослободилачкој борби и њихов споразум са окупатором и усташама
- 4) Народно-ослободилачка партизанска и добровољачка војска као носилац идеје братства међу Србима, Хрватима и Муслиманима у Крајини, као и осталим народима у Југославији и у свијету
- 5) Улога позадине у Нар. осл. борби, народно-осл. одбори, антифашистички савез жена, омладина -
- 6) Политичка ситуација код нас и у свијету у вези са најновијим споразумом Совјетског Савеза, Енглеске и Америке
- 7) Совјетски Савез као највећа снага против фашизма и предводник нар. осл. борбе свих поробљених народа.

Курс треба да траје четрнаест дана. Сваки други дан треба одржати по једно предавање из напоменутог програма, а други дан одржавати конференције и разговоре по том питању. На курсу треба поставити одређенога комесара који треба да одржи један дио тих предавања, а [за] остала нека се задуже политички комесари одреда, политички комесари батаљона и њихови замјеници. Треба водити рачуна да они људи који одр-

¹ Штаб Првог крајишког одреда организовао је у току 1941 и 1942 год. војно-политичке курсеве за омладинце који су требали да ступе у јединице одреда. Курсеви су трајали око мјесец дана. На овим курсевима омладинци су стицали основна војно-политичка знања. Курс о коме се говори у овом документу одржан је у селу Липнику и похађало га је 62 омладинца. Види док. бр. 17.

же први курс остану и даље на томе послу и да се такорећи организује једна школа за све новопримљене војнике.

О назначеним темама правовремено обавјестити предаваче, да се правовремено припреме по свом постојећем материјалу за своје предавање. У томе не смије бити никакве немарности, површног и кратког објашњења ових тема.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

На полагају 6 јула 1942.

Политички комесар,
Осман²

БР. 16

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 6 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПРОБИЈАЊУ ЈЕДНОГ ДИЈЕЛА ЈЕДИНИЦА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА ИЗ НЕПРИЈАТЕЉСКОГ ОБРУЧА

I КРАЈИШКА НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА УДАРНА БРИГАДА

Положај, 6 јула 1942

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д.В. ЗА Б. К.

Примили смо наређење за акцију¹ и задатак ћемо гледати извршити у потпуности, само претпостављамо да нећемо моћи тући Лауданов Шанац успјешно, јер Кулско Брдо је у непријатељским рукама. Ми ћемо свакако гледати, али ви водите о томе рачуна, и да другови из Баније не чекају на наше мине. Уколико никако не могнемо тући Лауданов Шанац, ми ћемо бацити плотунском паљбом 6 мина у град.

Ми смо наредили нашој интендантури да магацине и радионице пренесе из Хашана у Мајкић Јапру, па вам то јављамо ради знања и уколико ви немате ништа против тога.

¹ Осман Карабеговић

¹ Напад на Босански Нови. О резултату напада види док. бр. 10 примједбу 1.

II К.Н.О.П. одред „Младен Стојановић“ повукао је из Козаре Ударни батаљон, I батаљон и неке снаге III и IV батаљона, као и II батаљона. Снаге се нијесу повукле у реду. Губиди при повлачењу непознати су. Са овим снагама прешао је друг Обрад² и Словенац³, Шоша⁴, Милош⁵ и Чоче⁶ са око 1000—1.200 партизана налазе се у Козари. Са њима никакве везе немамо. По незваничним обавјештењима — по причању цивила, што изгледа врло вјероватно, рањени партизани заробљени су од непријатеља. Цивилно становништво у Козари разбјежало се је, те неће у великим масама бити ухваћено од непријатеља. Снаге II одреда, које су прешле на терен I батаљона, налазе се на томе терену и вечерас два батаљона настојат ће да ухвате везу са нашим снагама у Козари и да заједнички пробију пут на терен I батаљона. С обзиром на концентрацију непријатеља у Дубици, вршит ће се фангирани напад на Дубицу у вези са **акЦијом** која се припрема. Згодно би било да Кљуш⁷ последије свог првог свршеног задатка⁸ посјети и Дубицу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар Удар. бригаде: Пол. комесар II одреда: Командант:
Илијр⁹ Бошко¹⁰ Ратко¹¹

П. С.

Три тенка непријатељска са бензинским флашама запалио је II батаљон II одреда! Ударни батаљон II одреда заробио је један антитенковски топ са 103 гранате!

Пошаљите нам хитно флаше са бензином, оне смо подијелили са II одредом.

Ратко

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ

Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Бр. 165/42

Од 9/7 1942

а. а.

Тринки

- * **Обрад Стишовић**
- * **Бранко Бабић**
- ⁴ **Јосип Мажар**
- ⁵ **Милош Шиљеговић, члан Оперативног штаба Другог крајишког одреда**
- ⁶ **Ратко Вујовић**
- ⁷ **Народни херој Фрањо Клуз, погинуо 15 септембра 1944 год., недалеко од Омиша, вршећи борбени задатак са својим авионом.**
- ⁸ **Фрањо Клуз је имао задатак да баца летке над неослободеном територијом Босанске Крајине.**
- ⁹ **Илија Матерић**
- ¹⁰ **Бошко Шиљеговић**
- ¹¹ **Ивица Марушић**

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД
6 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА
БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ЗАВРШЕТКУ РАДА ШЕСТОГ ОМЛА-
ДИНСКОГ КУРСА И ПРИЈЕДЛОГ ЗА ИЗРАДУ НОВОГ ПРО-
ГРАМА ЗА КУРСЕВЕ**

**Ш Т А Б
I КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Бр. сл.
Дне 6. VII. 1942 г.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ,

на положају

Јуче, 5ЛТ1, завршен је шести омладински војно-политички курс¹ I Крај. одреда који је одржан у Липнику. Курс је завршило 62 омладинца. Заклетва је положена свечано пред народом и омладином. Поводом полагања заклетве одржан је велики народни збор са омладинском приредбом. Одржан је заједнички ручак народа и омладине која је завршила курс. У току данашњег дана биће омладинци распоређени по јединицама.

На својој сједници штаб I Кр. одреда одлучио је да организује истовремено два курса и то један у Срп. Јасеници² а један у Бенаковцу. Оба курса издржаваће војна интендатура I Кр. одреда. На сваком курсу учествоваће по 120 омладинаца (укупно 240).³

За предаваче су одређени следећи другови као стални наставници и васпитачи:

Војни: СТЕВО САМАРЦИЈА, ИЛИЈА ЧИЧА, ШАПОЊА МИЛУТИН, ФРАНЦ ИВАНУШ.

Политички наставници: друг БРАНКО (из Баније) и још један друг из Баније (који је већ предавао).

Посебни војни наставници: другови МИЛОРАД МИЈАТОВИЋ, ПЕТАР ВОЈНОВИЋ, ЂУРИН ПРЕДОЈЕВИЋ и МИЛЕ ДАВИДОВИЋ.

Посебни политички наставници: другови ВЕЉО СТОЈНИЋ, МОНИ ЛЕВИ, УРОШ БОГУНОВИЋ и МИЛЕ МИЛЕШЕВИЋ.

¹ Шире о омладинском курсу види док. бр. 15, примједбу 1.

² Православна Јасеница

³ Обадва курса су одржана.

За културни рад: другови БРАНКО ЂОПИЋ, НАДА и ВИЛИ⁴ ХИПАВЕЦ, професори.

Пошто је досадашњи програм застарио и не заснива се на , ауторитативном материјалу то смо одлучили да је потребно изградити нов програм у сагласности са Оперативним штабом, програм који би за све војно-пол. курсеве на територији Бос. Крајине важио. Са наше стране предлажемо за израду тога програма друга Левија⁵, а мишљења смо да у изради програма треба да судјелују другови: Стари⁶, Осман⁷, Стеван* и другарица Лепи⁸.

Уколико се слажете с тим предлогом умољавамо вас да одредите дан и мјесто за израду програма. При томе треба водити рачуна да ћемо курсеве отпочети 10 о. мј.

Уз другарски поздрав*

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар:
Вељо Стојнић

Замјеник команданта:
Пет. Војновић

(М. П.)

Поред тога започело је 30 рибничана кратки курс од 10 дана.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 160/42
Од 7/7 1942

¹ Вили Хипавец, умро 1943 године од пјегавог тифуса за вријеме Четврте непријатељске офанзиве.

⁵ Др Мони Леви, замјеник комесара Првог одреда

⁶ Буро Пуцар

⁷ Осман Карабеговић

⁸ Стефан Митровић

⁹ Лепи Перовић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ БАТАЉОНА ЧЕТВРТЕ ПРО-
ЛЕТЕРСКЕ (ЦРНОГОРСKE) БРИГАДЕ ОД 6 ЈУЛА 1942 ГОД.
ШТАБУ БРИГАДЕ О ПОКРЕТУ БАТАЉОНА¹**

**ШТАБ V БАТАЉОНА
IV БРИГАДЕ**
6 јула 42
у 5,45 часова

ШТАБУ IV ПРОЛ. Н. 0- У. БРИГАДЕ

Батаљон је кренуо од Липе за Бокуљу и већ тамо стигао, продужавамо на Кошаре за Помол. У јутрошњем сукобу није било мртвих ни рањених. Заробљене усташе — њих два — предати су томе штабу. Из приложеног извјештаја командира чете који је у претходници види се причање сељака уз пут о доласку Нијемаца из Травника за Баковиће. Погго је I батаљон већ на путу Липа — Бокуља, а III батаљон ће да посједне ове положаје, то ми продужујемо за нама одређено мјесто. Не знам да ли нам се посљедње мјесто зове Клисац или Килавац. На томе простору би имали да затворимо пролазе за Фојницу. — На коме ћемо мјесту потражити нашу комору? — и ако има какво наређење.

Политком
(Потпис нечитак)

Командант
Момчило²

¹ Оригинал извјештаја, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3427.
² Момчило Полексић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 7 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О СТАЊУ У ОДРЕДУ¹**

**Ш Т А Б
ЈАЈАЧКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Број служ.

Дне 7 јула 1942

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Негдје у Босни

Стање на сектору Ш Н. О. П. одреда је следеће. У I батаљону „Пелагић“ је потпуно сређено, и то је први партизански батаљон. Поред четири партизанске чете, ових дана је формирана и једна ударна чета, која је у заштити ових крајева од најезде четничких банди које врше терористичке-акције наспрам мирног становништва.

У Другом батаљону „Искра“ још и сада влада велико превирање.² Формирана је једна чета на Купресу која је на путу да буде партизанска јер је људство те чете регрутовано од омладинаца. Још двије чете овог батаљона на путу су да се среде и употребе у борбу пркзтив усташа, али је политичка свијест врло ниска. Док се још остаци од 50 бандита налазе у селу Пљеви одакле се извлаче и врше препаде како на наше партизанске јединице тако и на мирно цивилно становништво пљачкајући га, а често и тукући. Веће акције нисмо у стању изводити јер је банда Дреновићева врло близу и активна је на страни усташа.

¹ Оригинал извјештаја писан је руком.

² Под утицајем четничке пропаганде у периоду март-април-мај 1942 год. настало је превирање у батаљону „Искра“. Овај се у мају 1942 године цијепи на два дијела: двије чете остају партизанске, а од осталог људства четници формирају свој т. зв. „Гвоздени батаљон“. У мају 1942 год. и новоформирани Пети батаљон Трећег крајишког НОП одреда био је разбијен услед четничке пропаганде. За вријеме овог превирања и борбе против четника, у Одреду су се одржали батаљони: „Пелагић“, Рибнички батаљон „Соко“, Гламочки батаљон „Будућност“ и двије чете батаљона „Искра“. Те снаге Одред је имао и у јулу 1942 год., али се у појединим четама још увијек осјећало четничко превирање.

Како је јавио и друг замјеник команданта за Бос. Крајину,³ 26 и 27 пр. мј. вршена је смишљена офанзива четничко-усташке банде на наш сектор. Тих дана је боравио на овом сектору и Ударни батаљон⁴ који је допринио разбијању ове офанзиве из девет праваца. Непријатељ је имао око 50 мртвих и заробљених и већи број рањених. Док су наши губици 1 мртав и 1 лакше рањен. Непријатељ је успио на једном мјесту продријети кроз ослобођену територију гдје је запалио 200 зграда, заклао 10 дјеце и жена, те пошвачкао куће. Сем ометања саобраћаја те постављања бусија, већих акција нема на овом сектору све док се не приступи дефинитивном чишћењу Пљеве и Дреновићевог сектора.

Рад у позадини је сведен на одржавање зборова и формирање омладинских чета са којима се изводе војно-политички курсеви.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком:
отсутан

Командант
Р. Маријанац'''

³ Славко Родић

⁴ Ударни батаљон Пете крајишког НОП одреда

⁶ Раде Марјанац, погинуо као командант Седме крајишке НОУ бригаде за вријеме Пете непријатељске офанзиве 1943 године.

**ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП
И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 8 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕ-
РАТИВНОМ ШТАБУ О БОРБАМА ЗА БОСАНСКИ НОВИ И
ОКОЛНА УПОРИШТА¹**

ОПЕРАТ. ШТАБУ

Борба је још у току.² Ударна бриг.³ је извршила свој за-
датак, исто тако и Банија. II бат. Реље Личине је подбацио.
Непријатељ даје огорчени отпор. Неке наше снаге су у граду.⁴
Још немамо тачан преглед ситуације. Сухача је мирна. Једино
из Двора туку са хаубицама.

Чим имаднем јаснији преглед јавићу вам. Ми ћемо про-
дужити борбу догод не довуку јака појачања.

С. Ф. — С. Н.

Друг. поздрав
Коста

8. VII. 1942
5 часова

¹ Оригинал је у рукопису.

² Односи се на борбе у Босанском Новом.

³ Прва крајишка бригада

⁴ О резултату борбе за Босански Нови види док. бр. 10, при-
мједбу бр. 1 и док. бр. 162.

**ИЗВЈЕШТАЈ ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 8 ЈУЛА
1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАН-
СКУ КРАЈИНУ О РЕЗУЛТАТУ НАПАДА НА КУЛСКО
БРДО И БЛАГАЈ ЈАПРУ**

8 јула 1942

**I КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА**

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

7 VII у 11^h у вечер наше снаге напале су према задатку Кулско Брдо које су ликвидирале и заробиле: 3 домобрана, 4 карабина, 10 бомби, ђебади и шаторских крила.

Снаге 1 чете IV батаљона спустиле су се до пруте, а снаге 3 чете III баталлна пошле су према станици, а нису могле сићи због тога што нису виделе знакове (запаљене објекте) од стране I баталлна Ударне бригаде и I одреда јер без њихове активне помоћи нису се смеле спустити, због тога што би им повлачење било немогуће. Наш бацач тукао је град пошто није могао бацити мине преко Уне. Касније тукао је Кулско Брдо, жељезничку станицу и упоришта по граду. У 3.30^h пошто се сасвим разданило повукли смо наше снаге на висове, а непријатељска артиљерија туче ровове на Кулском Брду које су напустили тако да су се морали повући иза Кулског Брда. а на Кулском Брду оставити само извидницу.

3 чета IV батаљона која је имала заштиту од Благаја отворила је ватру преко моста када је био напад на Благај Јапру. Тој је чети наређено да се повуче у брда, и да држи засједу према Приједору. Док 2 чета III батаљона држи засједу према Костајници и остаје на својим положајама. Попгго нисмо видели знакове за повлачење то остајемо на овим положајима до даљњег наређења, с тим ако нападај поновно почне вечерас ми наставимо акцију даље тамо гдје смо прекинули. У колико не добијемо ваше наређење ми ћемо вечерас пребацити наше 4 чете преко Сане како смо се договорили са другом Бошком.¹

Добрљин је спаљен потпунома од стране наше позадине јер је напуштен од непријатеља и наших снага тако да није остала ни једна кућа.²

¹ Бошко Шиљеговић, политички комесар Другог крајишког НОП одреда.

* Добрљин је заузет 3 јула. Опширније о томе види док. бр. 9.

Бацач је избацио 27 мина и бацач шаљемо одмах преко Сана јер немамо више ни једне мине.
Наши губици су: 2 мртва и 12 рањених.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар:
Илија

Командант:
Ратко

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П.О.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Бр. 186/42

ОД 10/7 1942

БР. 22

**САОПШТЕЊЕ ШТАБА ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 10 ЈУЛА 1942 ГОД. ПОВОДОМ НАПАДА НА БОСАНСКИ
НОВИ¹**

С А О П Ш Т Е Њ Е
ШТАБА I КР. Н. О. П. ОДРЕДА

Снаге I кр. Н. О. П. одреда, у заједници са снагама I ударне бригаде и Баније, напале су 7 о. мј. у ноћи на град Нови.² Послије 6-сатне жестоке и крваве борбе у којој је непријатељ имао огромне губитке, наше снаге су се у зору повукле из града.

Послије славне побједи у Крупи,³ последије велике акције на Сански Мост,⁴ ово је трећи ударац који су наши храбри борци задали непријатељу у леђа у јеку његове офанзиве на нашу

¹ Оригинал у архиви ПК СК БиХ.

² Опширније о резултату борби у Бос. Новом види док. бр. 10, примједбу бр. 1.

³ Крупу су ослободиле 20 јуна јединице Првог крајишког одреда. Заробљена је једна сатнија домобрана и више усташа. Заплијењено је 500 пушака и 1 топ, више аутоматских оруђа и много муниције и осталог ратног материјала. Опширније о томе види Зборник, том IV, кв. 5, док. бр. 100.

* Напад на Сански Мост извршен је 26/27 јуна. У нападу су учествовале јединице Првог крајишког одреда. Услијед густе магле која је отежавала везу између јединица, партизани, који су били продрли у град, морали су се повући. Види док. бр. 162, примједбу II.

Крајину.⁵ Непријатељ је у паничном страху напустио своја најјача утврђења Камен и Јабланицу и повукао се у град.

У том јуначком нападу, поред снага ударне бригаде и Баније истакли су се понова са својом храброшћу борци нашег ударног батаљона, који су постали страх и трепет за непријатеља, а дика и понос нашег Одрода.

Ова јуначка дјела која су подузели у задње вријеме наши храбри борци у заједници са осталим снагама Крајине, а која су најбољи доказ чврстог и несаломљивог јединства наше крајинске војске, сломиће злочиначке планове непријатеља да уништи дио по дио Крајине.

Непријатељска офанзива претрпила је увелико осјетљиве и снажне ударе пред отпором и неустрашивошћу козарских партизана, који већ преко мјесец дана, уз огромну подршку храброг козарског народа, козарских жена и омладине, издржавају налете далеко наоружанијег и бројно надмоћнијег непријатеља. Злочиначки планови окупаторских и усташко-четничких банди, да у једном муњевитом налету униште све оно што смо ми стварали годину дана у крвавим биткама, нису се остварили, већ су се претворили у дуту борбу у којој ће издржати и побједити они код којих у борби расте морал, који су спремни да издрже најтеже потешкоће и напоре и који су се научили да од почетка воде успјешне битке са многобројним и наоружанијим непријатељем.

Али непријатељ још није скршен. Он ће бити скршен само нашом истрајношћу, нашим јединством, пред нашом одлучношћу и нашим моралом.

Наша војска треба да се угледа на храбре козарске партизана, на њихов морал, на њихову отпорност, њихову издржљивост и одлучност, она мора да се користи са свим искуствима која су стекли козарски партизани у крвавим биткама са заклетим непријатељем слободе и народа.

Наша позадина треба да крене- путем храбре козарске позадине, козарских жена и омладине, она се мора да угледа на чврсто јединство фронта и позадине које је цементирано у Козари у најтежим искушењима.

Само тако ми ћемо најлакше скршити непријатеља, сломиће посљедње његове снаге и доћи ускоро до побједе.

Положај 10-УИ-1942 г.

**ШТАБ
I КР. Н.О.П. ОДРЕДА**

⁵ Односи се на офанзиву непријатеља на Козару.

УПУТСТВО ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 11 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБОВИМА ОДРЕДА И БАТАЉОНА О ОРГАНИЗАЦИЈИ ОБАВЈЕШТАЈНЕ СЛУЖБЕ У ЈЕДИНИЦАМА¹

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. и Д.В.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ**
11 јула 1942 године

КОНКРЕТНА УПУТСТВА БАТАЉОНСКИМ ПОЛИТИЧКИМ ОБАВЈЕШТАЈНИМ ОФИЦИРИМА У ВЕЗИ СА ОБАВЈЕШТАЈНОМ СЛУЖБОМ

Према наређењима и упутствима Врховног штаба Н.О.П. и Д.В. за Југославију за организацију политичке обавјештајне службе, у сваком батаљону постављају се обавјештајни политички официри који знају² за дужност да на сваком терену пронађу повјеренике и особе које ће их обавјештавати о следећем:

I

ОБАВЈЕШТЕЊА У ВЕЗИ СА ОКУПАТОРСКОМ ВОЈСКОМ

1. — Колико има у којем мјесту окупаторских војника.
2. — Колико талијанске краљевске војске, колико „Црних кошуља“.
3. — Зграде у којима се налазе једни, а у којима други.
4. — Колико има официра, гдје станују, гдје се задржавају и гдје се хране.
5. — Колико и каквог оружја има поједини гарнизон (пушака, лаких и тешких митраљеза, топова, минобачача итд.).
6. — Има ли и колико моторизованих јединица.
7. — Колико и каквих превозних средстава.
8. — Постоји ли и гдје се налази емисиона радио-станица.
9. — Гдје се налазе митраљеска гнијезда и магацини оружја и муниције.
10. — Колико има стражарских мјеста и гдје се налазе.
11. — Морално стање окупаторске војске.
12. — Исхрана и одјећа те војске.
13. — Поступак командног особља према војницима.

¹ Редакција посједује примјерак упутства који је штаб Треће крајишке НОУ бригаде пренио својим батаљонима. Оригинал у архиви ЦК СК БиХ.

² Имају

14. — Однос између војника и „Црних кошуља”.
15. — Како се поносе³ војници према нашој народно-ослобод. борби.
16. — Стално водити рачуна о евентуалним промјенама у окупаторској војсци.
17. — Прикупљати сва наређења војна и јавна која изда • фашистички окупатор.

II

ОБАВЈЕШТАВАЊА У ВЕЗИ СА ДОМОБРАНСКОМ ВОЈСКОМ И ЖАНДАРМИМА

18. — Колико у коме мјесту има домобрана, а колико жандарма.
19. — Зграде у којима се налазе једни а у којима други.
20. — Колико има офивдгра, гдје станују, гдје се састају и гдје се хране.
21. — Колико и каквог оружја има сваки поједини гарнизон (пушака, бацача мина, лаких и тешких митраљеза итд.).
22. — Колико има моторизованих јединица.
23. — Колико и каквих превозних средстава.
24. — Постоји ли и гдје се налази емисиона радио-станица.
25. — Гдје се налазе митраљеска гнијезда и магацини оружја.
26. — Колико има и како су распоређена стражарска мјеста.
27. — Морално стање домобрана.
28. — Исхрана и одјећа домобрана.
29. — Поступак командног особља према војницима.
30. — Однос између домобрана и усташа, уколико их има.
31. — Како се односе војници према нашој Н.О. војсци.
32. — Стално водити рачуна о евентуалним промјенама домобрана и жандарма.
33. — Прикупљати сва наређења и упутства тајна и јавна која издаје домаћи непријатељ, војници и жандармерија.

III

ОБАВЈЕШТЕЊА У ВЕЗИ СА ПЕТОКОЛОНАШКИМ ЕЛЕМЕНТИМА

34. — Будно пазити на рад и кретање петоколонашких елемената.
35. — Проналазити њихове организације и главне покретаче истих.
36. — Истражити да ли гдје постоји и гдје се налази организациони центар и организација.

* Односе

- 37. — Истражити да ли рад петоколонашких елемената има какве организационе везе с Недићевим и Михаиловићевим издајницима у Србији.
- 38. — Настојати да се сазна да ли се сада и о чему се воде преговори петоколонаша, било са окупатором или са усташким властима.
- 39. — Сазнати стање њихове наоружаности.

IV

ОБАВЈЕШТЕЊА У ВЕЗИ СА ШПИЈУНАЖОМ

- 40. — Будно и вјешто пратити рад свих оних који долазе ма у какву везу са окупатором или са усташким властима.
- 41. — Увлачити се у редове и једног и другог непријатеља са сврхом: заузимање⁴ његових тајни и откривање његових агената.
- 42. — Понудити непријатељу извјесне улоге и настојати задобити његово повјерење, да би се лакше могле сазнати његове тајне и његове намјере.
- 43. — Не задовољавати се ситним успјесима и на тај-начин допустити непријатељу да прерано открије наше људе и организацију.
- 44. — Хапшење не предузимати све дотле док се не скупи довољно материјала, а водити рачуна о томе да ли је погодан политички моменат за хапшење.
- 45. — Када се изврши хапшење у случају убиства истакнутих народноослободилачких бораца или партизана треба спровести детаљну истрагу прије него што се извршиоци стријељају.
- 46. — Код истрага треба обратити нарочиту пажњу на то да ли дотично убиство има какве везе с окупаторским и усташким властима, тј. да ли је наручено од њих. Исто тако обратити пажњу на то да ли убиства нису организована од петоколонаша или издајничких елемената.
- 47. — Настојати сазнати какве упуте дају једна или друга непријатељска класа својим уходама.

V

ОБАВЈЕШТЕЊА У ВЕЗИ СА НАРОДНИМ РАСПОЛОЖЕЊЕМ

- а) Према окупаторским и усташким властима.
- б) Према нашој народно-ослободилачкој борби и њеним првоборцима.

⁴ Откривања

- ц) Према петоколонашким елементима и њиховој издајнич. работи.
- д) Према онима који тргују с окупаторским властима.
- е) Према нашим мјерама које предузимамо: према онима који шпијунирају за окупатора и онима који убијају партизане и истакнуте борце наше Н.О. борбе.

О СВЕМУ ГОРЕ НАВЕДЕНОМ ОБАВЈЕШТАВАТИ ОВАЈ ШТАБ СВАКЕ СЕДМИЦЕ.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Осман

Командант,
Коста

(М. П.)

СВИМ ШТАБОВИМА БАТАЉОНА III КРАЈ. УДАРНЕ
БРИГАДЕ

Достављају се предња упутства с тим да се са истима упознају политичко-обавјештајни официри при батаљонима као и остали другови по јединицама који ће по томе питању прикупљати податке. Организацију обавјештајне службе спровести и о томе поднијети извјештај штабу ове Бригаде.

Уколико до сада при батаљонима нису постављени политичко-обавјештајни официри, доставити приједлог (са именима) те да се ово постављање озваничи наредбом.

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. команданта,
Бајић⁵

Командант
Карановић⁰

⁵ Благо Бајић
⁰ Никола Карановић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 11 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О СИТУАЦИЈИ ИОСЛИЈЕ ПРОБИ-
ЈАЊА ЈЕДНОГ ДИЈЕЛА ОДРЕДА КРОЗ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ
ЛИНИЈЕ НА КОЗАРИ И О ПОСТУПКУ ПРЕМА ЗАРОБЉЕ-
НИЦИМА**

ШТАБ II К.Н.О.П. ОДРЕДА

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Положај

Извјештавамо другарски штаб, као што је већ и раније извјештај послат, да је ноћу између 3 и 4 јула извјестан дио снага нашег одреда успио да се са ватром пробије кроз непријатељске линије (то су I и I Ударни батаљон и дио снага II, III и IV батаљона), док остале снаге нису успјеле да се пробију ни по други пут иако смо ми одмах с наше стране јединице средили и распоредили да потпомогну својом ватром њихово пробијање.

Са овим снагама пробио се један дио рањених друтова. Поједине групе још увијек избијају. Тежи рањеници III и IV батаљона смјештени су у подземна склоништа.

Ради успостављања везе са снагама у Козари упућен је један вод од кога још немамо извјештаја.

Првих вечери нашег пребацивања са овим снагама које су се пробиле вршени су напади на поједина непријатељска упоришта (Дубица, Равни Гај, негдје су постављене засједне на цести код Кнежице).

Поново упућујемо једну јачу патролу ради успостављања везе са нашим снагама у Козари.

У посљедња два дана примјећено је да непријатељ концентрише своје снаге у Приједор — артиљерија, моторизација, пјешадија. У Дубицу је упутио око 12 топова.

Према неким подацима непријатељ треба да подузме офанзиву и на Грмеч, и то по завршетку офанзиве на Козари, а да на терену Козаре остави на извјесним мјестима посаде. С друге стране тврди се да ће непријатељ кренути у Хрватску и то у овим правцима: Приједор — Нови, Приједор — Дубица. Приједор — село Марини — Каран — Костајница.

Непријатељ врши минирање око појединих прилаза, мостова као и путева. На такво минирање наши су борци наила-

зили, а пошто су опрезно приступали таквим прилазима успјели су да mine потпале без штете по нас — а неке су mine ископали и демонтирали.

У вашем писму упућеном штабу I К.Н.О.П. ударне бригаде, ставили сте примједбу на наш поступак према заробљеницима. Према упутствима која сте послали преко штаба I Ударне бригаде тако је и поступљено.

Све заробљене из Горских здругова смо пострелили. Већином су то били млади регрути из I бојне II Горског здруга пуковника Мрака усташко-домобранске пуковније „Анте Павелића“. Ти војници су вршили војно-политичку обуку у Њемачкој и они се нису предавали све дотле, док их наше снаге не расцјепају и јуришима у ровове не приморају на предају. Њихово држање ни по чему није било држање домобрана. Кроз сва села кроз која су пролазили, убијали су стоку велику и малу на коју су наилазили, жита су претраживали по склоништима, па су га спалили или расули, куће су иза њих остајале или изгорјеле или пуне као да су прије годину дана напуштене, све су уништавали или клали (живад, стоку итд.).

У каснијим нашим акцијама и борбама које смо имали са попуњеним домобранским бојнама, према заробљеницима на којима се видјело да су домобрани, сви су пуштани и према њима одмах је поступак промијењен и све заробљене домобране смо пуштали.

Ово је реалан извјештај о поступцима према заробљеним непријатељским војницима, а извјештај послат мимо наш штаб не можемо сматрати реалним.

Пошто моментално не располажемо санитарским материјалом који је нужно потребан, то молимо да нам преко штаба I одреда упутите масти за чешу или сумпора од кога ће се направити препарат против чеше, аспирина, кинина, јода, материјала за превијање и масти за ране (фате и газе).

Ако I одред издаје радио-извјештаје, било би потребно да нам се упућују.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

11 јула 42. г.

Замј. пол. комесара:
Душан¹

(М. П.)

Командант:
Обрад²

**Душан Мисирача
Обрад Стишовић**

**ПИСМО КОМАНДАНТА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕ-
ДА ОД 11 ЈУЛА 1942 ГОД. КОМАНДАНТУ ТРЕЋЕГ БАТА-
ЉОНА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ О КОНЦЕНТРА-
ЦИЈИ И НАМЈЕРАМА НЕПРИЈАТЕЉА ПОСЛИЈЕ ЗАВРШЕ-
НИХ БОРБИ НА КОЗАРИ¹**

Друже Стево,²

Ја сам стигао у Каран. Овде ниигга нарочито ново. Непри-
јатељ концентрише веће снаге у Приједору. Има и разноврзне
моторизације сконцентрисане у Приједору. Артиљерија и вој-
ска која је била у Брезичанима отишла је ноћас 5а Приједор.
Према извјештају једног друга, ових дана треба један део вој-
ске да прође кроз Каран а извесне заседе ће оставити у Ко-
зари. Чим сврше са Козаром, треба да крену на Грмеч. О ово-
ме треба обавестити штаб бригаде и штаб I К. Н. О. П. одреда.

Упућен је и препис писма за бригаду, а она нека упути
I одреду.

Уколико има што ново јавите нам.

Уз другарске поздраве

С. Ф. — С. Н.

11-УН-42 год.

Командант
Обрад³

¹ Оригинал је писан руком.

² Стево Рауш, командант батаљона Прве крајишке НОУ бригаде

* Обрад Стишовић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД
11 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА
БОСАНСКУ КРАЈИНУ О САРАДЊИ СА ЧЕТВРТОМ ОПЕРАТИВНОМ
ЗОНОМ ХРВАТСКЕ И О СТВАРАЊУ МУСЛИМАНСКЕ
ЈЕДИНИЦЕ**

**Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Бр. 329

Дне 11. VII. 1942 г.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

I

У вези достављених наређења од стране тога штаба, подносимо сљедећи извјештај:

Предузели смо мјере и ступили у везу са IV оперативном зоном у погледу прикључења Граховског и Гламочног батаљона IV оперативне зоне као и у погледу изабарања друтова за штаб новог одреда¹ у који би за прво вријеме ушла поменута два батаљона. Када све податке прикупимо доставићемо вам предлог који све другови требају ући у тај штаб, те да би се исти формирао Вашом наредбом и коначно овако формиран предао под команду поменуте Оперативне зоне. Што се тиче заједничких акција ступили смо такођер у везу са IV оперативном зоном те да би на тај начин заједнички исте подузимали уколико то прилике буду дозвољавале.

II

Чим наш Ударни батаљон буде завршио подузету акцију на Гламочу, упутићемо у састав Ударне бригаде две чете наоружане са карабинима, муницијом за карабине, свака са по три пушкомитраљеза и са једним тешким талијанским митраљезом, снабђевеним такођер са муницијом. Кога ће се дана ове јединице упутити, као и када ће тамо стићи, обавјестићемо благовремено штаб I ударне бригаде².

¹ У то вријеме вршене су припреме за формирање новог одреда на том терену, у који је требало да уђу и ова два батаљона, али до тога није дошло. У септембру 1942 год. формиран је на овом терену Трећи далматински одред.

² Прва крајишка НОУ бригада

С обзиром да ми наше ударне чете шаљемо у састав Ударне бригаде и са аутоматским оружјем (6 пушкомитраљеза и један тешки митраљез) молимо да се људству које ћемо вам упутити ради наоружања са пушкама изда и потребан број аутоматског оружја (бар по три пушкомитраљеза на чету).

III

16 ов. мј. најкасније по подне, на територију I крајишког одреда (у Паланку) стићи ће 230 другова партизана из омладинских чета, којима ће се издати оружје према Вашем наређењу бр. сл. од 10-УН-1942 године. Пошто се ови друтови наоружају и врате назад биће употребљени и формирану у чете како је горњим наређењем предвиђено.

IV

Издали смо наређење нашем I батаљону да за заштитницу тога штаба пошаље 10 одабраних другова партизана, који ће тамо стићи у најкраћем времену. Они су наоружани.

Муниције за италијански пушкомитраљез немамо у резерви коју би Вам могли послати, јер уколико смо је имали издата је борцима на пушке и на пушкомитраљез тако, да пушкомитраљеви имају по 300—400 метака а пушке по 80—100 метака.

Приступљено је прикупљању и стварању једне муслиманске јединице из Петровца од омладине која је тамо остала и која ће похађати војно-политички курс када овај буде отпочео, по завршеном курсу односно успособљењу биће наоружана и ставиће се у борбу против окупатора и осталих домаћих издајника.

Молимо за обавјештење да ли ће војно-политички курс бити успостављен наредбом тога штаба, па ако хоће, када ће бити, те да би се могло припремити све потребно.

V

Раније смо вас обавијестили да је окупатор италијански напустио Дрвар³ у заједници са четничком бандом и скоро свима фамилијама из Дрвара; овај извјештај допуњавамо и извјештавамо да су наше снаге које су биле око Дрвара окупатора пратиле ватром, не нанијевши му веће губитке, јер је исти већ раније запосјео све важније коте око комуникације Дрвар — Грахово те су ближи приступи наших јединица били врло тешки. Поред тога окупаторску војску и четничку банду штитили су тенкови и доста јака артиљерија. Приликом свог отступања

³ Италијани су напустили Дрвар 1 јула. Види док. бр. 32.

Италијани и четници нису залазили у села око ове комуникације јер су их наше јединице пратиле са стране.

Уз другарски борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар,
Илија Дошен

Командант,
Карановић

(М. П.)

БР. 27

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ (ЦРНОГОРСКЕ) БРИГАДЕ ОД 12 ЈУЛА 1942 ГОД. ДРУГУ ТИТУ О ОСЛОБОЂЕЊУ ГОРЊЕГ ВАКУФА И ДЕЈСТВУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ НА КОМУНИКАЦИЈИ ДОЊИ ВАКУФ —БУГОЈНО—ГОРЊИ ВАКУФ¹

Друже Стари,

Јединице IV бригаде, ноћним изненадним препадом 11/12-VII-, после краће борбе, упале су у Г. Вакуф и очистиле га. Резултат борбе: заробљено 5 домобрана и неколико жандарма. Ми смо имали једног лакше рањеног а непријатељ 3 мртва. Плијен је незнатан, али су јединице у вароши, покуповале многе ствари. Становништво, нарочито муслиманско, нас је добро примило.

Јединице II бригаде,² са једним батаљоном IV бригаде, у маршу према Бугојну пресекле су комуникацију Травник — Д. Вакуф, ликвидирали једно усташко гнездо и сада поседују комуникацију: Д. Вакуф — Бутојно — Г. Вакуф. Предузете су мјере за евентуалну ликвидацију Бутојна. По исказу тамо се налази око 300 усташа и 100 домобрана. У току данашњег дана тукли су артиљеријом из Бугојна. То су више, одбранбене мјере.—

У току ноћи 12/13 — вјероватно ће бити порушена жељезничка пруга Д. Вакуф — Бугојно.

Са вама смо одмах, по заузећу Г. Вакуфа, тражили везу преко једног нашег батаљона, који се налази у засједи према Прозору на положајима око села Пидриш. Овај батаљон, у току дана, није могао успоставити са вама везу. Поставили смо за-

¹ Оригинал документа писан је руком.

* Друга пролетерска бригада

датак батаљону да испита ситуацију код вас, па ћемо вам, у случају потребе, упутити два батаљона у помоћ.

Ради даљег покрета и садејства цјелокупних снага, потребно би било да добијемо ваше даље директиве. За сада ми радимо у области Бутојно — Д. Вакуф, обезбеђујући међупростор Враница — Радуша Планина. Поред тога, један наш батаљон дејствује на комуникацији Г. Вакуф — Травник, рушећи комуникације и извиђајући у правцу "Ћзавника.

Овог момента добисмо писмо од друга Ђида,³ кој& вам прилажемо.⁴ Овај план је реалан и може дати врло добре резултате. Снаге II бригаде, послужиле би као ослонац за наш даљи покрет у означеном правцу. Једино нас забрињава неизвјесност ситуације око Прозора и немања везе са вама. Из тог разлога ми смо принуђени да се задржимо око Г. Вакуфа иначе бисмо предузели мјере ка Бугојну и Купресу.

Јавите нам о свему. Имајте у виду да је II бригада око Д. Вакуфа, па је потребно да се ваша група покрене од Прозора.

У току ноћашње ноћи ми ћвмо пребацити рањенике у село Вољице — падина Радуше Планине. Напомињемо да су обавије болнице у саставу IV бригаде, тако да је сада II бригада покретнија.

Другарски поздрав **Арсо, Пеко,⁵ Митар.⁶**

П. С. Распоред наших снага: 1 батаљон јужно од Г. Вакуфа, с. Пидриш; 1 батаљон у Г. Вакуфу; 1 батаљон на путу у Бугојно — Г. Вакуф, код с. Тихомишља; 1 батаљон на комуникацији Г. Вакуф — Травник, главнином код с. Шебешића; 1 батаљон пггити болнице код с. Вољице.

* Милован Ђилас

⁴ Редакција не располаже поменутиим писмом.

" Пеко Дапчевић

* Митар Бакић

**ИЗВЈЕШТАЈ ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 12 ЈУЛА
1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАН-
СКУ КРАЈИНУ О ПОТРЕБИ ШТО БРЖЕГ СМЈЕЊИВАЊА
ЈЕДИНИЦА БРИГАДЕ ОД СТРАНЕ ПРВОГ КРАЈИШКОГ
ОДРЕДА**

**I КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА**

Положај, 12 јула 1942

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В. ЗА Б. КРАЈИНУ

Извјештавамо да смо ступили у везу са игтабовима I и II одреда у вези повлачења снага Ударне бригаде са положаја и да ћемо концентрацију Ударне бригаде вршити у Малој Руишкој. Смјену наших снага одредили смо до 14 VII о. г. у 12 сати (подне), па молимо Оперативни штаб да изда потребна наређења одредима да смјену пошаљу пгго хитније, јер смо примјетили код I одреда да би он желио да ми још држимо те положаје док се одмори њихов Ударни батаљон и они стоје на становишту да њихов Ударни батаљон не смије држати положаје. Нама је хитно повлачење са положаја да можемо извршити сређивање и реорганизацију бригаде, да исту одморимо пар дана и оспособимо за задатке који су јој намјењени. Сваки дан што су нам снаге дуље на положају, нама отежава сређивање бригаде.

Чети пратећих оруђа наређено је да одмах пошаље вама 2 тешка митраљеза без послуте и муниције, како сте наредили. Према томе, у нашој чети пратећих оруђа остаје 6 тешких митраљеза и 4 бацача мина.

Банија¹ нам је јавила да не може вршити акцију на Костајницу због већих непријатељских снага у самој Костајници и због тога што имају на располагање само 3 батаљон, док су остали батаљони по теренима и не могу брзо извршити концентрацију. II одреду послали смо један бацач у вези те акције, али је сигурно ни они неће вршити кад им Банија не може помоћи.

Званичних извјештаја са Козаре немамо², него само толико, да је успостављена веза са другом Шошом³ који је до-

¹ Баниски НОП одред

² У то вријеме на Козари је још трајала непријатељска офанзива. Опширније о томе види док. бр. 5, 6, 7, 8, 12, 43, 50, 55, 57, 144, 147 и 164.

³ Јосип Мажар

шао за леђа непријатељу, а за рањенике знамо толико, да су пропали у већини.

Наш штаб налази се у селу Јоховци и шал>емо вечерас 2 курира стим да један остане код вас, а други да донесе одговор од вас.

У штабу I одреда нијесмо се састали са другом Милорадом⁴ и нијесмо закључили акцију на Сухачу, коју мислимо вршити послјије реорганизације и концентрације бригаде, уколико ту акцију прије не изврши I одред.

Антитенковски топ и топ „Пито“ са послугом оставићемо снагама II одреда за одбрану терена.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар:
Илија³

Командант:
Ратко

БР. 29

НАРЕЂЕЊЕ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 13 ЈУЛА 1942 ГОД. ЈЕДИНИЦАМА ОКО ГЛАМОЧА ЗА АКЦИЈУ НА НЕПРИЈАТЕЉСКО УПОРИШТЕ ЈУНУЗОВИЋА КУЛУ¹

ЧЛАНОВИМА ШТАБОВА БАТАЉОНА V И III У-ог КНОПО И БАТАЉОНА „БУДУЋНОСТ“

На Тичеву

Пошто је непријатељска офанзива према Пеуљама и Сајковићима предузета у циљу ликвидирања снага IV опер. зоне у Динари, у циљу да привуче наше снаге на сектор Ливањског Поља, док непријатељске главнине покушавају надирати од тока ријеке Цетине на сјевер у Динару, нису потребне неке јаче снаге на Тичеву него је неопходно да те снаге учине следеће:

Да се једна или боље двије чете упуте непријатељу у леђа који је задржан пред Казанцима. Остале снаге да држе положаје на Тичеву и бусију на цести Грахово—Пеуље или у самим Пеуљама.

¹ Милорад Мијатовић, командант Првог крајишког одреда

⁵ Илија Матерић

¹ Оригинал писан руком.

Батаљон „Старац Вујадин“² ће вас обавијестити гдје су најбољи положаји и при овој акцији одржавајте редовну везу са овим батаљоном.

По примитку овога листа одмах поступите.

Поред раније заробљених 14 домобрана јутрос смо заробили још 15 и на тај начин ликвидирали важно непријатељско упориште Јунузовића кулу (тврђаву). До сада смо свега заробили 33 пушке, око 6000 м[^]етака, око 60 бомби, 1 п. митраљез и друге ратне спреме. Акцију ћемо продужити са освајањем куће по кућу и ово се мора завршити у нашу корист, уколико не навале неке јаче снаге сполја, што је мало вјероватно.³

Уз другарски и борбени поздрав:

С. Ф. — С. Н.

13-УП-42

За кта за Б. Кр.

С. Родић⁴

Узето на знање
у штабу „Будућност“

**ШТАБ IV ЧЕТЕ
IV БАТ. „БУДУЋНОСТ“
дана 14 VII 42.**

ШТАБУ III БАТ. „Г. ПРИНЦИП“⁵

Положај

Другови, шаљем вам овај допис и уједно вас извештавам да се налазимо са четом у Црнци. Непријатељских 18 камиона у 12^h прошли су за Пеуље данас, ја сам послао курира за XII чету IV бат. „Будућност“ да ухватимо везу и да нас тачно обавесте о свему.

Марчета⁶

² Трећег крајишког НОП одреда

¹ Односи се на борбе око Гламоча. Гламоч је ослобођен 20 јула. Види док. бр. 44, 48 и 155.

¹ Славко Родић

* Горњи допис доставио је командир Четврте чете Четвртог батаљона „Будућност“ штабу Трећег батаљона „Гаврило Принцип“.

* Милош Марчета

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 13 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПОКУШАЈУ УСПОСТАВЉА-
НА ВЕЗЕ СА ПАРТИЗАНСКИМ ЈЕДИНИЦАМА И ДОПУ-
НА ИЗВЈЕШТАЈА О НЕПРИЈАТЕЉСКОЈ ОФАНЗИВИ НА
КОЗАРУ**

ШТАБ II К.Н.О.П. ОДРЕДА
13. VII

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Примили смо ваш допис од 12 јула.¹ Ваше напомене гледе хватања везе са снагама у Козари углавном већ смо извршили. Одашил>али смо јаче патроле, које су извиђале терен кретања непријатеља по Козари, прикупљале појединце, а за који дан, док прикупимо још боље податке, упутићемо јаче снаге у Козару.

Шаљемо допуњени извјештај о акцијама.

С друг. поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. пол. комесара:
Душан²

(М. П.)

Командант:
Обрад³

ШТАБ II К.Н.О.П. ОДРЕДА

Извјештај о борбама које су водиле јединице II К. Н. О. П. одреда од 10 јуна тј. од почетка непријатељске офанзиве до 30 јуна.

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ
ЗА БОС. КРАЈИНУ

10. VI. 42 год. напао је непријатељ (Нијемци, усташе, домобрани и четници) терен нашег IV батаљона од Ивањске. Напад је почео у 4 сата и 30 минута. Цестом су наступали тенкови (13),

¹ Редакција није пронашла поменути документат.

² Душан Мисирача

³ Обрад Стишовић

а за тенковима камиони (52) пуни војске, а иза тога моторизација друга и топови са коњском запрегом. На камионима налазили су се топови и митраљеви. Авиони су пратили трупе и тукли бомбама и митраљеском ватром. Непријатељ је продужио у правцу ЈТамовита—Козарац—Приједор. Наша 1 чета IV батаљона која је држала положај према Ивањској отворила је ватру на непријатељске тенкове и камионе. 3 тенка заустављена су, док су остали продужили продирање под ватром нашег оружја. Тенкови су били пошли и у брда, али су били заустављени од партизана. Убијено је нешто посаде као и неколико њемачких пјешака. Убијено је око 25, а више их је рањено. Друга наша засједа на самој цести убила је 3 њемачка војника на мотоциклима, 2 од њих су одвучена, а 1 је нађен мртав на мјесту. Заплијењен је 1 мотоцикл, 1 карабин, двоглед, разни документи и остала официрска спрема. Изгледа да је овај пронађени официр био виши официр, што се могло утврдити по документима пронађеним код истога.

Продором непријатеља цестом Ламовита—Козарац—Приједор остале су отсјечене неке јединице IV батаљона са ону страну цесте за леђима непријатеља, које су водиле борбу с непријатељем гдје и I Ударна бригада.

Наше снаге које су се налазиле у Приједору, при свом пробијању из града дошло је до борбе. Убијено је око 30 војника међу којима је било и четника, као и 1 четнички командир. Заплијењен је 1 п. митраљез, 6 карабина и нешто муниције. У борби је погинуо 1 партизан. Када су се наше снаге пребациле преко цесте наишао је непријатељски камион на кога је отворена ватра и убијено 10 непр. војника.

Истога дана непријатељ покушава од Бос. Новог да се пробије до Љубије. Дошао је до Сухаче гдје се утврдио.

10-11. VI. 42 г. Снаге нашег I ударног батаљона нападају непријатеља у Сухачи и у силном налету упадају у само мјесто. Нијемци и усташе давали су жесток отпор. У тој крвавој борби непријатељ је имао око 60 мртвих и више рањених. Наши губици 10 мртвих и 15 рањених. Заплијењено је 1 п. митраљез, 6 карабина и муниције. Борба је вођена углавном са ножем и бомбама, и трајала је преко цијелог дана с другу страну Јапре. Усљед ситуације настале код Приједора наше се снаге повлаче. У овој борби учествовао је и Ударни батаљон I К. одреда, који није у цијелости испунио свој задатак. Заробљен је један Нијемац, који је изјавио да овакву борбу није преживео ни на Источном фронту. У току борбе нестало је 6 партизана.

11. VI. 42 г. Дио снага нашег I Ударног батаљона сукобио се близу Приједора са једним одредом њемачких војника. Убијен је 1 њемачки војник а више их је рањено. Заплијењен је 1 карабин и 50 метака. Наши без губитака.

STAB II.K.N.O.P.ODREDA

Izvještaj o borbama koje su vodile
jedinice II.K.N.O.P. Oreda od 10
juna t.j. od početka neprijateljske
ofanzive do 30 juna.

Drugarskom

Operativnom Štabu N.O.P. i D.Vojske
za Bos.Krajinu

10.VI.42.god. napao je neprijatelj /Nijemci, ustaše, domobranci i četnici/ te-
ren našeg IV bataljona od Ivanjske. Napad je počeo u 4 sata i 30 minuta. Ces-
tom su nastupali tenkovi /13/, a za tenkovima kamioni /52/ puni vojske, a iza
toza motorizacija druga i topovi sa konjskom zapregom. Na kamionima nalazili
su se postavljeni topovi i mitraljezi. Avioni su pratili trupe i tukli bomba-
ma i mitraljeskom vatrom. Neprijatelj je produžio u pravcu Lamovita-Kozarac-
Frijedor. Naša 1 četa IV bataljona koja je držala položaj prema Ivanjskoj
otvorila je vatru na neprijateljske tenkove i kamione. 3 tenka zaustavljena
su, dok su ostali produžili prodiranje pod vatrom našeg oružja. Tenkovi su
bili pošli i u brda, ali su bili zaustavljeni od partizana. Ubijeno je nešto
posade kao i nekoliko njemačkih pješaka. Ubijeno je oko 25, a više ih je ra-
njeno. Pruga naša zasjeda na samoj cesti ubila je 3 njemačka vojnika na
motorciklima, 2 od njih su odvučena, a 1 je nađen mrtav na mjestu. Zaplije-
njen je 1 motocikl, 1 karabin, dvogled, razni dokumenti i ostala oficirska
sprema. Izgleda da je ovaj pronadjeni oficir, bio viši oficir, što se moglo
utvrditi po dokumentima pronadjenim kod istoga.

Prodorom neprijatelja cestom Lamovita-Kozarac-Frijedor, ostale su
otsječene neke jedinice. IV bataljona sa onu stranu ceste za ledjima nep-
rijatelja, koje su vodile borbu s neprijateljem gdje i I Udarna brigada.

Naše snage koje su se nalazile u Frijedoru, pri svom probijanju iz
grada došlo je do borbe. Ubijeno je oko 30 vojnika među kojima je bilo i
četnika, kao i 1 četnički komandir. Zaplijenjen je 1 p.mitraljez, 6 karabina
i nešto municije. U borbi je poginuo 1 partizan. Kada su se naše snage pre-
bacile preko ceste našao je neprijateljski kamion na koga je otvorena
vatra i ubijeno 10 nepr. vojnika.

Istoga dana neprijatelj pokušava od Bos. Novog da se probije do Lju-
bije. Došao je do Suhace gdje se utvrdio.

10.VI.42.g. Snage našeg I udarnog bataljona napadaju neprijatelja u Su-
haći i u silnom naletu upadaju u samo mjesto. Nijemci i ustaše davali su
žestok otpor. U toj krvavoj borbi neprijatelj je imao oko 60 mrtvih i više
ranjenih. Naši gubitci 10 mrtvih i 15 ranjenih. Zaplijenjeno je 1 p.mitraljez
6 karabina i municije. Borba je vođena uglavnom sa nožem i bombama, i trajala
je preko cijelog dana s drugu stranu Vapre. Usled situacije nastale kod Fri-
jedora naše se snage povlače. U ovoj borbi učestvovao je i Udarni bataljon
I K. Oreda, koji nije u cijelosti ispunio svoj zadatak. Zarobljen je jedan
Nijemac, koji je izjavio da ovakvu borbu nije preživio ni na istočnoj fronti.
U toku borbe nestalo je 6 partizana.

11.VI.42.g. Dio snaga našeg I Udarnog bataljona sukobio se blizu Frijedora
sa jednim odredom njemačkih vojnika. Ubijen je 1 njemački vojnik, a više ih je
ranjeno. Zaplijenjen je 1 karabin i 50 metaka. Naši bez gubitaka.

12.VI.42.g. Neprijatelj sa jačim snagama od Bos. Novog, Dobrljina i Kostaj-
nice nastupa na teren našeg I bataljona. Naše snage ga dočekuju i stupaju
u borbu, ali pošto je neprijatelj išao sa jačim snagama naši se povlače na-
noseći neprijatelju gubitke. Naše zasjede dočekuju neprijatelja u Svodnoj i
dolazi do borbe. Ubijeno je oko 25 nepr. vojnika. Neprijatelj je išao sa tenkov-
ma i se prekopanoj cesti strgao je 3 tenka. U borbi poginuo 1 partizan.

Istog dana neprijatelj je pokušao iz Ljubije da se probije prema
Suhaci. Išao je sa tenkovima koji su se uglavili u blato. U isto vrijeme poku-
šale su neprijateljske snage iz Suhace da se spoje sa zaglavljanim tenkovima,
ali su odbijeni po teške gubitke po neprijatelja.

13.VI.42.g. Snage našeg I bataljona vode žestoku borbu sa neprijateljem
na Pruscima i Bombravi, gdje su nanose velike gubitke uz postepeno povlačenje.

14.VI.42.god. Jedna zasjeda našeg I bataljona izvršila je napad na neprijate-
ljski kamion na Prljugovcu kod Svodne. Sutredar naši su digli u vazduh most
na rijeci Prljugovcu kome se nalazio kamion sa komisijom za opravku pruge.
Ubijeno je 5 njemačkih vojnika. Zarobljen 1 hrv. oficir, a njemački major ubijen
u borbi. Zaplijenjen je 1 luksuzni auto i nešto automatskog oružja.

Istog dana snage našeg IV bataljona sukobile su se sa neprijateljem
više ceste kod Lamovite. Nakon kraće borbe neprijatelj je oступio. Imao je
3 mrtva i više ranjenih. Naši bez gubitaka. Zarobljen je 1 karabin i 600 meta-
ka.

12. VI. 42 г. Непријатељ са јачим снагама од Бос. Новог, Добрљина и Костајнице наступа на терен нашег I батаљона. Наше снаге га дочекују и ступају у борбу, али пошто је непријатељ ишао са јачим снагама наши се повлаче носећи непријатељу губитке. Наше засједе дочекују непријатеља у Сводној и долази до борбе. Убијено је око 25 непр. војника. Непријатељ је ишао са тенковима и по прекопаној цести стргао је 3 тенка. У борби погинуо 1 партизан.

Истог дана непријатељ је покушао из Љубије да се пробије према Сухачи. Ишао је са тенковима који су се углавили у блато. У исто вријеме покушале су непријатељске снаге из Сухаче да се споје са заглављеним тенковима, али су одбијени по тешке губитке по непријатеља.

13. VI. 42 г. Снаге нашег I батаљона воде жестоку борбу са непријатељем на Прусцима и Домбрави, гдје му наносе велике губитке уз постепено повлачење.

14. VI. 42 год. Једна засједа нашег I батаљона извршила је напад на непријатељски камион на Прљуговцу код Сводне. Сутрадан наши су дигли у ваздух мост на ријечи Прљуговцу на коме се налазио камион са комисијом за оправку пруте. Убијено је 5 њемачких војника. Заробљен 1 хрв. официр, а њемачки мајор убијен у борби. Заплијењен је 1 луксузни ауто и нешто аутоматског оружја.

Истог дана снаге нашег IV батаљона сукобиле су се са непријатељем више цесте код Ламовите. Након краће борбе непријатељ је отступио. Имао је 3 мртва и више рањених. Наши без губитака. Заробљен је 1 карабин и 600 метака.

14-15. VI. 42 г. Снаге нашег I батаљона са снагама I Ударног батаљона дочекале су непријатеља на обронцима Козаре, који је наступао палећи села. У силном налету наши су партизани уз учешће позадине разбили и уништили II бојну Горског здруга. Том приликом убијено је 50—60 непр. војника, много рањено, а 283 су заробљена, међу њима 2 официра и 5 подофицира. Заплијењено је око 300 карабина, 20 п. митраљеза, 8 т. митраљеза, 4 велика и 10 лаких бацача мина, 2 брдска топа 65 мм, 15 њемачких стројница, 50.000 метака, доста мина и граната, 55 коња и много друге ратне спреме.

Истог дана једна чета I батаљона разбила је и уништила једну сатнију „ловачке бојне“. Убијено 15 а више заробљено и рањено Павелићевих „ловаца“. Заплијењено 20 пушака, 4 п. митраљеза, 4—5 сандука муниције, неколико коња и друге ратне спреме.

16. VI. 42 г. Дио снага нашег I Ударног батаљона сачекао је једну непријатељску патролу и том приликом убијено 5 непр. војника.

Истог дана снаге I Уд. батаљона извршиле су јуриш на непријатеља који се налазио у рововима. Непријатељ је истје-

ран из ровова претрпјевши велике губитке. Том приликом рањена су 2 партизана.

Тога дана 1 чета Ударног батаљона са снагама I батаљона водила је борбу са непријатељем у Стригови, који је надирао према Козари. Непријатељ је претрпио велике губитке. Наши губици 1 мртав и 2 рањена.

Исти дан непријатељ напада на терен нашег IV батаљона. Наше снаге дочекују га и долази до борбе. Убијено је 25 непр. војника, а више их је рањено. Заплијењено 4 карабина и друге спреме. Наши губици 1 мртав и 3 рањена.

17. VI. 42 г. Снаге I Ударног батаљона вршиле су напад на непријатеља пред Козаром. Непријатељ је истјеран из ровова претрпјевши велике губитке. На нож убијено је 7 непријатељских војника. У тој борби рањена су 2 партизана.

Један партизан упао је у ров гдје се налази 5 непр. војника. Два војника је убио а 3 су побјегла.

Тога дана непријатељ је неколико пута нападао из Приједора, али су сви напади одбијени.

Исти дан дио снага нашег IV батаљона вршио је напад на непријатеља код Ламовите, који је био укопан у ровове. Након краће борбе непријатељ је иотјеран из ровова и побјегао на цесту. Заплијењена су 2 карабина и 700 метака.

18. VI. 42 г. Дио снага IV батаљона поново је извршио напад на непријатеља који се је био повратио у ровове код Ламовите. Наши су га истјерали из ровова. Убијена су 3 непријатељска војника, а више их је рањено. Један је жив заробљен. Заплијењено 10 карабина и 811 метака.

Исти дан дио снага нашег I батаљона који је остао у позадини непријатеља извршио је једну успјешну акцију на непријатељску комору. Заробљено 31 војник и 1 официр. Заплијењено око 30 пушака, 12 сандука п. муниције, неколико сандука са минама за бацач, граната за топ и друге ратне спреме.

19. VI. 42 г. Дио снага нашег I Ударног батаљона извршио је акцију на један непријатељски здруг. Том приликом је читава појачана бојна до темеља уништена. Заплијењено је много ратног материјала.

Тога дана дио снага I Уд. батаљона напао је на непријатеља на цести Дубица—Приједор. Партизани су јуришали на непријатеља и нанијели му велике губитке. Заплијењена су 4 п. митраљеза, 25 пушака, 5 бацача мина, и остале спреме. Истога дана заплијењена је непријатељска архива и 2 заставе. Заробљено 30 непријатељских војника. Непријатељ неколико пута покушавао је од Приједора да се пробије до наших положаја, наши су га борци одбијали наносећи му велике губитке.

20. VI. 42 г. Снаге нашег I, II и I Ударног батаљона извршиле су напад на непријатељске снаге I бојне усташко-домобранске

пуковније „Анте Павелића" на Поглеђеву. Акција је извршена уз помоћ позадинских чета. Непријатељу је избачено из строја преко 100 војника, 20 их је заробљено. Заплијењена су 2 т. митраљеза, 1 резервна топовска цијев, 10 п. митраљеза, 80 пушака. Приликом чишћења тог терена нађен је још један топ и доста муниције за минобацаче.

21. VI. 42 г. Снаге нашег I, II и I Ударног батаљона нападе су I бојну усташко-домобранске пуковније која је поново попуњена. Непријатељ је разбијен и протјеран у село Бјелајце претрпјевши велике губитке. Наши губици 25 мртвих и 50 рањених. Нападнуте су побочнице непријатеља на Планиници. Заплијењена су 2 т. митраљеза, 1 п. митраљез, 10 пушака. Заробљено 10 непријатељских војника, док се сам убио замјеник команданта усташко-домобран. пуковније.

Истог дана непријатељ напада са цесте на терен нашег IV батаљона. Наши га дочекују и одбијају по велике губитке по непријатеља. Убијено је око 30 непријатељских војника, а више их је рањено. Наши губици 1 мртав и 1 рањен. Заплијењено је нешЈО муниције и остале спреме.

22. VI. 42 г. Дио снага нашег I Ударног батаљона вршио је напад на непријатеља у Поглеђеву. У борбама кроз читав дан направљена су два јуриша на непријатеља који је био у рововима, непријатељ разбијен и истјеран из ровова. Заробљено доста ратне спреме. Непријатељ је имао велике губитке. Наши губици 2 мртва и 5 рањених.

Исти дан дио снага I Ударног батаљона са снагама I и II баталјона прогонили су непријатеља из Мљечанице и Међувођа. 23-24. VI. 42 г. Снаге нашег I, II и I Ударног батаљона нападе су непријатеља у Г. Јеловцу и Мирковцу и потпуно разбиле 3 бојну IV Горског здруга. Борба је почела у ноћи и трајала је до 14 сати. Убијено је око 150, а заробљено 60 усташа и непр. војника. Заплијењено је 150 пушака, 20 п. митраљеза, неколико тешких митраљеза, бацача и много муниције и остале спреме. Наши губици 15 мртвих и 25 рањених.

23. VI. 42 г. Непријатељ напада на терен IV батаљона. Наше снаге су га дочекале и протјерале на његове раније положаје. Убијено је 26 непријатељских војника а више их је рањено. Заплијењен је 1 карабин и нешто муниције. Непријатељ је тукао и артиљеријом, али је више гађао своје војнике. Наши губици 2 мртва и 2 рањена.

26. VI. 42 г. Непријатељ поново са јачим снагама напада на терен IV батаљона. Партизани дочекују непријатеља и долази до борбе која је трајала 7 сати. Непријатељ је тукао артиљеријом и минобацачима, само да би омогућио својој пјешадији запосједање извјесних висова. То му не успјева. Претрпјевши велике губитке, 49 мртвих и више рањених, непријатељ се мо-

рао повући на своје раније положаје. Наши губици 3 иртва и 6 рањених. До плијена се није могло доћи, јер је непријатељ топовском и митраљеском ватром штитио отступање своје војске и извлачење мртвих и рањених.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

30 јуна 42 г.

Замј. пол. комесара:
Душан с. р.

Командант:
Обрад с. р.

1

П. С. 30. VI. 42 г. ноћу снаге нашег IV батаљона, у јачини од 150 партизана, извршиле су јуриш на три усташке сатније на Крњину и заробиле 1 антитенковски топ, 120 граната за исти, 4 п. митраљеза, 20 пушака и 1 мали бацач. Непријатељ је имао више мртвих и рањених. Чим се борба на том мјесту завршила, непријатељ поново удара са јачим снагама на то мјесто и запосјео положај са кога је био протјеран у току борбе.

3-4. VII. 42. г. ноћу снаге нашег одреда имале су за задатак пробити непријатељске линије и главни дио снага извући из обруча, а у самој Козари сваки батаљон имао је да остави по једну лако покретљиву јединицу. Одредске снаге су дјелимично извршиле тај задатак, и извукао се главни дио снага из непријатељског сјруча (I батаљон, I ударни и дио снага II, III и IV бат).

4. VII. 42 г. увече поново успјева извјесним снагама да прођу између непријатељских ровова.

9. VII. 42 г. навече наше снаге врше демонстративне нападе на поједина непријатељска упоришта која су везана уз сам терен Козаре.

13 јула 42 г.

Замј. пол. комесара:
Душан

Командант:
Оорад

-геН

I sti dan dio snaga I Udarnog bataljona sa snagama I i II bataljona progonili su neprijatelja iz Mlječanice i Medjuvodja.
23-24.VI.42.g. Snage našeg I, II i I Udarnog bataljona napale su neprijatelja u G. Selovcu i Mirkovcu i potpuno razbili 3 bojnu IV Gorskog zdruga. Borba je počela u noći i trajala je do 14 sati. Ubijeno je oko 150, a zarobljeno 60 ustaša i nepr. vojnika. Zaplijenjeno je 150 pušaka, 20 p. mitraljeza nekoliko teških mitraljeza, bacača i mnogo municije i ostale spremne. Naši gubitci 15 mrtvih i 25 ranjenih.

25.VI.42.g. Neprijatelj napada na teren IV bataljona. Naše snage su ga dočekale i protjerale na njegove ranije položaje. Ubijeno je 26 neprijateljskih vojnika a više ih je ranjeno. Zaplijenjen je 1 karabin i nešto municije. Neprijatelj je tukao i artiljerijom, ali je više gadjao svoje vojnike. Naši gubitci 2 mrtva i 2 ranjena.

26.VI.42.g. Neprijatelj ponovo sa jačim snagama napada na teren IV bataljona. Partizani dočekuju neprijatelja i dolazi do borbe koja je trajala 7 sati. Neprijatelj je tukao artiljerijom i minobacačima, samo da bi omogućio svojoj pješadiji zaposjedanje izvjesnih visova. To mu ne uspijeva. Pretrpi-vši velike gubitke, 49 mrtvih i više ranjenih neprijatelj se morao povući na svoje ranije položaje. Naši gubitci 3 mrtva i 6 ranjenih. Do plijena se nije moglo doći, jer je neprijatelj topovskom i mitraljeskom vatrom štitio otkretanje svoje vojske i izvlačenje mrtvih i ranjenih.

Smrt fašizmu-sloboda narodu!
30 juna 42.g.

Zamj. pol. komesara:
Dušan s.r.

Komandant:
Obrač s.r.

P.S. 30.VI.42.g. noću snage našeg IV bataljona u jačini od 150 partizana, izvršile su juriš na tri ustaške satnije na Kvnjinu i zarobile 1 antitenkovski top, 120 granata za isti, 4 p. mitraljeza, 20 pušaka i 1 mali bacač. Neprijatelj je imao više mrtvih i ranjenih. Čim se borba na tom mjestu završila, neprijatelj ponovo udara sa jačim snagama na to mjesto i zaposjed polo-žaj sa koga je bio protjeran u toku borbe.

3-4.VII.42.g. noću snage našeg odreda imale su za zadatak probiti neprijateljske linije i glavni dio snaga izvući iz obruča, a u samoj Kozari svaki bataljon imao je da ostavi po jednu lako pokretljivu jedinicu. Određske snage su djelimično izvršile taj zadatak, i izvukao se glavni dio snaga iz neprijateljskog obruča. / I Bataljon, I Udarni i dio snaga II, III i IV bat/.
4.VII.42.g. u veče pohovo uspijeva izvjesnim snagama da prodju između neprijateljskih rovova.

9.VII.42.g. na veče naše snage vrše demonstrativne napade na pojedina neprijateljska uporišta koja su vezana uz sam teren Kozare.

Zamj. pol. komesara:

Dušan

13 jula 42.g.

Komandant:

Obrač

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД
13 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОИ И ДВ ЗА
БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПРЕБАЦИВАЊУ ЧЕТВРТОГ БАТА-
ЉОНА НА НОВЕ ПОЛОЖАЈЕ И О ПОКРЕТИМА НЕПРИ-
ЈАТЕЉА

ШТАБ И К.Н.О.П. ОДРЕДА

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Ваше наређење за повлачење снага IV батаљона са терена Сана — Приједор примили смо. Ми смо те снаге и сами мислили повући ближе к нама и издали смо им већ наређење да се повуку на положај I батаљона, који је држала Ударна бригада¹. О томе обавјештавамо и штаб I одреда, као и одговорне другове с тим снагама које треба да дођу на овај сектор.

Радио-вијести смо примили.

С друг. поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

13 јула 42. г.

(М. П.)

Замј. пол. комесара:
Душан

Командант
Оорад

П. С. Примјећено је да непријатељ поново учвршћује своје положаје према нама и да има намјеру претрести читав терен I батаљона са ову страну Сана.

Према ситуацији доносићемо потребне одлуке.- Према незваничним извјештајима непријатељске снаге треба ових дана да поново претресу терен нашег I батаљона. Неке непријатељске снаге упућене су ових дана у правцу Љубије, само њихова јачина није нам позната. Пруга Приједор — Б. Лука је исправљена и јуче је стигао први воз у Приједор, по причању цивила. Ових дана упућивали смо разне патроле у Козару ради везе са друговима који су тамо остали. Сваки дан избијају појединци или мање групе. Јутрос непријатељ је поново запосјео положаје преко којих смо упућивали патроле, изгледа да ће нам

¹ Прва Крајишка НОУ бригада

² Слиједџи дио текста у оригиналу писан је руком.

сада бити у многоме отежано даље одашиљањ[^] патрола, но ми ћемо настојати да се све потешкоће савладају. За сада је наш штаб у Карану, но уколико промијенимо мјесто извјестићемо вас. Рок повлачења снага Ударне бригаде са наших терена је прекратак јер ми у року од дана или два не можемо да појачамо наше снаге преко Сане. Из Приједора избјегавају сваки дан цивли — жене и дјеца који су отјерани. Храна им се стално носи, јер тамо не добијају хљеба.

Обрад

БР. 32

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА „ГАВРИЛО ПРИНЦИП“ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ШТАБУ ОДРЕДА О АКЦИЈАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 28 ЈУНА ДО 13 ЈУЛА 1942 ГОДИНЕ

Ш Т А Б
3 БАТАЉ. „ГАВРИЛО ПРИНЦИП“
V КРАЈИШ. ОДРЕДА
14 јула 1942 г.

ШТАБУ V КРАЈИШ. ОДРЕДА

П Е Т Н А Е С Т О Д Н Е В Н И И З В Ј Е Ш Т А Ј

О војним акцијама од 28-6 до 13-7 о. г.

На подручју овог батаљона није било војних акција са талијанским окупатором. Наша 1 и 3 чета налазиле се на сектору Гламоча гдје и учествују са Ударним баталлоном V крајиш. одреда на чишћењу банде.¹

ВОЈНЕ АКЦИЈЕ:

28-6	2 чета 3 батаљона у заједници са двјема четама батаљона „Будућност“ присуствовали су великом збору на Тичеву, који је припремила позадина из ових наших села.
29-6	2 чета овог батаљона имала је узбуну у 2 сата послије поноћи. Узбуна је била зато што се чуло неко пушкарање. Чета је одмах кренула у правцу гдје се чуло пушкарање и ништа нису могли да пронађу.

¹ Односи се на четнике.

Истог дана цијела чета прешла је у логор Јадовник. Те вечери 1 вод од ове чете прешао је у Ујилицу гдје се указала потреба да би заштитили цивилно становништво (тамошње) на које су прије дан напали Талијани и нешто опл>ачкали.

- 30-6 2 чета 3 батаљона вршила је занимање по распореду, као и извиђање, гдје се одмах могло примјетити о повлачењу Талијана. Видело се паљење сламе у логорима у којима су становали.
- 1-7 Два вода наше 2 чете држали су положаје на самој ивици Јадовника. Тога дана Талијани су се повлачили из Дрвара, Корита, Ресеноваца и Пећи према Грахову. Преко дана су авиони бомбардовали ивицу шуме Јадовник и том приликом теже су ранили једну другарицу и лакше једног друга (цивили), као и убили два коња. Исте вечери два вода ове чете спустили су се из Јадовника у село Зебе и ту су преноћили.
- 2-7 Два вода 2 чете 3 батаљона прешли су рано у Пећи. Одмах су се састали са 1 водом који је био у Ујилици. Веза је одмах успостављена са четом која се налазила у Тишковцу, као и са Каменицом. Истурене су патроле у Боровачу и на Стожишта.
- 3-7 2 чета овог батаљона прешла је у село Исјек и одакле су слате извиднице према бандитским селима. Остали су имали занимање по распореду.
- 4-7 2 чета овог батаљона слала је извиднице и патроле гдје су дошли у везу са неким људима из бандитских села.
- 5-7 2 чета овог батаљона прешла је у село Радловиће, слала је патроле као и извиднице, а остали од ове чете имали су занимање по распореду (политички као и војни час).
- 6-7 Једна патрола 2 чете 3 батаљона отишла је у село Тишковац, у којем су пронашли 3 цивилна пипггоља и предали их иггабу своје чете. Остали од ове чете имали су занимање по распореду, сем патрола и извидница.
- 7, 8, 9-7 2 чета овог батаљона одржавала је везу са сусједним четама које су биле лијево и десно од ње и такође занимали су по распореду, одржавани су војни и политички часови.
- 10 и 11-7 2 чета 3 батаљона била је у приправном стању, пошто су били обавјештени да ће банда заједно са Талијанима надирати према селу Пећима и Исјеку. Тих дана није било борбе јер је банда заједно са

- Талијанима промјенила правац и отишла према Црном Лугу и Сајковићима. Истог дана ова чета добила је једну пушку из села Видовића.
- 12-7 2 чета 3 батаљона промјенила је свој положај и прешла је на Тичево, пошто је један дио снага које су биле на Тичеву отишао према Црном Лугу. Истог дана ова чета добила је 220 ком. пушч. метака, које су пронашли у селу Малешевцима.
- 13-7 2 чета овог батаљона држала је положај изнад села Маринковаца.

Напомена: 1 и 3 чета 3 батаљона налазе се код Гламоча у саставу Ударног батаљона V крајиш. одреда, којему ће и поднијети извјештај о војним акцијама.

ПОЛИТИЧКИ И ВОЈНИЧКИ РАД у четама доста добро стоји, обрађује се сав примљени материјал. Исто умножава се и шаље и у позадину.

У позадини се одржавају зборови и конференције. Позадина у нашим ослобођеним селима сваки даном постаје боља.

СТАЊЕ КОД НЕПРИЈАТЕЉА: Талијани заједно са четничком бандом отишли су према Црном Лугу и Сајковићима, у којима су запалили неколико кућа у поменутиим селима. Исти су дочекани код села Сајковића, гдје се је отворила борба и води се већ 3 дана. Резултат те борбе нама је још непознат. Талијана као и банде у Грахову много нема, али су нам тачни подаци непознати.

ВЕЗЕ. Одржавамо редовно са нашим четама, батаљонима: „Старац Вујадин“ и „Будућност“ и са четама 2 батаљона 5 крајиш. одреда.

Са другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар штаба,
Б. Видовић²

² Бранко Видовић

**ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА УДАРНОГ БАТА-
ЛЈОНА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 15 ЈУЛА 1942
ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О ТОКУ БОРБЕ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ
ГЛАМОЧА¹**

**ПОЛИТКОМЕСАР УДАРНОГ БАТАЛЈОНА
V КРАЈИШКОГ ОДРЕДА**

15-УП-42 гд
Положај

ШТАБУ V КРАЈ. ОДРЕДА

Ситуација на Гламочу сљедећа:

14-УП-42 предала се посада једне куће од 15 домобрана са 1 п. митраљезом и 15 пушака, 2.000 метака и 64 бомбе и друге спреме. Наши су јучер дотјерали топ 65 мм у сам град и позивају их на предају, уколико не успије тући ће их са топом свега размака око 100 м. Сад баш дође курир и има изгледа да ће се предати још неке куће, али само омета Штаб хрватске војске која пуца на домобране који одржавају везу са заробљеним домобранима, има заробљених домобрана 30. Сви заробљени се налазе у Гламочу са другом Славком² и Милутином.³

Са брашном је опет застало, оvdје има Ударни батаљон близу 500 другова
полубатаљон са 380 „
70

950 Заробљеници и избјегли преко којих се добива веза са утврђеним непријатељским упориштима, и то све треба хранити. Треба наредити интенданту II батаљона да шаље што више брашна. Морамо давати већи оброк од прописаног, јер не може храна ићи већ по ноћи и добива се једном дневно, и то сува, ретко да се може дати супа.

Људи су изложени потешкоћама и времену, а нарочито ових пар дана кад је киша и хладне ноћи, да су другови досад доста обољели од маларије, па ако имате оних пилула за маларију да пошаљете, као и аспирина, да би се дала бар каква помоћ друговима. Има их обољелих од маларије близу 40 друг.

¹ Оригинал извјештаја писан је руком.

¹ Народни херој Славко Родић, замјеник команданта Оперативног штаба за Босанску Крајину.

¹ Милутин Морача, замјеник команданта Петог крајишког НОП одреда.

Ово пошаљите по другу Јови Граховцу који је одпратио рањене другове до болнице, он ће већ рећи гдје је кога оставио. Јога, завоја пошаљите са другом Јовом.
Друг. поздрав

СМРТ ФАШ. — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар
М. Трнинић⁴ 1

По непотврђеним вијестима које смо чули од курира који су дошли од батаљона „Војин Зиројевић“ из Вуковског одреда⁵ — да су пали градови Љубушки, Прозор и Гор. Вакуф, борбе се воде у Шћиту, у овим борбама учествују партизани Прне Горе и Херцеговине, наши су у Мостару дигли у зрак творницу дувана, а у Љубушком заробили 90 вагона дувана.¹ У Сарајеву је дошло до борби између усташа и домобрана — добио и читали писмо друга Ђорђа.

М. Трнинић

¹ Милан Трнинић

⁵ Батаљон „Војин Зиројевић“ био је директно под командом Четврте оперативне зоне Хрватске.

* Односи се на марш пролетерских бригада за Босанску Крајину. Овом приликом су поред осталих градова ослобођени Прозор и Горњи Вакуф, док Љубушки није уопште био ни нападан.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ БАТАЉОНА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ШТАБУ ОДРЕДА О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ ЗА ВРИЈЕМЕ ОД 7 ДО 14 ЈУЛА 1942 ГОДИНЕ

**Ш Т А Б
I БАТАЉОНА V КРАЈ. Н.О.
ПАРТИЗ. ОДРЕДА
Број 185
Дне 15-УП. 1942 г.**

ШТАБУ V КРАЈИШКОГ ОДРЕДА

Негђе

Шаљемо Вам седмодневни извјештај од 7—14-УН-1942 године.

Војне акције:

7-УП-1942 г. наша IV чета налазила се је на крупском сектору на осигурању према Бихаћу. Истог дана пребацио се је један вод IV чете са овог сектора у Скакавац гдје се је показала четничка банда која је напала на житни магацин. Један вод ове чете није ни ишао на крупски сектор него је одмах остао у појачању житних и робних магацина, као и у трагању за четничким бандама које су се показивале по селима Крња Јела и Марјановић До испод грАечке шуме, тако да је чета остала са два вода на крупском сектору.

8-^11-1942 г. II чета држала је положај на брду Тичићи, на самој четничкој граници.

9-^41-1942 г. цијела II чета дошла је у Рибник гдје је логоровала и одмарала се, а са једним водом осигуравала чету на мјесту мост-Сана и Рибник.

10ЛЧ1-1942 г. II чета кренула је за Ресановац и Лисину према четничким положајима, гдје су логоровали два дана и држали положај према четничкој банди.

12-^41-1942 г. II чета кренула је са свог положаја у Црквено гдје заузела положај који и сад држи — градина и Црљена Локва.

Прошлих седам дана I чета је логоровала у Рибнику, гдје је осигуравала исто село, као и цесту Кључ—Петровац.

14ЛШ-1942 г. цијела I чета се је пребацила у Скакавац за чишћење четничких банди, које су се показивале прије неколико дана са нападом на житни магацин, који се налази негђе

у шуми више Скакавца. Истог дана IV чета је замијенила I чету на Бравску а која ће се пребацити и у Рибник гдје ке ухватити везу са нашом II четом која се налази у Црквеном. III чета налази се негдје са Ударним батаљоном у чишћењу четничких банди. Штаб батаљона се налази на цести Петровац—Дринић у кући Никола Драгишића а далеко од Петровца 2 км.

Амбуланта се налази још увијек у Стјењанима, у којој се сад налази 11 партизана рањених на лијечењу, 4 муслиманске дјеце који су рањени приликом бомбардовања Петровца и 2 жене. Болница у Сакаквцу је нађена¹ у селу, која ће отпочети функционисати кроз који дан. Тајни магацини се раде сваким даном, на којима има свакодневно по 13 радника.

Политичке акције:

Последњих прошлих седам дана чете су се налазиле више у непокрету и по групама, те су се могли одржавати редовни политички часови. На часовима се је читала IV глава б. историје,² а послвије читања тумачено и дискусија, одржавани су часови: енглеско-совјетски споразум, спољна и унутрашња ситуација, као и редовно сваки дан радио-вијести.

У Петровцу се чешће одржавају конференције као и зборови.

Везе:

Везе са нашим четама, осим III чете, одржавају се редовно и свакодневно, као и са релејним станицама на територији овог батаљона.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОВОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Секретар штаба:
(Потпис нечитак)

Ш Т А Б

V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Бр. 352

Дне 17. VII. 1942 г.

По узетим подацима у
акта.

Сек.

Јово Павић

¹ Хоће да каже да је пронађена погодна кућа за болницу.
* Историје СКП(б)

ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 15 ЈУЛА 1942 ГОД. ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПОЛИТИЧКОМ РАДУ У ЈЕДИНИЦАМА

**Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

347

Полит. комесаријат
V крај. одреда
Дне 15-VII 1942 г.

ПОЛИТ. КОМЕСАРУ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА

Формирањем новог одреда (Петог¹) наметала се као неопходна потреба учвршћење дотада постојећих јединица и формирање нових и њихово подвођење под нашу војничку команду. Из тога је као неопходно произашло појачавање политичког рада. Главну улогу у том полит. раду морали су узети на себе полит. комесар одреда и полит. комесари батаљона. Политичка незрелост и у прво вријеме често и политичко застрањење појединих јединица изискивало је потребу и чешћег и дужег задржавања у појединим четама. Уз то и полит. слабост и теоретски ниски ниво полит. комесара чета изискивао је и чешће одилажење у остале јединице.

Према тим приликама одвијао се је и рад полит. комесара одреда и полит. комесара батаљона. Тако рад полит. комесара одреда углавном кретао се је у обилажењу јединица, према потреби чешће задржавање у појединим четама, одржавању предавања и контролисању рада полит. комесара чета. До данас полит. комесар одреда обишао је све јединиће а неке и више пута и одржао следећа предавања: а) политичка ситуација, б) стварање Југославије и двадесетогодишња политика владе у Југославији (хегемонистичка и капитулантска политика), ц) улога СССР-а у борби поробљених нарџда за своју слободу, д) кратак преглед развитка друштва, е) издајничка улога четника и пете колоне, ф) империјализам (други империјалистички рат и прерастање његово у народно-ослободилачку борбу уласком СССР-а у рат са Њемачком), г) фашизам, х) споразум Совјета и Енглеске.

¹ Омашком написано: Петог, а треба да стоји: Шестог.

«

Рад полит. комесара батаљона одвијао се је слично; у обилажењу чета и држању предавања (извјештај која су предавања одржали поједини полит. комесари батаљона недостаје али се је радило по директивама и темама наглашеним у упутству изданом од ЦКЈ полит. комесарима).

Рад у четама вршио се је преко редовних обавезних политичких часова. Часови се држе сваки дан (изузев дана када су чете спријечене акцијом) и уведени су у свим четама. Часове држи полит. комесар. Послије одржаног предавања развија се дискусија а затим се партизанима даје на вољу да се добровољно јављају да за идући час припреме то предавање и да га понове. На тај се начин развија веће интересовање за часове а с друге стране партизани се уче да пишу и говоре. Поред тога читају се и тумаче радио вијести, летци, прогласи итд. Титин чланак „Запго се боре партизани“² обрађен је у већини чета, у неким се усљед недостатка довољног броја сад прорађује.

Таквим радом успјело се је учврстити јединице, политички их прилично васпитати и подићи на вишу политичку свијест, те повести у борбу како против окупатора тако и свих његових слугу. Четнички расположених јединица нема, нити у четама појединаца који би се и најмањим гестом такав показивао. Све су чете до данас учествовале у борби против четника било на свом било на туђем терену. Популарност полит. комесара је такођер подигнута и као личности и као саме политичке дужности у војсци. Партизани схватају и разумију важност и улогу полит. комесара.

Али, поред тих доста видних успјеха, постоји знатних недостатака у раду. Досадашњим радом ишло се је у ширину а мало се засјецало у дубину. Рад се је врло често одвијао без јаче повезаности, организованијег руковођења и чвршћег контролисања. Често се је дешавало да се обилазак чета од полит. комесара батаљона па и одреда сводио на узгредно одржавање предавања а као најважније се је имало пред собом војничка активност. /Гоме је најчешћи разлог слабија теоретска него војничка способност. Као недостатак треба истаћи и неразвијање посебне полит. комесарске линије путем посебних одредских или батаљонских конференција полит. комесара а што је требало у циљу бољег и бржег подизања и оспособљавања четних полит. комесара.

Оданост и воља за свој рад код полит. комесара и чета постоји, али се услед слабе теоретске и политичке изграђености код полит. комесара осјећају често и заплетања у свакодневним

² Чланак „Зашто се боре партизани у Босни и Херцеговини“ написао је Моша Пијаде. Види Зборник, том IV, књ. 3, док. бр. 1.

проблемима а' предавања губе карактер предавања и често добијају зборашки карактер.

Имајући то пред собом, полит. комесаријату одреда постављају се задаци: развити посебну линију полит. комесарске дужности у овоме одреду (продубљавањем посебне комесарске дужности и обвезивањем подношења редовних посебних извјештаја); стварањем јединственог рада, организационим учвршћењем и појачаном контролом угушити расплинутост; редовним одредским и батаљонским конференцијама развити већу одговорност и проширити перспективе рада.

II. Рад у позадини кретао се је у одржавању зборова, конференција, издавањем летака и прогласа. На свим зборовима и већим конференцијама организованим од Партије или омладине говорили су претставници војске а то су у најчешћим случајевима полит. комесари. Поред тих зборова и сама војска организовала је посебне зборове и конференције пред којима су полагане заклетве чета. Досад одржано пет великих зборова на сектору I и II батаљона. Такођер је одржан велики број конференција на граховском и гламочком сектору (извјештај о тачном броју недостаје и послаће се накнадно). Досада је издано 10 летака. Првомајски летак издан заједно са КП (Окружним). Примјерке појединих летака ћемо накнадно послати.

Однос војне и цивилне власти је коректан и правилан. Рад је базиран на узајамној помоћи и договарању. Наредбодавни карактер војске је уклоњен и цивилна власт осјећа своју самосталност.

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

15-УП-1342 год.

Политички комесар,
Илија Дошен

(М. П.)

**ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕШКА КОМАНДАНТА ПЕТОГ КРАЈИШ-
КОГ ОДРЕДА ОД 15 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О
ТОКУ БОРБЕ ЗА ОСЛОБОЂЕЊЕ ГЛАМОЧА¹**

ШТАБУ V КРАЈ. ОДРЕДА

Од 12-ог па до данас у акцији на Гламоч није било значај-
нијих промјена.

До сада се предало 29 домобрана са 29 пуш. и 1 п. м. (3000
метака). Пала су два упоришта.

Гранате које смо донијели за брдске топове (талиј.) потро-
шене су без већег резултата. Гађали су из даљине и непрецизно
Сада смо довели југосл. брдски топ у град и данас смо тукли
основну школу на 150 м удаљености. Успјех добар, али не зна-
мо колико их је било мртвих.

Јуче и данас били су вољни да преговарамо с њима и то
смо учинили. Међутим, није се дошло до позитивних резултата
Већина их неће да се преда јер су били усташе, боје се казне,
а са друге стране надају се некој помоћи од Ливна. јер су слали
курира по коме су тражили и цивиле — сељаке за помоћ. Сад
смо баш добили извјештај од „Вој. Зиројевића“² да је из Ливна
пошло 4 кам[иона] усташа који би послје кренули преко Голије
с намјером да продру у Гламоч. Морамо послати појачање бу-
сији прем^а Голији. Иначе у Ливну има око 400 домобрана и
наор. цивила.

Са других страна нема за сада опасности од банде.

Наредних дана покушаћемо са топом и бомбама заузети
даљна упоришта, како би што прије ликвидирали* Гламоч.

Морал и борбеност код чета није опала, само су нестр-
пљиви борци ради одуговлачења са градом.

Добили смо сада извјештај да је 4 пролетерска бригада*
стигла у село Валице и кренула је 14 о. мј. према Купресу.
Јављају да је почео напад на Бугојно. Ово је сигурно у вези са
нашом офанзивом у Херцеговини (пад Коњица, Љубушког, Про-
зора и Горњег Вакуфа, о чему је јавила и „Сл. Југославија“).⁴

Јавите нам шта има ново код вас, у Грахову — у вези са
талиј.-четничком офанзивом на Дрвар и Ливањско Поље.

Друг Трнинић⁵ послаће вам опширнији извјештај о стању
батаљона, као и о потребама санитарног материјала и о исхрани чета.

¹ Оригиналан извјештаја писан је руком.

² Односи се на батаљон „Војин Зиројевић“.

³ Четврта пролетерска бригада (црногорска)

⁴ Радио-станица „Слободна Југославија“

⁵ Милан Трнинић, политички комесар Ударног батаљона

Вечерас су стигла писма пол. комесарима чета са четничким позивима („слободни комунисти Хрватске“⁶).

Поручите другу Руди⁷ да ћу се постарати за коња и сат ако што нађемо у Гламочу.

Уз борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

15-УИ-42
у 24^h
Гламоч

з. к-та V к. одреда
Мил. Морача

П. С. Друг Славко⁸ је добио писмо у погледу формирања II одреда.

Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
БР. 355
ДНЕ 18-УП-1942 г.

Одговорено другу Милутину истог дана.

С. Ф. — СЛ. Н.

Сек.
Јово Павић

⁶ Односи се на летак који су четници упутили партизанима.

⁷ Руди Колак, члан Окружног комитета КПЈ за Козару

⁸ Славко Родић

**НАРЕДБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 16 ЈУЛА 1942
ГОД. О ПОСТАВЉАЊУ КОМАНДНОГ КАДРА**

**І КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА**

Положај, «16 јула 1942

Н А Р Е Д Б А БР. 4¹

Ради сређивања и учвршћивања бригаде извршена је ре-
организација бригаде и у вези одобрења Оперативног штаба
Н.О.П. и Д.В. за Б. Крајину поставља се следећи командни
кадар:

І БАТАЉОН:

Командант:	РАУШ СТЕВО,
Замјеник команданта:	МАЗАЛИЦА ЦВИЈО,
Политички комесар:	ЂУРИЋ ПЕРО,
Замј. пол. комесара:	МАРИН МЛАДЕН,
Оперативни официр:	БУРСАЋ ИЛИЈА,
Интендант:	ВУЈНОВИЋ ДУШАН,

1. чета I батаљона:

Командир чете:	ТУБИЋ МИЛЕ ² ,
Пол. комесар:	РОДИЋ ЖИВКО,
Замј. командира:	МАРЈАНОВИЋ МИКАН,
Замј. пол. комесара:	СТОЈНИЋ СЛАВКО,
Четни економ:	МАЈКИЋ МИЛОШ,
Водник I вода I. чете:	МАРЈАНОВИЋ МИКАН,
Десетар 1. десетине I вода:	САЏАК ВАСО,
Десетар 2. десетине I вода:	СВОЊА МИЛОШ.
Десетар 3. десетине I вода:	СРЕДОЈЕВИЋ СТЕВО,
Водник II вода I. чете:	ГАЈИЋ МИКАН.
Десетар 1. десетине II вода:	ЈАКОВЉЕВИЋ МИЋО,
Десетар 2. десетине II вода:	СУРЛАН ДУШАН,
Десетар 3. десетине II вода:	КАРАН ДРАГАН,

¹ Прва крајишка НОУ бригада формирана је 21 маја 1942 год.
и имала у свом саставу четири батаљона. После Козарске офан-
зиве услед претрпљених великих губитака бригада је реоргани-
зована и имала је у свом саставу два батаљона. Касније када се из-
вршила попуна бригаде поново су формирани Трећи и Четврти
батаљон.

* Миле Тубић, погинуо 1942 год. код Бихаћа.

Водник III вода 1. чете: . . . КУЛУНЦИЈА ПЕТАР,
Десетар 1. десетине III вода: . ВЕСЕЛИНОВИЋ. ТРИВУН,
Десетар 2. десетине III вода: . ЗЛОКАПА МИЛОШ,
Десетар 3. десетине III вода: . ГАВРИЛОВИЋ МИЛАН,

2. чета I батаљона:

Командир чете: ВАШАЛИЋ РАТКО,
Пол. комесар: ЂУКИЋ ДРАГО,
Замјеник командира: . . . БЈЕЉАЦ ВОЈКО,
Замј. пол. комесара: . . . СИМУРДИЋ ПЕТАР,
Четни економ: БАШИЋ ВИЦО,
Водник I вода 2. чете: . . . ВАШАЛИЋ БОШКО,
Десетар 1. десетине I вода: . ЛУКАЧ СТЕВО,
Десетар 2. десетине I вода: . ЛУКАЧ СИМО,
Десетар 3. десетине I вода: . ЛУКАЧ БОГДАН,
Водник II вода 2. чете: . ; . ЈЕЛИЋ ЛУКА,
Десетар 1. десетине II вода: . КРАЉ ТРИВУН,
Десетар 2. десетине II вода: . ГЛИЈАК СИМО,
Десетар 3. десетине II вода: . ВУЦЕЉА ПЕРО,
Водник III вода 2. чете: . . . СТОЈАКОВИЋ ЛАЗО,
Десетар 1. десетине III вода: . ДАМЈАНИЋ ГОЈКО,
Десетар 2. десетине III вода: . НИЛЕШЕВИЋ МИХАЈЛО,
Десетар 3. десетине III вода: . МЕКТОРОВИЋ ЛАЗАР,

3. чета I батаљона:

Командир чете: ЗЕЦ МИРКО³,
Пол. комесар: МУТИЋ МИЛЕ,
Замјеник командира: . . . ГАРАЧА НИКОЛА,
Замј. пол. комесара: . . . НИКОЛИЋ СТАНОЈЕ,
Четни економ: ЛАЈШИЋ ЈОВАН,
Водник I вода III чете: . . . ГАРАЧА НИКОЛА,
Десетар 1. десетине I вода: ЗЕЦ МИЛОШ,
Десетар 2. десетине I вода: СТАМБОЛИЈА ИЛИЈА,
Десетар 3. десетине I вода: ЂУРИЋ БОШКО,
Водник II вода 3. чете: . . . САВАНОВИЋ СТЕВО,
Десетар 1. десетине II вода: МРЂА ПЕТАР,
Десетар 2. десетине II вода: ГРАОНИЋ ГОЈКО,
Десетар 3. десетине II вода: ЧОБОЛОВИЋ НИКОЛА,
Водник III вода 3. чете: . . . ЈАЈЧАНИН ЉУБОМИР,
Десетар 1. десетине III вода: ЂУКАНОВИЋ МИЛОШ,
Десетар 2. десетине III вода: БИБЛИЈА ДРАГОЈА,
Десетар 3. десетине III вода: ОБРАДОВИЋ ДРАГОМИР,

³ Мирко Зец, погинуо 1943 год. код Тузле као командант бригаде.

II БАТАЉОН:

Командант батаљона: СТАНИЋ ДРАГУТИН,
Замјеник команданта: АРСЕНИЋ БОРКО,
Политички комесар: КАЧАР⁴,
Замјеник пол. комесара: ЈУСУФ⁵,
Интендант: ОБУЋИНА ЈБУБАН,

1. чета II батаљона:

Командир чете: КЕСИЋ САВАН,
Замј. командира: СТОЈАНОВИЋ СТОЈАН,
Пол. комесар: МАРЈАНОВИЋ ЈОЦО,
Замј. пол. комесара: ДОЈЧИНОВИЋ ЖИВКО,
Четни економ: КЕСИЋ МИХАИЛО,
Водник I вода I чете: СТОЈАНОВИЋ СТОЈАН,
Десетар 1. десетине I вода: БУЦАЛО МИЈАН,
Десетар 2. десетине I вода: БОЖИЋ РАТКО,
Десетар 3. десетине I вода: БАНОВИЋ ЈАКО,
Водник II вода I чете: ДОБРОВОЦКИ ВЛАДО,
Десетар 1. десетине II вода: ДУДАР ВЛАДО,
Десетар г^десетине II вода: КАЧАВЕНДА СТОЈАН,
Десетар 3.^десетине II вода: НАНОВСКИ НИКОЛА,
Водник III вода I чете: ЗЕЦ ГОЖО,
Десетар 1. десетине III вода: МАРЈАНОВИЋ УРОШ,
Десетар 2. десетине III вода: ЗГОЊАНИН МИХАЈЛО,
Десетар 3. десетине III вода: КНЕЖЕВИЋ СВЕТО,

2. чета II батаљона:

Командир чете: ПАСАГИЋ БОШКО,
Замјеник командира: КНЕЖЕВИЋ БРАНКО,
Пол. комесар: КУСОНИЋ ГОЈКО,
Замј. пол. комесара: САНИЧАНИН ЗДРАВКО,
Четни економ: ЈЕРИЋ СТОЈАН,
Водник I вода 2. чете: КНЕЖЕВИЋ БРАНКО,
Десетар 1. десетине I вода: ШУМОЊА ДУШАН,
Десетар 2. десетине I вода: ПИЛИПОВИЋ РАДЕ,
Десетар 3. десетине I вода: МИЉЕВИЋ ВИД,
Водник IГ вода 2. чете: ЖИГИЋ БРАНКО,
Десетар 1. десетине II вода: КУКИЋ МИХАЈЛО,
Десетар 2. десетине II вода: ЉЕВАР ЈОСО,
Десетар 3. десетине II вода: ТОМИЋ РАДЕ,
Водник III вода 2. чете: ИВАНОВИЋ МИЛЕ,

- м * '«]

⁴ Народни херој Светко Качар, погинуо марта 1944 год. на реци Ибру.

⁵ Јусуф Имамовић, радник из Бање Луке. Крајем јула 1947 год. у наступу нервнoг слома извршио самоубиство.

Десетар 1. десетине III вода: . ШУКАЛО ПАНТЕЛИЈА,
Десетар 2. десетине III вода: . МИЛИЋ ВОЈИН,
Десетар 3. десетине III вода: . ИВИЋ РАТКО,

3. чета II оотаљона:

Командир чете: КАРАН ДУШАН,
Замјеник командира: ТРИКИЋ ГОЈКО⁶,
Пол. комесар: ЛАЗАРЕВИЋ ПЕТАР,
Замј. пол. комесара: ЛИЧИНА МИТАР,
Четни економ.: ЛАЗАРЕВИЋ МИРКО,
Водник I вода 3. чете: КЕЦМАН ПЕРО,
Десетар 1. десетине I вода: КЕЦМАН МИЛУТИН⁷,
Десетар 2. десетине I вода: СТОЈАКОВИЋ ЛАЗО,
Десетар 3. десетине I вода: КОВАЧЕВИЋ РАДЕ,
Водник II вода 3. чете: ДАМЈАНИЋ ЈОВО,
Десетар 1. десетине II вода: ДАМЈАНИЋ МИЛОШ,
Десетар 2. десетине II вода: КЕЦМАН ДМИТАР,
Десетар 3. десетине II вода: ТУБИН ВЕЉКО,
Водник III вода 3. чете: КЕЦМАН ЈОВО,
Десетар 1. десетине III вода: БУРАЗОР БРАНКО,
Десетар 2. десетине III вода: БАЛАБАН ДРАГО,
Десетар 3. десетине III вода: МИЉЕШЕВИЋ МИРКО,

Чета пратећих оруђа:

Командир чете: ПРАЛИЦА ТРИВУН,
Политички комесар: ЗЕЦ ГОЈКО,
Замјеник командира: ЧЕПРЉА ЛАКО,
Замј. пол. комесара: КОПАЊА,
Водник минобацачког вода: КОМОРНИЦКИ АЛЕКСАНДАР,
Вођа I одјелења: ПАПИЋ БРАНКО,
Вођа II одјелења: ЈАКОВЉЕВИЋ ЈОВАН,
Вођа III одјелења: ЈЕЛИСАВАЦ БРАНКО,
Вођа IV одјелења: АНДРИЈА БОЖО,
Водник I митраљеског вода: ДАВИДОВИЋ ДУШАН,
Вођа 1. одјелења I вода: МАРИН САВО,
Вођа 2. одјелења I вода: ВИДОВИЋ МИЛЕ,
Вођа 3. одјелења I вода: ВУЈИЧИЋ ДУШАН,
Водник II митраљеског вода: ЈЕЛИСАВАЦ МИЛАН,
Вођа 1. одјелења II вода: ОСТОЈИЋ МИЋО⁸,
Вођа 2. одјелења II вода: ВЛАЧИНА ВЛАДО,
Вођа 3. одјелења II вода: КЕСИЋ ГОЈКО,
Четни економ.: СТАКИЋ ИЛИЈА,

* Гојко Трикић, умро од тифуса 1943 године.

⁷ Милутин Кецман, погинуо 1943 год. у Петој офанзиве као командир чете у Првој крајишкој бригади.

⁸ Мићо Остојић, погинуо крајем 1942 год. код Санског Моста.

Друга ОБАЈДИН СЛАНКА поставља се као војног наставника при штабу чете пратећих оруђа.

Вод за везу:

Десетар 1. курирске десетине: ЂУРЂЕВИЋ ДУШАН.
Десетар 2. курирске десетине: КОСТАДИНОВИЋ ВЕЉКО,
Друг ЂУРЂЕВИЋ ДУШАН врши дужност водника.
Десетар штапске коморе: . . . БУКВА ВЕЉКО,
Шеф санитета: ТВРТКО,

II

Штаб бригаде похваљује друга ЈУСУФА, пол. комесара, за његов рад од оснивања бригаде до данас! У најтежој ситуацији, када је остао сам у штабу батаљона, водио је батаљон како политички тако и војнички. Његово држање нека послужи као примјер свим политичким комесарима, командантима, командирима и партизанима.

III

Стријељани су партизани одлуком Војног суда при штабу Ударне бригаде и то: 1.) КУЛУНЦИЈА БРАНКО, ради пљачке у Добрљину и 2.) ПРЕДИЋ ПЕРО, ради бацања п. митраљеза и дезертирања.

IV

Послије чишћења наше бригаде од кукавица и слабића и реорганизације наше бригаде и стварања нових батаљона, нада се овај штаб да ће сви партизани-ударници дати све од себе да наша бригада буде права Ударна бригада, која ће бити страх и трепет за све непријатеље народа.

V

Сви партизани имају се држати наредби које су до сада издане. Дисциплина у нашој бригади има бити гвоздена и сваки партизан мора бити свјестан да без дисциплине ми не можемо побједити. Свако кршење дисциплине, неизвршавање наредби својих старјешина од десетара па до команданта казнит ће се најстрожије.

VI

Забрањује се у будуће« брање воћа. било зелено или зрело, на ма којем се мјесту налазило. Сваки прекршај казнит ће се најстрожије.

VII

Поново се наређује да сви партизани морају бити чисти и уредни и прописно закопчани. На сваком мјесту мора се видети да

смо ми партизани Ударне бригаде, а то ћемо показати само нашим војничким понашањем.

VIII

Уводи се обавезна војна обука за све партизанае када се логорује или у покрету када има времена.

Политички комесари морају сваки дан држати обавезне политичке часове, а неписмене партизанае учити писати и читати.

IX

Сваки кукавичлук у борби, уношење панике, дезертирање, проношење лажних вијести или неслушање наредби десетара и осталих старјешина кажњават ће се стријељањем на лицу мјеста и то од стране десетара, водника и осталих старјешина.

X

Сав командни кадар дужан је посветити највећу пажњу обуци партизана како војнички тако и политички, а све немарне партизанае предлагати за казнене радне батаљоне и војном суду као харангере и саботере.

XI

Командни кадар одговарат ће за сваку неуредност у својој јединици и бит ће најстрожије кажњен.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар:⁹

Командант¹⁰

* Ивица Марушић-Ратко
¹⁰ Илија Матерић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД
16 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА
БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПРОДОРУ НЕПРИЈАТЕЉА У БА-
ДИЋ И ОСТРОЖНИЦУ**

**Ш Т А Б
I КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
БР. Сл.**

ДНЕ 16. VII. 1942 Г.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

на положају

Добили смо извјештај од нашег II батаљона да је непријатељ 15 о. мј. кренуо из Отоке десном обалом Уне са јачином од око 800 војника у правцу Бадића и Острожнице. Наше снаге гучене су са лијеве обале Уне артиљериском ватром, минобацима и већим бројем аутоматског оружја. Пред јачим непријатељским снагама наше снаге су се повлачиле наносећи непријатељу незнатне губитке. Непријатељ је заузео Бадић и Острожницу. Наше снаге сада се налазе на положајима према Бадићу и Острожници. Из незваничног извјештаја дознајемо да је непријатељ упао и у Крупу.¹ Према једном извјештају борбе се воде у самој Крупи, док према другима извјештајима наши су се повукли из Крупе.

Чим добијемо тачне извјештаје извијестићемо вас. Наређено је батаљонима да појачају будност и да учврсте међусобну везу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар:
Вељо Стојнић

Командант:
Милорад

(М. П.)

¹ Непријатељ је тих дана успио да поново заузме Босанску Крупу.

**ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ
ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 17 ЈУЛА
1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ О СИТУАЦИЈИ НА ГЛА-
МОЧКОМ СЕКТОРУ И О ПОКРЕТИМА И ДЕЈСТВИМА ЧЕ-
ТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ (ЦРНОГОРСКЕ) БРИГАДЕ**

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА Б. К.

Негдје

Већ седми дан са ударним батаљоном опседамо Гламоч. У првом налету нисмо успјели ликвидирати сва утврђења, те су наше снаге запеле у самом граду гдје се и сад налазе. Ликвидирање упоришта по сваку цијену стајало би нас доста жртава, те то не намјеравамо предузети.

Блокада града је тотална и очекујемо да ће се посада морати предати или покушати бјекство ноћу. Помоћ граду не може стићи ни са које стране, или ако би пошла била би мала, што смо у стању разбити. Већ је таква једна помоћ била организована и упутила се у правцу Гламоча, само су се успут поколебали, посвађали и повратили назад.¹

IV пролетерска ударна бригада наступа преко Херцеговине, ослобађајући градове Љубушки, Коњиц, Прозор и Горњи Вакуф и још многа друга мања усташка упоришта.² Бригада

¹ О ослобођењу Гламоча види док. бр. 44, 48 и 155.

* Послије диверзије на прузи Сарајево—Мостар које су извршиле Прва и Друга пролетерска, Трећа санџачка и Четврта пролетерска (Црногорска) бригада у двије колоне, десна колона (Друга пролетерска и Четврта црногорска), према наређењу Врховног штаба, кренула је правцем Хацићи, Крешево, Горњи Вакуф, Бугојно и Доњи Вакуф. Први и Други батаљон Друге пролетерске бригаде ослободили су 6 јула Крешево (види док. бр. 139), а 12 јула Трећи батаљон Четврте црногорске бригаде Горњи Вакуф, којом приликом су убијена 3 непријатељска војника, а 7 их је заробљено (види док. бр. 142). Друга пролетерска бригада извршила је 11 јула покрет према Шебешићу, који је послје краће борбе заузела и уништила једну композицију на шумској прузи Травник—Шебешић (види док. бр. 142).

Лијева — јужна — колона (Прва пролетерска и Трећа санџачка бригада), послје преласка пруге Сарајево—Мостар, добила је задатак да ликвидира усташка упоришта Прозор и Шнит. У нападу на Прозор учествовала је Трећа санџачка бригада и Четврти батаљон Прве пролетерске бригаде. Непријатељ је очекивао напад, па је појачао своју посаду, коју су сачињавале: Прва сатнија Двдесете усташке бојне, Прва припремна усташка бојна, Трећа сатнија Седмнаесте усташке бојне из Купреса и посада жандармериске станице; укупно око 400 непријатељских војника. Напад је почео

се налази далеко од Гламоча свега дан путовања — код Ку-преса. По неким обавјештењима бригада је једним дијелом отишла на Бугојно, а једним дијелом на Дувно. Падом Гламоча прешло би се на ликвидирање и Ливна, у којем је стање унутра добро и неће ићи тешко. Постављање штаба батаљона „Будућности“ ићи ће врло тешко. Досадањи ком.³ погинуо је у акцији на Гламоч. Ниједног другог са сектора овога батаљона нема који би могао вршити ту дужност. Уколико не би у овај штаб уништили чланови Срби доста би био рад отежан, а четници оживјели. Стога би морали ми са наших сектора одредити неке другове. Ја ћу по предаји Гламочког и Граховског среза IV зони доћи у наш штаб. Мислим да би главни дио снага V К. Н. О. П. О. требало упутити на сектор Дреновића, и за оживљавање III одреда.

Другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

17-УП-42
Положај
У 11^h

3. кта,
С. Родић

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. -245
Од 1942

13 јула у 8.30 часова, а већ око 12 часова непријатељска посада је била савладана. У овој борби убијено је 150 усташа и жандарма, а заробљено 130 усташа и 12 жандарма. Заплијењено је 12 пушкомитраљеза, 1 минобацач и већа количина пушака и другог ратног материјала. Партизани су имали два мртва и једног рањеног (види док. бр. 152). У нападу на Шћит, који је такође извршен 13 јула, учествовао је Шести батаљон Прве пролетерске бригаде. Непријатељска посада, коју су сачињавала 54 жандарма, усташе и наоружани фратри, пружала је врло жилав отпор, али је, у току ноћи, ипак савладана. У тој борби погинуло је 6 партизана (види док. бр. 152 и 154).

* Владо Прпа

**ДОПИС ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ
КРАЈИНУ ОД 17 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ
ОДРЕДА О НАОРУЖАЊУ И УПУЋИВАЊУ ЗА БОСАНСКИ
ПЕТРОВАЦ ДВИЈУ ЧЕТА ОДРЕДА И О ПОТРЕБИ ОРГАНИ-
ЗОВАЊА ПРОТИВАВИОНСКЕ ОДБРАНЕ У ПОЗАДИНИ¹**

**ОПЕРАТИВНИ ШТ[АБ]
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ]**

Бр. 182
Од 17/УП-1942

ДРУГАРСКОМ

ШТАБУ V КРАЈИШКОГ Н.О.П. ОДРЕДА

положај

Јутрос смо отпослали за Петровац ваше двије чете које
смо овдје наоружали са:

- 1) 205 карабина
- 2) 1 пушкомитраљез. „Збројовка"
- 3) 1 пушкомитраљез. „Бреда"
- 4) 1 тешким митраљез. „Максим" са ниш. справама и 2
реденика
- 5) 7 сандука муниције
- 6) 102 фишеклије
- 7) 67 ножева

Осим тога данас су стигла, само поелије одласка ваших
чета, још три тал. пушкомитраљеза „Бреда", по које треба да
пошаљете у овај штаб, јер ми смо их за вас резервисали, тако
да рачунамо да сте примили свега 5 пушкомитраљеза.

Настојте сада да ваше 2 ударне чете из Ударног батаљона
V одреда што прије крену за Ударну бригаду.

Ваших 10 партизана отпосланих за заштиту овог штаба
стигли су.

Оперативни и обавјештајни официр при штабовима нису
чланови тих штабова при којима се налазе, већ помоћно особ-
ље. Уколико они својим знањем и искуством могу да користе,
могу по нахођењу да присуствују војничким сједницама и са-
станцима штабова.

Пред вас се поставља као најхитније организовање (пасив-
не) цивилне противавионске заштите цивилног становништва по

¹ Пронађена је копија оригинала.

насељеним мјестима (склоништа за дјецу, а евентуално и за одрасле на периферији насеља или изван истога).

Пошаљите позив замјенику команданта овог штаба, другу Славку-, да најхитније дође на састанак и договор у овај пггаб.

Што се тиче командног састава пггаба IV операт. зоне, овај штаб предлаже за команданта друга Милутина Морачу, а за политкомесара друга Љубу Бабића. Доставите овај наш приједлог IV операт. зони³.

Војно-политичке курсеве за омладинце организујте сами и наредбом вашег штаба⁴. Достављамо вам један пријепис програма таквог курса⁵.

Овим актом опомиње се друг политкомесар одреда да најхитније достави овом штабу полит. извјештај, пошто оно мало у општем извјештају не задовољава. Најхитније сакупите све пролетере из бив. Прол^ат. батаљона⁶ који се сада налазе у вашим јединицама и УСКУПНО их пошаљите преко овог пггаба (за Удар. бригаду). Друга Марчету Милоша (заставника) пошаљите у Гламоч[ки] бат. за политкома.

Уз другарски и борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,

(М. П.)

Командант,

² Славко Родић

" Овај приједлог није био усвојен. Командант Четврте оперативне зоне Хрватске био је Вицко Крстуловић, комесар Ивица Кукоч, а оперативни официр Макс Баће.

* О организацији и раду војно политичких курсева види док. бр. 15, примједбу 1.

* Види док. бр. 15.

¹ Пролетерски батаљон Босанске Крајине. Послије тешких борби против четника и усташко-домобранских јединица у Централној Босни, у којима је изгубио више од половине свог борачког састава, међу којима, у борби на Мотајици, и команданта Здравка Челара и политичког комесара Есада Миђића, он се са 111 бораца пребацио у Славонију, гдје је остао све до октобра 1942 год., када се вратио на територију Босанске Крајине (види Зборник, том IV, књ.5, док. бр. 118).

ДОПИС ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О БЛОКАДИ ГЛАМОЧА¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ ЗА БОС. КРАЈИНУ

ШТАБУ V КНОПО

И поред седмодневне опсаде Гламоча град се није још предао.² Да извршимо заузимање по сваку цијену имали би велике жртве. Стога смо ријешили да блокадом која је тотална принудимо град на предају — град нема хране а ни воде.

По заузећу града снаге V КНОПО извући ћемо са овога сектора, тако да ће скоро читав одред моћи да се упути у једном правцу, којим ће ваш штаб моћи командовати.

Две ударне чете ћемо и пре ликвидације града упутити према Дрвару и Петровцу, да их ви према наређењу О. Ш. можете упутити даље.

Штаб батаљона „Будућност“ ће бити врло тешко формирати од овдашњих другова (са сектора Гламоча), а ако би дошао за кта и неко друге националности, овај сектор би био изгубљен.⁴ Размислите, да ли има кога ко би се могао одредити за кта са сектора нашег одреда. И за кта одреда нема погодне друга.

Ја ћу наићи на ваш штаб кроз неколико дана.

Уз друг. поздрав:

С. Ф. — С. Н.

3. кт.
С. Родић

**Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Бр. сл.

Дне 19-УН-1942 г.

По знању у акта
19 VII 42

Секретар
Јово Павић

¹ Оригинал је у рукопису, писан вјероватно 17 јула 1942 године.

* О ослобођењу Гламоча види док. бр. 44 и 47.

* Мисли се: у руководству штаба треба да буду Срби са овог терена.

их је стварно и било до уочи напада. Непријатељу је стигло појачање од Травника (од 1 бојне = 350—400 људи), те су се наши повукли остав[ив]ши неликвидирану станицу. Посада у Д. Вакуфу је добила појачање из Бугојна, те је тако отпало заузимање те ноћи Д. Вакуфа.

У овој акцији непријат. губици су око 10 мртвих, 20 заробљених.

Наши губици: 2 мртва (од којих командант III батаљ. Душан Дуталић); 5 рањених који нису могли бити изнесени (приликом извлачења једног рањеног друга рањена су тројица, који су такође остали неизнети³).

Ноћу 14/15 ов. м. прешли смо комуникацију Д. Вакуф — Јајце и прегазили Врбас. Том приликом смо пресекли комуникацију и напали жел. ст. Барице, коју нисмо ликвидирали јер се непријатељ забарикадирао и на прозорима приковао даске да се бомбе не могу убацивати.

При овој акцији немамо жртава.

Један батаљон смо оставили да руши комуникацију Д. Вакуф — Јајце и стигоше нам вести, које нису потврђене, да су запленили једну композицију.⁴

Ми се са три бат. налазимо на просторији око с. Слатине испитујући даље могућности акције.

Пруга Д. Вакуф — Травник је већ оправљена. Посада у Д. Вакуфу је јачине са око 4—500 (са око 200 усташа и Црне легије).

У Бугојну се према обавештењима налази већи гарнизон, а нарочито већи број усташа. Јачина се пење око 1000. У с. Прусцу такође имају посаду чију ћемо јачину штитити.⁵

У плану нам је био напад на Д. Вакуф, али према добијеним подацима ми ћемо се размислити.

Нужна нам је веза са вама и даље директиве у склопу целог плана.

Дошли смо у везу са партизанским четима из Јања. Овде у с. Слатини смо наишли на везу. Они издају радио вести. Батаљон на овом терену се зове „Васа Пелагић“, са чијим командантом и политкомом ћемо имати вечерас састанак. Они држе положај према Јајцу.

По причању њиховом ситуација се у Крајини и Хрватској добро развија. Да постоји слободна територија „Грмечка

⁵ Симо Бенвениста, комесар чете, Свето Милошевић, Миодраг Тошић су погинули, док су том приликом заробљени и касније стријелани: Ђуро Тодоровић, Никола Добријевић, Душан Топаловић, Душанка Татовић и пушкомитраљезац Новаковић чије име Редакција није могла установити.

* Овај податак није тачан, композиција није заплијењена. .

⁵ Испитати

република", пао је Гламоч,⁰ Добрљин (пруга Б. Лука — Згрб.) и Вировитида" у наше руке. Кажу да имамо неколико авиона и да је један растурао летке Врх. штаба. Према њиховим вестима офанзива у Козари није имала успеха. Шаљемо вам примерак вести и летак који је авион бацао.

Ми смо са нашим деловањем на овом сектору привукли на себе неприј. снаге и вероватно олакшали ваше дејствовање. Непријатељ од Зенице доводи појачања.

Сад нам стиже извјепгај од бат.⁸ на комун. Д. Вакуф — Јајце. Они су и ноћас 16/17 пругу скидали. Дошли су да је оправљају и наши нису дозволили. Ноћас ће на још неколико места скидати пругу.

До ваших директива ми ћемо се задржати на ситним акцијама чистећи мање постаје и прекидањем желез. пруга. Од напада на Д. Вакуф смо одустали засад, пошто је моменат изненађења прошао, а неприј. се нада нападу. Уколико би то било у општем плану ми ћемо подузети мере. Настојаћемо да оценимо Д. Вакуф и тиме деморализирамо непријатеља.

С другар. поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком,
Мил. Кушић⁹

Командант
Љуб. Ђурић

Дугалић¹⁰ је погинуо захваљујући његовом изузетном хероизму. Отишао је као командант у бомбаше, а за тај посао није био најокретнији.

Тешки рањеник око кога су страдала три друга који су хтели да га извуку је Симо Бенвенисти.

Ако имате експлозива пошаљите нам. Иза наших леђа налази се сразмерно слободна територија, а на десној страни Врбаса је богат крај за исхрану.

Пошаљите кам ако имате секцију запад[но] од секције Травник.

Команд.
Љуб. Ђурић

" У то вријеме Гламоч није био ослобођен већ је био блокиран од снага Петог крајишког НОП одреда и после дуже опсаде најзад ослобођен 20 јула 1942 године. Види док. бр. 51 и 155.

⁷ У то вријеме Вировитица није била ослобођена.

⁶ Први батаљон Друге пролетерске бригаде

* Народни херој Милинко Кушић

¹⁰ Душан Дугалић

**ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП
ОДРЕДА ОД 19 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ
НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О РЕОРГАНИЗАЦИЈИ
ЈЕДИНИЦА П СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ ПОСЛИЈЕ ПРОБО-
ЈА ИЗ КОЗАРЕ¹**

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ**

Бр. 171/42.

од 19/7 1942.

ДРУГАРСКОМ ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ

Јуче сам стигао у село Радомировац ради реорганизације неких наших снага које су овде дошле. Наше снаге I и Ударни батаљон као и нешто снага II, III и IV батаљона које су се пробиле кроз непријатељски обруч налазе се сада на теренима I батаљона. У Козари нам је остала већина снага II и III батаљона. Са њима су остали и сви тежи рањеници као и добар дио лакших.

Пробој смо вршили у суботу вече 4-Ш. Са снагама Ударног батаљона и I [батаљона] успјели смо да извршимо пробој непријатељских линија на цести Приједор—Дубица. Покренули смо читаву колону напред у којој су били сви лакши рањеници и један дио тежих. Непријатељ нас је поново дочекао на Равном Гају. Ми смо примили борбу са једним дијелом снага Ударног батаљона и иггабским водом. Под борбом смо се пробијали полудесно према Планиници, колона се комотно кретала док су оружане снаге прихватале борбу. Међутим, док се пушкарамо, неке је ухватила паника па су се почели враћати назад и стварати панику и тако прекинули колону и повратили их у Козару. Снаге које су прешле на Планиницу распоредили смо одмах да би осигурали и помогли пробијању осталих снага. 5-VII навече наше снаге које су остале поново су покушале да се пробију, али их се пробило само неколико чета, док је већина остала у Козари. Са тим снагама остали су другови Шоша,²

¹ Оригинал извјештаја писан је руком.

* Народни херој Јосип Мажар

Милош,³ Чоче,⁴ команданти⁵ и комесари⁶ II и III батаљона и комесар IV батаљона⁷. Уз њих су остали и сви љекари⁸ и већина санитарског особља.

Према извјештајима цивила који су избјегли из Козаре ове снаге су се повукле у дубину шуме. Посљедњих дана не чује се борба у Козари. Ми смо слали неке патроле да ухвате везу са њима, али прве патроле то нису успјеле. Прекриноћ смо упутили један вод добровољаца са задатком да се не враћају док не ухвате везу са тим снагама, као и са рањеницима који су остали по разним склоништима. Да ли је дошао неки извјештај од тих другова ја још не знам. Један дио непријатељских снага отишао је кроз шуму и запалио логор II батаљона на Витловској као и логор на Медњаку. Правац његовог даљег кретања нам није тачно познат, али према ракетама изгледа да су отишли према Подградцима а један дио вјероватно преко манастира Гомјенице за Просару. Чули смо да су ухватили један дио цивила, неке су пуштали, али мали број, док већину гоне у Приједор и Дубицу.

Други дио непријатељских снага остао је у рововима покрај цесте Приједор—Дубица. Исто тако све снаге које су биле на Равном Гају, Асиној Стражи, Вранићу и Капели и даље су тамо. Тенкови крстаре цестом Дубица—Приједор и понеки камион, док неки ЈС покрета војске није било ових неколико дана. Активност непријатеља осјећа се на цести Приједор—Нови код Прљутовачког моста. Изгледа да је намјера непријатеља да мост оспособи и осигура. Према изјави заробљеног домобрана требају и Нијемци да се пробију до Новог. Сваки дан испитују терен њихове патроле а данас су и тенкови били и отварали ватру. Ми смо распоредили наше снаге да би осигурали села од различитих пљачкаша и паликућа и обрађивање љетине. Уколико се ситуација не измијени ми остајемо на овом терену.

³ Милош Шиљеговић

⁴ Ратко Вујовић

⁵ Станко Милић, командант Другог батаљона (бивши домобрански официр, Пошто није успио да се пробије из обруча за вријеме Козарске офанзиве, предао се непријатељу) и Мирко Пекић, командант Трећег батаљона.

* Никола Лукетић, политички комесар Другог батаљона, погинуо 5 јула 1942 год. за вријеме Козарске офанзиве и Милан Егић, политички комесар Трећег батаљона, погинуо 1943 год. у Централној Босни као командант батаљона у Дванаестој крајишкој бригади.

⁷ Милан Врховац

⁸ Односи се на др Зукановића, др Штернову и још једног домобранског љекара који је био заробљен од стране партизана у Приједору, а чије име Редакција није могла установити.

Потребно би било да нам упутите што више флаша напу-
нених бензином, за паљење танкова. При пробијању спаљена
су 3 танка.

Немамо нимало дувана па молимо другарски штаб да нам
упути један сандук, ако га ви имате.

Ваша пошта стигла је и ја сам је упутио у штаб одреда
у Каран, не знам да ли они тамо имају копију од послатог
извјештаја, јер је наша архива упућена у штаб I одреда.

Уз другарске поздраве

С. Ф. — С. Н.

Командант
Обрад

10-УП-1942 год. П. С. ПОБ⁹ је сав остао у Козари. Био је близу
цесте, према извјештају неких другова, али су се повратили
назад.

БР. 44

**ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ
ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 20 ЈУЛА
1942 ГОД. О ОСЛОБОЂЕЊУ ГЛАМОЧА¹**

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА Б. К.

Положај

Извјештавамо вас да смо ноћас докончали борбу на Гла-
мочу заузимањем града.² У граду смо нашли ствари и робе за
конфискацију и војничког материјала, оружја и муниције, што
још нисмо пребројали.

Непријатељ је једним дјелом користећи помрчину и вјетар
успио да се пробије у шуму и да побјегне пут Ливна, у ком
га правцу прате наше снаге, а једне ће дочекати.

" Партизански обавјештајни биро

¹ Оригинал писан руком.

*.Опширније о борбама на Гламочу види у док. бр. 47.

Ствари из Гламоча ће се евакуисати у Прекрају.⁸ Чим ово мало рашчисти долазим у Штаб.

Уз др. поз.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**Зам. К-та,
С. Родић**

20-УП-42

у 7^h

Писмо је отворио Стари* и Осман.⁵
Друтарски поздрав

Стари

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ

Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

бр. 210/42

Од 22 VII 1942 г.

ПРЕПИСАНО

Тринки⁶

³ Прекаја

* Буро Пуцар-Стари

³ Осман Карабеговић

° Алберт Тринки, секретар Оперативног штаба НОП и ДВ Босанску Крајину.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД
20 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА
БОСАНСКУ КРАЈИНУ О НАПАДУ НЕПРИЈАТЕЉА ИЗ ПРАВ-
ЦА СУХАЧЕ И О ПОТРЕБИ САДЕЈСТВОВАЊА СУСЈЕДНИХ
ЈЕДИНИЦА**

Ш Т А Б
І КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
БР. 672
Дне 20/VII 1942 г.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

на терену

Данас смо добили од Штаба нашег II батаљона слиједеће извјештаје, које вам у препису шаљемо:

ШТАБ II БАТАЉОНА I КР. ОДРЕДА
Бр. сл. 19/VII 42

ШТАБУ II БАТАЉОНА I УДАРНЕ БРИГАДЕ

положај

Баш сада смо добили извјештај од наше 3 чете, са положаја Новске планине која се повукла од Зделара, да непријатељ напада од Новске Сухаче у правцу Рудица са снагама у јачини око 4 сатније, па траже помоћ. Наше се двије чете налазе над Отоком и Крупом а једна на Новској планини и Кршљама. О томе смо извјестили чете у Срп. Агићима¹ и Радомировцима IV батаљона сада. Зато би било потребно да непријатеља протјерамо заједнички и спријећимо његово надирање на нашу ослобођену територију. Овај извјештај који смо добили писан је у 18 и 30 часова. Командант и пол. комесар овога батаљона су на конференцији у Липнику а замјеник команданта одлази на терен.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник команданта:
Миле² с.р.

¹ Православни Агићи

² Миле Давидовић

ОДГОВОР II БАТАЉОНУ I УДАРНЕ БРИГАДЕ

Друже Раде³,

Ја сам извијестио друга команданта Бригаде и он је рекао да се ви обратите Оперативном штабу који са нама руководи па, ако одобри, ми ћемо то учинити, јер ми чекамо покрет сваки час.

Командант,

СТАНИЋ¹ с. р.

Из извјештаја које смо добили данас од нашег II батаљона види се да је непријатељ 19/VII у 15 и 30 часова из Новске Сухаче у јачини од 4 сатније напао на нашу 3 чету на Новској планини. На том мјесту било је свега око 30 карабина, а остале снаге те чете налазиле су се на Кршљама и у патролама. Поводом тога тражена је помоћ од II батаљона Ударне бригаде. Наша 3 чета је прихватила борбу и имала је једног мртвог и 1 рањеног. Борба је била жестока и трајала је преко 1/г часа. Непријатељ који је наступао према Рудицама повукао се према Видорји и не зна се да ли је одатле отишао даље к Новом. Не зна се колики су губитци код непријатеља, али се сматра да су велики јер се је морао повући.

Штаб нашег II батаљона сматра да би се напад на овом сектору од страна непријатеља могао поновити и да је о том извијестио и Штаб II батаљона I Кр. ударне бригаде као најближег сусједа. Међутим, мисли да до те помоћи неће доћи у колико Оперативни штаб не нареди Ударној бригади да притекне у помоћ.

Из тих разлога вам упућујемо и препис горњег извјештаја као и одговора, јер мислимо да у хитним случајевима, када се ради о брзој помоћи једној другарској чети која се налази у опасности, не треба бити крут и тражити нека наређења, која су у основи правилна, али у таквим и сличним случајевима могу довести до великих губитака.

Молимо вас да у вези с тим издате потребна наређења, а исто тако да извијестите и нас о томе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замј. пол. комесара:
Мони Леви

Командант:
на положају

(М. П.)

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

БР. 196/42

ОД 20/7 1942

а. а.

Т.

¹ Раде Марјанац, погинуо 1943 год. као командант Седме крајишке бригаде, за вријеме Пете непријатељске офанзиве.
³ Драган Станић

ШТАБ
I. КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИТЕЛНОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
БР. 672
ДНЕ 20./VII 1942.г.

МНО. ОДРЕД
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
БРОЈ
1942

Оперативном Штабу за Бос. Крајину,
на терену.

Danas smo dobili od Štaba našeg II. bataljona slijedeće izvještaje, koje vam u prepisu šaljemo:

ШТАБ II. БАТАЛЈОНА I. Кр. ОДРЕДА
Бр. сл. 19./VII.42.

Штабу II. баталјона I. Ударне Бригаде,

положај.

Ми сада смо dobili izvještaj od naše 3. čete sa položaja Novske planine koja se povukla od Zdjelara, da neprijatelja napada od Novske u pravcu Suhade u pravcu Rudice sa snagama u jačini oko 4 satnije pa traže pomoć. Naše se dvije čete nalaze na Otokom i Krupom a jedna na Novskoj Planini i Kraljama. O tome smo izvijestili čete u Srn. Agićima i Radimirovcima IV. bataljona, sada. Zato bi bilo potrebno da neprijatelja proteramo zajednički i spriječimo njegovo nadizanje na našu oslobođenu teritoriju. Ovaj izvještaj koji smo dobili pisan je u 18 i 30 časova. Komandant i pol. komesar ovoga bataljona su na konferenciji u Lipniku a zamjenik komandanta odlazi na teren.

Smrt fašizmu ----- Sloboda narodu.
Zamjenik komandanta:
Mile s.r.

Odgovor II. bataljona I. Udarne Brigade:

Druže Rade,

Ja sam izvjestio drugu komandanta Brigade i on je rekao da se vi obratite Operativnom Štabu koji se nama rukovodi pa ako odobri mi ćemo to učiniti, jer mi čekamo pokret svaki čas.

Komandant,
STANIĆ s.r.

Iz izvještaja koje smo dobili dana od našeg II. bataljona vidi se da je neprijatelj 19./VII. u 15 i 30 časova iz Novske Suhade u jačini od 4 satnije napao našu 3. četu na Novskoj Planini. Na tom mjestu bilo je svega oko 30 karabina, a ostale snage te čete nalazile su se na Kraljama i u patrolama. Povodom toga tražena je pomoć od II. bataljona Udarne Brigade. Naša 3. četa je prihvatila borbu i imala je jednog mrtvog i 1 ranjenog. Borba je bila žestoka i trajala je preko 12 časa. Neprijatelj koji je nastupao prema Rudicama povukao se prema Vidoriji i ne zna se dali je odatle otišao dalje ka Novom. Ne zna se koliki su gubici kod neprijatelja, ali se smatra da su veliki jer se je morao povući.

Štab našeg II. bataljona smatra da bi se na ovom sektoru od strane neprijatelja mogao ponoviti i daje o tom izvjestio i Štab II. bataljona I. Kr. Udarne Brigade kao najbližeg susjeda. Međutim misli da će te pomoći neće doći u koliko Operativni Štab ne naredi Udarnoj Brigadi da pritekne u pomoć.

Iz tih razloga vam upućujemo i prepis gornjeg izvještaja kao i odgovora, jer mislimo da u hitnim slučajevima kada se radi o brzoi pomoći jednoj drugarskoj četi koja se nalazi u opasnosti ne treba biti krut i tražiti nekonzuljenja, koja su u osnovi pravilne, ali u takvim i sličnim slučajevima mogu dovesti do velikih gubitaka.

Molimo vas da u vezi s tim izdase potrebna naređenja, a isto tako da izvjestite i nas o tome.

Smrt fašizmu ----- Sloboda narodu.

Zamj. pol. komesara:

Moniz

Komandant:
na položaju.

ДОПИС ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ
НОП ОДРЕДА ОД 20 ЈУЛА 1942 ГОД. ШТАБУ ОДРЕДА О
КОНЦЕНТРАЦИЈИ НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА У ПРИЈЕ-
ДОРУ И МОГУЋНОСТИ НАПАДА НА ПРВИ КРАЈИШКИ
ОДРЕД¹

ШТАБ II К.Н.О.П. ОДРЕДА
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“
(Комесаријат)

ДРУГАРСКОМ

ШТАБУ II К. Н. О. П. ОДРЕДА

Положај

Ухватили смо везу са Шошом.² О ПОБ-у и његовом осо-
бљу за сада не знамо ништа.³

Ударни батаљон нека се пребаци на терен гдје се ми
налазимо.

Нађите нову игифру.

Снаге I батаљона нека учине онако, како сам јавио
Жарку.⁴

Обавјестите Штаб I одреда и Оперативни штаб о концен-
трацији непријатељске војске у Приједору. Наше је мишљење,
да ће ускоро отпочети офанзива на терен I одреда. Вас двојица
останите на томе терену са снагама I и IV батаљона и са дру-
гим снагама из других батаљона.

Водите рачуна о нашим болницама и при њиховом евен-
туалном евакуисању, дајте им заштиту од наших јединица. Ви
поведите рачуна, да би непријатељ могао продирати не по пред-
виђању линијом Љубија—Сухача—Нови, него клиновитим про-
дорима од Сан. Моста и Крупе. Као прву етапу свога напада
могао би узети тај трокут, а касније и на сам Грмеч напасти.
Будите опрезни и чувајте наше снаге, да не би биле отсјечене.

¹ Оригинал је писан руком.

² Народни херој Јосип Мажар

* Ријеч је о члановима Партизанског обавјештајног бироа који
су се за вријеме Козарске офанзиве налазили на Козари и тамо
издавали „Крајишке партизанске новине“. Приликом пробоја једног
дијела снага Другог крајишког одреда, већина тих чланова (Винко
Винтерхалтер, Скендер Куленовић и др.) отишла је према ослобо-
ђеној територији на Грмечу.

⁴ Жарко Згоњанин, командант Првог батаљона Другог кра-
јишког НОП одреда.

За информације, куда ће се пребацивати Ударни батаљон, нека се по овоме обрати на Жарка.

Непријатељ налази се још на упориштима око Козаре, цестом Дубица—Приједор, Приједор—Б. Лука, а са својим већим патролама, а мањим снагама понекад маскиран партизанским капама и разним униформама, долази до Чупића и Мљечаницом на Витловску или са Мраковице на Витловску.

Ударни батаљон нека понесе са собом 100 кг соли и што више санитетског материјала.

20 VII 1942 године

Пол. комесар Одред
Бошко⁵

Шаљите нам радио-извјештаја.

Бошко

Друже Душане, обавијести Ударни батаљон о овоме, нека изврши припрему за покрет. Со тражити од Грмеча.

Обрад®

БР. 47

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 21 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ОСЛОБОЂЕЊУ ГЛАМОЧА И О
ИЗВРШЕЊУ ПОСТАВЉЕНИХ ЗАДАТАКА**

**Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Бр. сл.

Дне 21-^11 1942 г.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Примили смо наређење тога штаба бр. сл. од 20. VII. 1942 год. Нарџдили смо нашим ударним четама да одмах крену у састав Ударне бригаде. Такође смо им наредили да са собом узму 4 п. митраљеза а остале да оставе у нашим јединицама.

⁵ **Бошко Шиљеговић**

' **Обрад Стишовић**

Људе за пренос талијанских п. митраљеза послали смо томе штабу.

Данас смо примили извјештај од Ударног батаљона нашег одреда да је Гламоч заузет.¹ Детаљан извјештај о свему шта је добивено и заробљено у Гламочу нисмо још примили, а чим га примимо, обавијестићемо тај штаб.

Преко обавјештајне службе дознали смо да су се четници из Грахова повукли према Книну и да логорују на Косову Пољу.

Обавијестили смо штаб IV оперативне зоне о Вашем предлогу за постављање командног кадра за нови одред у који ће ући батаљон „Гаврило Принцип“ и „Будућност“.²

24 о. м. IV оперативна зона одржаће конференцију ради формирања тога новог одреда, на коју је позвала два члана штаба нашег одреда, једног члана штаба „Гаврило Принцип“, једног члана штаба батаљона „Будућност“ и једног члана штаба „Старац Вујадин“. Овом састанку испред нашег штаба биће присутни командант одреда³ и његов замјеник.⁴

Политкомесар
отсутан

Секретар,
Јово Павић

Командант,
отсутан

(М. П.)

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ

Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Бр. 206/42

Од 22 VII 1942 г.

¹ Гламоч је ослобођен 20 јула. Опширније о томе види док. бр. 44.

Опширније о томе види док. бр. 67, примједбу 5.

Никола Карановић
Милутин Морача

**ДОПИС ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ
КРАЈИНУ ОД 22 ЈУЛА 1942 ГОД. СВИМ ПОТЧИЊЕНИМ
ЈЕДИНИЦАМА И НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКИМ ОДБОРИ-
МА О СУЗБИЈАЊУ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ШПИЈУНАЖЕ НА
ОСЛОБОЂЕНОЈ ТЕРИТОРИЈИ**

ПРЕПИС

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. и Д.В.
ЗА БОС. КРАЈИНУ**

Бр. 202

од 22-УП-1942

ДРУГАРСКИМ

ШТАБОВИМА СВИХ К. Н. О. ОДРЕДА и I К. У. БРИГАДЕ
на положајима

По наређењу друга Команданта, а због тога што непријатељ наводно намјерава да упадне на ослобођену територију под црвеним и партизанским заставама и партизанским капама, а и због лакшег сузбијања непријатељске шпијунаже и пете колоне на ослобођеној територији, наређује вам се:

Да од сада све ваше јединице у покрету као и појединце партизана снабдијевате ви, односно штабови батаљона и чета прописним пропутницама са жигом. Да наредите најстрожију контролу свих јединица и појединаца како партизана тако и цивила, те да разоружавате и хапсите све оне који се крећу на вашем сектору без прописне пропутнице, а уколико се то односи на евентуални упад непријатељске војске, предузећете потребне војничке мјере. За ваше војне јединице одредите знак распознавања. Пропутнице издате по цивилним властима, уколико се односе на прелаз на други сектор, требају да буду овјерене од војних штабова.

По овом обавијестите претсједнике тј. Н. О. одбора и претсједнике тј. Н. О. општина.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Секретар,

24 VII 1942

Тринки¹

СВИМА ЧЛАНОВИМА ОВОГ ШТАБА НА ТЕРЕНУ

Штаб одреда по овом наређењу поступио је и пренио наређење на батаљоне, народ. ослоб. општине и одборе.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар,

Јово Павић

¹ Алберт Тринки

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД
22 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА
БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПОКРЕТИМА И КОНЦЕНТРАЦИЈИ
НЕПРИЈАТЕЉСКИХ СНАГА НА ТЕРЕНУ ПРВОГ И ДРУГОГ
КРАЈИШКОГ ОДРЕДА**

Ш Т А Б
КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. сл.

Дне 22-УП 1942 г.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА Б. КРАЈИНУ,

на положају.

Добили смо извјештај од нашег IV. батаљона да непријатељ непознате јачине надире од Љубије према Миској Глави. Исто тако извјештени смо од штаба II батаљона да су примијетили кретање непријатеља од Костајнице до Новог и од Новог преко Благаја у Сухачу.

Са терена I. батаљона јавља нам друг Петар Војновић¹ и Леви² да се непријатељ концентрише у Сански Мост и Саницу. Они траже најхитније да утгутимо противтенковски топ који би тукао касарне у Санском Мосту и Саници у које се смјешта непријатељска војска. Протутенковски топ који је био на нашем терену по наређењу тога Штаба упућен је за Ударну бригаду. У истом извјештају јавља друг Војновић да су три сатније упућене у Саницу а једна у Стари Мајдан из Санског Моста. Зато би топ био неопходно потребан да се додјели батаљону I. батаљона.

У извјештају кога смо добили од Штаба II. одреда јавља се да непријатељ концентрише своје снаге у Приједору, да се непријатељ са својим упориштима налази око Козаре, цестом Дубица—Приједор, Приједор—Бања Лука. С мањим снагама долази под Козару и то обично иде у партизанским капама и разним униформама. До Витловске и Мраковице долази јачим снагама. • ' о •

Потврђујемо примитак поштом под бр. 199 и 202 од 121 и 22 о. мј. коју је курир загубио. Поштом смо добили од другог Воје

¹ Петар Војновић, замјеник команданта Првог крајишког одреда
² Др Мони Леви, замјеник политичког комесара Првог крајишког одреда

Тодоровића коју је он одузео од једног цивила који је нашао пошту на путу. Поштом није била отворана. Потребно је да се утврди по коме је куриру послана пошта како би се повела истрага.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Пол. комесар:
Вељо Стојнић

Командант:
Милорад³

БР. 50

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 22 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПОКРЕТИМА И КОНЦЕТРАЦИ-
ЈАМА НЕПРИЈАТЕЉА И О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА ОДРЕДА**

ШТАБ II К.Н.О.П. ОДРЕДА

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Послије нашег првог извјештаја да непријатељ обилази положаје авионима и да их митраљира, последице извјештаја времена почео је да туче артиљеријом висове Миска Глава,¹ кота 348, код цркве и школе. Исто тако непријатељ је избио на Кестенар, а артиљерија сада почиње тући брдо зв. Татла, кота 315, заселак Врановица.

Исто тако штаб IV батаљона I одреда јавио нам је да су се борбе водиле јутрос на Новској планини.² Детаљнијих извјештаја немамо, већ уколико их ви посједујете шаљите их као и редовна обавјештења и наређења о постављању наших јединица као и покретима.

Мишљења смо да би Оперативни штаб морао предузети командовање над снагама оба наша одреда (I и II), издавати потребна наређења како би била потпуна сагласност у раду.

Снаге IV батаљона I одреда напустиле су своје првобитне положаје према Кестенару и повукле се на прихватне положаје.

¹ Милорад Мијатовић

¹ О резултату напада на Миску Главу види док. бр. 49.

¹ Борбу су водили дијелови Прве крајишке НОУ бригаде.

Јди смо им издали наредбу да се борба мора прихватити без обзира на јачину непријатеља који наступа, јер даљним отступањем тих снага довеле би се у тежак положај снаге нашег I батаљона које се налазе према Благају, Сани и Волару.

Друг Бошко^а тражио је да се снаге нашег Ударног батаљона пребаце к њему⁴. Ми смо то мислили вечерас учинити, али не знамо да ли ће бити могуће усљед новонастале ситуације.

Што се тиче наших снага овдје се налази наш Ударни батаљон који је запосјео положаје на Миској Глави, као и коту бр. 285, брдо зв. Чапљик. Снаге I батаљона, које држе положаје према Благају, Сани и Волару. Снаге нашег IV батаљона налазе се у Будимлић Јапри и ми смо им издали јутрос наредбу да дио снага распореде на цести Сухача — Будимлић Јапра на којој се налазе и наша три топа, а остали дио снага да држе у приправности како би се одмах могли употребити гдје то буде потребно.

Другарски штаб IV батаљона I одреда извјестио нас је да је од њега тражено да упуту једну чету као појачање према Новској планини, и да се је он обратио штабу нашег IV батаљона и тражио да он упуту једну чету на Кршље код кућа Дошена, но нас штаб нашег IV батаљона још није ништа обавјестио да ли је тамо послао своју једну чету или није. Сматрамо да је неопходно потребно да један члан О. Ш. дође овамо ради договора и распореда снага у случају даљњег •надирања непријатеља.

Према досадашњим концентрацијама и припремама непријатеља изгледа да ће непријатељ стварно убрзо подузети офанзиву на ове терене и на сам Грмеч.

Сматрамо да је потребно да тај штаб изда једну шифру са којом би могли достављати разне повјерљиве ствари, јер је незгодно да преко писама достављамо и пишемо о распореду наших снага као и другим војним стварима. Исто тако потребно је да се одреде заједнички знаци распознавања за све јединице како би могли увијек да се споразумијемо са нашим осталим јединицама, поготово када знамо да непријатељ употребљава често пута наша одијела и капе и издаје се као партизанска војска. Услијед тога могло би доћи до појединих изненађења или неповјерења према појединим нашим јединицама, тј. неће вјеровати да су партизанске јединице. О овоме би требао другарски штаб најхитније да нас обавјести.

Молимо другарски штаб да нам редовно шаље сва обавјештења и новости, пошто ми не можемо с других страна да имамо, јер је тај штаб најобавјепгенији.

* Бошко Шиљековић, политички комесар Другог крајишког НОП одреда

⁴ Види док. бр. 46.

Вјероватно ће један члан овога штаба у току данашњег дана обићи снаге нашег IV батаљона у Будимлић Јапри, па уколико неки од чланова тога штаба буде кретао овамо нека наврати у Будимлић Јапру.

Уз другарске поздраве

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

22 јула 1942 г.

I

Замј. пол. комесара:
Душан

Командант:
Обрад

(М. П.)

БР. 51

**ДОПИС КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 23 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ О ОРГАНИЗАЦИЈИ ЗАЈЕДНИЧКОГ ШТАБА ПРВОГ И ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ОПЕРАЦИЈА¹**

ОПЕРАТ. ШТАБУ ЗА Б. К.

Јавите Осману² а исто тако штабу I и II одреда да они требају организовати један заједнички штаб тако да могу најуспешније управљати са операцијама, и да се не догоди да један или други штаб одреда издају наређења, а да други није изгубио са тим наређењем. Нека се један прот. тенк. топ да из II одреда за I.

Ми ћемо одавде најхитније предузети акцију на К.³ и Санипу.

Драго⁴ нека саслуша Јовића⁵ по питању саморањавања. Официр из I зоне нека причека још неко време у штабу.⁸

¹ Оригинал је писан руком.

² Осман Карабеговић

³ Кључ

⁴ Драго Мажар

⁵ Душко Јовић, да би се извукао из борбе која је вођена на Бранковцу, ранио се сам, ради чега је изведен пред суд, осуђен и стријељан пред стројем.

⁸ Штаб Оперативне зоне НОП Хрватске упутио је, јула 1942 године, једног официра у Босну са задатком да потражи артиљериске и пушчане муниције за јединице у Хрватској.

Пошто се Осман налази у II одреду, то се [за] ствари које се тичу II одреда обраћајте њему,

О свим новостима нас обавештавајте.

Бачкоња⁷ нека се постара за исхрану бригаде⁸, нека до-тера и стоку за клање пошто се овде тешко набавља.

Водите **рачуна да се вредније ствари преместе дубље у Грмеч.**

23 VII 1942
Положај

Друг. поздрав
Коста

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Бр. 226/42

Од 24/7 1942

БР. 52

ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА
НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД ЈУЛА 1942 ГОД.
КОМАНДАНТУ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА О ФОРМИРАЊУ
ЗАЈЕДНИЧКОГ ШТАБА ПРВОГ И ДРУГОГ КРАЈИШКОГ
НОП ОДРЕДА¹

Драги друже Коста,

друг Стари² и ја повратили смо се са терена II одреда, и друг Стари је са Вељом³ отишао јучер у Дрвар на збор који треба данас да се одржи.

Приликом боравка на терену образовали смо међуодредски штаб у који су ушли сви другови из штаба I одреда, а II одред претстављају другови Обрад⁴, командант II одреда, Душан Мисирача, замј. пол. комесара II одреда, и Ранко Шипка⁵, командант Ударног батаљона II одреда. У штаб нисмо постављали друге људе јер нисмо хтјели да то учинимо без Боигка" и Шоше.⁷ Постављени су исто тако и командни кадрови батаљона

⁷ Буро Бачкоња

⁶ Прва крајишка НОУ бригада

¹ Писмо је писано, вјероватно. 23 јула 1942 године.

² Буро Пуцар-Стари

³ Вељо Стојнић

⁴ Обрад Стишовић

⁵ Народни херој Ранко Шипка

⁶ Бошко Шилеговић

⁷ Јосип Мажар

и чета, а сам одред реорганизован је тако да су формирана 2 батаљона и ударни бат. Командним кадровима објашњена је политички најновија ситуација, и сви они изјављују да су јединице сређене и да су спремне за борбу. Након одласка пет чета I бат. II одреда на терен Козаре сада се тамо налази око 800—1000 партизана, а оvdје на терену I одреда остала су 2 батаљона у снази од 600—700 партизана. Дакле свега 1600—1700 људи.

Осим тога присуствовао сам сједници на којој је говорено о општој организацији фронта, о жетви у овом крају итд.

Данас је отишао из нашег штаба официр из штаба I Операт. зоне са којим смо уговорили војничку сарадњу снага нашег I и V одреда са њиховим снагама⁸, а специјално са њиховом Ударном бригадом.⁹ Тога официра послао сам у штаб I и V одреда да тамо разраде план те сарадње која се односи углавном на терен Бихаћа и око Рипча,¹⁰

Штаб I оперативне зоне залочеће 5/8 виши офиц. курс за војнички способне и политички свјесне партизана који испуњавају услове за команданте батаљона. Послали смо распис да I и II одред пошаљу по 2, а V једног партизана, по могућности замјеника команданта батаљона.

На нашим фронтovima за сада нема знакова неке веће непријатељске офанзиве. Јавили смо ти већ да се је непријатељ спојио на линији Сухача — ЈБубија. На линији Нови — Костајница концентришу се Нијемци. Наводно их тамо има око 1500 и 600 усташа. Штаб изгледа не мрда из Дивуше, због одмора. Посаде из Петриње и Глине нестале су некуда.

Радио Москва прекјучер је читаву једну емисију посветио партизанима Крајине. Говорио је том приликом много и о теби, о твојим борбама у Шпанији и сада у Југославији и рекао је: „Крајишки батаљон Косте Нађа, батаљони који су данас равни армији

Изградња наше нове зграде¹¹ још није отпочела, јер нема толико људи, а и пила се сада преноси у шуму. Изградња бараке за заштитницу у току је, сада се постављају темељи. Уколико би имао неке сугестије по питању изградње, јави нам.

II одреду шаљемо данас 25 кг духана и 100 цигар-папира.

Другарицу Лепу¹² срели смо, након што је већ-обишла I бат. I одреда, на терену II бат., према Крупи и Новом. Вратиће се за 2—3 дана.

* Односи се на партизанске снаге Лике. Кордуна и Баније.

⁸ Прва НОУ бригада Хрватске

¹⁰ Оиширније о томе види док. бр. 08.

¹¹ Болница

¹² Лепа Перовић, члан Покрајинског комитета КПЈ за Босну и Херцеговину

У вези гшсма које је друг Ковачевић¹³ писао Азарићу и Азарићевог одговора поведи рачуна о преговорима са Мањачанима, јер све Азарићеве (или боље Лазичићеве) китњасте ријечи о краљу и отаџбини имају само за циљ да ублаже капитулацију на крају писма изражену у оним тачкама које говоре о спремности на преговоре. Јер маколико они у том писму „србовали“, јасно се види да они желе споразум, и због тога не треба на то све гледати једнострано. Добро би било када би се могао омогућити један збор њихових војника, не ићи само путем преговора са њиховим називи — вођама. Треба повести рачуна каква се писма шаљу од стране наших другова у Мањачу, да ли се и уколико њима крњи наша линија борбе и чине уступци њиховој великосрпској линији. Због тога добро би било да прочиташ и писмо које је друг Ковачевић упутио Азарићу. Мислим да је Азарићево писмо саставио Лазичић, јер они тамо немају писменијег човјека, а томе у прилог говори и оно спомињање Енглеске и нашег става према њој.

Јави нам о свим припремама и новостима код вас.
Тринки је данас отишао у Гламоч.

Уз другарски и борбени поздрав
твој друг¹⁴

БР. 53

**ДОПИС КОМАНДАНТА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ
ШТАБУ О ПЛАНУ НАПАДА НА КЉУЧ¹**

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

положај

28 ов. мјесеца извршиће снаге Ударне бригаде² у заједници са снагама III и V одреда акцију на мјесто Н. Н.³

Пошту за Врховни штаб упутите преко Гламоча; ако је друг Осман⁴ тамо, нека и он приложи један кратак извјештај

¹ Митар Ковачевић

¹⁴ Осман Карабеговић

¹ Допис је, вјероватно, писан 23 јула 1942 године.

² Прва крајишка НОУ бригада .

³ Кључ. О резултату напада види док. бр. 56 и 66.

⁴ Осман Карабеговић

с напоменом да ће наша Ударна бригада да креће у правцу Мркоњића у сусрет пралетерским јединицама.

Овдје нема ништа новог. Пошаљите по сваком куриру радио-извјештај, а поготово вијести „Слободне Југославије”.

Издајте саопштење о паду Гламоча⁵.

Друг Васо⁶ нека организује пријем рањеника.

Пошаљите цигарета.

Друтарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант Оперативног штаба
за Бос. Крајину
Коста

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

БР. 228

ОД 26/7 1942

БР. 54

**ПЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 23 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О СТАЊУ У ЈЕДИНИЦАМА И НА
ТЕРИТОРИЈИ ОДРЕДА**

Ш Т А Б
**III КРАЈИШКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Број: 29/42

Дне 23 јула 1942 год.

**ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д. ОДРЕДА ЗА БОСАНСКУ
КРАЈИНУ**

Стање у овоме одреду је следеће:

1) Први батаљон „Пелагић” потпуно је на партизанској линији. Никакве трзавице не постоје у овоме батаљону, као ни у позадини на његовом сектору. У овом батаљону извршене су неке измене у старешинском кадру тиме, што је политички комесар батаљона друг Локић Ђока повучен у овај штаб за секретара

⁵ Гламоч је ослобођен 20 јула. Види док. бр. 44 и 47.
• Др Васо Бутозан

одреда, а на његово место постављен је друг Ступар Васкрсија, који је до тада вршио дужност политичког комесара једне чете. Исто тако повучен је у овај штаб и оперативни офидир друг Дакић Максо и постављен за замјеника команданта одреда. — Јединице овог батаљона врше локалне акције нападајући на непријатељска упоришта те рушећи саобраћајна средства, разне објекте и комуникације, у чему постижу увек видне успехе. Пре око 20 да[на] непријатељ је покушао један масовни напад на овај батаљон са снагама од око 3.000 војника у 7 праваца, али је тај напад одбијен уз осетне губитке по непријатеља, — захваљујући борбености и високој политичкој свести партизана овога батаљона. — У баталлну постоје четири добро организоване омладинске позадинске чете, које већ дуго времена раде на војној и политичкој обуци те су неке већ у целости способне да приме оружје и ступе у борбу; но како батаљон нема прилике да дође до потребног оружја за ове чете, то се и даље врши обучавање истих без оружја. У батаљону постоји болница која има на лечењу око 60 што болесника што рањеника. Хигијенски услови у болници су прилични, док иста у многоме оскудева у санитарскоме материјалу и постељини. Болница има једног лекара (Др. Клајнхапла), једног здравственог помоћника, једну болничарку и једног болничара. Код батаљона влада економска криза, јер исти увелико оскудева са животним намирницама, нарочито са житом, али пошто је жетва делимично већ отпочела надати се је, да ће ово бити отклоњено. 32 метра жита послатих од стране тога штаба примљени су и већ утрошени.

2) У другом батаљону „Искра“ појавила се је четничка банда дне 8 маја ове год. у селу Мајевцу и Брђанима, која граниче са сектором „војно-четничког батаљона“ Уроша Дреновића. У самом почетку банда је успела да наметне своју команду неким четама које су биле полупартизанске од којих је формиран војно-четнички „Гвоздени батаљон“ под командом Вјештице Николе. У раду око цепања снага тога батаљона и издвајања поштених људи успело се је толико, да је знатан број одмах издвојен тј. оцепљен и формиран у једну јединицу и стављен под команду овога одреда, а сем тога знатан број је оцепљен и код њих се је успело да су за сво време остали сасвим неутралани. Две чете остале су по страни свих догађаја као партизанске чете које су у свему извршавале наређења своје команде батаљона и овога одреда и те чете и данас стоје на чисто партизанској линији борбе, иако се налазе готово у сектору Дреновићевом. Купрешка чета такођер је очишћена од свих поганих елемената.

Исхрана, како јединица овога батаљона, тако и становништва је доста слаба разлогом горе наведене четничке издаје.

У овоме батаљону постоје новоформиране две омладинске позадинске чете које врше обуку без оружја.

3) Зборови у позадини одржавају се доста често на секторима оба батаљона, но у томе постоје тешкоће због недостатака политичких радника, али и поред тога запажа се сваким даном све веће напредовање у овом смислу.

Обзиром на то, да су Трећи батаљон „Соко" и Четврти „Будућност" отцепљени од овог одреда и спадају под надзор и контролу изравно тога Штаба, то сматрамо, да није потребно за ова два батаљона ни подносити извјештај, јер свакако Штаб је обавештен о ситуацији код тих батаљона.

Пре 10 дана приспеле су на сектор овога одреда пролетерске бригаде из Србије и Црне Горе. У своје надирању заузеле су градове: Прозор и Горњи Вакуф те сада воде борбе у самом Бугојну. Са II пролетерском бригадом овај одред одржава директну везу. Њезине снаге налазе се на сектору I батаљона „Пелагић" око Доњег Вакуфа. Политички комесар и командант имали су састанак са штабом ове бригаде те су сазнали следеће: да имају задатак прочистити и ослободити нека места долином Врбаса те очистити четничка упоришта у Босанској Крајини. Командант друг Марјанац¹ данас је отишао у Врховни штаб по позиву.

Сви чланови овога штаба налазе се на својој редовној дужности сем заменика политичког комесара који још није ступио на дужност, а који, молимо, да се упути што пре.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Немања Влатковић

Командант одреда
Р. Марјанац

(М. П.)

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД
25 ЈУЛА 1942 ГОД. ДРУГУ ТИТУ О РЕЗУЛТАТИМА ОФАН-
ЗИВЕ НА КОЗАРУ¹**

Ко пише Штаб II Пролет. Н. О. У. Бриг. Одакле Благај
Коме Другу Старом² Где
О. Бр. датум 25-УИ-42 год., 12 час. мин.
Карта размере 1:

Данас смо разговарали са политкомесаром III крајишког одреда³ и члановима О. К., они су нам дали извесне податке.

О офанзиви на Козари следећи су резултати:

1) У офанзиви је учествовало 30.000 усташа и домобранаца, 3.000 Немаца, 20 тенкова, 15 авиона.

2) На Козари је био велики збег народа. Нешто од народа се извукло, а нешто је поробљено.

3) Извесне наше снаге су се пробиле и отишле за Грмеч, а неке су по Козари. Офанзива је прошла Козаром.⁴

Четници око Јајца и Мркоњић Града су чули да иду бригаде. Знају да су србијанске и црногорске. Нарочито се плаше Црногораца. Међу њима је настало превирање и већ нам је командант једног четн. бат. послао писмо, које вам шаљемо.

С другар. поздр.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Наши су заузели Добрљин,
запалили и напустили.⁵

Наши су изгубили Б. Крупу."

Командант
ЈБуб. Ђурић

Полком
Мил. Кушић

¹ Оригинал извјештаја писан је руком.

² Односи се на друга Тита.

³ Немања Влатковић

⁴ О борбама за вријеме непријатељске офанзиве на Козару види док. бр. 5, 6, 7, 8, 12, 28, 43, 50, 57, 144, 147 и 164.

⁵ О заузимању Добрљина види док. бр. 8.

⁶ Крупа је ослобођена 20 јуна, а првом половином јула непријатељ је поново заузео Крупу.

**ЗАПОВИЈЕСТ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БО-
САНСКУ КРАЈИНУ ОД 26 ЈУЛА 1942 ГОД. ЗА НАПАД НА
КЉУЧ И НА ОКОЛНА НЕПРИЈАТЕЉСКА УПОРИШТА**

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. и Д.В.

26 јула 1942 год.

ШТАБУ

Снаге **I** ударне бригаде у заједници са снагама **III**, **V** и **I** одреда имају да изврше напад на град Н.¹ с тиме да га заузму и продуже са својим снагама чишћењем и разоружавањем околних непријатељских села.

ПЛАН НАПАДА:

1 батаљон Ударне бригаде и Ударна чета батаљона „Соко“ нападају на град преко Јарица и Мајкића са задатком да једним дијелом својих снага упадну што брже у град, а са другим дијелом ликвидирају и разоружају ровове пред градом. По завршеноме задатку спајају се са нашим снагама које нападају Томашевића Град. Послије тога спајања остају у граду Ударна чета батаљона „Соко“ и 3 чета 1 батаљона Ударне бригаде.

Остале снаге крећу се у правцу Рејзовићи — Хаџићи гдје се вежу са снагама Ударне бригаде.

2 батаљон Ударне бригаде и 1 чета 1 батаљона 1 одреда имају за задатак да са својим снагама прережу везе између града на тај начин што ће напасти на село Рејзовићи и продужити са чишћењем непријатељских села и то: Частовићи, Хаџићи, Хаџићи. Пудин Хан, Војићи и школа на раскрсници цесте Петровац — Саница. Поред тога имају задатак да онемогуће долазак помоћи у град.

Батаљон „Соко“ и Друга чета 1 батаљона **V** одреда имају задатак да нападну Томашевићев Град и заузму висове Брешице с тиме да не дозволе отступање и утврђивање непријатеља у кули. Правац кретања тих снага биће Кобаш, Међугорје, гдје ће се непримјетно пребацили преко Сане и продужити своје кретање преко Пламеница и Хумића тако да дођу непри-

¹ Кључ је ослобођен 28 јула. Заплијењено: 2 баџача са 200 мина, 1 тешки митраљез, 1 пушкомитраљез, око 60 пушака и 20000 метака. У борби је погинуло 50 усташа, а 20 је заробљено. Партизани су имали 17 мртвих и 40 рањених. Опширније о резултату борбе види док. бр. 66.

јатељу за леђа. Послије извршенога задатка те снаге спајају се [са] снагама Ударне бригаде и продужују заједнички чишћење непријатељских села. Мањачка и једна Петровачка чета имају задатак да ликвидирају непријатељска упоришта Желин, Камен и Згон и да држе засједе и да онемогуће надирање четника из Горњег Раткова, Соколова и Мркоњић Града. Пратећа чета Ударне бригаде, једно бацачко одјељење, додаје се Мањачкој и Петровачкој чети.

Једно бацачко одјељење у Другом батаљону Ударне бригаде. Два бацачка одјељења учествоваће у нападу на град, с тиме да туку непријатељска упоришта која буду давала отпор.

ТЕШКИ МИТРАЉЕЗИ:

«
Два се додјељују 2 батаљону Ударне бригаде, а четири потпомажу својом ватром наступаће 1 батаљона Ударне бригаде, с тиме да својом ватром туку простор између куле и града и непријатељске ровове.

ПРОТИВТЕНКОВСКИ ТОП:

У часу напада са два метка туче кулу, а два метка у град, а последије по потреби.

Главно превијалиште биће у Црквеноме, а сви штабови батаљона има да организују батаљонска прихватна превијалишта.

Сав плен припада Оперативном штабу Бос. Крајине и евакуише се у Црквено. Евакуацијом руководиће интендант Ударне бригаде у заједници са интендантом батаљона.

Логор заробљеника биће логор 1 чете батаљона „Соко“, код куће Тодоровића.

Наступаће и освајања појединих места означаваће се паљењем објеката, тако да се тешка оружја могу равнати.

Напомиње се свима командантима, командирима, полкомесарима да ће лично бити одговорни за све самовољне актове почињене од стране њихових војника, као што су пљачка, убиства цивилнога становништва, личне освете и томе слична дјела.

Оперативни штаб налазиће се у кући (паљевина) Блажевића.

Час напада и знакове распознавања добиће батаљони накнадно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант:
Коста

ИЗБЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 26 ЈУЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ У БОСАНСКОЈ КРАЈИНИ ПОСЛИЈЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ НА КОЗАРИ¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ

Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Бр. 229

ОД 26/УП 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Драги другови,

Обавјештени смо од наших другова из Гламоча, да ваше снаге воде борбе са непријатељем на Бугојну и Д. Вакуфу. Не знамо да ли сте дошли у везу с нашим снагама око Купреса и Јајца, те вас овом приликом желимо укратко упознати са ситуацијом у Крајини.

Наше снаге воде борбу већ скоро 2 мјесеца са непријатељем који је на Крајину кренуо са доста великим снагама, рачуна се на 30—35.000, са добром ратном опремом и оружјем. Оперире једна њемачка дивизија заједно са мађарском војском. Главне борбе вођене су на подручју Козаре. Вршена је систематска и јака блокада наше војске и народа који је у броју од 80—90.000 одбјегао пред клањем и убијањем у Козару. Непријатељски губици на Козари цијене се на 5—6.000 људи. Заробљено је доста оружја, али су и наше снаге, прихвативши фронталну борбу и бранећи народ на Козари, имале великих губитака. Цијени се, што мртвих што рањених, око 4—500 партизана. Наше снаге водиле су борбу од 1 јуна до 3 јула, када су се услед великог притиска непријатеља и стегнутог непријатељског обруча око Козаре морале пробијати и пребацивати на терен I К.Н.О.П. одреда, преко ријеке Сане. Борбе су се и даље водиле на терену између Костајнице — Приједора — Б. Новог и Дубице, али мањег обима, и то све до 15 јула. Борба у козарском подручју била је најжешћа од свих борби које су се досада водиле с непријатељем. Козару и подручје око ње тукла је свакодневно авијација, а такођер и артиљерија тукла је све стране Козаре. Непријатељ под командом њем. генерала Штала и њем. подофицира и официра био је врло упоран. Били су то Мракови² здругови, васпитани у Њемачкој, добро храњени и обучени. На све акције које смо чинили у циљу растеређивања Козаре није се непријатељ обазирао. Са снагама (козаркжим)

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бројем 2875.

¹ Познати усташки зликовац пуковник Мрак

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
МОЛО ЗАГРЕБАНИХ КРАЈИНА

229
26/VI

C
31

ВЕЛЮВНОМ СТАБУ Н.О.Р. И Д.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Dragi drugovi
Obavještava vas od naših drugova iz Glavnice da vaše snage vode borbenu operaciju na Duvaju i N. Vakufu. Neznama da li ste radili u ravnici sa svojim snagama oko Kupresa i Jajca, te van ovog prilika šalimo vam kratku upoznati sa situacijom u Krajini.

Naše snage vode borbu već skoro 2 mjeseca sa neprijateljem koji je u Krajini Krenuo sa dosta velikim snagama računajući na 30-35000 sa teškim ratnom opremom i oružjem. Operiraju jedna njemačka divizion zajedno sa mađarskim vojnim snagama. Glavne snage vodene su na području Kezara. Vrlo je interesantna i jaka bitka naših vojski i naroda koji je u broju od 80-90000 odigrao pred Klanjec i u bitkama u Kezaru. Neprijateljski gubitci na Kezaru cijena se na 5-6000 ljudi. Zarobljeno je dosta oružja, ali su imali snage privremeni frontalni borbu i krenuli napred u Kezaru, imali velikih gubitaka. Otišli su, što utvrdili ste ranijih, oko 4-500 partizana. Naše snage vodile su borbu od 1. juna do 3. jula kada su se uslijed velikog pritiska neprijatelja i strogog neprijateljskog završetka oko Kezara morale preseliti i prebacivati na teren I. N. O. P. Očigledno preko rijeke Sava. Borbe su se i dalje vodile na terenu između Keštajca-Friježera-S. Nevege i Dubice, ali manjeg obima, i te sve do 15. jula. Borba u Kezarskom području bila je najteža od svih bitki koje su se Kezaru vodile sa neprijateljem. Kezaru i područje oko nje tukla je svakeodnevno avijacija, također i artiljerija tukla je sve strane Kezara. Neprijatelj, pod komandom njem. generala Stala i njem. podoficira i oficira bio je vrlo uspiješan. Na sve akcije koje su činili u cilju rasterećivanja Kezara nije se neprijatelj obazirao. Sa snagama /kezaracima/ iz okruženja i sa snagama I. odreda napadali su: Sas. Krugu, Samski Most, Sas. Novi i Dvarljin, Krugu i Dvarljin zauzeli su i zaplijenili dosta oružja i municije, a u Samskom Mostu i Sas. Novcu namijeli su neprijatelju velike gubitke. U borzama uništili su potpuno nekoliko bojnika, ali je neprijatelj promakao fronta popunjavan stalno svježim snagama. U ovoj ofanzivi ni jedna jedinica nije ostala u okruženju. Čak se ima više nego prije početka ofanzive. Same nam je u ovim sastavima barabara izgubila dosta boraca i mnoge političkih rukovodilaca. Jedan dio ranjenika su vrabuju u njemačke vojske, a neprijatelj je sa njima pedimio strošna svatva. Stanovništvo Kezarske oblasti mnogo je stradalo. Neprijatelj je do bitke su se sa naše oružane snage proširio i bacio se je na civilno stanovništvo. Napredak je odgonio na rad u Njemačku, seoske žetevke uzima u jurne kuce sa Friježera i okolnim građevinarima. Treba istaći da je neprijatelj vrlo brižljivo vršio pretragu čuma kada je u nju ušao, dizao masovne bukve, nitrolijne krošnje stala, prtraživao jarka i imao u streljačkom stroju kroz čitavu Kezaru. Ostalike je bilo teško ukloniti civilno stanovništvo i jedan dio vojske koji se nije mogao prebiti kroz obrub neprijatelja. Kada je neprijatelj ostavio izvjesna uporišta oko Kezara i koncentrisao vojsku u graničnom Friježu, Samski Most, Sas. Novi, Dubica, Keštajca, Gradiška. S vremenom na vrijeme kretanje Kezarske vojske u cilju bijeske i prtraživanja žuma. Naše snage opet se vraćaju na terena I. odreda, preko Sava, u Kezaru. Zbog toga se pripuštaju i povezuju sa čitavim dijelom stanovništva koji se je uspio sakriti pred neprijateljem. Jedan dio snaga našeg Kezarskog odreda nalazi se na terenu našeg I. odreda. Neprijatelj nastoji ovim sredstvima da omogućiti vese između našeg I. i Kezarskog i II. Kezarskog odreda. Po izjavama narodnjaka u Kezaru a i po mnogim drugima obavještenjima neprijatelj misli da vrši ofanzivu na Grac. tj. na terena I. odreda. Postoje već nještinični pokreti neprijatelja na ovom terenu. Neprijatelj prebacuje izvjesne svoje snage u Samski Most, Samicu, Novi, Subacu, Surkevac, Staru Rijeku, Podgraški kraj, tj. teren I. odreda, vrlo je bitan kraj, kojega ni nemijske pustiti da neprijatelj pozna. Nje već doznaju oštrici. Pogotovo kada je neprijatelj prihvatio čitavu Kezarsku oblast. U cilju daljnijeg otpora neprijatelju organizovali su zajednički štab I. i II. odreda. Organizovali su također preko efera i up. pomoć vojske vršio čita i štab. Tu pšenicu odmah čemo snestiti u gracko magacine.

Naša Udruga brigada zajedno sa snagama III i V odreda organizuje napad na Ključ i Samicu. Fealije va akcije ima ču odmah krenuti u pravcu vaših snaga, prema Mrkonjiću. Radi čišćenja Marjade od četa, bandi i likvidacije neprijateljskih snaga.

иза обруча и са снагама I одреда нападали смо Бос. Крупу,³ Сански Мост⁴, Бос. Нови¹ и Добрљин". Крупу и Добрљин заузели смо и заплијенили доста оружја и муниције, а у Санском Мосту и Бос. Новом нанијели смо непријатељу велике губитке. У борбама уништили смо потпуно неколико бојница, али је непријатељ празнине фронта попуњавао стално свјежим снагама. У овој офанзиви ми досада нијесмо оштећени у оружју, чак га има више него прије почетка офанзиве. Само нам је у овим жестоким борбама изгинуло доста бораца и много политичких руководилаца. Један дио рањеника при пробоју нијесмо могли извући, и непријатељ је над њима починио страшна звјерства. Становништво козарске области много је страдало. Непријатељ је био бијесан што су се наше оружане снаге пробиле и бацио се је на цивилно становништво. Мушкарце је одгонио на рад у Њемачку, сеоске дјевојке узимао у јавне куће по Приједору и околним градовима. Треба истаћи да је непријатељ врло брижљиво вршио претрагу шуме када је у њу упао, дизао нагњиле букве, митраљирао крошњата стабла, претраживао јарке и ишао у стрељачком строју кроз читаву Козару. Утолико је било тешко склонити цивилно становништво и један дио војске који се није могао пробити кроз обруч непријатеља. Сада је непријатељ оставио извјесна упоришта око Козаре и концентрисао војску у гарнизоне Приједор, Сански Мост, Бос. Нови, Дубица, Костајница, Градишка. С времена на вријеме крстари Козаром понека бојница у циљу пљачке и претраживања шуме. Наше снаге опет се враћају са терена I одреда, преко Сана, у Козару. Засада се прикупљају и повезују с оним дијелом становништва који се је успио сакрити пред непријатељем. Један дио снага нашег Козарског одреда⁷ налази се на терену нашег I одреда. Непријатељ настоји свим средствима да онемогући везе између нашег I грмечког и II козарског одреда. По изјавама заробљеника у Козари, а и по многим другим обавјештењима, непријатељ мисли да врши офанзиву на Грмеч, тј. на терен I одреда. Постоје већ мјестимични покрети непријатеља на овом терену. Непријатељ пребацује извјесне своје снаге у Сански Мост, Саницу, Нови, Сухачу, Шурковац, Стару Ријеку. Подгрмечки крај, тј. терен I одреда врло је житан крај, којег ми не смијемо пустити да непријатељ пожње већ дозрелу пшеницу. Поготово када је непријатељ присвојио жито читаве козарске области.

⁵ Босанска Крупа је ослобођена 20 јуна 1942 године. Види том IV, књ. 5, док бр. 100.

¹ Напад на Сански Мост није успио услјед магле. О самом нападу види док. бр. 22.

⁵ Напад на Босански Нови дјелимично је успио. Види док. бр. 14, примједбу 1.

["] Добрљин је ослобођен 3 јула 1942 године. Види док. бр. 9.

['] Први батаљон Другог крајишког НОП одреда.

У диљу даљњег отпора непријатељу организовали смо заједнички штаб I и II одреда. Организовали смо такођер преко одбора и уз помоћ војске вршидбу жита и жетву. Ту пшеницу одмах ћемо сместити у грмечке магацине.

Наша Ударна бригада, заједно са снагама III и V одреда, организује напад на Кључ⁴ и Саницу". Послије те акције она ће одмах кренути у правцу ваших снага према Мркоњићу. Ради чишћења Мањаче од четн. банди и ликвидације непријатељских снага у Мркоњићу врло је важна ликвидација Кључа и Санице послије ликвидирања Гламоча. Наше снаге, а то ће рећи Ударна бригада и снаге III и V одреда, могле би се тада кретати у правцу Бање Луке и извршити блокаду бар с једне стране. Наша војска спремна је да продужи борбу са непријатељем и да је води било на којем подручју. Сваки одред има своје ударне чете и батаљоне, само терор над цивилним становништвом, и губљење командног кадра у нашем Козарском одреду, ослабио је мало морал у нашем најбољем — Козарском одреду. Разлог је томе да су омладинске чете, које су послије формирања бригаде из козарских снага ушле одмах у жестоке отпочне акције. Наше везе са Банијом, Ликом, далматинском IV зоном и коначно са Гл. штабом Хрватске сталне су и редовите. За вријеме ове офанзиге немамо везе са Славонијом, јер се тамо засада не може проћи због блокаде Саве коју врши један дио мађарске војске¹⁰.

Са нашом Ударном бригадом иде и друг Коста, командант Оперативног штаба, који ће се с вама вјероватно наћи, те ће се моћи у вези ове ситуације на Крајини донијети заједнички закључак.

Примите наш другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

На положају
26 јула 1942

Политкомесар,
Осман¹¹

Шаљемо¹² вам неколико примјерака „Крајишког партизана“ из којег ћете се моћи поближе упознати са приликама у Крајини као и акцијама које су се ту водиле.

" Напад на Кључ је извршен 28 јула 1942 год. и исти дан заузет. Види док. бр. 66.

* Напад на Саницу је извршен 31 јула 1942 године. Опширније, о томе види док. бр. 74.

¹⁰ Сем осталих непријатељских снага, у Козарској офанзиви су учествовала и четири мађарска ријечна монитора на Сави, који су имали задатак да спријече пробој партизанских снага у Славонију.

¹¹ Осман Карабеговић

¹² Слиједећи текст дописан је руком.

**ПЛАН САРАДЊЕ ИЗМЕЂУ КРАЈИШКИХ И ХРВАТСКИХ
ЈЕДИНИЦА ЗА ВРИЈЕМЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ НА
БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 26 ЈУЛА 1942 ГОДИНЕ¹**

**Ш Т А Б
I КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
БР. Сл[^]**

ДНЕ 26 VII 1942 Г. '

**ПЛАН САРАДЊЕ I, II, V КР. ОДРЕДА И СНАГА БАНИЈЕ С
ЈЕДНЕ СТРАНЕ И УДАРНЕ БРИГАДЕ I ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ
ХРВАТСКЕ**

Офанзива коју је непријатељ почео на Босанску Крајину има за циљ: 1) Уништење наше живе снаге појединачно по одредима, 2) Пљачку и отимачину наше жетве да нас на тај начин глађу присили на капитулацију.

Офанзива је почела на Козару. Тврдња непријатеља да је завршена је<т лажна, јер наше снаге са Козаре још увијек дјелују дијелом на Козари, а дијелом на подручју I Кр. одреда.

Тактика непријатељске офанзиве је опкољавање, затварање у један обруч и потпуно уништење, при чему упорно остаје, не водећи много рачуна о томе што иза његових леђа наше слободне снаге врше на њега напад.

Даљни напади непријатељске офанзиве, по нашем мишљењу и по знацима који постоје, јесте продужавање офанзиве на Грмеч, а евентуално истовремено и на Банију, с тиме да једним мањим снагама започне на сектору Б. Нови — Сухача — Љубија гдје се већ борбе и воде, а другим јачим снагама, концентришући се на крилима тј. Бихаћ — Крупа на једној страни, Приједор — Сански Мост — Кључ на другој страни, постигне двоје: 1) Започињући на Б. Новом, довлачење наших снага у тај сектор, а с тим слабећи наше друге снаге на крилима, и 2) ослабивши тако наше снаге на крилима једким брзим ударом са обје стране (Сана — Крупа), опколити нас и онемогућити нашу отступницу према Грмечу.

Истовремено када непријатељ намјерава да изврши тако своју офанзиву, снаге 4 пролетерских бригада из Источне Босне надиру у правцу Бугојно — Јајце — Травник и спајају се са појединим снагама сектора Бос. Крајине.²

¹ Редакција је пронашла примјерак плана умноженог на шапирографу.

² Односи се на познати марш Прве и Друге пролетерске, Треће санџачке и Четврте пролетерске бригаде из Источне Босне у Босанску Крајину, под командом друга Тита.

I Кр. ударна бригада оперише у правцу Мркоњић — Кључ. Све ово олакшава наш положај на нашем десном боку и мора безусловно да буде од великог утицаја на слабљење непријатељских намјера.

С тим у вези, на предлог команданта I оперативне зоне Хрватске, а по договору и сагласности штаба I Кр. одреда, изасланика I О. Зоне Хрв. официра друга Станића³, информативног официра Баније друга Јоже⁴, имало би се смјеста приступити чишћењу непријатељских упоришта на сектору Кладуша — Бужим — Отока — Цазин — Крупа и то тако:

Ударна бригада I О.З. Хрв. са својим снагама да крене у правцу Цазина, док би истовремено један дио снага Баније кренуо у правцу Врнограча — Бужима — Отоке. Снаге одреда Петрове Горе да крену и нападају у правцу Кладуша — Цазин.

На сектору Бихаћ, дио снага личке групе везао би акцијама снаге непријатеља у Бихаћу с једне стране, а снаге V кр. О. у правцу Петровац — Рипач — Бихаћ задржавале би непријатељске снаге у Бихаћу с друге стране.

Том нашем тактиком постигли би двоје: 1) Снаге I О. Зоне Хрв., Лике и Кордуна спојиле би се са снагама Баније и тиме би Банија појачала свој положај у односу према непријатељској офанзиви, а осигурала себи отступницу у случају потребе.

2) Непријатељске намјере за концентрацију снага на једном крилу (Крупа) биле би отежане и евентуално онемогућене.

Снаге I Кр. одреда у томе случају могу да приме борбу на централном дијелу (Б. Нови), с друге стране истодобно нападају у правцу Крупе, Отоке и Цазина, док снаге партизана из Хрватске ударају на Цазин.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб Баније
Информативни официр Баније
Јожа с. р.

Официр при штабу I оперативне
зоне Хрватске:
Станић Срђан с. р.

За заједнички штаб I и II
Крајишког одреда
Командант
Обрад⁵ с. р.

(М. П.)

Замј. пол. комесара
Др. Леви® с. р.

Срђан Станић
Јожа Ковачевић
Обрад Стишовић
в Др Мони Леви

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
н.о.п.о. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Бр 236

ОД 26/УП 1942

ДРУГАРСКОМ

ШТАБУ V К.Н.О.П. ОДРЕДА

положај

Доставља вам се овјерен и одобрен предњи план сарадње,
с тим да се у најкраће вријеме спроведе у дјело.

Уз другарски и борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Оперативни официр,
(Потпис нечитак)

(М. П.)

БР. 59

ПИСМО КОМАНДАНТА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕ-
ДА ОД 26 ЈУЛА 1942 ГОД. КОМАНДАНТУ ПРВЕ ОПЕРА-
ТИВНЕ ЗОНЕ ХРВАТСКЕ О НЕПРИЈАТЕЉСКОЈ ОФАН-
ЗИВИ НА КОЗАРУ¹

Друже Манола,²

Дознадох од друга да си жив и здрав, па користим при-
лику да ти се јавим.

Јуче сам стигао у штаб I одреда гдје ћу се вјероватно
дуже задржати. Вјероватно да ти је познато да сам био у
Козари. На нас је била јака офанзива која је трајала више од
мјесец дана. Офанзиву су вршиле комбиноване снаге и то ње-
мачке, хрватске, мађарске и четничке. Непријатељу смо задали
врло теипсе губитке иако су његове снаге биле врло велике
(око 45.000 људи са 52 тенка и око 80 топова уз помоћ авија-
ције и мађарске морнарице која је дјеловала са Саве).³ Ситуа-
ција је била врло озбиљна, и ми смо имали жртава али у успо-
редби са непријатељем оне су незнатне.

¹ Докуменат је писан руком.

² Срећко Манола, командант Прве оперативне зоне Хрватске

* О непријатељским снагама које су учествовале на Козару
види Зборник том. IV, књ. 5, док. бр. 108.

Иако се непријатељ хвали да нас је уништио, напротив ми смо се ојачали у оружју и материјалу. Већи дио наших снага пробио се је из обруча и сада су се многи повратили на своје терене, док мањи дио се је прикрио у самој Козари и сада се прикупља. Непријатељ је покупио цивилно становништво и у већини га отјерао. '

У Козари је био и друг Чоче,⁴ он је остао тамо, не знам још како је прошао, јер нисмо још са њим успоставили везу. Пиши како је код вас, ко све има тамо и како су другови. Много другарских поздрава шаље ти уз „С. Ф. — С. Н."

Обрен'

П. С. Пиши на адресу Обрад преко штаба I одреда.

26/УП-42 год.

БР. 60

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 27 ЈУЛА 1942 ГОД. ЗАЈЕДНИЧКОМ ШТАБУ ПРВОГ И ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О ОСЛОБОЂЕЊУ КЉУЧА¹

27/УП.

ЗАЈЕДНИЧКОМ ШТАБУ I и II К.Н.О.П.О.

На положају

Обавјештени смо да вам је ударна бригада упутила извјештај о њеном нападу на Кључ². Под претпоставком да још нисте примили тај извјештај обавјештавамо вас да су наше снаге 27 VII у 23 часа и 30 м. нападе Кључ и заузеле сам град за 1 сат. Заузета су села Рејизовићи до Пудин Хана. Непријатељ се задржао у Томашевића Граду. Наше снаге налазе се на Бреигчицама изнад Куле. Наши су у граду и помало евакуишу. Заробили су 1 велики минобацач, доста муниције, 1 тешки ми-траљез, доста домобрана цивила, 1 лијечника. Камен и Желин заузети су у 10 сати ујутро. У граду се пале државне зграде.

* Ратко Вујовић

⁵ Обрад Стишовић

¹ Пронађена је копија оригинала.

² Види док. бр. 66.

Од авионских бомби запаљено је 7 зграда, а нешто је запаљено од наших. Непријатељ је добио појачање од 150 домобрана. Непријатељ концентрише своје снаге према Пудин Хану и Бајиру, одакле наше снаге морају да се повлаче према граду. Ви издајте наређење још ноћас батаљону „Петар Шкундрић“ да напада у правцу дјеловања наших снага на том терену, па да се заједнички очисти тај терен и да се одмах последије пређе на чишћење у правцу Санице и Врхпоља. Такођер треба дати наређење бар појединим четама наших ударних батаљона да вежу непријатељске снаге уз Сански Мост како непријатељ не би могао концентрисати све снаге према Саници и Кључу. Активност на овом дијелу фронта веома је важна обзиром на то да је та акција која ремети план непријатељске офанзиве, јер је у Кључу нађено прављење логора за концентрацију већег броја непријатељске војске. Уколико успијемо да брзо радимо и да концентришемо своје снаге на Саницу, последије чишћења Кључа и околних села, непријатељ ће дјелимично морати мијењати свој план, а ми ћемо добити у времену. Издајте осим тога наређење за опћу активност на свим фронтovima, по примјеру наших ударних батаљона. Наше јединице морају вршити ноћне нападе на непријатељске положаје код Срп. Агића³ и не дозволити да се непријатељ стално напријед помиче, и да се командири чета и команданти батаљона извињавају на артиљерију.

Другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол.- комесар:

Командант на положају

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ САНЦАЧКЕ БРИГАДЕ ОД 27
ЈУЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГО-
СЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА БРИГАДЕ И О НЕ-
ПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У ЛИВНУ И ОКОЛИНИ¹**

Ш Т А Б
III ПРОЛЕТЕРСКЕ Н.О.У. БРИГАДЕ
27. VII. 1942 гд.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Распоред наших јединица је сљедећи:

1) I бат. држи засједе на путу у Д. Маловану са двије чете, а једну чету има у Г. Маловану.

2) IV бат. се налази у с. Шујицама. У току ноћашње ноћи биће упућена једна чета овога батаљона на пут за Ливно, ради постављања засједе на мјесту гдје сте одредили (изнад сер^ пентина).- Друга чета ће бити такође тамо упућена када стигну остала два батаљона наше бригаде. На означеном мјесту на путу за Ливно сада се налазе у засједи двије чете батаљона „Војин Зиројевић”.³ Сматрамо да оне нису довољне и сигурне, па ћемо зато бацити наше снаге тамо. Наравно, задржаћемо заједно с нашим и те двије чете батаљона „Зиројевић”.

Јутрос је извијестила 2 чета I батаљона да је прошле ноћи осмотрила на путу Бугојно—Купрес аутомобилску свјетлост и чула моторну дреку. Према мишљењу команде чете то су стизала моторна возила из Бугојна у Купрес и то изгледа више њих. Упућене су патроле дубље, да провјере да ли су тим возилима допремане трупе или материјал. Према томе извјештају пут Бугојно—Купрес није прекинут, и непријатељ је у могућности да појача посаду Купреса.

Према подацима добивеним јуче усташи су у Ливну бацили ноћу 25/26 ов. м. у некакву јаму 14 католика, 9 муслимана и 2 жене (једна муслиманка, а друга католик). Побијени људи су били партизанске присталице наводно.

У околини Ливна католичка села су организована у милицију. Јачина милиције по селима изгледа овако: Брљевци 50 милиционера, Присоје 70, Голињево 40, Миши 20, Вржерала

¹ Оригинал извјештаја, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бројем 2641.

* Борова Глава

³ Батаљон „Војин Зиројевић” налазио се непосредно под командом штаба Четврте оперативне зоне Хрватске.

30, Подградина 30, Подхум 30, Смрчани 6, Поток 10, Сухача 10, **Коблићи** 15, Прилука 15, Присап 20, Жерговићи⁴ 20 мил., Љубунчић 140 (имају 7 п. митраљеза и 3 митраљеза?...), Луснић 50, Струпнић 60 (2—3 митраљеза?...), Ковачићи 30, Челебић 400.—

У овим селима има нешто и наших присталица. Нека од ових села не би се борила против нас. Отворено усташки су расположена нарочито села: Челебић, Прилука, Ковачићи, Струпнић, Луснић, Љубинчић, Жерговићи и Присап.

Ови подаци добивени су од партизана батаљона „Војин Зиројевић“.

Ливно има 390 бранилаца, од којих 200 домобрана а остало су усташе. Могуће је да се посада повећала бјегунцима из Шујица и Дувна. Према подацима другова из бат. „Војин Зиројевић“ извјестан број домобрана (око 40) готови су да се предаду нашим, али да су остављени за акцију изнутра, ако би дошло до напада. У вароши међу муслиманима нарочито има наших присталица. Непријатељ располаже у Ливну са 2 бацача и више митраљеза и пушкомитраљеза.

Засједа на путу за Ливно осмотрила је да су усташе у фабрику цемента (1 км далеко од вароши) у току јучерашњег дана довозили земљу и материјал, вјероватно ради организације за одбрану.

Једна чета „Војин Зиројевић“-а у с. Приволи" на путу Дувно—Ливно заробила је из засједе девет милиционера, који су бјежали из Дувна када је Дувно нападала I бригада.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛ. НАРОДУ!

Политкомесар
В. Јакић⁰

Зам. команданта
М. Перуничих"

¹ Вјероватно Жировић

³ Вјероватно Присоје

* Народни херој Велимир Јакић, умро 1949 године.

* Миле Перуничих

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОН ОДРЕДА
ОД 27 ЈУЛА 1942 ГОД. ЗАМЈЕНИКУ КОМАНДАНТА ОПЕРА-
ТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О
МОРАЛНО-ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ У ОДРЕДУ¹**

ШТАБ III Н.О.П.О.

Број службено
27-УИ-42 г.

ЗАМЈЕНИКУ КОМАНДАНТА БОС. КРАЈИНЕ

Положај

Примили смо твој извјештај који си нам послао 24-УИ-42 г.

Стање батаљона „Пелагић“ је добро. Врше се мање акције (тргање жељезничких пруга, рушење мостова и разоружавање мањих непријатељски група тј. стража). Исти батаљон има четири добре омладинске чете. Међутим, потрошили смо оних 30 товара кукуруза што сте нам их послали и то прије предвиђеног времена усљед тога што су у нашу болницу придобили многи болесни и рањени другови из II Пролетерске Бригаде. те се поново налазимо у тешком положају по питању исхране.

Стање бат. „Искра“ се побољшава.² У томе предњачи Купрешка чета. Организовали смо двије омладинске чете.

Што се тиче четничког „гвозденог“ батаљона, њихов командант Никс. Вјештица писао је другу команданту II Пролет. Бригаде и изјавио жељу да се бори са партизанима против усташа. Друг командант га је позвао на разговор а у исто вријеме поручио му је да ће имати прилику да се бори с непријатељем.

Што се тиче твог поступка са Петом и Четвртм четом на Козилима он је врло повољно одјекнуо и код осталих четника, тако да према теби имају велико поштовање.

Друга пролетерска бригада повукла се на Купрес услед жестоког противнапада „Црне легије“. Наш штаб је с њима у вези.

¹ Оригинал извјештаја писан је руком.
* Опширније о томе види док. бр. 19.

Пролетерска Бригада³ која је нападала Бугојно⁴ била је стога принуђена да се повуче према Д. Вуковском.

Друг Раде⁵ се још није јавио из Врх. иггаба. Изгледа да се тамо налази и друг Хотих.⁰

Што се тиче даљњих намјера Пролетерских Бригада с њима нисмо упознати.

С Ударним снагама⁷ које оперишу око Рибника нисмо у вези.

Шаљем ти одговорног друга командира Мирољуба Сакана са пратњом и шест (6) коња по материјал који је одобрен по заузећу Гламоча.

Друг Сакан треба такођер да прими одобрену суму новаца од Оперативног штаба за III Н. О. П. одред.

Од Оперативног штаба већ смо примили четири товара робе (платна, пггофова и цигарета).

Друг Дакић⁸ је на сектору бат. „Пелагић“.

Ја⁹ — на терену бат. „Искра“

Уз борбени другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар,
(М. П.) **Немања Влатковић**

⁰ Четврта пролетерска (црногорска) бригада

⁴ У току јула Бугојно је нападено два пута. Први напад је извршен 16 јула. У нападу је учествовала Четврта пролетерска (црногорска) бригада и Четврти батаљон Прве пролетерске бригаде. Бугојно су браниле слиједече непријатељске снаге: Тринаеста посадна сатнија, двије сатније усташке бојне из Јајца, Друга сатнија Десете усташке бојне из Брчког, једна сатнија Пете усташке бојне из Карловца, једна комбинована сатнија жељезничке бојне, дијелови припремне бојне из Травника, једна битница (батерија) Девог домобранског артиљеријског склопа (дивизиона) и неколико борних кола Четврте домобранске аутобојне. У току борбе из Травника је стигла и једна усташка бојна Црне легије Јуре Францетића. Укупно бројно стање непријатељских снага износило је до 1800 војника. Овај напад није успио. У току борби убијено је и рањено 95 усташа и домобрана, док су партизани имали 20 мртвих и 28 рањених. Други напад организован је и извршен ноћу 20/21 јула. У овом нападу су учествовале Друга и Четврта пролетерска бригада и три батаљона Прве пролетерске бригаде (1, 3 и 4). Напад није отпочео једновремено, повезано и енергично, те се стога и завршио без успјеха. У борбама за Бугојно непријатељ је претрпио велике губитке. Али су и наши губици били осјетни: Четврта бригада је имала око 100 бораца избачених из строја, Друга — око 57, а Прва бригада — 10 мртвих и нешто више рањених.

⁸ Раде Марјанац, командант Трећег крајишког НОП одреда

⁰ Месуд Хотих, начелник штаба Трећег крајишког одреда

⁷ Односи се на Прву крајишку НОУ бригаду.

⁸ Максо Дакић, замјеник команданта Трећег крајишког НОП одреда

* Немања Влатковић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОН ОДРЕДА
ОД 27 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОИ И ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О СТАЊУ У ОДРЕДУ И О БОР-
БАМА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ КОД ДОЊЕГ
ВАКУФА¹**

ШТАБ Ш-ЕГ Н.О.П.О.

Број службено
27-УИ-1942 год.

**ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. О. ЗА БОСАНСКУ
КРАЈИНУ**

Положај

Потврђује се да је примљен препис заповједи пуков. Мрака,² са којом ће бити упознати наши партизани као и сви народно-ослободилачки одбори.

Послат вам је 23-VII опширан извјеишгај о стању нашег III Одрета преко замјеника команданта Бос. Крајине.³

Стање у бат. „Пелагић“ је врло добро, рад како у војсци тако и у позадини одвија се нормално.

Батаљон „Пелагић“ врши мање акције, разрушавање пруге Вакуф—Јајце, те напада страже на прузи.

Једна чета бат. „Пелагић“ била је придодата II пролетерској бригади која је вршила акције око Бугојна те Прусца.

Што се тиче исхране бат. „Пелагић“ стање је критично, пошто су послати кукурузи потрошени прије времена, јер су нам приспјели многи болесници и рањеници из II пролетерске бригаде.

Стање бат. „Искра“ је у сређивању. Купрешка чета је сређена и тамо је организована једна омладинска чета.

На сектору бат. „Искра“ постоје двије омладинске чете. Командант „Гвозденог батаљона“ Вјештица Нико упутио је једно писмо по својим куририма команданту II пролетерске бригаде, у којем пише да жели сарадњу у борби са усташама и окупатором. Друг командант му је одговорио да ће му се за то указати прилика, те га је позвао и на усмени разговор.

На сектору бат. „Искра“ налази се на одмору II пролетерска бригада, која се повукла од Доњег Вакуфа због жестоког

¹ Оригинал је писан руком.

² Редакција није пронашла ову заповијест.

* Овај извјештај није пронађен.

напада на неке батаљоне II пролетерске бригаде од стране „Црне легије”.⁴

II пролетерска бригада водила је три дана упорне борбе и нанијела непријатељу врло велике губитке. Њихова храброст задивљује становнике крајева у којима су вођене борбе и она се морала повући услијед велике заморености и нестакдаце хране.

„Црна легија” показала је и овом приликом звјерства, поклавши код Доњег Вакуфа 65 жена и дјеце.

Штаб III одреда стално је у вези са II пролетерском бригадом.

Друг командант Раде Марјанац је отишао до Врховног штаба. Од њега још нисмо добили извјештај.

О даљим акцијама пролет. бригада нисмо још упознати. Чим будемо упознати бићете извјештени као и о самим нашим акцијама.

Замјеник команданта друг Дакић⁵ налази се на сектору бат. „Пелагић”. Друг Хотић⁶ није још стигао. Полит. комесар одреда је на терену бат. „Искра”.

Уз борбени другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Немања Влатковић

(М. П.)

Командант
на положају

* Специјалне усташке формације, које су носиле црну униформу, чувене по својим звјерствима.

⁴ Максо Дакић

⁵ Месуд Хотић, начелник штаба Трећег крајишког НОП одреда.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 27 ЈУЛИА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУ.
ГОСЛАВИЈЕ У ВЕЗИ С УЧЕШЋЕМ ЈЕДИНИЦА ОДРЕДА У
НАПАДУ НА ЛИВНО¹**

**Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 373.**

Дне 27-УП-1942 г.
У 24^h (по старом времену)

**ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВО-
ЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Наређење Врховног штаба од 26-УИ т. г. у 17 часова,² по коме би требале снаге V крајишког одреда да узму учешћа у нападу на села испред Ливна и на само Ливно, примљено је 27-УП-1942 г. у 22 часа — у Дрвару. Према овоме, а с обзиром* да су снаге Ударног батаљона овога одреда, које су углавном учествовале у нападу на Гламоч, према наређењу Оперативног штаба за Бос. Крајину већ повучене и имају се упутити на положаје према Бихаћу и Рибнику на мјесто снага (наших) које су са тих положаја ушле у састав I крајишке ударне бригаде, због задоцњења ударних јединица са Гламоча.

Снаге нашег Ударног батална у јачини од двије чете повучене су на наш сектор по наредби Оперативног штаба за Бос. Крајину. Ово због тога јер непријатељ припрема концентричан напад на I крајишки одред са правца: Бихаћа, Бос. Крупе, Бос. Новог, Приједора и Санског Моста, чиме је угрожена и територија нашега одреда, а сем тога морамо осигурати и правце наведене у првом ставу овога извјештаја.

С обзиром на горе изнето, а у споразуму са замјеником команданта Оперативног штаба за Бос. Крајину издали смо наређење за повлачење још двију наших чета Ударног батаљона са сектора Гламоч. Ово наређење издали смо прије него смо примили наређење Врховног штаба. Предузели смо одмах да се повлачење ових чета задржи, односно да их курир, ако су већ на путу, врати назад у Гламоч, а у исто вријеме упућује се за Гламоч замјеник команданта одреда друг Милутин Морача и замјеник полит. комесара друг Котле Никола, који ће

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3545.

² Редакција није пронашла поменуто наређење.

руководити са јединицама нашег одреда у чији би састав ушла и једна чета батаљона „Будућност“ — те да би се имао број 450 бораца.

Из горњег се види да би наше снаге могле учествовати у **акцији** на села испред Ливна и на сам град Ливно тек **1** августа увече, рачунајући да до тога времена буду већ потпуно припремљене на положајима за напад. Ово због тога јер морамо узети две чете батаљона „Гаврило Принцип“ са Тичева и пребацивати их на Гламоч и тек са Гламоча са осталим јединицама на одређени положај, а сем тога да за овај батаљон пошаљемо и храну чак са територије V крајишког одреда које сада тамо нисмо имали за оволико људство, знајући да смо на сектору Гламоча привремено и да одавде снаге наших јединица морамо повући једним дијелом у састав Ударне бригаде⁸ а другим дијелом на положај, како је то већ горе изнијето.

Молимо Врховни штаб Н. О. П. и Д. В. Југославије да нам поново, у вези са горњим извјештајем, изда наредбу у погледу учешћа наших јединица у акцијама на села испред Ливна и на сам град Ливно, с тим да нам се упути једно лице из IV оперативне зоне или пак карта сектора Ливно, јер тај терен не познајемо с обзиром да је од нашега сектора удаљен преко 100 км. Ову наредбу примили би одређени другови (Милутин и Котле) у Гламочу и одавде би по њој тачно поступили.

Уколико би се ипак предузела акција по Вашој наредби од 26-III-т. г. и без обзира на учешће наших снага, потребно је обавијестити наше другове на Гламочу, те да би они могли бар на сектору батаљона „Старац Вујадин“ пресјећи непријатељу отступницу и тако му не дозволити да продре за Грахово.

Топ 65 м/м повукли смо већ у Дрвар, а граната за топ 37 м/м немамо.

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. политкомесара,
Котле⁴

(М. П.)

Командант,
Карановић³

I

Зам. команданта,
Мил. Морача

¹ Односи се на Прву крајишку НОУ бригаду

⁴ Никола Котле

⁵ Никола Карановић

**ИЗВЈЕШТАЈ ЗАЈЕДНИЧКОГ ШТАБА ПРВОГ И ДРУГОГ КРА-
ЛИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 29 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВ-
НОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О НА-
СТУПАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА ПРЕМА БУДИМЛИЋ ЈАПРИ И
О НАПАДУ НА НЕПРИЈАТЕЉСКА УПОРИШТА ДЕМИШОВ-
ЦЕ И ПОБРЕЖЈЕ**

**ЗАЈЕДНИЧКИ
ШТАБ I И II К.Н.О.П. ОДРЕДА**

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Према извјештајима које посједујемо посљедњих неколи-
ко дана једино се осјечају јаче борбе на сектору Миска Глава
— Љубија — Сухача, јер је непријатељ у току посљедњих дана
уз велику артиљериску ватру и уз помоћ авијације успио, осва-
јајући чуку по чуку, да стигне до Српских Агића¹, вјероватно
с намјером да продре у Будимлић Јапру како би са те стране
осигурао Рудник Љубију.

У току тих борби које су тратале неколико дана непри-
јатељ је наваљивао три пута на Новску планину, Чађавицу..
Рудице, гдје је имао осјетљиве субитке. Сви знаци показују
да углавном нападају Нијемци. Оружје које је заплијењено као
и документи нађени код мртвих њемачки су.

Од артиљерије, која је врло јака, до сада нису запажени
велики губици, али се партизани још увијек нису навикли на
борбу уз јаку артиљериску ватру.

Наша два Ударна батаљона подузела су између 28 и 29
ов. мј. напад на Демишовце и Побрежје. Ударни батаљон II
К. одреда нападао је Демишовце, а Ударни батаљон I К. одреда
Побрежје. Напад није успио, али је непријатељ био изненађен
и имао је огромне губитке. У Демишовцима непријатељ је био
избачон из ровова те је побјегао у друге ровове и у куће зи-
данице. Наши су запалили све околне зграде око ровова. Из-
вјештава нас Ударни батаљон II К. одреда да је непријатељ
имао 50 мртвих који су били нађени у гачицама. По томе се
рачуна да су били изненађени. Ми смо имали такођер губитке
осјетљиве, нарочито у рањеним, јер је непријатељ имао доста
аутоматског оружја.

Исцрпније податке ћемо вам послије послати.
УЈ другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

29 јула 42 г.
На положају

(М. П.)

Замј. пол. комесара I одреда:
Јлеви²

Командант I одреда:
Милорад³

Замј. пол. комесара II одреда:
Душан*

Замј. команданта I одреда:
Пет. Војновић⁵

БР. 66

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
29 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА
БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ОСЛОБОЂЕЊУ КЉУЧА И СИТУ-
АЦИЈИ НА НОВООСЛОБОЂЕНОЈ ТЕРИТОРИЈИ¹**

**I КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА**

Положај, 29 јула 1942

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д.В. ЗА БОС. КРАЈИНУ

Дана 27 ов. мј. нападе су снаге I Крајишке Н.О.П. ударне бригаде, уз помоћ снага батаљона „СОКО“ III Крајишког одреда, I батаљона V одреда и I чете батаљона „Петар Шкундрић“ I. одреда, непријатељско упориште злогласни усташки тврди град КЉУЧ.² Напад је почео у 23 часа и након једног сата борбе наше снаге продрле су у град разбивши жестоки отпор непријатеља у свом силовитом налету преко добро утврђених

² Др Мони Леви

³ Милорад Мијатовић

⁴ Душан Мисирача

⁵ Петар Војновић

¹ Оригинал у архиви ЦК СКЈ под бр. 3312.

¹ О борбама око Кључа говоре и слиједећа документа: 56 и 60.
30 септембра непријатељска моторизација продрла је поново у Кључ.

непријатељских ровова. Непријатељ се повукао на стари град Томашевића. Наше снаге водиле су борбу са појединим непријатељским упориштима у самоме граду до 28. VII ујутро, када су дошли непријатељски авиони, који су почели бомбардовати град и том приликом запаљивим бомбама запалили центар града. Сам непријатељ својим бацачима такођер је запалио неколико зграда у граду тако да је град горио. Наше снаге које су нападале упоришта Камен, Желин и Томашевића Град извршиле су своје задатке иако су то природно неосвојива мјеста и присиле непријатеља да напусти те положаје и 28. ов. мј. у 12 сати град је био потпуно очишћен од непријатеља, који је успио да под заштитом авионских бомби и митраљирања извуче се и повуче у правцу Санског Моста. Други дио наших снага чисто је села око Кључа, која је ликвидирао, а ликвидирајући Пудин Хан и школу на Бајиру, заузео је раскрсницу цесте Саница — Петровац. Наше снаге и даље се налазе у офанзивној чистећи нашу територију од слугу окупатора.

У борби смо заплијенили: 1 бацач 75 мм, 1 мали бацач, 200 граната за бацач 75 мм, један тешки митраљез, 1 пушкомитраљез, око 60 карабина, 20.000 метака и остале ратне спреме (ћебади, шаторских крила итд.). Заробљено је око 20 усташа који су као познати крволоци стријељани по пресуди војног суда при штабу ове бригаде, а погинуло је у борби око 50 усташа и више рањено.

Сам град Кључ изгорио је сав, јер је непријатељ, видећи да се град налази у рукама народних бораца партизана, бацао запаљиве бомбе из авиона на сам центар града и куће су гориле и палиле се једна од друге пошто су биле густо повезане једна уз другу. Наше снаге запалиле су државне зграде које су служиле непријатељу као касарне и његова упоришта.

Губици Ударне бригаде су: 13 мртвих и 27 рањених (већи дио од авионских бомби и митраљирања из авиона). Осталих снага губици су: 4 мртва и 13 рањених, међу којима и командир чете Гавро Војводић. Укупно: 17 мртвих и 40 рањених.

У граду је успостављена команда мјеста и постављен за коланданта мјеста друг Ковачевић Митар.

У самом граду појавила се је пљачка, коју смо спречавали колико смо више могли, али услијед тога што је град горио, нијесмо могли спријечити извјесне испаде иако смо јавно у Кључу стријељали двојицу пљачкаша. Овдашња позадина, искористивши одлазак наших снага према Врхпољу, почела је палити напуштено муслиманско село Згон, па смо тамо послали један вод да сггријечи паљење кућа и похвата кривце.

Све цивилно становништво муолиманско и католичко напушта своје домове и са стоком бјежи у правцу Санског Моста. У акцији је било испада у непотребном паљењу неких зграда,

правдајући то да су из тих зграда давали јак отпор. У многим селима након пролаза наших чета, које су претражиле куће, пуцано је за леђима, а поједине групе нападале су мање наше снаге и тзм приликом бомбама убили су наша два курира. Већина овог становништва непријатељски је наклоњена према нама, јер су овдје вршени масовни покољи српског становништва, па се плаше освете. Ми смо интернирали извјестан број Срба, Муслимана и Хрвата, које саслушавамо и до сада ниједног цивила нисмо стријељали, јер су сви главни кривци побјегли. Остало становништво, жене и дјецу које смо затекли код кућа, миримо и најлепше према њима се поступа давајући им заштиту пред пљачкашким елементима.

У часу када смо нападали Кључ, група четника из Соколова напала је муслиманско село Прхово и спалила га. Касније су тражили везу, тј. Хазарић је јавио Бранковићу³ да вршимо слободно акцију, да они неће нападати. Ово извјештава полкомесар I батаљона V одреда друг Медић,⁴ док сам Бранковић о томе ништа не јавља.

У граду смо узели за таоце мајку и сестру Марка Јунгића, котарског претстојника из Мркоњић Града (потписника споразума са Дреновићем), за које предлаже да тражимо замјену за сестру друга Драге Мажара¹ и командира пролетерске чете друга Бранка Тубића, који се налази у ропству четника у Јаворју. Исте се налазе у Црквеном, јер је његова сестра у другом стању а мајка стара, па их не можемо слати к вама. Јавите нам да ли ћете тражити замјену за њих или да их пустимо.

Заузели смо становиште да мобилизирамо позадину у циљу жетве читаве ослобођене територије око Кључа и Санице. Разлог томе јесте што непријатељ вршећи данашњу офанзиву жање имања наших сељака и на тај начин пљачка нашу народну имовину. Жито са имања одбјеглих усташа и других народних издајника припасти ће НОФ-у, односно нашој војсци. Уколико се поврате породице одбјеглих злочинаца обавезујемо се да ћемо им дати извјесну количину за њихово издржавање. Такођер захтјевамо од свих становника ове територије да појању своја поља и да спреме жито тако да непријатељ не може да дође до њега. Да би читав тај посао ишао што брже, организоват ћемо мобе не само за напуштена имања већ и за сва остала имања под паролем: „Ни зрно жита фашистичким крвницима“. Уколико се неко буде активно супротстављао овој нашој одлуци сматрат ћемо га помагачем окупатора и ми ћемо приступити жетви његовог имања с тиме да му се даде извјесна количина њему потребна за живот.

¹ Милан Бранковић

^{*} Јово Медић

⁵ Нада Мажар

Има много напуштене стоке, коју смо сакупили у сврху исхране војске и сиромашног дијела нашег народа. Уколико се нетко јави као власник којег грла стоке, а на основу нашег освједочења да је он истински власник, вратит ћемо му његово власништво.

Евакуација града извршена је. Нажалост она је врло мала, због тога што је непријатељу успјело да запали главна складишта робе запаљивим бомбама из авиона и минобацачима.

Помоћ овдашњих позадинских радника је никаква. О томе ћемо вас извијестити посебним извјештајем. За сада предлажемо да, ако је икако могуће, пошаљете неког спремнијег позадинског радника овдје, у рибничку позадину.

У погледу формирања штаба батаљона „СОКО“ поступит ћемо овако: Немогуће је наћи ни команданта ни замјеника полкомесара код овдашњих кадрова. Потребно је на тим положајима поставити странце. Ако ви имате кога да пошаљете, морат ћемо правити неку комбинацију са нашим кадровима из бригаде. То питање ћемо ријешити послје завршене акције на Саници. Зато јавите одмах на који од ова два начина да се ријешити питање штаба батаљона „СОКО“.

Наше снаге у заједници са осталим снагама које су нападале Кључ врше акцију између терена Сане и Санице са задатком да ликвидирају Саницу и очисте терен све до Врхпоља тј. до мјеста гдје се улијева Саница у Сану, зато смо јавили батаљону „Шкундрић“ да и он сутра (30. VII) помогне нам у акцији на ликвидацији непријатељског упоришта Санице.

Послије извршене акције, издат ћемо проглас народу новоослобођене територије разјаснивши у њему наш став по свим конкретним питањима која су пред нас постављена у току ове битке, раскривајући намјеру непријатеља да паљењем града авлонским бомбама прогласи нас паликућама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар:
Илија⁰

Замј. команданта:
Тодоровић⁷

Командант:
Ратко⁸

(М. П.)

⁰ Илија Матерић

⁷ Војо Тодоровић

⁸ Народни херој Ивица Марушић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 30 ЈУЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУ-
ГОСЛАВИЈЕ О ИЗВРШЕНИМ ЗАДАЦИМА¹**

**ШТАБ V КР. ОДРЕДА
Н.О.П.В.**

**ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. ПАРТ. И ДОБР.
ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Вашу Наредбу од 30. о. мј. добили смо у 20^h — данас.²

Како смо Вам већ данас поднијели извјештај,³ ми смо предузели све мјере обезбјеђења и будности.

Прекопавање десте вршило се нешто и данас, али није се могло мобилисати све сељаштво, јер су били на кошењу ливада. Сутра рано долазе на посао и надзираће рад једна чета са 3. пол. комесара батаљон „Г. Принцип“.⁴

Сада су кренуле јединице батаљона „Будућност“ и 2 ударне чете V К. одреда са својим штабовима батаљона према Корићној. Сутра ће Комбиновани пггаб извидити терен и села која ће напасти ноћу између 31/1-УШ- како смо Вам већ писали.⁵

Друговима смо дали податке гдје ће да ухвате везу са прол. јединицама, наиме дали смо им данашњи Ваш извјештај,⁶ из којег могу наћи везу.

Вечерас смо друговима дали поново сва упутства у погледу акција, будности и везе са сусједним јединицама.

Друг Тринки,⁷ секретар Опер. пггаба за Бос. Крајину, дошао је по наредби истог штаба да прегледа и среди батаљон

¹ Оригинал извјештаја налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3544.

² Редакција не посједује поменути наредбу.

³ Извјештај није пронађен.

⁴ Мирослав Вишић, погинуо као замјеник политичког комесара батаљона 1943 год. у Источној Босни после Пете непријатељске офанзиве.

⁵ После ослобођења Гламоча (20 јула) у граду и околини остале су као посаде три чете (једна из батаљона „Гаврило Принцип“, друга из Другог батаљона Петог крајишког одреда и Трећа из батаљона „Будућност“ Трећег крајишког одреда). За руковођење овим јединицама формиран је Комбиновани штаб који су сачињавали: замјеник команданта батаљона „Гаврило Принцип“ Симо Бајић, замјеник команданта Другог батаљона Петог крајишког НОП одреда Милан Керкез и политички комесар батаљона „Будућност“ Перо Морача.

⁶ Редакција не посједује овај извјештај.

⁷ Алберт Тринки.

„Будућност“, и уколико буде потребан Вама, потражите га преко Комбинованог штаба. Он сутра остаје у Гламочу.

Молимо Врховни штаб да што прије ослободи наше јединице, последије акције на Ливну, јер постоји могућност непр. офанзиве како на I Кр. одред тако и на наш У-ти правцем од Бихаћа према Петровачком срезу, а може и четничка банда из Грахова да користи слабљење наших снага на граховском сектору.

Овом акцијом наше јединице много су удаљене од свога одреда, а морамо рачунати увијек на њих.

Уз борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Гламоч, 30/УП-1942
у 21.45^h

з. команданта
Мил. Морача

П. С.

Сутра, ако буде требала нека наредба за Комбиновани штаб, прије него што Вас он извијести, упутите писмо преко Корићне — а не у Гламоч.

БР. 68

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 30 ЈУЛА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУ-
ГОСЛАВИЈЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ КЉУЧА ОД СТРАНЕ ПРВЕ
КРАЈИШКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ И О ИЗВРШАВАЊУ ПО-
СТАВЉЕНИХ ЗАДАТАКА¹**

**ШТАБ V КР. ОДРЕДА
ЗАМЈ. К-ДАНТА И ЗАМЈ. П. КОМ.
30-УИ-1942 г.**

**ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. ПАРТ. И ДОБР. ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Вашу наредбу од 29-УП-42 примили смо јуче у 18.30^{11.2}. По њој смо предузели следеће:

1) Извршиће се прекопавање цесте Ливно—Гламоч, на најзгоднијим мјестима. Уколико не буде бољих мјеста, прекопа-

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3543.

¹ Редакција не посједује поменути наредбу.

ван»е ће се извршити на Корићној. У том смислу писали смо Н. О. О-ма околних села да мобилишу сељаке са потребним алатом, а надзираће рад Штаб чете која ће се налазити у Корићној.

2) Закључили смо да извршимо напад на села: Прилуку и Присап са батаљоном „Будућност“, који броји 260 бораца. По разоружању ових села снаге ће остати у њима и, ако буде могуће, следећа акција батаљона биће разоружање Вел. и М. Каблића, гдје ће такође снаге да остану.

3) Двије чете Ударног батаљона V кр. одреда извршиће напад на села: ЈБубинчић 'и Жаровић и по разоружању истих повући ће се из тих села и појачаће батаљон „Будућност“ по његовом задатку. Ове чете броје 155 бораца.

4) НЛпад на ова села извршиће се једновремено 1-УШ-42 у 2^h рано.

5) На гламочком сектору остају три чете и то: једна чета у Вагању за осигурање превоза хране за јединице, једна чета у Гламочу (граду) за осигурање града и као резерва, једна чета на Корићној ради везе, осигурања и организовања прекопавања цесте. —

6) Руководство над овим јединицама из разна три батаљона у вођењу акције вршиће Комоиновани штаб, који сачињавају: замј. команданта батаљона „Гаврило Принцип“, замј. команданта 2. батаљона V К. одреда и пол. комесар батаљона „Будућност“. — Комб. штабу, као и другим члановима цгтабова батаљона дали смо сва упутства детаљно у вези са Вашом наредбом, питањем веза са сусједним јединицама, као и организовањем исхране. Везу са Вама одржаваће свакодневно са два курира преко штаба бат. „Војин Зиројевић“. — Ми се морамо вратити у штаб одреда ради састанка чланова штаба, те даљег распореда рада, нарочито у вези са офанзивом на I кр. одред. —

7) муниције за топ 65 м/м немамо; наиме, имамо свега 10 ком., а налази се у штабу одреда, биће потребне и за наш топ. муниције за топ 37 м/м нема у батаљону „Будућност“ (гламочком) јер су у своје вријеме дали муницију др. Шолаји.³ — Што се тиче муниције у Козари, овдје је сада дошао секретар Опер. штаба за Б. Кр. о чему Вас он може извјестити.

О ситуацији у Б. Грахову извјештавамо Вас о следећем:

а) Снаге окупатора у граду су око 1000 војника.

б) Снаге четника околине Грахова су 530 пушака, 12 п. м. и 1 лаки митраљез. Овдје су урачунати и четници Бос. Петровца и Дрвара. Осим ових пушака имају још око 300 пушака

³ Народни херој Симо Шолаја, замјеник команданта Трећег крајишког НОП одреда, погинуо за вријеме борби на Купресу ноћу 12/13 августа 1942 године.

за које немају бораца. Наиме, четници су добили од Талијана недавно 600 грчких пушака (муниција исто као наша) и остало им је резерве тих 300 карабина.

У овај број 530 бораца не рачунају се Ђујићеве⁴ снаге од Стрмице према Книну.—

Четници држе положаје испред града и за сада нема изгледа да ће покушати покрет на територију V кр. одреда.

О ситуацији на сектору I кр. одреда немамо извјештаја, једино смо добили ово обавјештење које вам шаљемо. — Дозлајемо од друга секретара Опер. штаба за Бос. Крајину⁵ да је I ударна бригада Б. Кр. заузда град Кључ.⁸

Уз борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ! ,

Гламоч
30/УН-1942 г.
У 14.30^h

За команданта,
Мил. Морача

З. полкомесара
(Потпис нечитак)

БР. 69

**НАРЕДБА ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД
30 ЈУЛА 1942 ГОД. О РЕОРГАНИЗАЦИЈИ ЈЕДИНИЦА ОДРЕДА
И ИМЕНОВАЊУ РУКОВОДЕЋЕГ КАДРА**

Ш Т А Б
V КРАЈ. НАР. ОСЛ. ПАР. ОДРЕДА
30-УП-1942
На положају

СВИМА ШТАБОВИМА БАТАЉОНА V КРАЈ. ОДРЕДА

НАРЕДБА БР. 8

штаба V крајишког народно-ослободилачког партизанског одреда за 30 јули 1942 године.

У вези наређења Оперативног штаба за Бос. Крајину по коме има ући у састав овога одреда и Бихаћка чета, а досада је припадала I крајишком одреду, и у вези с тим имају се, на

* Поп Момчило Ђујић, злогласни командант четничких јединица око Книна.

⁶ Алберт Тринки

• Детаљније о овом види док. бр. 66.

територији досадањег I батаљона овога одреда са територијом Бихаћке чете, формирати два батаљона.

Према горњем на сједници штаба одреда и указаној потреби донета је одлука да се поставе слjedeћи штабови батаљона:

1. — Штаб I батаљона:

за команданта поставља се друг Павић Јово,
за замјеника команданта друг Војводић Никола,¹
за политкомесара друг Батиница Саво,
за замјеника политкомесара друг Бркљача Миле, и
за секретара штаба друг — одредиће га штаб батаљона.

Интенданта, обавјештајног официра, а по могућности и оперативног официра одредиће штаб овога батаљона.

Јединице овога батаљона јесу: Вакуфска чета као I, Врточка чета као II и Бихаћка чета као III. Ове јединице имају ући у састав свога батаљона чим заврше задатак који сада имају. О дану почетка функције батаљона, чија смјерница за сада ша бити према Бихаћу, доставити штабу одреда извјештај. Штабове чета формираће и поставити штаб батаљона, уколико не постоје.

2. — Штаб II батаљона „Здравко Челар“:

за команданта поставља се друг Зорић Милан,
за замјеника команданта друг Керкез Милан,
за политкомесара друг Јово Медић,
за замјеника политкомесара друг Миљевић Илија, и
за секретара овога Штаба друг Милорад Ајншпилер.

Интенданта, обавјештајног официра, а по могућности и оперативног официра одредиће штаб батаљона.

Јединице овога батаљона јесу: Вођеничка чета „Ђурађ Пећанац“ као I, Крњеушка чета као II, а III чету формирати од оружја које ће штаб батаљона добити од онога заробљеног на Кључу и у акцијама на томе сектору, допуњујући је са пушкама већ имајућих чета. Штабове чета као и све остало формираће и поставити штаб батаљона, уколико не постоје.

3. — Штаб III батаљона „Боснић Рајко“²:

за команданта поставља се друг Боснић Милан,
за замјеника команданта друг Пећанац Никола,
за политкомесара друг Симо Тадић,
за замјеника политкомесара друг Баук Милан³, и
за секретара штаба друг Бајић Ђуро.

¹ Никола Војводић, погинуо 1943 год. као командант батаљона Треће крајишке бригаде.

* Рајко Боснић, секретар ТЗкружног комитета СКОЈ-а за Централну Босну, погинуо априла 1942 год. заједно са народним херојем др Младеном Стојановићем. По њему је и овај батаљон добио своје име.

³ Милош Баук, погинуо септембра 1942 год. приликом испробавања бацача који је сам конструисао.

Интенданта, обавјештајног официра, а по могућности и оперативног официра одредиће сам игџаб батаљона.

Јединице овога батаљона јесу: досадања I чета као I, досадан>a III чета као II и досадања IV чета као III. Другу чету, чим буде враћена, расформирати и подједнако расподијелити по четама тога батаљона. Штабове чета као и све остало формираће и поставити штаб батаљона, уколико не постоје.

4. — Штаб IV батаљона „Гаврило Принцип“:

за команданта поставља се друг Раде Зорић,
за замјеника команданта друг Симо Бајић⁴,
за политкомесара друг Вукобрат Бошко,
за замјеника политкомесара друг Вишић Мире⁵, и
за секретара штаба друг Бранко Видовић.

Интенданта, обавјештајног официра, а по могућности и оперативног официра одредиће сам штаб батаљона.

Јединице овог батаљона остају оне исте које су и досада постојале.

Штабове чета као и све остало што је потребно формираће и поставити сам штаб батаљона, уколико то досада није учињено.

5. — Штаб Ударног батаљона:

Састав хптаба овога батаљона остаје по досадањем,⁶ с тим да ће се јединице накнадно формирати. Обавјештајног, а по могућности и оперативног официра одредиће штаб овога одреда благовремено.

6. — Штаб Омладинског батаљона „Радивоје Родић“ V К.Н.О.П.О.:

за команданта поставља се друг Атлагић Милан,
за замјеника команданта друг Шпегар Мићо,
за политкомесара друг Рукавина Анте,⁷
за замјеника политкомесара друг Миљуш, досада партизан I чете I бат.

Секретара, интенданта, обавјештајног, а по могућности и оперативног официра одредиће сам пгџаб батаљона.

Јединице овога батаљона јесу досадање формиране двије омладинске чете, с тим да I буде она са територије Петровачког среза а II са територије Дрварског среза. Штабове ових чета, уколико то већ није учињено, формираће сам игџаб батаљона.

Штабови батаљона формираће чете по статуту (штаб чете: командир, замјеник и политкомесар). По водовима се поставља-

⁴ Симо Бајић, погинуо на Санском Мосту 1943 год. као замјеник команданта батаљона Четврте крајишке бригаде.

* Мирослав Вишић, погинуо као комесар батаљона у Источној Босни 1943 год. после Пете непријатељске офанзиве.

⁶ Штаб Ударног батаљона сачињавали су: Милутин Морача, командант и Милан Трнинић, политички комесар.

* Анте Рукавина, погинуо 1943 год. у Централној Босни као комесар батаљона у Четвртој крајишкој бригади.

ју полит. делегати. Делегат I вода замјењује полит. комесара у случају да овај не може вршити своју дужност.

Другове који су постављени на одређена мјеста а налазе се у другим јединицама упутити одмах на одређену дужност и рад по овој наредби спровести у дјело најхитније, а уколико ће код појединих батаљона зависити од оних чета које се налазе у акцијама према Ливну, све припреме извршити и чим се чете врате, да се упуте на своја мјеста, а постављени штабови батаљона да отпочну рад што прије и ову наредбу да спроведу у дјело. Сва објашњења и упутства тражити благовремено од штаба одреда.

За прво вријеме смјернице батаљона ће бити: I батаљон према Бихаћу, II батаљон преко Бравска према Санском Мосту, односно непријатељској територији на овоме правцу, III батаљон према Стрмици и Грахову, IV батаљон, у вези са III батаљоном, према Грахову и Омладински батаљон према Бихаћу. Ударном батаљону задаци ће се одређивати према ситуацији и наређењима Оперативног штаба за Бос. Крајину.

Наредба ступа на снагу одмах по изласку.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Иллја Дошен

Командант,
отсутан

(М. П.)

БР. 70

УПУТСТВО ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 31 ЈУЛА 1942 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ ЈЕДИНИЦАМА О ОРГАНИЗАЦИЈИ И РАДУ ОБАВЈЕШТАЈНЕ И КОНТРА-ОБАВЈЕШТАЈНЕ СЛУЖБЕ

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОС. КРАЈИНУ

Бр. 3/42

Од 31/УП-1942

ДРУГАРСКИМ

ШТАБОВИМА К.Н.О.П. ОДРЕДА И ШТАБУ К.Н.О.П. УДАРНЕ БРИГАДЕ

Шаљемо вам знакове за распознавање у борби, о чијој важности мислимо није потребно ни говорити, као и знакове за распознавање — одзив и лозинку — са двије ријечи, пошто

се је у пракси показало да војници партизани тешко памте дугачке знакове.

Такођер вам шаљемо опет конкретна упутства¹ за батал>онске обавјештајне официре. То схватите као хитно и уколико до сада нисте постаали одговорне другове за О.С.² у одредима и батаљонима, одмах их поставите. Исти нека се директно повежу са О.С. оперативног штаба, пошто смо обавјештени да се добивена обавјештења, нарочито из градова, прво продискутују по четама итд., тј. даје се могућност да одговорни другови по О.С. буду проваљени, како код нас, гдје неће моћи даље дјеловати, тако исто и на неослобођеној територији, гдје ће пасти непријатељу у шаке.

Одговорни другови нека нам одмах доставе податке по добивеним тачкама, вјеродостојно, нарочито о градовима. Све насталне промјене нека се јављају одмах. Редовни извештаји нека се достављају свакога 1. и 15. у мјесецу, тј. сваких 15 дана.

Треба да знате да је потребно развијати нашу контрашпијунажу, пошто непријатељ стално баца у наше редове шпијуне у виду избјеглица, пребјеглих војника, шверцера, служећи се и женама, који се у повољном моменту враћају назад, односећи свакако драгоцене податке за непријатеља. Према добивеним подацима, непријатељ и за најмање добивене податке издашно плаћа новцем и другим средствима.

У вези психозе „о непријатељској офанзиви“ потребно је сузбијати паникерство на свакоме кораку, као и непријатељску пропаганду, коју исти шири преко разних шпијуна, користећи панккере, летцима, брошурама, које баца из авиона.

Важне податке и војничке тајне шаљите под шифром®, коју сте добили и која важи до даљњег.

Све извјештаје у вези обавјештајне службе шаљите на О.С. оперативног штаба Н.О.П. и Д.В. за Б.К.

Уз другарски поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

О.С. оперативног штаба
Драго¹

¹ Види док. бр. 23.

² Обавјештајна служба

³ Редакција не посједује поменути шифру.

⁴ Драго Мажар

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАЈЕДНИЧКОГ ШТАБА ПРВОГ И ДРУГОГ
КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 31 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРА-
ТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О
БОРБАМА ОКО САНСКОГ МОСТА

ЗАЈЕДНИЧКИ
ШТАБ I и II К. Н. О. П. ОДРЕДА
На положају

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

У акцији на Демишевце, Побрежје и друга непријатељска села око С. Моста¹ I ударни батаљон II к. одреда имао је 28 рањених партизана и 7 мртвих, а I ударни I к. одреда имао је 25 рањених и 8 мртвих партизана.

Јединице једног и другог батаљона успјеле су непријатеља протјерати из ровова, али се непријатељ утврдио у зидане куће одакле је давао жесток отпор. Непријатељу су пристигла и појачања из Трнаве и Сане, а поред тога сама артиљериска ватра и минобацачи тукли су између наших јединица. Попаљене су све зграде изузев утврђених одакле су се бранили. Акција није у потпуности успјела и наши су се повукли пред зору.

Штабовима обадва батаљона наређено је да попуне људство.

Штаб II батаљона I к. одреда извијестио је да је непријатељ на 29 ов. мј. нападао на терен 2 чете истог батаљона са Гора и Отоке и наше снаге су га одбиле. Исход те борбе и резултат исте није достављен.

Штаб IV батаљона II к. одреда доставио је извјештај да је непријатељ напао на 29 ов. мј. на положаје 3 чете тога батаљона. Првенствено је тукла непријатељска артиљерија, затим иза артиљерије непријатељ је наступио пјешадијом, коју су наше снаге дочекале и у тој борби непријатељ је имао губитака и мртвих и рањених. По прегледаном терену послије бјекства непријатеља пронађено је 12 шаржера за п. митралез пуних муниције, 1 ранац и 120 метака. Наши без губитака.

Штаб I ударног батаљона I к. одреда доставио је извјештај да су три непријатељске сатније кренуле из Приједора према Санском Мосту. И пред самим Санским Мостом, кад су

сатније приредили за парадни марш и кад су тим сатнијама из града пошли на коњима официри да рапортирају, наше снаге су отвориле пушчану и митраљеску ватру по непријатељским колонама и рачуна се да су им нанесени осјетни губици. Уколико добијемо детаљнији извјештај доставићемо вам га. >

На осталим секторима није било сукоба са непријатељем.

Издато је наређење свим батаљонима да пређу у акције и исти извјештавају да их припремају.

У прилогу достављамо извјештај оперативног официра за Хрватску, друта Сеље,² у коме извјештава о дијеловима пролетерског батаљона који се пребацио у Славонију и ставили се у везу са Славонским партизанским одредом.³

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

31 јула 42 г.

Замј. пол. комесара:
Душан¹

Командант:
Милорад⁵

П. С. Према извјеишгајима друтова који су изнад самог Новог,⁶ чује се борба у Банији⁷ и примјетили су скретање непријатељских колона од Новог према Двору.

(М. П.)

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Бр. 258

Од. 31/УП-1942

* Народни херој **Фрањо Огулинац-Село**, командант Дрзте оперативне зоне, погинуо у Жумберку новембра 1942 године.

* Више о пролетерском батаљону види у док. бр. 40.

¹ Душан Мисирача

⁵ Милорад Мијатовић

* Босански Нови

⁷ У то вријеме, у Банији, једна бојна усташког Горског здруга вршила је нападе ради пљачкања и уништења жетве на ослобођеној територији.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРА-
ЛИНУ О БОРБАМА И ПОЛИТИЧКОМ РАДУ ЗА ВРИЈЕМЕ
ОД 15 ДО 31 ЈУЛА 1942 ГОДИНЕ¹

ИЗВЈЕШТАЈ

о војним акцијама и политичком раду од 15 до 31 јула 1942 г.

- 15-УН-1942 Чете нашег Ударног батаљона, 1 и 3 чета IV батаљона „Гаврило Принцип“, уз сарадњу једне чете батаљона „Будућност“ III КНОПО, вршиле су опседање града Гламоча. 3 чета нашег Ударног батаљона код крајњих градских кућа заплијенила је 137 оваца, које су по заузећу града враћене власницима, док се један дио оваца, чији су власници, при заузимању града, побјегли из града, искористио за војску.
- 18ЛШ-1942 Снаге нашег Ударног батаљона, у борбама на Гламочу, заузеле су веома утврђена непријатељска упоришта: кулу Табију и стару српску школу, које је непријатељ настојао по сваку цијену одржати, као значајне тачке за даљња освајања и акције У граду.
- 20-Ш1-1942 Снаге нашег Ударног батаљона, 1 и 3 чета IV батаљона „Гаврило Принцип“, уз сарадњу 1 чете батаљона „Будућност“ III КНОПО, заузеле су, после дужих борби, познато усташко гнездо град Гламоч. Том приликом заплијењено је слиједеће: 2 тешка митраљеза, 3 п. митраљеза, 100 пушака, 35.000 метака, 3 сандука крагујевачких бомби, 6 војничких коња, неколико десетина ћебади и шаторских крила, као и остале војне спреме. 3 чета нашег Ударног батаљона, по заузећу града, вршила је истог дана претрес кућа на једном дијелу града. При претресу нађене су 4 цивилне пушке, 1 карабин, 168 метака, 8 реденика*за тешки митралез и остале ратне војне спреме. — Заробљено је 9 усташа и 60 домобрана. Усташе су стријељане а домобрани су после упознавања са циљем Народно-ослободилачке борбе пуштени преко сусједних одреда својим кућама. — Један дио усташа успио

¹ Редакција посједује копију извјештаја умноженог на шапирографу.

- је, користећи ноћ, да се прокраде из града и да побјегне кроз шуму у правцу Ливна. — У борбама крај Гламоча погинуло је 6 партизана а 11 лакше рањено. — Непријатељ је имао доста мртвих, што се види по свјежим гробовима у граду.
- 24-УИ-1942 2 чета II батаљона „Здравко Челар“ држала је положаје код села Јарица, на кључком сектору, и штитила подизање жита од стране наше позадине.
- 25-УИ-1942 1 чета II батаљона „Здравко Челар“ вршила је потјеру за бандом,² која се, у јачини од једне десетине, појављивала у селима Смољани и Скакавцу. Банда се није успјела похватати и акција није успјела ради тога што се банда вјешто скривала и непримјетно пребацивала с једног краја на други.
- 26-УП-1942 Једна десетина 1 чете III батаљона „Рајко Боснић“ и један вод IV чете батаљона „Бранко Владишић“ Сјевернодалматинског одреда напали су непријатеља у селу Растичеву. Непријатељ је са јачим снагама у овој борби успио да заобилазним покретом наше опколи. Наши су успјели да се на јуриш пробију кроз непријатељске положаје, при чему нису имали губитака. У овој акцији непријатељ је имао 2 мртва, док је број рањених непознат.
- 27-УП-1942 4 чета II батаљона „Здравко Челар“ вршила је акцију на усташка села Камен и Желиу. Послије краће борбе чета је успјела да ликвидира непријатељска упоришта у тим селима и да их заузме.
- 28-УИ-1942 1 чета II батаљона „Здравко Челар“ и 1 чета I батаљона I КНОПО вршиле су акције на познато усташко гнијздо село Војиће, које се налази у непосредној близини Кључа. Након дуже борбе село је заузето и потпуно очишћено од усташа, који су га бјекством напустили. У тој акцији заплијењен је један карабин, 50 метака, 1 опасач, више упртача, 3 шињела и 1 коњ. Непријатељ је имао више рањених. На нашој страни 2 друга су лакше рањена.
- 29-УН-1942 Једна десетина 3 чете III батаљона „Рајко Боснић“ враћајући се са извиђања положаја на Дулеру била је примјећена од банде, која ју је обасула јачом путчаном и митраљеском ватром. И поред веће надмоћности и изненађења наши су били без жртава.
- 31-УИ-1942 2 и 4 чета II батаљона „Здравко Челар“ са 1 четом батаљона „Соко“ кренуле су у правцу Врхпоља са

задатком да прочисте нека непријатељска села. Исте чете су продрле око 12 сати ноћу у непријатељско село Рамиће. Усташе су из својих утврђених положаја јаком ватром пушчаном и митраљеском давали веома јак отпор. Наше чете успјеле су да их истјерају из њихових упоришта и натјерају у бјекство. Ова акција трајала је око 12 сати. Заробљена су два карабина и остале ратне спреме. Наш један друг је нестао а један лакше рањен.

ПОЛИТИЧКИ РАД:

У четама се одржавају редовни политички часови, уколико чете нису у покрету и акцијама, а у свим zgodним приликама одржавају се и ванредни политички часови. На тим часовима говори се о унутрашњој и спољној политичкој ситуацији. Нарочито се пажња посветила најактуелнијим догађајима: совјетско-енглеском споразуму и усташко-четничком споразуму о заједничкој сарадњи. На политичким часовима обрађују се слиједеће теме: Улога пете колоне у Народно-ослободилачкој борби, „Зашто се боре партизани“, Улога Комunistичке партије у Народно-ослободилачкој борби, Народно-ослободилачки рат Совјетског Савеза и народно-ослободилачка борба поробљених народа Европе. Свакодневно се читају радио-вијести, извјештаји о борбама, „Крајишки партизан“, разни леци и брошуре политичког и научног садржаја. Партизани узимају активног учешћа у дискусијама, при чему се осјећа видан пораст политичке свијести и интересовања за политичке ствари.

Дисциплина у четама је примјерна. Партизани поштују и марљиво извршавају наређења своје команде. Они су непоколебљиви на линији борбе против окупатора и усташко-четничких изрода.

ПОЗАДИНА:

Позадина петровачког и дрварског сектора веома је срећена, док се прилике на граховском крају свакодневно знатно побољшавају. Народ искрено и од свега срца воли партизанску војску и у њој гледа свог јединог и највјернијег заштитника. Сваком приликом народ указује спремност за неограничену помоћ и подршку партизанској војсци, он о њој говори са највећим поносом и најпохвалније.

Према непријатељима Народно-ослободилачке борбе наша позадина је немилосрдна и пуна мржње. Она будно прати покрете свих и најмање сумшних елемената, те у том погледу чини услуге нашој војној и позадинској народној власти.

Народ поштује и цијени своје народно-ослободилачке цивилне власти, које са своје стране дају све што је могуће да се успостави ред и хармонија у позадини и што тјешња и успјешнија сарадња позадине са фронтом.

Омладина је необично активна. Организирана је у своје омладинске организације, преко којих се просвјетно и политички васпитава.

Конференције и зборови одржавају се чешће у свим селима нашега одреда. У Бос. Петровцу и Дрвару одржавају се чешће културне приредбе са изабраним програмом, у који улазе разне хорске тачке и дилетантске претставе.

ВЕЗЕ:

Овај одред одржава, по потреби, везе са сусједним крајишким, личким и далматинским одредима. Везе са батаљонима и четама овога одреда су редовне.

СТАЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА:

Петровачки и Дрварски срез потпуно су ослобођени. Према обавјештењима у Грахову се сада налази око 600 италијанских војника. Задњих дана Италијани извозе камионима војне ствари и други материјал из Грахова за Книн и сви су изгледи да ће напустити Грахово. На граховском сектору са Италијанима, у борби против наших партизана, сарађују четници Бране Богуновића и попа Ззујића. Према најновијим обавјештењима код њих је задњих дана настало колебање и растројство.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар:
отсутан

Командант:
отсутан

Зам. политичког комесара:
отсутан

Зам. команданта:
Милутин Морача с. р.

Секретар:
Лазо Радошевић с. р.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 31 ЈУЛА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ВОЈНИМ АКЦИЈАМА И ПО-
ЛИТИЧКОМ РАДУ У ЈЕДИНИЦАМА

Ш Т А Б
III КРАЈ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Број: 58/42
Дне 31 јула 1942 год.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Према издавим упутствима и наређењима тога Штаба до-
ставља се извештај о стању јединица овога одреда како следи:

I) О ВОЈНИМ АКЦИЈАМА

А) Код 1 батаљона „Пелагић“:

У току месеца јула Четврта чета овога батаљона на сво-
ме сектору оперисања и чувања положаја око Језера успела
је потпуно да укочи сваки саобраћај Јајце—Мркоњић Град,
тако да је непријатеља присилила да тај саобраћај врши преко
Црне Ријеке. У спречавању овог саобраћаја ова чета је успјела
да непријатељу свакодневно наноси осетне губитке у људству,
дск је разни материјал падао у њезине руке.

За време од 16 до 20 јула Трећа чета овога батаљона
држала је положај око Доњег Вакуфа са јединицама II проле-
терске Н. О. ударне бригаде где је са овим јединицама учество-
вала у борбама. Ту је уз помоћ наведених снага заплењено и
послано у батаљон 50 пушака.

21 јула јединице 1 и 2 чете овога батаљона извршиле су
акције на непријатељске страже са десне стране Врбаса код
Бравница и пруге. Акција је успела. Заробљено је осам стра-
жара-домобрана од којих су 7 пуштени на слободу, а један
је ступио у овај батаљон. Заплењено је осам пушака, 1 пушко-
митраљез и извесна количина остале спреме.

Од 17 до 29 јула Прва чета овог батаљона држала је за-
седе око железничке пруге у циљу ометања саобраћаја Јајце
—Доњи Вакуф и ометања слања појачања непријатељским сна-
гама у Д. Вакуфу и Бутојну. У овоме послу ова јединица имала
је успеха, јер је успела да извесно време укочи саобраћај уз
мање по непријатеља губитке.

23 јула Четврта чета овог батаљона извршила је акцију на непријатељској територији у Милима и Цареву Пољу над самим Јајцем у циљу напада на непријатељске страже и положаје. Акција није имала значајнијег успеха. У тој акцији заплењен је изванредан број крупне и ситне стоке.

24 јула непријатељ је покушао са једним јачим нападом на јединице 1, 2 и 3 чете овога батаљона у циљу продирања у ослобођену територију. Овај напад није имао никаква успеха. Непријатељ је натеран у панично бегство. Том приликом запажено је да је са собом однео више мртвих и рањених.

29 јула Ударна чета овог батаљона кренула је у акцију на Купрес заједно са пролетерским снагама. Исход акције још није познат.

У свим напред наведеним акцијама овај батаљон имао је само једног погинулог.

Б) Код 2 батаљона „Искра“:

Јединице овога батаљона за ово време нису вршиле никаквих значајних акција. Разлог томе је *био* четничка побуна у овом батаљону.¹

В) Код Купрешке чете:

Ова јединица је у току овог месеца вршила локалне акције мањег значаја. Све те акције сводиле су се на патролна чаркања.

Све акције су политички добро припремане те је политички успех био врло добар тако да су партизани свугде оставили одличан утисак код становништва.

II) О ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ

А) Код 1 батаљона „Пелагић“:

Рад на политичком образовању партизана у овом батаљону је на достојној висини. Слободно време се искоришћава увек на одржавање политичких часова, на којима се са партизанима обрађује сав материјал који стоји на расположењу, односно који се добива. Рад политичких комесара партизани прате са врло добрим интересовањем уз врло мале изузетке. Успех рада политичких комесара по четама је у свима четама видан сем у Трећој, где тај рад за нешто изостаје. Политичка свест партизана врло добра сем малих изузетака у 3 чети, где рад мало заостаје. Морал партизана је добар, а такође и дисциплина. Већина партизана је са^ислуженим војним роком у бив. југословенској војсци, док се за оне који нису служили војску одржавају војни часови и обуке.

Конференције војних и политичких старешина одржавају се два пута месечно док политички састанци су редовно сваке недеље.

¹ О четничком превирању у батаљону „Искра“ види док. бр. 54.

Исхрана партизана је слаба и недовољна усљед несташице животних намирница. Храна се састоји од меса и сасвим мале количине хлеба.

Хигијенски услови ни издалека нису испуњени. Две чете имају врло слабе логоре.

Са партизанима се обрађују следеће теме: „Запго се боре партизани у Босни и Херцеговини“, „22 године Црвене армије“, „Живот радника и селџака у СССР“, „Комунистичка партија у данашњој борби“, „Пркзлетер“, „Крајишки партизан“, који су нарочита радост за партизана, сви леци који долазе као и сви леци који се могу искористити за рад са партизанима. Затим партизани се увек упознају са линијом наше Народно-ослободилачке борбе итд.

Б) Код 2 батаљона „Искра“:

У овом батаљону рад је био врло отежан узроком издајничке работе четничке банде. Но и поред тога успело се је да се продре на политичком пољу. Две чете остале су као партизанске и ту се је политички прилично дјеловало, и ако су те чете са свих страна опкољене са бандом којој је циљ познат. Са овим четима обрађивао се је и обрађује сав материјал који је стајао на расположењу. Рад политичких комесара у овим четима је доста пасиван, али је ипак имао приличног успеха.

Са осталим снагама које су биле укључене у „Гвоздени батаљон“ као четничке, као и са елементима који су и извршили побуну успело се је да су потпуно одвојене од главних вођа Тривунчића и Дреновића и те снаге су на путу ка оздрављењу од четничке куте. Све те снаге пристале су да се боре против непријатеља на нашој страни и оне учествују у борбама на Купресу. Главни бандит издајник Тривунчић најурен је од самих бораца из Пљеве тако да уопште нема приступа. Надамо се да ће у најскорије време читав 2 батаљон потпуно да се излечи и да дефинитивно приступи на нашу страну.

Штаб овога батаљона као и јединице нису још организовани у потпуности, али томе послу се приступило.

В) Код Купрешке чете:

Политичка свест партизана сваким даном расте све више.

Рад политичког комесара је врло добар. Ту се обрађују све теме као и у јединицама ПрвоГ батаљона. Партизани прате рад политичког комесара са интересовањем. Морал партизана ове јединице је добар, док је борбеност мало успавана узроком слабог учествовања у борбама и вршења акција. Војни и политички састанци одржавају се доста често. Исхрана партизана је доста слаба због пасивности овога краја.

III) ОМЛАДИНСКЕ ЧЕТЕ

Код 1 батаљона „Пелагић“ постоје организоване 4 омладинске позадинске чете. Овим четама се одржавају војни и политички часови сваке недеље и празника. Долазак на те часове је доста добар. Извесне од ових чета су епоообне да приме оружје у свако доба, но како нема на располагање тога оружја продужује се са њиховом обуком без оружја. Четама одржавају часове њихови политички руководиоци и војне старешине уз присуство по једног члана штаба батаљона или одреда. Код омладинаца влада велико интересовање за рад на васпитавању. Паралелно са тим одржавају се војни и политички курсеви за старешине ових чета два пута недељно. Успех на овом раду прилично добро је постигнут.

Код 2 батаљона „Искра“ и код Купрешке [чете] постоје по једна омладинска позадинска чета које су скоро формиране. Рад на обучавању партизана ових чета наставља се. Курсеви војних и политичких старешина одржавају се и код ових чета два пута недељно.

IV) ОДРЖАВАНИ ЗБОРОВИ

У току задњих петнаест дана одржана су три велика збора на којима су говорили одговорни другови. Учешће на зборовима било је велико, а говори су пропраћивани са доста запаженим интересовањем. Позадина код 2 батаљона такође се опоравља и показује интересовање за нашу борбу, док је скоро сасвим изгубила поверење у четничке издајнике. Присуство Ударног батаљона V Кр. Н. О. П. одреда пре извесног времена много је допринело оздрављењу ове позадине, а партизански опхођај са становништвом оставио је код истог врло леп утисак:

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Немања Влатковић

За команданта одреда
Дакић²

(М. П.)

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Бр. 281

Од 6/VIII 1942

ЦЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ
ОД АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОН И
ПВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ИЗВРШЕНОМ НАПАДУ НА
ГОРЉУ САНИЦУ И ОКОЛНА УПОРИШТА¹

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА Б. КРАЈИНУ

1 31-УП-1942 г. у пола један послјије поноћи нападе су снаге I Кр. Н. О. П. бригаде у заједници са батаљоном „Шкундрић“ I Кр. Н. О. П. одреда, I батаљона V одреда и батаљоном „Соко“ III одреда на непријатељска упоришта: Саницу, Рамиће, Биљане, Доњу Саницу и на сва остала непријатељска упоришта која се налазе између Сана и Санице са задатком да очисте читав тај простор до утоке Санице у Сану (Врхпоље). у силовитом налету све јединице су извршиле свој задатак. До сада су очишћена Горња Саница, Рамићи, Биљани, Доња Саница. Сада се борбе воде око Врхпоља гдје се налазе скоро све снаге које су нападале наведена упоришта.

Приликом напада на Горњу Саницу имали смо 6 рањених, у Првој чети батаљона „Шкундрић“ један мртав и то од свог друга усљед забуне.

Непријатељ је имао веће губитке, а међу погинулим налази се и сатник Шантек, познати крволок. Има приличан број заробљеника-домородаца који су жилаво и крвнички давали отпор служећи се мучким средствима...

По свим осталим питањима поступили смо као и у Кључу. Детал>ан извјештај послаћемо сутра.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пол. комесар
Илија²

Командант
Ратко³

Бачкоњу нека одмах врате

Команда мјеста у Саници, као и све организације позадине, за сада је предана другу Вељи Стојнићу, политкомесару. Не штампајте „Саопштење“ док не стигне наш извјештај!

С. Ф. С. Н.

Ратко

¹ Докуменат је писан вјероватно 1 августа 1942 године.

¹ Илија Матерић

* Народни херој Ивица Марушић

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 1 АВГУСТА 1942 ГОД. О ОСЛОБОЂЕЊУ ГЛАМОЧА, КЉУЧА, САНИЦЕ, РАМИЋА И БИЉАНА¹

САОПШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Наши крајишки партизански батаљони иду из побједе у побједу. Они су у року од мјесец и по дана ослободили неколико наших градова² и очистили многобројна непријатељска упоришта у селима. Овом својом живом активношћу наши храбри партизани приводе у дјело наређења нашег Врховног штаба и продужују успјешно своју офанзиву против удружених окупаторских, усташких и четничких злочинаца. У својој побједоносном ходу партизани наше Крајине постигли су нове успјехе. Они су од 10 до 29 јула ослободили градове Гламоч и Кључ.

Уништавајући ова два усташка упоришта у дане велике борбе у Крајини са њемачким, усташким и четничким бандитима, партизани су показали пред лицем читаве Крајине и наше земље да окупатор и његове слуге неће успјети да ослабе нашу свету борбу за ослобођење. Напротив, у доба великих и јуначких битака око Козаре, наши партизански батаљони и бригаде заузеле су у јуришу Крупу,³ Добрљин,⁴ Дрвар,⁵ Петровац, Кључ⁶ и Гламоч.⁷ То је најбољи и најдостојнији одговор наших јуначких партизана крвожедном непријатељу.

Снаге нашег V и III крајишког одреда, предвођене храбрим дрварским и петровачким ударницима, између 10 и 15

¹ Редакција посједује примјерак саопштења умноженог на гештетнеру.

² Крупа, Добрљин, Дрвар, Петровац, Кључ и Гламоч

³ Крупа је ослобођена 20 јуна 1942 године. Опширније о томе види Зборник, том IV, књ. 5, док. бр. 100.

* Добрљин су ослободиле, 3 јула 1942 године, јединице Трећег и Четвртог батаљона Првог крајишког НОП одреда. Детаљније о ослобођењу Добрљина види док. бр. 9.

⁵ Услијед притиска јединица Петог крајишког НОП одреда, италијански гарнизон у Дрвару напустио је град 1 јула 1942 године. Види док. бр. 9, примједбу 3.

⁶ Кључ је ослобођен 28 јула. Шире о томе види док. бр. 66.

⁷ Гламоч су ослободиле 20 јула 1942 године слиједеће јединице: Ударни батаљон Петог крајишког одреда, Прва и Трећа чета Четвртог батаљона „Гаврило Принцип“ и Прва чета батаљона „Будућност“ Трећег крајишког НОП одреда. Више о томе види док. бр. 44 и 47.

јула заузеле су град Глaмсч. Глaмоч је познато усташко легло, одакле су усташе излазиле у српска села да кољу и пале, одакле су излазили многобројни окупаторски агенти и шпијуни у циљу разбијања јединства српског народа Глaмoчког среза и продубљавања сукоба између Срба и Муслимана. У **Глaмочу** су се усташе биле добро утврдиле у јаким зградама и у средњевековној утврди званој „Табија“, пружајући из ње огорчен отпор. Знали су да падом Глaмоча прспаде сва њихова злочничка сарадња и работа са четничким лупежом Дреновићем, који је прије извјесног времена долазио у Глaмоч с на-мјером да и глaмoчке Србе упрегне у усташка кола. Заузећем **Глaмочa** престаће братоубилачка борба коју су четнички и усташки лупежи распиривали међу српским народом на једној страни и међу Србима и Муслиманима на другој страни. Након неколико дана жилаве и уличне борбе, коју су партизани **во-дили**, освајајући кућу по кућу, усташке банде кукавички су побјегле из извјесних упоришта према Ливну, а већина **их** је заробљена. Заплијењено је доста оружја, муниције и читава апотека.

УстаШе из Кључа познате су по својим крвоштвима у читавој Крајини. Ти зликовци нису оставили ни једну српску кућу на читавом терену између Рибника и Кључа и између Санице и Кључа. Они су попалили близу 500 кућа, отсјекли стотине и стотине невиних глава, поклали многобројну дјецу и жене. Свјесни својих злочинастава, они су добро утврдили Кључ, опасали га бодљикавом жицом и поставили тешке митраљезе у Томашевића Град. Партизани су у свом силном налету тако изненадили усташке разбојнике, да су остављали и готове вечере на столовима и бјежали. Кључ и околна села очишћени су у, току 28 и 29 јула снагама наше Прве крајишке ударне бригаде, Рибничког, Петровачког и батаљона „Петар Шкундрић“. Непријатељ је из авиона палио град у бијесној мржњи против наших партизана, хтијући их тиме приказати паликућама. Четнички лупежи и кукавице желећи продубити сукоб између Муслимана и Срба палили су неодговорно муслиманска села редом, запалили су читаво село Згсн. Све ове усташке и четничке злочинце стићи ће права народна казна, они већ стоје пред циљевима наших пушака и митраљеза. Партизанима је пало у руке доста оружја, муниције, мина за бацаче и остале спреме.

Освајањем ова два града, наша партизанска војска на челу са ударним батаљонима и бригадом добила је нови полет. Она своје ослободилачке кораке управља у циљу даљњег уни-пгења окупатора и његових слугу. Својим херојским жртвама које полаже наша Народноослободилачка партизанска војска

на олтар ослобођења своје домовине, она удара темеље јединству народа и руши све подле и злочиначке планове окупатора.

Слава палим борцима на Гламочу и Кључу!
Живјели ослободиоци наших градова!

На положају, 1 августа 1942 г.

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ**

ДОДАЈЕМО САОПШТЕЊУ:

„Иза заузећа Кључа крајишке ударне и партизанске снаге наставиле су своје побједоносно напредовање, и у силном налету заузеле су након крваве борбе усташко упориште Саницу и околна усташка гнијезда Рамиће, Биљане, Доњу и Горњу Саницу⁸ и још нека.

Пала је Саница, усташки градић на Крајини, у коме је >и блато улица помијешано са невином крвљу нашег народа. Усташка Саница, мјесто при чијем спомену су наша срца одисала бијесом и осветом, није више „треће усташко упориште“ како је то изјавио злогласни Анте Павелић, по њеним улицама, сада руменим од црвене злочиначке усташке крви, пролазе данас наши народни хероји — ударници и партизани. и данас Саница није више оно што је досада била — град из којег су полазиле пљачкашке усташке банде да за рачун својих господара пролију невину крв и распире фашизму толико потребно братоубилачко клање.

Приликом заузећа поменутих усташких упоришта заплијењено је доста оружја, муниције и остале војничке спреме, а похватано је и много усташа који ће својим животима платити сву крв коју су пролили и све муке које смо пропатили.“

Положај, 1 августа 1942.

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ**

⁶ 31 јула јединице Прве крајишке бригаде, у сарадњи са Првим батаљоном „Петар Шкундрић“ Првог одреда, Првим батаљоном Петог одреда и батаљоном „Соко“ Трећег крајишког одреда, ослободиле су Саницу, Рамиће, Биљане и околна непријатељска упоришта. Опширније о томе види док. бр. 74

**ПРЕДЛОГ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ (ЦРНОГОРСКЕ)
БРИГАДЕ ОД 1 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ
НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О РЕОРГАНИЗАЦИЈИ ПЕТЕ НОУ
БРИГАДЕ И ХЕРЦЕГОВАЧКОГ НОП ОДРЕДА И ИЗВЈЕ-
ШТАЈ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА¹**

«
1 август 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ

Пета бригада располаже данас са три своја батаљона и са једним комбинованим батаљоном у јачини од 115 људи, састављеним већим дијелом од партизана који припадају другим бригаама, а који су били или као рањени или као болесни и изнемогли или из неких других разлога остали у Врбници.² Укупна бројчана снага сва четири батаљона износи око 550—600 бораца.

С обзиром на ово стање у V бригади и с обзиром на то да она у овом саставу не може даље остати, мишљења смо да би требало извршити реорганизацију V бригаде и Херцеговачког одреда и то на слиједећој основи:

1. Да се V бригади припоје два батаљона Херцеговачког одреда, који су и досада били заједно са њом и с њом заједно оперисали и који су кроз ту заједницу остварили нужно зближење.
2. Да се Коњички батаљон припоји нашој бригади.³ Нашој бригади потребно је појачање, а оно би се најбоље остварило припојењем Коњичког батаљона који се већ налази под нашим оперативном командом и који би, услед свог социјалног састава, појачао и пролетерски карактер наше бригаде која је скоро сасвим сељачка.

Јављамо вам истовремено распоред јединица IV бригаде: Први батаљон — Мрачај, Други батаљон — Крошњата, Трећи батаљон — Доње Вуковско, Четврти батаљон — Шћит, Пети батаљон — Пидриш, Коњички батаљон (заједно са Прозорском четом) — Луг.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3284

² После одласка пролетерских бригада за Босанску Крајину крајем јуна 1942 год., на територији Источне Босне, у селу Врбници остала је Пета пролетерска (црногорска) бригада и Херцеговачки НОП одред са Централном болницом, са задатком да чувају болницу и раде поново на оживљавању устанка у овим крајевима. Међутим, у другој половини јула, прикупивши велике снаге, четници су извршили напад на Пету бригаду и Херцеговачки одред, тако да су ови морали отступити према Босанској Крајини.

³ Овај приједлог Врховни штаб није усвојио. Од јединица Херцеговачког одреда и Коњичког батаљона формирана је, 10 августа 1942 године. Прва (Десета) херцеговачка бригада.

Сталне патроле дајемо до Бугојна, а сада ћемо један или два батаљона пребацили око Прскалових Стаја и Хан Поче у циљу чешћих демонстрација према Бутојну, везивања непријатељских снага за Бугојно и контролисање Скопља Поља ради спречавања жетве непријатељу и евентуалног прикупљања једног дијела жетве за наше јединице.

Батаљон из Шћита биће пребачен око Вилића Гувна или Кобила. Штаб Бригаде налази се у Пидришу.

Исхрана функционише сада доста добро. Били смо на путу да осигурамо и извјесне резерве за вас, али то је сада поремећено услјед доласка V бригаде и Херцеговачког одреда, чије снабдијевање смо ми преузели на себе.

Према извјештајима које смо добили од пријатеља друга Хотића,⁴ који се сада налази код нас, снаге у броју од двије хиљаде непријатељских војника пошле су из Бутојна у правцу Купреса. Исте ноћи када су оне кренуле, једна наша чета извршила је ватрени препад на Бугојно. У самом Бугојну, према истом извјештају, има око 600 војника. Непријатељске снаге које су пошле у правцу Купреса састављене су од снага из Јајца¹, Доњег Вакуфа, Травника и Бугојна.

Ми ћемо и даље вршити препаде и прикупљати податке и према томе се оријентисати — до ваше даље наредбе.

Извјесне слабости које су се показале у нашој бригади послје неуспјеха на Бугојну ликвидиране су. Политичко стање наше бригаде данас је, углавном, добро. Чинимо све да нашу бригаду подигнемо политички и војнички. О томе пгга смо све урадили у том правцу поднијећемо вам за неколико дана детаљан извјештај.

Молимо вас да нам по истим куририма упутите директиве за даљи рад.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб IV пролетерске НОУ бригаде

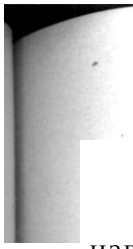
Политички комесар
Митар Бакић

Командант
Пеко Дапчевић

Отворио и прочитао

Арсо

¹ Месуд Хотих, начелник штаба Трећег крајишког НОП одреда

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА КОМБИНОВАНИХ СНАГА ОД 1 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ИЗВИЋАЊУ ТЕРЕНА ОКО КУПРЕСА¹

ШТАБ КОМБ. СНАГА²

бр. С1

дана 1 августа 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В.

Положај

Ј Дobili смо ваш допис, по којему вас обавештавамо да смо у току 31 о. м. испитивали терен према непријатељским селима, и то Прилуки и Љубунчићу, али га нисмо успели детаљно испитати. Према томе наставићемо и даље са испитивањем напред нам постав.[љеног] терена, у вези са задацима који су постављени пред нас.

Приликом јучерашњег испитивања сукобили смо се са непријатељском патролом и са истом примили борбу, и мало се пушкарали, губитака није било.

По испитивању терена, који нам није начисто јасан,

предузећемо следеће:

- 1.) Извршити напад на села Прилуку, Љубунчић.
- 2.) Порадићемо на рушењу ћуприје и путева Присап — Жировић и рушити ћуприје према Ливну.
- 3.) По могућности бацаћемо изванредан број наших снага, које ће упадати у непријатељска села према Ливну и вршити демонстрације, тако да би непријатељу онемогућили бацање снага које би он вероватно бацао у правцу Пролога, Шујице итд.

Уосталом ми ћемо вас о свему даље обавештавати када ћемо бити спремни да нападнемо. Друг Видовић³ којег сте упутили дошао је код нас и остаће овде код нас.

Ступили смо у везу са бат. „Старац Вујадин“,⁴ који нас обавештава о распореду његових снага и то следеће:

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3190.

² О саставу штаба комбинованих снага види док. бр. 67, примједбу 5.

³ Бранко Видовић .

⁴ Батаљон „Старац Вујадин“ био је у саставу Петог крајишког НОП одреда.

I и II чета налази се на сектору Пролошке Драге по наређењу штаба IV о. з.⁵ са задатком заседе Сињ — Ливно.

III чета држи положај у Пеуљама на обезбеђењу од Грахова уз припомоћ још једне чете бат. „Г. Принципа“⁶ по наређењу иггаба зоне.

IV чета истог батаљона налази се на простору Челебића, Рујани. Поред овог има 50 пушкара као резерва која ће се употребити где буде најпотребније.

Уз друг. и бор. поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Чланови ком. штаба

В. Бајић⁷

М. Марчета⁸

/

⁵ Четврта оперативна зона Хрватске

⁶ Батаљон „Гаврило Принцип“ Петог крајишког НОП одреда

⁷ Благо Бајић

⁸ Милош Марчета

**ИЗВЈЕШТАЈ ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ТРЕЋЕ САНЦАЧКЕ
ВРИГАДЕ ОД 1 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ
НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА НА БОРОВОЈ ГЛА-
ВИ И СУХОВРХУ¹**

Ш Т А Б
III ПРОЛ. БРИГАДА (ПОЛИТКОМ)
1 VIII 1942 год—9.40 час.

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Раније нијесам могао доставити, јер сам био код штаба I бригаде и нијесам знао точно ситуацију.

Према предвиђеном плану пошли смо са I бат. I бриг.[аде] и IV бат. III бриг. у напад на непријатељске положаје са закашњењем од 1 сата. Положаје изнад Борове Главе и Борову Главу узео је I бат. без борбе, јер се непријатељ са тих положаја повукао у мрак. Своје положаје био је организовао са чврстом тачком на Суховрху, гдје је био повукао своје снаге и утврдио се. Ријешено је било да се пале ватре, као знак гдје су стигле наше јединице. Тако да је I бат. заузео положаје око Борове Главе, на Суховрху су се појавиле ватре, за које смо мислили да су IV бат. III бриг., који је требао да напада Суховрх. Под том претпоставком кренули смо I бат. да чисти положаје јужно од Суховрха. Тога момента јављено нам је да се 3 бат. I бриг. налази на путу за Ливно, и да је штаб бригаде удаљен од Борове Главе око 2 сата. Ја сам се тада (око 2.30 час.) упутио у штаб I бригаде да се створи потпомагање у борби и сарадња. У међувремену I батаљон је наступио напријед, али је упао у унакрсну ватру, јер Суховрх није био пао, зато што га IV бат. III бригаде није ни нападао, иако му је то био задатак. У таквој ситуацији I батаљон се једва извукао из врло јаке непријатељске ватре. Имао је 4 мртва и 6 рањених.

Прва бригада је била добила Арсово наређење у међувремену о нападу 1/2 августа, а не 31/1, па није садејствовала овој акцији у моменту борбе I батаљона, што је морала учинити.

Послије тога I и IV бат. повукли су се на полазне положаје.

У току дана на непријатеља је дејствовао преко Лупоглава IV бат. I бригаде.

Током дана примјећен је пролазак 2 тенка и камиона из Дувна за Шујиду, а затим је непријатељ продужио у правцу Купреса куда се, изгледа, пробијао. Попалио је Д.[он>и] Малован. Непријатељске снаге са Суховрха и других положаја последије подне повукли су се у правцу Шујице.

Послије оваквог развоја догађаја I бригада пошла је у напад на Шујицу са 2 батаљона из овог правца, а ја сам наредио IV бат. III бригаде да и он пође у напад. I бат. I бригаде задржао сам да се одмори у с. Стопића Кошаре.

Као што се види, због неизвршења задатака свих јединица акција чишћења неприј. положаја није успјела онако како је замишљена.

Немамо извјештаја, али изгледа да је и наш I бат. имао тешку борбу данас.

Ја се налазим са I батаљоном.²

С. Ф. — С. Н.

Политком
В. Јакић³

БР. 79

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАЈЕДНИЧКОГ ШТАБА ПРВОГ И ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 2 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О НАДИРАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА ИЗ ПРАВЦА БОСАНСКОГ НОВОГ И СУХАЧЕ И О БОРБАМА КОД БРКИЋА

**ЗАЈЕДНИЧКИ
ШТАБ I и II К.Н.О.П. ОДРЕДА
НА ПОЛОЖАЈУ**

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Примили смо ваш допис од 1. VIII т. г. у коме извјештавате о концентрацији непријатеља.

Још раније су сви батаљони упућени да изузму на вријеме бензинске флаше и нагазне мине.

² Нови батаљон Треће санџачке НОУ бригаде

³ Народни херој Велимир Јакић, умро 1949 године.

Курири за Козару су упућени, исти се још нису вратили. Чим добијемо обавјештење одмах ћемо вам их упутити.

Непријатељ стално надире од Новог (Новска планина) и Сухаче, Љубија. Наше снаге биле су у борби са истим, али непријатељ под заштитом артиљерије и авијације је успио да истури своје јединице напријед, те је тако јучер дошао до Српских Агића и попалио неколико кућа¹.

Штаб III батаљона извијестио нас је да је са усрјехом извршио неке акције покрај Бихаћа (Бркићи). О плијену и броју заробљених нисмо добили извјештај. Наши су имали једног лакше рањеног друга. Кад добијемо извјештај обавијестићемо вас.

Извијестите нас да ли је и други антитенковски топ отишао са бригадом², који је био постављен на цести Сански Мост — Приједор.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

2. VIII. 42 г.

Замј. пол. комесара:
Душан³

Командант:
Милорад⁴

(М. П.)

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Бр. 265

Од 3/8 1942

¹ Борбу су водиле снаге Четвртог батаљона Првог крајишког одреда. Непријатељ је имао 20 мртвих и рањених. Заплијењена је 1 стројница и 2 карабина. Партизани су имали 4 мртва и 5 рањених. Види док. бр. 80.

² Прва крајишка бригада

³ Душан Мисирача, замјеник политичког комесара Другог крајишког одреда.

⁴ Милорад Мијатовић, командант Првог крајишког одреда

**ИЗВЈЕШТАЈ ЗАЈЕДНИЧКОГ ШТАБА ПРВОГ И ДРУГОГ КРА-
ЛИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 2 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРА-
ТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О
БОРБИ У СЕЛУ АГИЋИМА И О ПОТРЕБИ ПОПУНЕ ЈЕДИ-
НИЦА МУНИЦИОМ**

**ЗАЈЕДНИЧКИ ШТАБ
I и II К.Н.О.П. ОДРЕДА**
На положају

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 262
од 3/8-1942

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Потврђујемо пријем ваше поште од 2. VIII т. г.

Упућујемо друга Поповића Милорада којему је дато у за-
датак да покупи по четама и батаљонима све другове из Ма-
њаче. Ми смо, направили распис и добили смо одговор да Ма-
њачана нема изузев у IV батаљону II К. одреда и то из Гомје-
нице, и стари су борци у тој чети те не желе да одлазе из исте.
Уколико се који јави упутићемо накнадно.

Пошто наши борци стално воде борбу са надмоћнијим не-
пријатељем, то су многе чете остале без муниције. Молимо дру-
гарски штаб да нам пошаље за сада барем 20 сандука муниције.
Јавите нам гдје да пошаљемо човјека са колима и заштитницу
за муницију. Ово нека буде најхитније.

Снаге IV батаљона I одреда водиле су борбу 1. VIII т. [г.]
са непријатељем у селу Агићима и нанијеле му 20 губитака што
мртвих и што рањених, и заробиле 2 карабина, 1 стројницу. У
у борби је погинуо један наредник-водник чије документе ша-
љемо. На нашој страни била су 4 мртва и 5 рањених. Борба је
била жестока. Непријатељ је тукао артиљеријом и авијацијом.

Шаљемо вам упутства хрв. војни* власти њиховим једи-
ницама за кретање пјешачких и возних колона, с тим да наре-
дите да се иста умноже и разашаљу свим јединицама. Уједно
шаљемо летак издат домобранима.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

2. VIII. 42

Зам. пол. комесара:

Душан¹

Душан Мисирача
Милорад Мијатовић

(М. П.)

Командант:

Милорад²

ИЗВЈЕШТАЈ ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД 3 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ОСЛОБОЂЕЊУ КЉУЧА И САНИЦЕ

-Положај, 3 VIII 1942

**I КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА**

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Потврђујемо пријем Вашег наређења од 28 VII о. г. о покрету Бригаде у правцу Д. Вакуфа и повезивања са II пролетерском бригадом.

Одмах по примитку наређења извршена је концентрација бригаде, која је била у акцији на непријатељско упориште Саницу. Бригада се концентрисала и спремила за покрет 2 VIII 1942 г. Међутим је непријатељ продро преко четничких терена Мањаче и Змијања у јачини од једног батаљона хрватске војске¹ и једног батаљона Нијемаца са 4 тенка и камионима. Нијемци који су се концентрисали у Ситници уз помоћ четника ПРОДРЛИ су цестом до Кључа, у који нијесу ушли, јер је срушен мост. Намјера непријатеља је да заузме Кључ и споји се цестом преко Врхпоља са Санским Мостом, одакле нава²УЈУ друге непријатељске снаге, са циљем да поновно заузму ново-ослобођене територије пошто је то најплоднија територија у овом крају, богата пшеницом и да покупи сву жетву која је за нас од огромног значаја. Непријатељ се налази у Рибнику, и Заблећу са тенковима и ми смо у договору са замјеником команданта Оперативног штаба² донијели закључак да се задржимо овде пар дана са задатком да нападнемо и разбијемо непријатеља тако да омогућимо жетву, коју врши наша позадина.

И политички наше нагло повлачење с обзиром на жетву и читаво стање на ново-ослобођеној територији, не би нам било у интересу.

Одмах послје разбијања непријатеља упутићемо се нај-¹хитније најкраћим путем у правцу у којем је наређено.

У колико сматрате да ови наши разлози за моментално кретање нису оправдани, јавите нам хитно и ми ћемо без обзира на све одмах кренути.

¹ Домобрана
* Сливко Родић

Од 27 VII до 1 VIII 1942 г. наша Бригада уз помоћ дијелова снага, I, III и V одреда ослободила је Кључ и Саницу³ и читаву територију између Сане и Санице до Врхпрља. У акцијима је заплијењено око 150 карабина, 6 пушкомитраљеза, 1 тецки митраљез, један бацач 75 мм. са 247 мина, 50 мина за бацаче 80 мм., 60.000 метака и много остале ратне спреме. Заробљено је око 100 усташа, који су предани Војном суду и већина као познати крволоци ликвидирани. Непријатељски губици у Кључу и Саници износе преко 200 мртвих и више рањених, међу којима и три официра. Наши губици у Кључу 17 мртвих и 40 рањених (из бригаде 13 мртвих и 17 рањених). У Саници наши губици 1 мртав и 9 рањених.

Непријатељ је за време борбе у Кључу бомбардовао Кључ и бацао запаљиве бомбе из авиона у центар града запаливши 7 зграда. Непријатељски бацачи, као и наши бацачи запалили су такођер неке зграде. Пошто је град густ, то су плануле куће околне и кад смо ми ушли у град, он је сав горио. Поред тога, четници из Раткова, Соколова и Медне (са Дреновићевог сектора) упали су иза нас у ослобођена муслиманска села Згон и Прхово, која су опљачкали и попалили до темеља, као и цамије. Наше патроле ухватиле су неке у пљачки, које је Војни суд осудио на смрт и ликвидирао. •

Народ читаве Санске долине са највећим одушевљењем примио је ослобођење Кључа и Санице, најкрвавијих усташких гнијезда у Бос. Крајини. У околици Кључа и Санице уништена су на Илиндан 1941 г. сва српска села и мушко становништво од 14—60 година. Поједина српска села у околици Санице срањена су прошле године до темеља и народ који је успио побјећи живи још по шумама и сада се враћа кући.

Радио Загреб пренио је у своје време изјаву Анте Павелића да је Саница најтврђе усташко упориште у Бос. Крајини.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар:
Илија

(М. П.)

Командант:
Ратко

* Кључ је ослобођен 28 јула док је Саница ослобођена 31 јула. Опширније о томе види док. бр. 66 и 73.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ" ОД 3 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕ-
РАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О
СИТУАЦИЈИ У ОДРЕДУ НОСЛИЈЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ
ОФАНЗИВЕ¹

ЦЈТАБ П К.Н.О.П. ОДРЕДА
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ"
3/8-1942 год.
Положај

ПРЕПИС

ДРУГАРСКОМ ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОСАНСКУ
КРАЈИНУ

Положај

Данас се на терену овог одреда налазе формирана три штаба батаљона са 11 чета. Све то чини 750 људи, 650 карабина, 35 пушкомитраљеза и 50 рањеника.

Из командног кадра досада погинулих и несталих: Луке-тић Никола², полком II батаљона, Станко Милић³, командант II батаљона. Прича се о предаји: Пиљо Станишљевић,⁴ з. к. III бат., Владета Радић⁵, з. к. IV бат., Душан Деретић⁶, командант мјеста Љубија, Миле Раилић⁷, к. мјеста Приједор, Калабић Адем.⁸ к. мјеста Козарац. Командири: Љубан Аћимовић,⁹ Владо Пекић, Перо Миланковић¹⁰, Тома Шпановић¹¹, Васо Томаш,

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3535.

² Никола Лукетић, погинуо за вријеме непријатељске офанзиве на Козару.

³ Станко Милић, домобрански официр. Пошто није успио да се пробије из обруча, предао се непријатељу.

⁴ Пиљо Станишљевић је погинуо за вријеме непријатељске офанзиве на Козару.

⁵ Владета Радић је погинуо за вријеме непријатељске офанзиве на Козару.

* Душан Деретић је погинуо за вријеме непријатељске офанзиве на Козару.

⁷ Миле Раилић је погинуо за вријеме непријатељске офанзиве на Козару.

⁶ Адем Калабић је погинуо за вријеме непријатељске офанзиве на Козару.

⁹ Љубан Аћимовић је погинуо за вријеме непријатељске офанзиве на Козару.

¹⁰ Перо Миланковић је погинуо за вријеме непријатељске офанзиве на Козару.

¹¹ Тома Шпановић је погинуо код Љубије, крајем 1942 год., као командир чете Трећег батаљона Пете козарске бригаде.

Бранко Дамјановић¹², Лука Стојановић¹³, Рађен Симатовић¹⁴, Гојко Кукавица¹⁵, Вукић Милан. Политички комесари: Мишо Ступар¹⁶, Данило Борковић¹⁷, Душан Кос, Мирко Арсенић, Ђука Трнинић,¹⁸ Рајко Пепић,¹⁹ и низ других заслужних и храбрих водника, десетара, искусних старих бораца, као и многобројних партизана (до двије стотине). Приближно пало у борбама, поклато рањеника и пало предајом или заробљавањем 1500—1800 партизана. Највише је поклато у Дубици и Јасеновцу, Костајници, нешто мање у Приједору и Градишкој, пошто су сви партизани који су покушали да се спасу помјешавши се међу народом били потказани и издавани по четничким и криминалним харангерима.

Позадина је сва отјерана из Новског, Дубичког и Градишког среза у 98%, а негдје и 100%. Од позадине вршили су усташе, културбунд и Гестапо масовна стријељања и клања, нарочито све функционере Н.О.О., све партијце, као и велику већину мушкараца способних за војску. Ми процјењујемо губитке на 10 до 15 хиљада. Ту не рачунамо масовна умирања старца, жена и дјеце од глади и од мучења по конц. логорима, као ни можда новонастала и могућа стријељања партизанских породица и породица других функционера.

Од позадине са нашег терена одвучено је као робље 70 до 80 хиљада. Судбина је непозната, осим недавно заробљеног писма једног домобрана, гдје му пише мати од куће да су у њиховом селу Гарешници дошле многе српске породице из Босне (само жене и дјеца) и раздијељене по кућама на рад и храну. Од позадинских радника нестали су Радован Миљатовић²⁰, члан О.К., већина чланова среских комитета и око 200 партијаца из позадинских група.

¹¹ Бранко Дамјановић је погинуо 1942 год. као водник у Крајишком пролетерском батаљону.

¹² Лука Стојановић је погинуо као водник у непријатељској офанзиви на Козару.

¹³ Рађан Симатовић погинуо је у офанзиви на Козару.

¹⁴ Гојко Кукавица је погинуо за вријеме непријатељске офанзиве на Козару.

¹⁵ Мишо Ступар, политички комесар Треће чете Ударног батаљона, погинуо је у офанзиви на Козару.

¹⁶ Данило Борковић, погинуо у Козарској офанзиви као политкомесар чете Трећег батаљона Другог крајишког одреда.

¹⁷ Ђука Трнинић је погинуо 1944 год. као комесар чете Једнаесте крајишке бригаде.

¹⁸ Рајко Пепић је погинуо у офанзиви на Козару.

¹⁹ Радован Миљатовић је заробљен у офанзиви на Козару. Касније убијен у логору на Сајмишту.

Од санитета нестали су др. Зукановић²¹, Штернова²², заробљенички доктор²³, као и огромна већина болничара.

Од П.О.Б.-а²⁴ Оперативног штаба и штампарије остали су живи и прикупљени су досада Никица,²⁵ Вилко,²⁶ Скендер,²⁷ Душан²⁸ и Сида²⁹, за остале се не зна, као ни за Аделу, другарицу Старог, за коју постоје и Идиције да је настрадала у Раковици.

Код нас су Брацо³⁰ и Чоче³¹ живи и здрави, а од Славонаца Иво,³² Јелен (Грга³³) и још 2 командира, о чему извијестите њихов штаб.

Сви магацини и штампарија одреда као и свих батаљона и чета на чак и архиве, у великој већини су пали непријатељу у руке. На бази деконспирације по провокаторима и шпијунима, као и другим дешператерима³⁴ и издајцима. Исто тако пропала је и велика већина закопаног оружја.

Постоји велика вјероватноћа да је пала у руке непријатељу архива П.К. и О.К.

Морал партизана одговара овом великом поразу, али настојаћемо да политичким радом Одред не остане међу задњима.

Непријатељ је послје претреса и чишћења Козаре и Просаре врши поновно чишћење терена I батаљона, те је том приликом I батаљон пробијао се (и 2 чета Удар. бат.) за Козару и изгубио везу са двије чете за чију судбину не знамо.

Непријатељ је оставио веће снаге — бојне, здругове — над Дубицом у Кнежици, Јеловцу, Пуцарима, Подградцима, Мраковици, осим гарнизона Нови, Костајница, Дубица, Градишка, Козарац, Брезичани, а нарочито јак Приједор, гдје се налази и команда њем.[ачких] трупа. Са овим снагама врши непријатељ повремена патролирања као и претресе мањих сек-

¹¹ Др Зукановић, лекар — заробљен у Козарској офанзиви — убијен у Бања Луци 1942 године.

" Штернова — лекар — заробљена у Козарској офанзиви и касније убијена од непријатеља.

²³ Односи се на једног домобранског лекара који је био заробљен од стране партизана у Приједору, а чије име Редакција није могла установити.

⁵¹ Партизански обавјештајни биро

" Никица Павлић, за вријеме Четврте непријатељске офанзиве, у тифусној грозници, извршио самоубиство.

²⁰ Вилко Винтерхалтер

⁵⁷ Скендер Куленовић

²⁹ Душан Мисирача, замјеник комесара Другог крајишког одреда

²⁹ Сида Јелић

Народни херој Брацо Немет. Погинуо 1944 год. код Кључа од савезничких авиона.

³¹ Ратко Вујовић

³² Народни херој Иво Маринковић

³³ Грга Јанкес

³⁴ Очајник

тора шума, села и заселака у којима се примјете било наше патроле, било дивили[^] које исто тако немилосрдно истребљује. Том приликом штити и организује пљачку све покретне имовине (стока и остале кућне ствари), а организује и жетву у равни ближе Дубици.

Наши задаци били су['] постављени на прибирање и организовање чета као и развијање вој.[ничког] пол.[итичког] рада у њима. Акције досада су биле два неизбјежна сукоба патрола и два намјерна сукоба (засједе) у којима је непријатељ имао до 15 мртвих, што Нијемаца, што усташа, и 8 заробљених четника. Ми смо имали 2 мртва и 1 рањеног.

Из тих сукоба прилажемо вам заробљени материјал, као и писма штаба чете зеленог кадра³⁵, чијих смо 8 људи заробљених отпустили по заједничком савјетовању са Ивом, Гргом и Словенцем³⁰ и Никицом³⁷, без обзира што смо оба листа од четника примили заједно и касније, као и наглашујући да ми наш став према четницима нисмо ниуколико измијенили, нити водимо са њима неке званичне преговоре. Осјећамо да је код њих врло велика колебљивост настала, било услед међународне или наше унутарње ситуације, било локално крајишке. Одлучили смо послати партијца³⁸ за рад међу њима, обзиром да је и низ наших партизана пришао њима, у моменту расула.

Молимо да нам по евоме посебно одговорите.

Шошино³⁹ лично мишљење да док веза не буде сигурнија остане овдје (и моје мишљење — Бошко⁴⁰).

Бутозану⁴¹ реците да пошаље 2 сата: Бошков и један сат за мене (Милошев⁴²). Пошаљите што више материјала и бар по један примјерак радио-извјештаја од 19-УН наовамо.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Бошко

П. С.

Командант,
Шоша
Замј. команданта,
Милош

Пошаљите барем 100.000 кн, док се шифра и кључ налазе код Обрада⁴³ и Душана⁴⁴.

³⁵ Односи се на четнике.

³⁶ Бранко Бабић-Словенац

³⁷ Никица Павлић

³⁸ Бјероватно Илија Бурсаћ

³⁹ Народни херој Јосип Мажар-Шоша

⁴⁰ Бошко Шиљеговић

⁴¹ Др Васо Бутозан

⁴² Милош Шиљеговић

⁴³ Обрад Стишовић

⁴⁴ Душан Мисирача

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ (ЦРНОГОРСКЕ)
БРИГАДЕ И ШТАБА ХЕРЦЕГОВАЧКОГ НОП ОДРЕДА ОД
4 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУ-
ГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА У ВРЊИЦИ
И МИЉЕВИНАМА И НИЈЕМАЦА КОД ЗАБРЂА¹**

ВРХОВНОМ ШТАБУ" Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВШЕ

Гдје буде

Послије одржаног савјетовања са штабовима батаљона у присуству штаба Бригаде и штаба Херц. одреда подносимо вам опширан извјештај у вези са нашим повлачењем.

1) Од нашега одласка ми смо посветили пуну пажњу сређивању унутрашњих прилика у Бригади и Одреду и у политичком и у војничком погледу, у чему смо имали пуно успјеха. Нарочито смо успјели средити заиста хаотично стање у болници и збјегу. Пошто смо то као најнужније организовали и пошто се наша војска прилично одмориле, иако не и нахранила, ми смо мислили да отпочнемо са извјесним акцијама и ријешили смо да нападнемо Калиновику за 23 јули, јер смо сматрали да би нам то олакшало положај и у војничком и у политичком погледу, а претпостављали смо да нећемо имати већих жртава. У том погледу смо радили, правили дубља извиђања са већим јединицама, као са четама и батаљонима. Ово смо учинили и на основу информација које смо имали, а које су биле такве да се четници још нијесу војнички организовали и да постоји трвење између четничких и усташичких главешина, управо да народ не пристаје на њихове покушаје измирења. У Калиновику су биле врло мале снаге које смо могли ноћшгм препадом лако савладати, готово и без отпора. У овоме нас је потпомагао и друг Раде Хамовић, јер је тек био стигао код нас, као познавалац тамошњих прилика.

Нијесмо могли остати више на дотадашњој територији и требали смо у реченом правцу кренути, јер према Цр.[ној] Гори или Херцеговини нијесмо могли због помањкања потребних информација или боље рећи због неизвјесности која је владала тамо, а према ономе шта смо и знали није била, према нашој оцјени, сазрела ситуација за наш покрет у том правцу.

Информације које смо добијали из Херцеговине и неке из Цр. Горе биле су неодређене и непотпуне, али се ипак из њих видјело да се четници ужурбаном спремају у Цр. Гори, Гатачком

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3301.

среза и Невесињу. Народ је мислио да се спрема налад на усташе, па смо и ми томе насједали и управо насјели иако смо на нашим састанцима разговарали и о тој опасности. Задши састанак, односно савјетовање које је било посвећено нашем намјераном нападу имало је неке ближе податке о нападу на нас, али смо ми мислили да и уколико, би био тај напад — да неће бити тако брз, па да ћемо нашим нападом помрсити њихове намјере и разбити их, и тиме омогућити наше даљв успјехе и према Фочи и према Херцеговини. У ствари ми смо потцијенили непријатеља и нијесмо реално гледали на ситуацију, како политичку тако и војничку. У овоме и лежи наш највећи пропуст, односно грешка која нам се касније грдно осветила. У вези са овом опасношћу ми смо свим батаљонима скренули озбиљну пажњу још и уочи савјетовања, али јој на савјетовању нијесмо придали заслужену пажњу. За напад на нас ми смо имали информације друга Мاستиловића² уочи нашега савјетовања, али смо олако преко њих прешли. Тек после савјетовања, на поновљеним обавјештењима и на основу извјештаја неких патрола, ми смо уочили да се врши концентрична припрема за напад и ми смо насупрот одлуци о нашем нападу одредили у току ноћи да се изврши припрема повлачења у правцу Миљевине, као једино најбољи излаз. Сви батаљони добили су конкретан задатак и правац повлачења уз потребно узајамно потпомагање батаљона да се ипко успјешније извлаче. Прилажемо оригинал царедбе.³ И овдје смо потцијенили непријатеља, јер смо рачунали да ћемо се успјети извући уз прихват борбе, јер да неће непријатељ моћи тако брзо напредовати са свих страна. Наиме, обзиром на оно што се одиграло требао је покрет услиједити у току ноћи, а не чекати дан. Заправо, да смо били реалнији у процјени ситуације, требао је покрет услиједити дан раније, па да се намјере непријатеља потпуно изиграју. Напад је извршен од стране непријатеља 22 јула рано и то са свих страна: од Црне Горе, Гатачког среза, Невесиња, с десне стране Дрине, Загорја, Јелаче и Миљевине. Четничке снаге су биле према подацима које смо добили у току борбе и касније до 2.000. — Наш Други батаљон Бригаде им је задао тешке губитке. Наиме, био их је пустио на 200—300 метара и косо их аутоматским оруђима. Негдје до 2 сата после подне ситуација је изгледала доста нормална и нимало критична, међутим од тог времена ситуација се почела компликовати на нашу штету и наши батаљони су појединачно довођени у доста тешку ситуацију. Трећи батаљон је отсјечен, осим једног његовог вода који је био у Сухој, који се припојио Другом батаљону, који је поступио по наредби и извршио повлаче-

² Мирко Мاستиловић

* Наредба није пронађена.

ње на вријеме. Поред опште наредбе, њему је издато наређење још два пута да се игго прије повлачи и то преко Врбнице. ради његовог повлачења били су наши батаљони — Први Бригаде и Други Одред на простору Мрчин Колибе и дубље према непријатељу; међутим, под навалом непријатеља, или боље рећи због несналажења, сви су батаљони напустили свој положај и тиме се угрозио Трећи батаљон, јер је непријатељ избио на Љубиње, управо Трећи је био пресјечен и није био ни пошао са Зеленгоре, јер су се чуле борбе још тамо. Други батаљон се благодарећи сналажењу командног кадра пробио уз велике напоре. У току ноћи ми смо чврсто вјеровали да ће се Трећи батаљон пробити, али то није услиједило. Ноћу борбе није било, а постојала је могућност кроз шуме повлачења. Ми смо и овдје учинили пропуст што нијесмо у току ноћи интервенисали, и по цијену губитака, да продремо до Трећег батаљона и тако га извлачимо, ово тим прије што смо знали да је командни састав овог батаљона слабији од свих осталих. Поред осталог, овдје нас је спријечила и чињеница што смо се надали да ће команда овог батаљона, друг Комненић⁴ као добар познавалац терена, то учинити и што је том батаљону на неки дан прије овога био пошао друг Нико Јовичевић као војна помоћ и као наш одличан командант, јер је био прије пар дана изашао из болнице као опорављен послје рана, а мислили смо да га поставимо за команданта овога батаљона, јер је био његов командант и у Васојевићима и у Жупи.

Повлачење је било у току ноћи у Миљевину, управо у село Соколац. Ту су се наше снаге сакупљале. Остали су као заштитница Први батаљон и Комбиновани батаљон⁵ и дато им је наређење да остану као заштитница на терену око Гребичине до даљег наређења, управо док се наше задње снаге не пробију. Ови батаљони су остали на положају цио дан 23 јула. Непријатељ је успио да их опколи и нападне са свих страна. Борба се водила жестока. Ми нијесмо знали право стање ствари, иако смо слали курире до свих батаљона да напусте положаје, али се курири нијесу успјевали повезати са батаљонима а нијесу ни долазили натраг. Други херц. батаљон, који је осигуравао пут Калиновик — Фоча, није слао извјештај о тешком стању батаљона, Јер им то није било познато. Тако смо ми пропустили да благовремено интервенишемо и непријатељу вјероватно задамо тежак ударац, мада је имао доста жртава, јер је борба вођена прса у прса. Наши су у једној тешкој ситуацији били приморани да скачу низ једну врлетну и стрму

⁴ Петар Комненић

⁵ Комбиновани (Драгочавско-челебићки) батаљон, формиран од бораца бившег Фочанског одреда, јуна 1942 год., био је у саставу Пете пролетерске (црногорске) бригаде.

стијену, којом приликом је било много угруваних и повријеђених, али су се тиме спасили од уништења. У овој борби имали смо 7 мртвих за које знамо, остале сматрамо за загубљене.

24 јула четничке банде су наставиле да нас гоне и напале су на село Варош. У борби са њима ми смо им нанијели нешто губитака, а ми смо прошли без и једне жртве. 25 јула ове банде су нам припремиле засједу у Трескавици и ту смо морали да се пробијамо јуришима и контрајуришима борећи се прса у прса. Ту смо им нанијели такође више губитака, а и ми смо имали овдје неколике жртве. Иако смо имали јаке побочнице, нарочито с лијеве стране, јер се са њима као лијева побочница борио један батаљон одреда, ми смо се уз губитке пробили. Истог дана били смо на врху Трескавице узнемиравани ватром од стране неких мањих групица, али ово без посљедица. 26 јула смо нападнути са мањим снагама Нијемаца и усташа, али смо их без губитака разбили. 27 јула били смо у селу Забрђу нападнути од стране Нијемаца, којих је било према подацима око 300, и од стране усташке Црне легије. Овдје је непријатељ успио да нас изненадно предухитри. Управо захваљујући нашој небудности и неактивности наше јединице (Први батаљон Бригаде и Други батаљон Херц. одреда нијесу заузели доминирајуће положаје), непријатељ је успио да се неопажено привуче на те положаје и да одатле туче нашу комору, збјег и болницу у моменту покрета. Наш Први батаљон Бригаде морао је касније уз теже губитке да на јуриш потисне непријатеља и омогући тако пролазак наше колоне. Овдје се водила тешка борба прса у прса, тежа од свих до сада у овом путу. Непријатељ је имао око 30 мртвих Нијемаца, а и запли^јенили смо нешто коморе и оружја са муницијом. Наши губици у овој борби износе око 45 мртвих, рањених и несталих. Истога дана напала нас је у подножју планине Битовње њемачка засједа, коју смо лако разбили. 28 [о. мј.] неки дијелови заштитнице нападнути на планини Битовњи од стране мањих њемачко-усташких засједа. Истог дана, псслије нашег силаска са Битовње, приспјеле су веће њемачке снаге (до 500 људи) с бочне стране од Крешева на сам врх Битовње с циљем да нас пресјеку, нападну и разбију. Прије тога положаји на Битовњи били су бомбардовани из авиона и тучени топовима и бацачима. Али непријатељ је овдје закаснио. Ми смо се журно повлачили према Прозору. Даљњи наш марш текао је нормално.

За читаво вријеме ми смо имали непрекидни марш с малим одморима дању и ноћу. Непријатељ нас је свуда пратио и уз помоћ авијације нападао. У свему нашем путу највећи терет задале су нам болнице и збјег, који су нас страховито спутавали, и да тога није било, ми би се лакше пробили уз мање губитке, а непријатељу би задали веће губитке.

У свјш овим борбама ми смо имали слиједеће губитке: 20 мртвих, 17 рањених и 64 нестала. Свега у свим јединицама, рачунајући ту и болницу са збјегом, 101 губитак. За нестале постоји вјероватноћа да ће се неки од њих пробити, јер су се већ неки пробити који су били изостали, или да ће се повезати са људством друга Хамовића⁶ и другим везама које смо оставили на путу. Вјероватно је такође да ће један дио њих бити и уништен. Поред овога отсјечено нам је људство из Трећега батаљона са бројем око 150 бораца и 20 бораца из Херц. одреда, чија нам је судбина неизвјесна.⁷

2) У погледу болнице у вези са планом. нашега напада на непријатеља имали смо друкчију замисао, иако смо прије тога мислили да тешким рањеницима нађемо сигурно склониште уколико нам је могуће. На кратком савјетовању при нашем поласку овамо, ми смо у погледу рањених другова одлучили да некомпромитоване тешке рањенике оставимо по кућама у Врбници у којима су лежали као рањеници, а њих 4 компромитована да однесемо са собом до сигурног мјеста. Да смо покушали да однесемо све тешке рањенике, наша бригада и одред би били уништени, односно разбијени и не би их могли носити. Тако смо оставили 10 рањеника у Врбници, остављајући им стоке и новаца, као и да о њима води бригу дотадашњи командант подручја, мјештанин из Врбнице, Филип Малиш, што је он прихватио, обећавајући да ће све урадити што буде могао.⁸ Остале рањенике смо на коњима и на носилима однијели са собом. На Игману смо оставили 4 тежа рањеника код Рада Хамовића, јер их нијесмо могли даље водити. Хамовић је обећао да ће их смјестити и примити одговорност за њих, тврдећи заједно са једним чланом ОК да ће им ту бити сигурно. Овој четворици другова да су остали у Врбници пријетила је опасност по живот. Са онима што су остали у Врбници не знамо шта је све било, иако смо се интересовали о њима преко везе. Од болесних у путу су нам умрла 3 друга, а од рањених један је погинуо у Забрђу. Ми смо свјесни били да није ни политички ни војнички оставити рањене другове у Врбници, али смо били пред дилемом: понијети ове другове и изгубити војску или оставити их уз вјероватноћу да им се ништа неће догодити, јер нијесу компромитовани (достављамо њихов списак).⁹

* После Треће офанзиве, од Калиновичког одреда је остало свега око 50 бораца, са штабом одреда. Ускоро после повлачења Пете пролетерске бригаде и Херцеговачког одреда, и ова се група повукла у Босанску Крајину и укључила у Десету херцеговачку бригаду.

* Овај батаљон је успио после мјесец дана да се пробије до Босанске Крајине и поново се припоји Петој пролетерској бригади.

⁸ Приликом доласка четника у Врбницу, јула мјесеца, већина рањеника је настрадала док су се спасила само тројица.

* Редакција није пронашла списак рањеника.

Ми ни за трен нијесмо изгубили из вида нашу дужност према, нашим друговима рањеним у овој заједничкој борби, а нијесмо ни заборавили ни заповијест, односно наредбу нашег Врховог штаба,¹⁰ али у оваковој створеној ситуацији ми нијесмо могли ништа више учинити.

3) Што се тиче збјега ми смо из Врбнице кренули све оне који су се у њему налазили. Међу њима има дјеце, жена и старца, којима не би пријетила нека особита опасност да су се вратили својим кућама, али нијесу се вратили и поред тога што смо их у то убјеђивали. У збјегу — колонији има сада 37 особа. Прије нашег поласка на неколико дана ми смо неке фамилије, управо жене, ситну дјецу и старце упутили својим кућама са њиховим пристанком. Знамо да им се ништа није догодило приликом преласка на четничку територију, већ су им дали објаве и упутили их својим кућама. Из збјега је у току пута било 4 мртва, 2 рањена и 2 нестала.

4) Бригада сада броји 503 људства од којих способно за борбу 450, Херцеговачки одред броји људства 300 од којих способних за борбу 270, у збјегу има особа 137, у болници има рањених 63, болесних 20, особља 30 (овдје није урачунато људство из штабова). С.¹¹

5) Наш покрет, односно повлачење, према мишљењу нашег савјетовања, као цјелина није потпуно успио, јер смо имали велике губитке, рачунајући ту отсјечени батаљон и нестале. Ово сматрамо и поред натчовјечанских напора које је издржало наше људство и велике храбрости коју су показали и борци и сви руководиоци.

6) Поред тога што доносимо ошпту оцјену да наше повлачење није потпуно успјело као цјелина, ми још истичемо и наше крупне грешке и политичке и војничке. У првом реду ствар је у томе што смо потцијенили снагу и брзину припреме непријатељског напада на нас, у чему се огледа наша недовољна будност. Осим тога, у току пута није дошло до израза потпуно јединство команде. Било је даље кидања веза. Нијесмо били од почетка утврдили дефинитивни правац кретања и задњу тачку, а и уколико смо га утврдили није било људству саопштено, чиме се може објаснити толики број несталих, односно загубљених другова и другарица. Било је и несналажења у погледу интервенције појединих јединица у тешким ситуацијама. Ово су пропусти штаба Бригаде, штабова одреда и батаљона. Има и других пропуста у односу на поједине штабове

¹⁰ Приликом одласка Врховног штаба са Групом пролетерских бригада у Босанску Крајину, друг Тито је оставио на терену Врбнице Пету пролетерску бригаду и Херцеговачки одред са задатком да чувају рањенике Централне болнице.

¹¹ Сава Ковачевић

батаљона и појединце, које ћемо испитати детаљно и узети на одговорност.

7) Предлажемо да се Трећи батаљон Четврте бригаде (раније Зетски) прикључи Петој бригади, јер јој и припада, а осим тога било се обећало његово прикључење. Предлажемо такође да се Коњички батаљон прикључи Херц. одреду, јер се овај још налази под командом Четврте бригаде.

8) Наше је људство много исцрпљено и изнурено, али ће се добром храном и одмором брзо опоравити за даљње борбе и акције. Морал је код људства на висини и у овим као и ранијим, али нарочито у овим борбама људство је прекаљено.

9) Тражимо да нас Врховни штаб снабдије једним радио-апаратом са потребним техничким средствима, јер је наш радио-апарат пропао уснут. Такође да нас помогне — снабдије са два тешка бацача, јер немамо ни један, а дали смо раније два другим бригаама. С.

Чекамо даљи распоред и наређења од вас. Сматрамо да би нас требало растеретити од болнице и збјега, ако за то постоји могућност; јер заиста наше борбено људство било се претворило у коморције и губило је на својој ударној моћи, која није мала иако нисмо многобројни.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**ЗА ШТАБ
V ПРОЛЕТЕРСКЕ Н.О.У. БРИГАДЕ
И
ШТАБ ХЕРЦЕГОВАЧКОГ НОП ОДРЕДА:**

**Сава Б. Ковачевић
Рад. Бабић¹³
В. Терзић¹³
Владо Шегрт
Свет. Стефановић¹⁴**

Прозор, 4 августа 1942 г.

П. С.¹⁸ Од доласка овдје, јавили су нам се до данас 16 другова, који су били изгубљени. — С.

Наша је жеља да послуже неколико дана одмора направимо

" Радомир Бабић, политички комесар Пете пролетерске бригаде

" Велимир Терзић, начелник штаба Пете пролетерске бригаде
" Светислав Стефановић, политички комесар Херцеговачког НОП одреда

" Став под П. С. дописан руком.

покрет у правцу вас, гдје ћемо
заузети положај борбене јединице
на првој линији. — С.

Бројно стање комб. Драгочавско-
челебићкрг батаљ. 80, од којих 60
бораца. Хитно јавите шта да се ради
са овим батаљоном. —

БР. 84

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД 5 АВГУСТА 1942 ГОД. ЧЛАНУ ВРХОВНОГ ШТАБА АЛЕК- САНДРУ РАНКОВИЋУ О БОРБАМА ЗА ЛИВНО

ШТАБ I ПРОЛЕТЕРСКЕ Н.О. УДАРНЕ БРИГАДЕ

Другу Марку,¹

1) Ноћас у 0,30 час. наш II батаљон продро у Ливно. За-
робио команданта бојне (батаљона) мајора Крижанца, шефа
полиције из Гламоча Голубовића, у свему до сад 36 заррбље-
ника (домобрана и милиционера). заплешено 4 сандука му-
ниције.

Ушли су у град и рстали батаљони I бригаде и **ТР:** IV, I и
III. **ЈРШ** није ликвидиран ртпрр у варрши, држе се самрстан и
фабрика цемента. Пр извештају друга Шпанца² у град су ушли
и делрви Крајишкрк рдред³ и **III** бригаде.⁴

Наредили смо да се самрстан и фабр. цемента блокирају
и пр мргућству ликвидирају, а акр не мрже, рнда дрвече. Веће
снаге улазе у град ради чишћења заосталих тачака ртпора.

2) У II бат. I бриг. самр је један друг теже рањен, из рста-
лих батаљона немамр прдатке.

•3) Заплешенр је 26 пушака. прштр ркр Цинцар пл. има у
бат. „врјин Зиројевић“⁵ много њих, који дуго чекају на пушке
и пошто су томе батаљону сада пушке весма нужне, послали
смо им извјештај, да рдмах пршаљу **ПР** пушке.

4) Са другом Арсом имамо везу, али немамо од њега но-
вих извештаја.

I

¹ Александар Ранковић
' Данило Лекић, замјеник команданта Прве пролетерске
бригаде

* Трећи крајишки НОП сдред

⁴ Трећа санџачка НОУ бригада

* Батаљон „Војин Зиројевић“ био је под командом Четврте
оперативне зоне Хрватске.

5) **Потребно је да одмах дођете овамо.** Друмом преко Подхума није могуће (нису очишћена села), преко Шујице је далеко. Најбоље је да дођете правцем, којим смо и ми, тј. преко с. Вучипоља и Гргурића. Сада смо у с. Чобро, а и заробљеници.

6) Непр. у Ливну (усташе) очајнички се бори, јер нема за њега излаза.[®]

С. Ф. — С. Н.

5-УШ-1942
у 6,00 час.

За штаб I бригаде
нач. пггаба
Станко⁷

БР. 85

»
**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА БАТАЉОНА „ВОЈИН ЗИРОЈЕВИЋ“ ОД
6 АВГУСТА 1942 ГОД. ДЕЛЕГАТУ ВРХОВНОГ ШТАБА ДРУГУ
ПАВЛУ ИЛИЋУ О БОРБАМА НА ЛИВНУ¹**

**ШТАБ БАТАЉОНА
„ВОЈИН ЗИРОЈЕВИЋ“**

Број 80
6 августа 1942 г.

Другу Вељку²

Примили смо допис штаба батаљона „Војин Зиројевић“ који нас извјештава да је Ливно заузето⁸, осим куће Митровића у којој се налазе Нијемци, а који се још и сада држе.

Заробљено је 252 домобрана и 5 домобранских официра, те већи број усташа и милиције. На непријатељској страни има већи број мртвих и рањених, док су наши губици укупно 5 мртвих и 6 рањених.

Наше снаге приликом борбе биле су расподијељене по пролетерским јединицама као водичи, осим једног вода у јачини од 32 партизана са митраљезом у саставу једног батаљона I бригаде⁴.

Уз другарски борбени поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политком.:
Бубле

¹ Опширније о ослобођењу Ливна види док. бр. 96, примједбу 7.

* Бранко Пољанац

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3436.

" Павле Илић

" Опширније о борбама за Ливно види док. бр. 96, примједбу 7.

¹ Прве пролетерске бригаде

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕД
ОД 6 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И
ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О РЕОРГАНИЗАЦИЈИ БАТА-
ЉОНА И О ЧЕТНИЧКИМ СНАГАМА ОКО ГРАХОВА**

**Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Б. 392**

дне 6 августа 1942 г.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В. ЗА БОС. КРАЈИНУ

Ваше наређење број 274 од 5 и број 6 од 4 ов. мј. примили смо и одговарамо Вам следеће:

1) Издали смо наредбу о формирању двају батаљона (Бихаћког и Бравског) као и о реорганизацији осталих батаљона нашега одреда. Наиме на територији овога одреда постоје следећи батаљони:

- I батаљон — бихаћки,
- II батаљон „Здравко Челар”,
- III батаљон „Рајко Боснић”,
- IV батаљон „Гаврило Принцип”,
- Омладински батаљон „Радивоје Родић”.

За ове батаљоне постављени су штабови, чланови штабова улућени на своја мјеста са задацима својих батаљона као и њиховим смјерницама на већ додијељеном терену. Што се тиче Бихаћког батаљона, за прво вријеме на томе сектору имаће двије чете (Бихаћку и Вакуфску) док ће се III чета у састав свог батаљона пребацити кад се заврше акције према Ливну, гдје се она сад налази са још четири чете нашег III и IV батаљона, које ће такође по завршеним овим акцијама ући у састав својих батаљона.

Смјернице¹ наших батаљона јесу: I батаљон према Бихаћу, II батаљон и Омладински батаљон преко Бравска према Кључу и Саници, односно према тамо најближим непријатељским упориштима, III батаљон према Стрмици и Грахову и IV батаљон према непријатељским селима око Грахова и самом Грахову.

Да би заиста поменути батаљони могли бити као цјелина на дотичним смјерницама и да би руководство поменутих бата-

она имало све своје Јединице под командом како за акције, тако и за политички и војнички утицај, молимо Оперативни штаб да нам се не узимају јединице појединачно, већ ако је потребно да се узме за неку акцију, нека се узме цео батаљон, који би се по завршеном задатку опет враћао на своју смјерницу, с тим да ово узимање јединица буде преко штаба одреда, а ако се у хитним случајевима узму непосредно, онда молимо да се о овоме обавјештава штаб одреда.

Што се тиче сређивања батаљона „Соко“, није нам јасно одакле ћемо попунити кадар тога батаљона, јер људства у батаљону нема, а на нашем га терену немамо, јер смо војнички у кадру исцрпљени.

За жетву око Санице и Кључа са територије нашег одреда до данас смо упутили до 2.000 душа са довољним бројем превозних средстава, и нејасно нам је у коме смислу се штаб нашега одреда није довољно ангажовао у овој жетви, имајући у виду и то да је тамо један наш батаљон са својим члановима штаба.

На територију I крајишког одреда упутили смо такође доста радне снаге са превозним средствима, од које се већ један дио вратио извјештавајући нас да са колима немају шта превозити и да уопште није организована исхрана као ни сам рад, па да су се због тога морали вратити. Треба имати на уму и то да ми на територији нашега одреда требамо подићи до 50 вагона жита и кукуруза засијаних на напуштеном земљишту и да за ову обраду треба доста радне снаге.

Предузели смо изградњу магацина за смјештај нашега жита, као и магацина за смјештај жита са Санице и Кључа, зграда за смјештај рањеника, и то из I крајишког одреда 300—400 људи, из Ударне бригаде 25 људи и од пролетерских бригада 400 људи, што такође изискује велик број радне снаге и то сада када су у јеку послови око жетве.

Молимо Оперативни штаб да увиди тегобу и величину посла на нашем одреду, да нам се, уколико је могуће, помогне, а не да нам се — може се рећи — свакодневно дају нове и нове тегобе, јер осјећамо да ћемо једног дана доћи у положај немогућности извршавања наређења. Сем тога онемогућава нам се ангажовање као руководства за довољан рад на војном и политичком пољу код наших јединица, те не можемо бити ангажовани као право руководство на припремању акција на свима странама гдје су наше јединице.

Ово истичемо и ради тога јер нам је тај штаб ставио у дужност формирање новог одреда,² односно његовог штаба, у који би требало да уђу два члана штаба нашег одреда (Милу-

* Мисли се на формирање Шестог крајишког НОП одреда.

тин³ и Котле⁴). Присилени смо да вам истакнемо да је одвлачење људи са овог одреда прешло све наше могућности, нарочито сада у овом конкретном случају. Ми стварно не би могли попунити наш штаб одреда ако би морали ове другове дати.

У вези тражења интенданта Оперативног штаба⁵ послали смо на Скакавац 1.000 кг шећера, док смо осталу количину смјестили у своје магацине, с тим да смо раније били мишљења, а и сада остајемо при томе, да се та количина шећера употребљава само за болесне и рањене другове, а никако за друге сврхе, У нејасно нам је због чега се скреће пажња на ширину схватања употребе тога шећера.

Што се тиче примања у партизанске редове жена предузели смо преко АФЖ да се оне које желе ступити у партизанске редове, а које то својим особинама и радом заслужују, окупе у јединице и да изводе обуку и на војном и на политичкој пољу. Ми ћемо такође припремити један војно-политички курс гдје ће имати учешћа овакве другарице, а када дођемо до оружја ми ћемо их онда ставити као јединицу у састав Омладинског батаљона.

Не располажемо стручњаком кога би могли поставити за одговорног у одреду за санитарску службу па Вас молимо да издате наређење да нам се упути болничар Бајић Ђуро који се налази у болници I крајишког одреда.

Везу са јединицама које оперишу код Ливна имамо. На том терену не налази се ни тедан од чланова штаба, него смо сформирали комбиновани пггаб од наших јединица и од јединица батаљона „Будућност“ ради бољег руковођења акцијама. Засад је немогуће да један од чланова штаба тамо оде јер су сви заузети важним и неодложним пословима на овом терену. Два члана штаба одреда отићи ће на терен према Бихаћу и на терен батаљона „Соко“.⁶

За посљедњих неколико дана наше јединице према Стрмици и Грахову водиле су борбу са четницима у Доњем Тишковцу. Сада се један дио четничких снага налази више Дреновца, у Борју поврх Пилећег Кука, до Љубине пол>ане. Према Доњем Тишковцу имаде око 160 пушака а такође држе положај и на Стожиштима са мањим снагама од ових. Према Малешевцима и Маринковцима држе исте положаје. Рачуна се да на свим тим теренима има око 500 наоружаних четника. Покушавају да мобилишу људе из села која контролишу јер имају резерве оружја (око 300 пушака). Засада су четници

⁸ Милутин Морача

⁴ Никола Котле

⁵ Ђуро Бачкоња

* Батаљон „Соко“ је припадао Трећем крајишком одреду, а приликом формирања Шестог крајишког одреда ушао је у његов састав.

Компактни, премда постоји код многих колебање и страх од близине пролетерских бригада. С обзиром да се тачно не зна да ли ће и када Талијани напустити Грахово, не би Вам могли конкретно одговорити колике би наше снаге биле потребне за успјешне акције против четничких банди Ско Грахова. То ћемо Вам јавити касније када будемо боље обавјештени о одласку Јалијана и у том случају и о расположењу четника.

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пслиткомесар,
Илија Дошен
3. политкомесара,
Котле

Командант,
Карановић"
Зам. команданта,
Мил. Морача

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
н.о.п.о. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Бр. 286

од 9/VIII 1942 год.

БР. 87

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАЈЕДНИЧКОГ ШТАБА ПРВОГ И ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 6 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О УПУЋИВАЊУ ТОПА СА ПРАТЊОМ У СРПСКУ ЈАСЕНИЦУ

ЗАЈЕДНИЧКИ
ШТАБ I и II К.Н.О.П. ОДРЕДА
На положају

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Положај

Примили смо ваше наређење бр. 278 од 5. \ПИ. т. г. Наредили смо нашем III батаљону да хитно упути топ „Пито“ у Срп. Јасеницу са десет наоружаних послужилаца и са муницијом. Топ мора бити у Срп. Јасенгац! сутра 7 ов. мј. до 10 сати прије подне.

Нека друг Драго¹ оде до секретара овога штаба друга Милутина Велемира у Бенаковац и нека му нареди да се отпреми у Срп. Јасеницу резервна муниција за топ „Пито“ која се тамо налази.

¹ Никола Карановић
1 ¹ Драго Мажар, обавјештајни официр Оперативног штаба НОП и ДВ за Босанску Крајину

По наређењу замјеника команданта О.Ш. наш одред даје као пратњу топу „Пито“ 10 наоружаних, а V одред од Дрвара нека дадне као осигурање још десет наоружаних. На тај начин уз топ биће 20 наоружаних, што је довољно за транспорт топа преко гламочког сектора.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

6. VIII. 42 г.

**Ш Т А Б
II КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ“**

Замј. пол. комесара:
Др. Леви²

Замј. команданта:
Пет. Војновић³

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ“
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 280

Од 6. VIII. 1942

БР. 88

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАЈЕДНИЧКОГ ШТАБА ПРВОГ И ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 6 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О БОРБАМА ОКО ПРАВОСЛАВНИХ АГИЋА И ДЈЕДОВАЧЕ

**ЗАЈЕДНИЧКИ
ШТАБ I и II К.Н.О.П. ОДРЕДА**
На положају

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

У току дана 4. VIII т. г. непријатељ је, према извјештају наших четвртних батаљона I и II К. одреда, са већим снагама, отприлике једном бојницом, наваљивао на снаге ових батаљо-

* Др Мони Леви, замјеник политкомесара Првог крајишког НОП одреда
' Петар Војновић, замјеник команданта Првог крајишког НОП одреда

на. Том приликом пред јачим снагама једна чета IV батаљона **повукла** се на погоднији положај одакле је дала отпор. **Непријатељ** се повукао пошто **је** спалио и посљедње зграде у Српским **дгићима** и покупио своје мртве¹. **На** то **је** наша 3 чета опет **заузела** старе положаје, да би заштитила жетву и извожене жита.

У току истога дана непријатељ је са јачим снагама ударио на Дједовачу, гдје су наше снаге услед њихова повлачења за акцију на В.² биле слабе те су се пред јачим снагама **повукле**, али навечер, уз помоћ једне чете I батаљона ударног II К. одреда, непријатељ опет збачен са заузетог положаја.

У јутро рано 5 ов. мј. непријатељ је са великим снагама, и са јаком артиљериском паљбом и са два авиона, поновно **навалио** на Дједовачу и на Брајћтаван, које је висове и за-
посјео. Са наше стране било је 12 рањених и 1 мртав. Истога дана навечер наше снаге подузеле су протунапад о чијем исходу још нисмо извијештени.

На другим секторима, нарочито на секторима оба IV батаљона, било је тога дана само пушкарања и артиљериске паљбе.

Према свим извјештајима које посједујемо непријатељ наваљује на Банију, а ноћас смо и сами посматрали велике паљевине од Бужима према Бос. Новом.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

6. VIII. 42 г.

Замј. пол. комесара:
Др. Леви¹

Замј. команданта:
Пет. Војновић⁴

(М. П.)

¹ Опширније о борбама у Православним Агићима види Док. бр. 80.

² Врхпоље

³ Др Мони Леви

⁴ Петар Војновић

ДОПИС ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД
8 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБУ СЈЕВЕРНО-ДАЛМАТИНСКОГ
НОП ОДРЕДА О СТВАРАЊУ ЗАЈЕДНИЧКОГ ПЛАНА у
ИОГЛЕДУ ЧИШЋЕЊА ТЕРЕНА ОД ЧЕТНИКА ОКО КНИНД
И БОСАНСКОГ ГРАХОВА

Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 395

Дне 8-УШ-1942 г.

ШТАБУ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА ЗА СЈЕВЕРНУ
ДАЛМАЦИЈУ

Од Врховног штаба Н. О. П. и Д. В. Југославије синоћ смо добили наредбу од 6 VIII о. г. да ступимо у што тјешњу везу са Вама, и да заједнички концентришемо наше снаге према четничким упориштима око Бос. Грахова и Книна. По извјештају нашег III батаљона по тој ствари дошао је друг командант батаљона „Бранко Владушић”,¹ који се у том штабу интересовао о јачини наших снага које би учествовале у заједничкој акцији са личко-далматинским батаљонима (са 4 батаљона). У извјештају се каже да би акција отпочела за извјесно вријеме за које би морао да се створи генерални план који би обухватао простор од Попине ка Стрмици и Грахову. Важност ове акције је врло велика, нарочито послје пада Ливна, и разбијање овог четничког упоришта било би од велике војничке и политичке користи за све сусједне одреде око тремеђе.² И сам Врховни штаб ставио нам је у дужност да се што више заинтересујемо за тај сектор и баш зато да веза између нашега одреда буде што боља.

Што се тиче снага нашег одреда ми би могли за ту акцију дати наша два батаљона, који су и досада гравитирали према Грахову и свакодневно воде борбу са четницима. Мислимо да би било то довољно да се поменути четнички чвор ликвидира, а што ћемо тачније знати када будемо озбиљније размотрили и разрадили план за те акције. Што се тиче бацача ми их за(Јад немамо, уколико не би тражили од нашег Оперативног штаба.

¹ Слободан Мацура

² Граница између Далмације, Лике и Босне

Наше чете које су учествовале у ослобођењу Ливна нису се још вратиле у састав својих батаљона, а које би такође учествовале у поменутој акцији. Кад ти наши батаљони буду у цјелини и када се наше чете мало одморе ми ћемо Вам јавити, а мислимо да би потом одмах био потребан један шири састав гдје би заједнички испитали све могућности о поменутој акцији као и о снагама које би требале за исту. До тог времена Ви предузмите са Ваше стране све шта је потребно, као и у погледу обавјештајне службе на територији гдје се налазе четници, о њиховом расположењу, јачини, моралу њихових јединица, о намјерама окупатора итд. како би те припреме поспјешиле и убрзале нашу акцију.

Штаб III нашег батаљона добио је задатак да са Вама, односно батаљоном „Бранко Владушић“ одржава што тјешњу везу, а Ви са нама можете одржавати везу преко тог нашег батаљона.

Са другарским и борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. команданта,
Мил. Морача³

БР. 90

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 8 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И
ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О АКЦИЈАМА И СТАЊУ НА ТЕРЕНУ
ОДРЕДА

Ш Т А Б
IV КРЈАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Бр. 394

Дне 8-VIII-1942 г.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Ваше наређење од 6-VIII-1942 (од начелника штаба) добили смо 7 ов. мј. у 22 часа на које Вам одговарамо:

1) Наше чете које су оперисале на Ливну послаћемо у састав својих батаљона.

' Милутин Морача

Ми стварно нисмо могли на Ваше тражење послати наше читаве батаљоне јер је било хитно и послали смо најближе расположиве снаге. Ради тога је и дошло до слабог руковођења на брзу руку створеног комбинованог штаба овог одреда у који су ушле и чете батаљона „Будућност“ (гламочког). У будуће ћемо настојати да наши батаљони у цјелини учествују у акцијама.

2) Војно-политичка ситуација на сектору нашега одреда је сљедећа: Наш сектор је ослобођен изузев Бос. Грахова и села око њега: Маринковаца, Корита, Луке, Сарића, Обљаја, Кесића, Печенака и Стожишта. У Бос. Грахову налазе се Талијани и по обавјештајној служби има изгледа да ће се из града повући према Книну. Раније смо Вам јавили да у Грахову у поменутим селима има око 450—500 четника. Имају и око 300 резервних пушака, што су им дали Талијани, а немају кога да наоружају. Четници у овоме крају имају пуну подршку од Талијана у сваком погледу а имају и добре везе са даљим четничким организацијама преко Книна.

Према том непријатељском сектору дјелују наша два батаљона и то III и IV батаљон. Они свакодневно воде борбе са четницима, али оне су мањег обима, јер су ови батаљони били ослабљени одласком њихових чета према Ливну. Линија коју ова два батаљона контролишу је од Доњег Тишковца до Пеуља. Десно III батаљон има везу са батал>оном Сјевернодалматинског одреда а на лијевом крилу са Пеул>ском четом батаљона „Старац Вујадин“.

Наш II батаљон налази се према Врхпољу и учествовао је у ослобођењу Кључа¹ и Санице.² То је и његова смјерница даљих акција у заједници са батаљоном „Соко“ (са сектора око Рибника), који припада III крајишком одреду.

Наш I батаљон налази се према Бихаћу у ком правцу је и његова смјерница. Овај батаљон осигурава терен од Бихаћа према нашем одреду и пггити лијево крило снага I крајишког одреда и заједнички сарађује са њиме (са Крупским батаљоном I крај. одреда).

Сви ови батаљони имају три чете са око 100 бораца свака.

Омладински батаљон, који смо недавно формирали, има двије чете. Овај батаљон сада је прешао на сектор батаљона „Соко“ да заједно с нашим II батаљоном и батаљоном „Соко“ осигура жетву и извоз жита из новоослобођених крајева око Кључа и Санице.

Ударни батаљон морамо поново формирати јер су нам прије 10 дана отишле двије чете у I крајишку ударну бригаду.

¹ Кључ је ослобођен 28 јула. види док. бр. 66.

³ Саница је ослобођена 31 јула, види док. бр. 74

Евентуално надирање непријатеља на наше ослобођене крајеве могуће је од Бихаћа, преко батаљона „Соко“ од Кључа и Санице, а четничка банда у Грахову врши мање и појединачне акције које наше чете одбијају.

Позадина нашег одреда је добро организована и политички свјесна данашње народно-ослободилачке борбе. У свим селима постоје народно-ослободилачки одбори и одбори АФЖ-а, затим позадинске омладинске чете, као и чете најмлађих-пионира. Свјесност у помагању народно-ослободилачкој борби показује се на сваком кораку. По ослобођењу Санице, на позив за дизање жетве у том крају отишло је преко 1.000 жена и људи и све под руководством позадинских организација. Иначе је наш сектор пасиван и народ се много мучи за исхрану.

3) Што се тиче чишћења Б. Грахова и околине од четничких банди предузећемо све мјере да ова акција што прије услиједи. Данас смо писали штабу Одреда за сјеверну Далмацију о заједничкој акцији на четнички чвор Книн—Грахово.³ Такође смо добили допис да овај одред предузима извођење акција заједно са неким личким снагама на непријатељску територију од Попине до Стрмице, у којој би акцији према Грахову учествовале и наше снаге (III и IV батаљон). За ову акцију ми ћемо се што боље повезати са Сјевернодалматинским одредом и настојаћемо да што прије услиједи. Везу са овим одредом одржаваћемо редовно.

4) У вези Ваше наредбе издали смо упутства батаљону „Старац Вујадин“, а који не стоји под нашом командом, да разруши цесту Б. Грахово — Ливно, да контролише терен од Грахова према Ливањском Пољу у заједници са снагама нашег IV батаљона и да организује добро обавјештајну службу, нарочито на непријатељској територији, као и да Вас о свему редовно извјештава. Напомињемо да се друм Грахово — Ливно слабо може разрушити и то само код Доњих Пеуља, јер иде по равном терену.

Издали смо упутства батаљону „Будућност“ (гламочком) III кра[ишког] одреда да што боље разруши цесту Гламоч — Ливно на Корићној и на другим погодним мјестима, помоћу позадине а под контролом војске; да организује дизање жетве са напуштених усташких њива и да жито смјести у војне магацине. И њима смо напоменули да добро организују обавјештајну службу, нарочито у погледу четничких банди које на њиховом терену још нису ликвидирани. Још раније смо им јавили да добро организују смјештај 70 другова рањеника из пролетерских бригада у с. Прекаји и да их обезбиједите исхраном.

* Види док. бр. 89

5) Предузели смо прављење болница за рањене другове из пролетерских бригада који долазе на наш териториј. Другови ће се смјестити у наше војне логоре у шуми, а предузели смо преко одбора АФЖ-а и Н. О. О. да се организира прикупљање постељине и мљечних производа.

6) Што се тиче нашег премјештаја у с. Тичево или Црнац по Вашем предлогу, мишљења смо да то није изводљиво из сљедећих разлога:

а) што не би могли довољно контролисати и обилазити наше снаге према Бихаћу, Кључу и Врхпољу (Санском Мосту);

б) што би нам било отежано да војнички и политички средимо и подигнемо батаљон „Соко“ III крај. одреда а што нам је дато у задатак наредбом Оперативног штаба за Б. Крајину од 5 ов. мј.;

ц) што би стварно били са штабом изван нашег сектора а једино би били ближе четничким селима код Бос. Грахова, тј. само томе непријатељском територију. Штаб у с. Тичеву могли би смјестити једино ако би батаљони „Старац Вујадин“ и „Будућност“ потпали под нашу команду.

Молимо Врховни штаб да извиди јесу ли ови разлози оправдани.

7) Наредили смо нашем III и IV батаљону да преко организација у позадини, а под њиховом контролом, изврше рушење цесте Дрвар — Грахово и Дрвар — Оштрељ. Такође и да прошире обавјештајну службу дубље у непријатељски териториј.

Везу са Вама одржаваћемо стално и обавјештавати Вас преко батаљона „Будућност“.

Са другарским и борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Зам. команданта,
Мил. Морача

**НАРЕЂЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАН-
СКУ КРАЈИНУ ОД 9 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТОГ
КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ПОЈАЧАНУ АКТИВНОСТ
У ПРАВЦУ КЈБУЧА И ВРХПОЉА И О ЧИШЋЕЊУ ТЕРЕНА
ОД ЧЕТНИКА У ОКОЛИНИ ГЛАМОЧА**

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ

Н.О.П.О. ЗА БОС. КРАЈИНУ

Бр. 286

Од 9-УШ-1942

ДРУГАРСКОМ

ШТАБУ V К.Н.О.П. ОДРЕДА

Положај

Примили смо ваш допис од 6-У1П о. г. под бројем 392.

Што се тиче смјерница које сте дали вашим батаљонима, слажемо се, са напоменом да је потребно да обратите с ваше стране највећу пажњу на сектор Саница — Кључ, гдје ће се моћи развити шира војничка активност, а и политичка, јер у том правцу имамо низ непријатељских мањих упоришта која ће се моћи ликвидирати. Тако исто у томе крају био је развијен четнички утицај, који сада опада, и наоружане четничке групе прилазе нама, желећи борбу против окупатора и усташа. Ово све треба искористити и појачати, понављамо, нашу активност у томе крају. Ваш један батаљон треба да буде уперен у правцу Кључа, а један у правцу Врхпоља, на десном крилу распореда снага I к. одреда. Снаге овога батаљона нека се повежу са Соколовчанима које ће, као добровољачку чету, подредити својој команди док је батаљон на томе сектору. Ви ћете уредити координацију ових батаљона. Када средите батаљон према Бихаћу, ставите му у задатак ликвидирање мањих упоришта око Бихаћа, прелаз преко Уне и у сарадњи са 3 бат. I КНОПО продирање у Цазинску Крајину. Ваше снаге на линији Грахово — Стрмица доста су велике, ако би само држале положаје према непријатељу и биле дефанзивне. Стога их морате активизирати нападима на непријатељске одвојене тачке. Гледајте да што прије формирате ваш ударни батаљон, о чему ћете нас извијестити. Наредите вашим снагама, које сада сшеру према Ливну, да при свом повратку, у сарадњи са батаљоном „Будућност“, ликвидирају четнике у селу Главицама код Гламоча.

С обзиром да је непријатељ у својој посљедњој офанзиви на Козари употребио већи број тенкова, то и наша припрема за одбрану од тенкова мора да се појача. Стога снабдите ваше јединице бензинским флашама и нагазним минама, које ћемо вам и ми слати. Послаћемо вам и упутства за одбрану од оклопних кола.

Овај пггаб није одредио Милутина¹ и Котлу² у штаб неког новог одреда, него сматрамо да Котле не би могао и не треба да напусти тај одред. Можда би се Милутину и могла наћи замјена, ако буде неопходно потребно његово постављање у други одред.

Болничара Туру Бајића смо вам послали.

Обавјештавајте нас редовно о распореду ваших снага, о њиховим акцијама и о стању и намјерама непријатеља на појединим секторима, како би могли имати ширу прегледност операција у Крајини.

Уз другарски и борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
отсутан,

Замј. команданта,
С. Родић³

¹ Милутин Морача

² Никола Котле

³ Славко Родић

ПРОГЛАС БИВШЕГ КОМАНДАНТА ОЗРЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 9 АВГУСТА 1942 ГОД. НАРОДУ И БОРЦИМА ОЗРЕНСКОГ И ТРЕБАВСКОГ КРАЈА¹

ПРИЈЕПИС

НАРОДУ И БОРЦИМА ОЗРЕНСКОГ И ТРЕБАВСКОГ КРАЈА²!

Навршава се годину дана откако је оне ноћи између 22 и 23 августа планула прва пушка устанка у вашем крају. За ту годину дана много се тога промијенило и проживјело на Озрену и Требави. Озрен је био поприште најкрвавијих борби наших великих побједа, његови борци својом јуначком борбом онемогућили су усташким звјерима да униште српски живаљ у том крају. Требава га је у тој његовој борби цијело вријеме слиједила и помагала. Због издајничке работе неколицине изрода и издајица постала су ова два најсвјетлија огњишта ослободилачке борбе касарне кукавних Павлићевих пандура, који љубе Павлићеве усташке руке кржаве до лаката од српске крви. И то данас, у часу када се дрмају темељи фашистичке злочиначке силе, кад представници трију великих савезника: Совјетског Савеза, Енглеске и Америке доносе судбоносне одлуке, које имају да доведу до што скоријег завршетка рата, кад смо на прагу отворења другог фронта, који значи глогов колац Хитлеру и фашизму. Озрен и Требава изгледа као да то не виде. У часу када се под водством Врховног штаба народно-ослободилачке партизанске и добровољачке војске воде успјешне борбе готово у свим крајевима Југославије, кад под том командом србијански, словеначки, хрватски и далматински партизани ослобађају села и градове, а јуначке пролетерске бригаде држе у својим рукама готово цијелу западну Босну и Крајину, у том часу озренски и требавски борци стоје скрштених руку, уколико нису окренули своје пушке против својих дојучерашњих друтова.

Зар је доста једна година дана, па да забораве јуначки борци Озрена и Требаве какво их је зло натјерало на устанак.

¹ Оригинал се налази у Музеју народног ослобођења у Бањој Луци.

² Проглас је упућен бившим борцима Озренског НОП одреда. У априлу 1942 год. четнички елементи, на челу са Цвијетином Тодићем, "Боканом Шарчевићем и Бранком Стакићем, извршили су пуч у Озренском партизанском одреду. Један дио руководиоца и бораца одреда повукао се са Првим ударним батаљоном на територију Зеничког одреда. Послије тога четнички елементи су читав одред прогласили четничким. У љето 1943 год., послјије разбијања четника, поново је формиран Озренски партизански одред.

Зар је доста неколико мјесеци да ти храбри борци забораве проливену крв својих другова, који падоше бранећи своја огништа. Или су заиста слијепи код очију, па не могу да виде ко су и коме служе изроди др Бранко Стакић, учитељ Тодић, Ђокан Сарчевић, Цвијетин Тодић и оно неколико њихових бандита. Осам мјесеци вођене су борбе на Озрену и то борбе којима се дивео цео наш народ и нигдје се борци Озрена нису морали да понизе пред непријатељем. Нико није ни помишљао на издају. Љетина је била убрана, главнина народа сачувана. За цијело то вријеме није од народа затражен ни један динар, а подијељене су народу стотине хиљада динара-отетих од непријатеља. Требало је само непун мјесец од мог одласка, а шугави пас Павелић могао је да се хвали у усташким новинама, које су увијек бљувале увреде на српски народ, да су борци Озрена и Требаве признали његово „врховниство“, да су постали његови пандури, његови четници. Требало је само непун мјесец дана па да старе гуликоже Ђокан Сарчевић и Цвијетин Тодић ударе намет на вилајет³ као да им није доста било раније њихове пљачке. Требало је само мјесец дана, па да цео батаљон озренских бораца мора да чува Павелићеву кривајску пругу и пилану његова плаћеника Бранка Стакића, док сам господин Бранко млати паре од народних крвника и непријатеља и помаже им да продуже ропство нашега народа. Зар су борци Озрена заборавили да је та иста пилана и господин Стакић господовао у својој вили у Стогу, док су поштени сељаци возучких села гинули бранећи своју слободу и своје голе животе.

Цвијетин, Бранко и њихова банда приговарали су мени да варам и издајем народ, да радим за Русију, а против Енглеске, док су они тобоже били за Енглеску и за Дражу Михаиловића. Међутим данас се види јасно као дан да су они само петоклонаши најпоқвареније сорте, да својим радом служе само крвнику Хитлеру и његовим измећарима, Павелићевим усташама. Јер данас је и лудој дјечи јасно да се не може борити за Русију, а да се истовремено не брани Енглеска и Америка, да се у исти час не бори за што скорије ослобођење својега народа, као што је исто тако јасно да се не може шуровати са њемачким фашистичким бандитима и усташама, а да се не бори против свог властитог народа, против његових савезника Русије, Енглеске и Америке.

Они су пребацивали мени да припремам братоубиства. А ко то поби толике добре борце Озрена? Док сам ја био на Озрену, ми смо се борили против народних непријатеља, а не против својих другова и браће. А која је то борба против не-

³ То јест: порез на народ

пријатеља, а не против својих другова и браће, против непријатеља нашег народа коју је водио „командант“ Цвијетин? Ја знам само да је пуцао на озренске борце, да је убијао Србе. То зна и народ са Озрена.

Али што је најгоре, то тек долази. Сазнао сам да те назови вође припремају још црњу издају, да преговарају с Нјемцима и усташама о предаји вашег оружја, оног истог оружја које смо у крвавим борбама готово голоруки отимали и плаћали крвљу наших најбољих другова. Шта значи дати то оружје непријатељима? Не значи ли то исто што и помоћи им да лакше уништавају и кољу оне наше другове и браћу, који се онако јуначки боре по осталим крајевима широм Југославије? Зар може бити црње издаје!

Вријеме је да се тргнете, другови борци Озрена и Требаве. Не дајте да од вас створе издајнике свога народа, самих себе. Не предајте оно цгго вам је у овом часу највриједније, не полагите свог оружја. Умјесто тога ја вас позивам, другови и борци, као што сам вас позивао прије годину дана када сте били у исто таковој опасности, не предајте своје оружје, него се с њим у руци сврстајте у редове правих народноослободилачких бораца, у заједничку борбу против нашег општег непријатеља. Одуприте се издајничкој работи Бранка Стакића, Цвијетина Тодића и остале њихове банде. Ја знам да се већина вас ни досад с њима није слагала, али да је попуштала под притиском њихових насиља. Нико не мисли и не жели да вас криви за све оне злочине, за које носе одговорност Цвијетин, Бранко, Ђокан и оних неколико бандита око њих. Нитко не мисли да криви вас, који сте у заблуди учествовали у оним братоубилачким борбама. Сваки поштен борац зна да зато сноси одговорност само тих неколико бандита. Зато пређите опет одважно у редове Народноослободилачке војске као ипгто сте одважно пришли и прије годину дана. Помозите осталим друговима и браћи који се боре широм наше земље, да што прије скинемо с врата мрског окупатора и његове слуге. Освјетлајте поновно образ Озрена и Требаве.

Још нешто, другови борци. Ових дана у свом побједничком маршу пролазе Босном јуначке пролетерске бригаде. Оне ће вјероватно походити и ваше крајеве. Не мислите да долазе као непријатељи, него као заштитници и ослободиоци. Дочекајте их зато другарски и не бојте се. Не насједајте лажима бандита и издајника, који имају разлога да се боје.

Побједа је наша, друтови борци. Она ће ускоро заблистати над Озреном и Требавом, над цијелом нашом напаћеном земљом, над цијелим човјечанством. За њу је најбоља гаранција јуначка борба свих народа Југославије и борба свих наших савезника: Совјетске Русије, Енглеске и Америке.

У то име ја вас поздрављам са нашим старим борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Тошо Вујасиновић
командант Озренског народноослободилачког одреда

9 августа 1942

(М. П.)

БР. 93

**ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ДРУГОГ БАТАЉОНА ПЕТОГ
КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 10 АВГУСТА 1942 ГОД.
ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРА-
ЈИНУ О РАСПОРЕДУ БАТАЉОНА И О БРОЈНОМ СТАЊУ
НЕПРИЈАТЕЉА У СЕЛУ ВРХПОЉУ¹**

**КОМАНДАНТ II БАТ.
V КР. ОДРЕДА**
на терену

ОПЕРАТИВНИ ШТ.[АБ] ЗА Б.К.

Негђе

Са двије чете овог бат. и једном бат. „Соко“ држим положај у Пећима. према Врхпољу. Акција на В.² још није извршена, зато што су снаге I кр. отишле Дабру и Дједовачи.

Снаге непријатеља у В.³ су око 1000 војника. Око цијелог села имају ровове и веома су јако утврђени, тако да се без јачих снага и тешког оружја неће моћи ништа учинити.

Нагазне мине за које пишете поставићемо на најзгодније мјесто на цести Сански Мост — Кључ. Цесту ћемо такође прекопати гдје се год може.

Командант
Милан Зорић

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Бр. 324

Од 12/УШ 1942

¹ Оригинал је писан руком.

² Врхпоље

³ Опширније о ослобођењу Врхпоља види док. бр. 115

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 11 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ О БРОЈНОМ СТАЊУ И НАОРУЖАЊУ НЕ-
ПРИЈАТЕЉА У БОСАНСКОМ ГРАХОВУ И ОКОЛИНИ**

Ш Т А Б
[V КР]АЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Бр. 400

Дне 11-УШ-1942 г.

у 14.15^h

БРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. [В.] ЈУГОСЛАВИЈЕ

Ваше наређење од 9 ов. мј. примили смо 10 ов. мј. у 20 часова.

По наређењу Начелника Врховног штаба које нам је послато 6 ов. мј. послали смо извјештај о распореду и јачини наших снага као и о јачини четничких банди у Бос. Грахову и околним селима. Извјештај је послан 8 ов. мј. преко батаљона „Војин Зиројевић“.

Према наређењу Начелника Врховног штаба од 9. ов. мј. одговарамо следеће:

1) Окупатор се није повукао из Бос. Грахова. Добили смо извјештај 10 ов. мј. да је из Книна пребацио неко појачање у Бос. Грахово али не знамо број. Наша обавјештајна служба III батаљона јавља нам да су дознали да Талијани намјеравају напасти на сектор батаљона „Старац Вујадин“ с намјером да продру према Ливну. Међутим наше је мишљење да они неће то учинити јер би им за то требале много веће снаге него што их сада имају у Бос. Грахову, поготово стога што су већ претрпјели један пораз у с. Казанцима, кад су имали намјеру да униште партизане у Динари.

2) Јачина четника у Бос. Грахову и околним селима која они држе је 450—500. Тачан број аутоматског оружја не знамо, по прилици до 15 пушкомитраљеза, 1 лаки митраљез и 2—3 тешка митраљеза. Од Стрмице па према Коњској Глави, Љубиној Пољани и Отрићу има их око 320 са 10 пушкомитраљеза и 3 тешка. Муниције имају довољно јер их снабдијевају Талијани. У извјештају од 8 ов. мјч јавили смо Вам да имају и око 300 пушака резерве које су такође добили од Талијана.

Прије појачања које је дошло окупатору 10 ов. мј. у Бос. Грахову било је од 300—500 Талијана, тачан број се не може

установити. Истина је да извлаче неки материјал из Грахова, али се не зна кад ће га и да ли ће га ускоро напустити.

3) За напад на Бос. Грахово ми имамо на расположењу наш III и IV батаљон са по три чете. Остале наше снаге налазе се на положајима од Кључа и од Санице према Врхпољу и Санском Мосту. Са тог сектора не би могли повући ништа, јер по извјештају Оперативног штаба за Бос. Крајину ново-ослобођени сектор од Кључа према Саници морамо држати јачим снагама, па их чак и повећати, због ликвидираша неких непријатељских упоришта и због још јачег притиска на четничке јединице на сусједној четничкој територији. Према Бихаћу налази се наш један батаљон којег такође не би могли цијепати за појачање снага према Грахову.

Од штаба Одрета за сјеверну Далмацију¹ добили смо извјештај да би они могли у заједничкој акцији учествовати са два своја батаљона (6 чета).

Према овоме и према јачини снага окупатора и четничких банди мишљења смо да су наше снаге мале и не би могле са успјехом извршити задатак ликвидирања Бос. Грахова. Напомињемо да би за ову акцију био потребан бар један топ и неки бацач. Наш одред има батерију и то: једну хаубицу са 10 граната, 2 талијанска [топа] 75 мм (један од тих топова послан је на Ливно са 10 граната јер смо свега толико имали).

У овоме извјештају не можемо Вам послати конкретан план о нападу. То ћемо учинити у најскорије вријеме, када сви чланови штаба буду упознати са Вашом наредбом. У међувремену добићемо тачне податке преко наше обавјештајне службе III и IV батаљона о јачини окупатора и њиховим намјерама, као и о јачини четника у овом моменту.

Извијестили смо Оперативни штаб о Вашем наређењу за ликвидацију Бос. Грахова.

Уз друтарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
отсутан

Замј. команданта,
Мил. Морача

¹ Сјеверно-далматински НОП одред

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 11 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И
ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О НЕПРИЈАТЕЉСКИМ СНА-
ГАМА У БОСАНСКОМ ГРАХОВУ И ОКОЛНИ И О УСПО-
СТАВЉАЊУ ВЕЗА СА СЈЕВЕРНО-ДАЛМАТИНСКИМ НОП
ОДРЕДОМ**

**Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Бр. 398

дне 11-УН1-1942 г.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 332

од 13/УШ-1942

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В. ЗА БОС. КРАЈИНУ

Вашу наредбу број 286 од 9 ов. мј. примили смо.

Пошто је друг командант овога одреда на терену према Кључу и Врхпољу упознали смо га о Вашој наредби, тј. о потреби распореда наших снага на том сектору и са повезивањем са снагама I крајишког одреда. Писали смо нашем I батаљону да држи добру везу са снагама I крајишког одреда према Бихаћу.

Нисмо добили извјештај какво је стање према Кључу и Врхпољу. Код Бихаћа је без промјена.

Од Врховног штаба добили смо наредбу да што хитније ликвидирамо Бос. Грахово. Тражили су да им пошаљемо конкретан план, као и број наших расположивих снага које би могле учествовати у тој акцији. Извијестили су нас да IV оперативна зона не би могла дати за ту акцију својих снага с обзиром да су заузеле на другим странама.

Ми смо још раније поднијели извјештај Врховном штабу о јачини четника у Грахову и околини и о томе да Талијани још држе Бос. Грахово. Извијестили смо их да за ову акцију имамо два наша батаљона, чије су снаге иначе на положајима према Грахову.

Повезали смо се са Сјевернодалматинским одредом, који оперише од Плавна према Книну и Стрмици, и они су нас извијестили да би у заједничкој акцији на четничка упоришта Книн—Грахово могла да учествују њихова два батаљона. Управо тим снагама и располаже тај одред.

Сматрамо да су ове снаге за успјешну ликвидацију Бос. Грахова мале, тј. наша два батаљона плус два далматинска, и

извијестићемо Врховни штаб да су нам потребне још неке снаге, поготово кад се Талијани још налазе у Грахову.

Добили смо извјештај од штаба III батаљона да је окупатору дошло појачање у Бос. Грахово, али не знају број. Извијестили су нас да је поп Ђујић 9 ов. мј. формирао неки ударни батаљон од 400 четника који би имао задатак да заузме наше положаје на Уилици те тако да загосподари истим. Ми смо предузели мјере у овом смислу, јер су нам дошле двије чете овог батаљона са акција на Ливну. До сада нема никаквог покрета тога ударног батаљона.

Један батаљон III личног одреда води борбу са четницима у Попини. По извјештају успјели су да их потисну према прузи. Талијани четницима помажу са артиљеријом.

Јавите нам Ваше мишљење о овој акцији на Бос. Грахово, као и то да ли би могли за ту акцију добити неки бацач, с обзиром да око самог града има доста утврђења.

До доласка овог појачања Талијанима у Грахово п.мали су у граду један батаљон, око 600 војника. Четници имају око 500 пушака у Грахову и околним селима. Од Стрмице према Отрићу њихова је јачина 320. Дали смо у задатак обавјештајној служби нашег III и IV батаљона да нас тачно извијесте о јачини четничких банди у погледу цјелокупног њиховог наоружања.

Штаб Сјевернодалматинског одреда тражио је од нас да му се хитно пошаље извјесна количина хране, јер су остали без исте. До сада су они храну добивали од III личног одреда, код кога је такође нестало. С обзиром да и ми не располажемо неким резервама, ми храну не можемо дати, јер чим би им дали од наших резерви, ту исту количину морали би одмах тражити од Вас. Ми ћемо извијестити штаб тог одреда да такође не располажемо резервама које би могли уступити њима и молимо вас да нам јавите ваше мишљење по овоме.

Друг Ђуро Бајић јавио се овом штабу и примио је дужност.

Пошто ми не располажемо уопште храном за рањенике, а с обзиром да код нас долазе и рањеници из пролетерских бригада, била би нам потребна извјесна количина пшенице и пасуља. Молимо штаб да нам одобри извјесну количину пшенице и пасуља и да нас извијести кад би могли послати караван за исто. Рањеници из бригада стигли су у Прекају и за два дана доћи ће овдје.

Са другарским и борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар,
Лазар М. Радошевић

Зам. команданта,
(М.П.) Мил. Морача¹

Милутин Морача

ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 12 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ФОРМИРАЊУ ДРУГЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ И ШЕСТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 322

Од 12-УШ-1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д.В. ЗА ЈУГОСЛАВИЈУ

положај

На нашем терену посљедњих дана нема никаквих значајнијих промјена. Сви непријатељски покушаји да продру дубље у нашу ослобођену територију одбијени су. По свим извјештајима које смо добили непријатељ у свим гарнизонима спрема се за одбрану, и по свему закључујемо да засада нема веће опасности за Грмеч.

Са ослобођењем Кључа,² одн. Кључког среза наметнула нам се је потреба стварања новог одреда који ће дејствовати у том срезу. И стога смо формирали VI крајишки одред, који се простире на терену Кључ — Врхпоље — Сасина — Бронзани Мајдан — Бања Лука, и захвата сав терен до ријеке Врбаса и цесте Бања Лука — Јајце, до Мркоњић Града. У тај одред смо укључили Рибнички батаљон, Мањачки батаљон и један батаљон V крајишког одреда³. Тај одред имаће углавном задатак да рашчисти Мањачу и околину Мркоњића од четника и да продире према Бања Луци.

Формирана је II К.Н.О.П. ударна бригада*, која ће ових дана ступити у акцију око Санског Моста. За команданта те бригаде постављен је друг Мартиновић⁴.

У формирању је и III крајишка ударна бригада, која ће засада имати свега 700 бораца, углавном из V одреда.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ, под бр. 2876.

² О ослобођењу Кључа види док. бр. 66.

* Други батаљон Петог крајишког одреда. Шести крајишки НОП одред, приликом формирања, имао је укупно око 1000 бораца.

³ Друга крајишка бригада формирана је 2 августа 1942 године.

⁴ Ратко Мартиновић

Ако баталјон I бригада⁶ није неопходно потребна за операције око Купреса, то ми предлажемо да се она упути на сектор III крајишког одреда и да у заједници са тим одредом заузме Мркоњић Град. То би јако корисно било из разлога што четници Дреновића, који се налазе у околини Мркоњића, показују знакове деморализације и дезорганизације, а са ликвидирањем Мркоњића узело би се њихово једино упориште у Крајини и олакшало би у многоме наступање наше II [дарне] бригаде у правцу Бања Луке.

На читавом терену око Грмеча подигнуто је жито колективном жетвом и смјештено у војне магацине. То нарочито важи за Кључки срез, у коме је подигнуто око 50 вагона жита.

Чули смо да је у Ливну⁷ заробљена већа количина нафте и бензина. Пошто ми имамо преко 12 вршаћих машина које раде дан и ноћ, то би молили да нам се уступи једна количина бензина, јер неке машине не могу више да раде због nestaшице бензина.

На нашем терену организована је радионица са електричним погоном (у шуми)⁸ која може да израђује нагазне мине, мине за бацаче, ручне бомбе итд., а пошто је за сву ту производњу потребан експлозив којег ми немамо у довољној количини, то би молили исто тако да нам одредите извјесну количину експлозива од онога који је у Ливну заробљен.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,

(М. П.)

отсутан

Командант,

Коста⁹

⁶ Прва крајишка НОУ бригада

⁷ У нападу на Ливно учествовале су слиједеће јединице: Прва пролетерска бригада (без Шестог батаљона, који је вршио обезбјеђење од правца Посушја) и Трећа Санџачка бригада (без Другог батаљона, који је вршио обезбјеђење од правца Купреса). Ливно је бранило око 950 непријатељских војника: домобрана, усташа и жандарма. Напад је почео 4 августа у 22 часа. Борбе су биле врло оштре; последње упориште — утврђена кућа Митровића — ликвидирано је тек 7 августа. У овим борбама убијено је око 150 непријатељских војника, а заробљено око 400 домобрана, 250 усташа и десетак Нијемаца. Успјело је да побјегне само око 140 усташа, домобрана и жандарма. Заплијењено је 600 пушака, 14 пушкомитраљеза, 4 митраљеза, 2 минобацача, око 100000 метака и 4500 кг експлозива. Партизани су имали 10 мртвих и више рањених.

⁸ Радионица се налазила у шуми код села Суваје. Радионицом је руководио инж. Миле Љубичић.

⁹ Коста Нађ

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ БАТАЉОНА ЧЕТВРТЕ ПРО-
ЛЕТЕРСКЕ (ЦРНОГОРСКЕ) БРИГАДЕ ОД 12 АВГУСТА 1942
ГОД. ШТАБУ БРИГАДЕ О БОРБАМА НА КУПРЕСУ¹**

**ШТАБ V БАТАЉОНА
IV БРИГАДЕ
12-УШ-42
у 10 часова**

ШТАБУ IV БРИГАДЕ

Непријатељ из града почео је да се креће у 4 правца. II бригада² нас извјештава да су њихови и Херцеговачки дијелови у вароши³ — дочим, осматрањем видимо и долазимо до закључка да наших тамо нема, већ се усташе сада крећу ван града. Дијелови II бригаде повукли су се са Стожера на Врата. Изгледа да им је стало да пробију и очисте пут Купрес—Бугојно.

Наш батаљон (јак чета) размјештен је као што смо јутрос навели, с тим што смо од чете са В.[еликог] Стожера послали једну десетину позади В. Стожера ка путу за Бугојно, а послије повлачења дијелова II бригаде то морамо пазити и на тај простор — што све чини да смо морали много развући људство, при чему се отежава и веза и јачи отпор.

IV батаљон се повукао преко наших положаја и пошао на Мали Стожер (изнад Мрачаја). I батаљон је такође изашао преко наших положаја и одмара се позади.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком
Војин Јауковић

(М. П.)

Командант
Момчило⁴

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3428.

² Друга пролетерска бригада

* У Купресу; о борбама за Купрес види док. 77, 101, 106, 108, 111, 117, 161, 165.

* Момчило Полексих

ПИСМО КОМАНДАНТА ТРЕЋЕ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ НОПО ХРВАТСКЕ ОД 13 АВГУСТА 1942 ГОД. ПОЛИТИЧКОМ КОМЕСАРУ ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О ГРЕШКАМА ИАРТИЗАНСКОГ РУКОВОДСТВА ЗА ВРИЈЕМЕ НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ НА КОЗАРУ И СУДБИНИ КРАЈИШКОГ ПРОЛЕТЕРСКОГ БАТАЉОНА¹

ПРЕПИС

Драги Бошко,²

Ми смо се без тешкоћа пребацили и сретно стигли до Штаба.³ Како сигурно знаш из извјештаја курира, блокада је на Сави дигнута, ровови су празни, у шуми између Стругова нема ништа, села између Саве и пруге још су недирнута, а прелаз преко пруге лак, јер пругу чувају само патроле. Према свему томе пребацивање и већих снага у Славонију не би давало тешкоћа.

У славонским селима смјештен је велики број жена и дјеце из Босне. Другови овдје састављају попис свих па ће вам га послати да би козарски партизани знали за судбину својих рођака. То показује да непријатељ не мисли да у догледно вријеме врати тај народ натраг у њихова села.

За вријеме офанзиве на Козару, особито у њезиној посљедњој фази, непријатељ је развио врло живу пропаганду у циљу деморализације овдашњег становништва, при чему су му олакшавале рад избјеглице са вашег територија, које су биле у великој паници и увјерене да је на Козари све пропало. Долазак босанских партизана⁴ у нашој пратњи много је охрабрио босанске избјеглице и подигао морал код становништва и партизана, особито оних према Сави.

Сигурно ће те особито обрадовати вијест да су се у Славонију пред два мјесеца пребацили остаци Крајишког пролетерског батаљона.⁵ Има их по прилици нешто више од трећине. Од командног кадра батаљона у животу је само штаб Грмечке чете. Исто тако прешли су овамо остаци штаба IV крајишког одреда, и то комесар друг Ступар⁶ и другарица Зага⁷ са групом

¹ Пронађен је препис оригинала.

² Бошко Шиљеговић

³ Штаб Треће славонске оперативне зоне

⁴ У пратњи другова Грге Јанкеса и Иве Маринковића налазила се група бораца Другог крајишког одреда.

⁵ Односи се на Крајишки пролетерски батаљон који се, под притиском непријатеља, повукао из Централне Босне у Славонију. Већина бораца и командног кадра изгинула је или заробљена у борбама у Централној Босни.

⁶ Војо Ступар

⁷ Зага Умичевић, члан ОК Четвртог крајишког одреда'

тзв. герилаца. Мишљење III (Славонске) оперативне зоне да Дролетерски батаљон задржи у Славонији, особито док се успостави веза са крајишким Оперативним штабом.

Слично покушајима које су чинили да ступе у везу с вама, босански четници покушавају да дођу у додир са славонским партизанима, те у том циљу шаљу курире преко Саве. Тако је неки Форкапа,^{1*} према причању једне чете четника у Прњаворском срезу, послао своје људе да потраже једног партизанског водника кога од раније познаје л за кога сматра да је један од партизанских руководилаца. На несрећу, штаб нема никаквих конкретних података, јер Форкапини људи нијесу још дошли у додир с ниједним од одговорних другова. Има тако још једна вијест да једна група босанских четника, ранијих партизана, такођер из Прњаворског среза, тражи да буде примљена натраг у партизанске редове.

Наши су другови овдје имали прилике да разговарају са једним домобранским официром који је судјеловао у офанзиви на Козару. По његовом причању судјеловало је у офанзиви 80 хиљада непријатељске војске, губици непријатеља износе око три хиљаде људи. На једној војној конференцији послје офанзиве дискутирали су учесници офанзиве међу осталим и о погрешкама у тактици партизана. Најглавнијом погрешком партизана сматрали су то што су партизани дозволили да им се наметне фронтална борба. Крупна погрешка — довлачење цивилног становништва у Козару. Склоништа за људе малобројна и слабо маскирана. Спремишта за метеријал концентрирана на малом простору. Оцјена партизанског војног руководства да је било недорасло ситуацији: покушај пробоја на мјесту које је непријатељ јако утврдио и на јако широком фронту, касно започињање акција, невођење борбе док је непријатељ био у покрету. За Станка⁹ је казао да се предао Нијемцима и да је дао многе податке о најделикатнијим стварима, међу осталим открио је магazine. То су сумарне информације. Чим дознам нешто детаљније и поузданије јавићу ти.

Према свим знацима непријатељ спрема офанзиву на Псуњ. Концентрира војску у Броду, Осијеку, Пакрацу и на другим мјестима. Копа ровове на подножју Диљ Горе за осигурање пруге, врши насилна извиђања са јачим колонама, поправља цесте, убацује шпијуне да би испитао положаје и јачину партизанских јединица, на разне начине покушава да деморализира партизана и позадину, у ту сврху убацује Недићеве четнике. Уопће ради оно исто што је радио и у Босни. Друговима овдје много ће користити ваше искуство, и они су

* Никола Форкапа — четнички командант из Централне Босне ухваћен од органа народне власти и осуђен на смрт као народни непријатељ.

¹ Станко Милић

већ имали савјетовање војних руководиоца и створили план за што успјешније савладавање непријатељске офанзиве.

Један дио оних ствари које сте наручили мислим да сте већ добили, други дио добит ћете вјероватно с овим писмом. Грга¹⁰ се брине да вас опскрби свим чим може.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Другарски поздравља тебе и остале другове

13. VIII. 1942 г.

Иво,¹¹ с. р. и Грга, с. р.

БР. 99

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТОГ БАТАЉОНА „БУДУЋНОСТ“ ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 13 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРЕКОПАВАЊУ ЦЕСТЕ ГЛАМОЧ — ЛИВНО¹

**ШТАБ
IV БАТАЉОНА „БУДУЋНОСТ“
III К.Н.О.П.О.
Бр. служб.
13 августа 1942 г.**

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В. Ј.

Положај

Овај штаб је примио један допис од V крајишког Н. О. П. О. у коме нас извјештава да је тај штаб наредио прекопавање цесте на прузи Гламоч—Ливно, јер да није довољно прекопана. И извјештава нас да по овоме доставимо томе штабу извјештај, као и да приступимо прекопавању цесте.

Ми смо раније прекопавали поменуту цесту, али смо морали да је затрпавамо ради пролаза камиона који евакуишу материјал из Ливна. За сада не можемо приступити поновном прекопавања, јер још увијек се материјал из Ливна евакуише

¹⁰ Грга Јанкес

¹¹ Народни херој Иво Маринковић-Славко, члан ЦК КПХ. Ухапшен фебруара 1943 год. у Загребу, гдје се налазио цо задатку. Нема података о томе како је убијен.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3441.

и потребно је да је цеста исправна, али кад се заврши са евакуацијом, ми ћемо приступити томе раду и цесту онеспособити.

Уколико тај штаб мисли да би било потребно ово одмах учинити, другарски се молите да нас извијестите шта треба да учинимо.

Уз другарски и борбени поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
М. Полн¹

Командант,
Стојан Краљ

БР. 100

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ БАТАЉОНА „СОКО“ ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 13 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О КОНЦЕНТРАЦИЈИ НЕПРИЈАТЕЉА КОД МРКОЊИЋ ГРАДА И САНСКОГ МОСТА И О ПОТРЕБИ ДА СЕ ОБЕЗБИЈЕДИ ЖЕТВА ОКО КЉУЧА

**ШТАБ III БАТАЉОНА „СОКО“
III К.Н.О.П.О.
13/УШ. 42.**

**ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА Б. КРАЈИНУ
ШТАБУ V К.Н.О.П. ОДРЕДА**

Према обавјештењима која смо примили непријатељ спрема напад од Мркоњића и С. Моста.

Непријатељ је у Мркоњићу добио појачања у војсци и оружју. Добио је и један топ. Данас стиже хаубица. Сада има око 530 хрв. војника и усташа. Такођер и четници врше концентрацију око Мркоњића. Има их око 1000 према обавјештењима

Стање наоружања хрв. војске у Мркоњићу је слиједеће: 500 пушака, 3 бацача мина, 2 брдска топа, 8 тешких митраљеза и 10 пушкомитраљеза.

Према истим обавјештењима спрема се у исто вријеме напад и од стране С. Моста. Тамо је концентрисано 1.100 непријателских војника. Напад ће бити наводно ноћу и то за дан-два.

¹ Милош Полић

Морал и расположење хрв. војске у Мркоњићу за борбу врло слаби.

У вези са жетвом око Кључа која је баш ових дана у јеку било би потребно онеморућити под сваку цијену непријатељу да се пробије у Кључ, бар за извјесно вријеме док се жито не подигне, које се већ почело вријећи. Наше снаге су прилично недовољне. Ми на сектору према Мркоњићу и Ситници имамо свега двије чете нашег батаљона, а двије друге налазе се у саставу Петровачког батаљона према Врхпољу. Сматрамо да би било потребно најхитније упутити на овај сектор извјесна појачања.

Напомињемо Оперативном штабу да је штаб I К.Н.О.П.У. бригаде оставио код нас 175 мина за бацач м[ина] кал. 80, па би било потребно да нам се јави да ли ћемо добити тај бацач или ћемо послати муницију. Бацач би нам био потребан.

Борбени поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Обавјештајни официр,
(Потпис нечитак)

(М. П.)

Политкомесар,
Морача¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 346
Од 16/VIII - 1942

БР. 101

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ (ЦРНОГОРС-
СКЕ) БРИГАДЕ ОД 14 АВГУСТА 1942 ГОД. ДЕЛЕГАТУ ВР-
ХОВНОГ ШТАБА О ТОКУ БОРБИ У КУПРЕСУ¹

14 август 1942
у 13.45 часова

Друже Црни, наша бригада у току ноћашњег напада имала је врло тешке губитке: око 100 мртвих и рањених. Ово још нису тачни подаци. Међу мртвим и рањеним налази се и велики број другова из командног кадра. Наша два батаљона — Други

¹ Петар Морача

¹ Оригинал, писан руком, налази се у архиви ЦК СКЈ под бр. 3707. Извјештај је упућен Сретену Жујовићу-Црном.

„ Четврти — разбијени су и неспособни за ма какву акцију, како услјед великих губитака у људству тако и командном кадру. Поред тога партизани из ова два батаљона нису још ни окупљени, јер су се разишли носећи велики број рањеника. Трећи батаљон је остао без командног кадра и има такођер доста велике губитке (2 мртва и 10 рањених). Први батаљон, по још непознатим подацима, има 3 мртва и 8 рањених. Рањени другови из овог батаљона пренесени су у правцу Благаја, куда су их однијели партизани из овог батаљона. Остатак овог батаљона је прикупљен. Његов командни састав је сачуван. Пети батаљон — по квалитету најслабији и по броју најмањи, укупно 120 бораца, од којих је једна чета отишла са болницом Пете бригаде — учествовао је са једном четом у ликвидацији Малог Стожера заједно са Првим батаљоном, а послје тога служио је као резерва на Малом Стожеру. У борби на М. Стожеру имао је 1 мрвог и 4 рањена.²

Слажем се са твојим наређењем о вечерашњем нападу на Купрес, јер је непријатељ вечерас заиста најслабији — услјед губитака, деморализације, утрошка муниције итд. Али, с обзиром на цјелокупно стање у бригади, ми у вечерашњем нападу можемо припомоћи само то, што ћемо обезбјеђивати Велики и Мали Стожер, и вршити демонстрације према граду.

С обзиром на искуство из оба напада на Купрес, а поготово с обзиром на искуство из ноћашњег напада, ми дајемо сљедеће сугестије: 1) Град треба нападати из праваца: Чардачица—Купрес и Велика Врата—Купрес. Напад са источне стране, с обзиром на силос који за наше партизане претставља тврђаву, не може се изводити. У последњем нападу рачунали смо на брдски топ и бацач и на један батаљон који је имао задатак само напад на силос и његову ликвидацију. С тим смо мислили да ћемо, ако га већ не можемо заузети, привући ватру на овај батаљон и тако ослободити од ватре из силоса правац М. Стожер—Купрес. Међутим, то није успјело. 2) За Погану Главицу треба одредити посебне снаге које би, послје ликвидације Погане Главице, продужиле у град. 3) Сматрамо да куће у граду не би требало палити, јер се то у току овог напада показало као штетно. 4) Како ви најбоље знате са каквим снагама располажете, ми ипак мислимо да у вечерашњи напад треба увести свјеже снаге, које би у једном брзом налету дотукле већ деморалисаног непријатеља.

Наше јединице сада држе положаје Мали и Велики Стожер и Стожер, сагласно вашем наређењу.

Очекујемо од Тебе даље директиве. У истом смислу упутили смо и једно писмо другу Титу, с тим што смо њему пред-

² Односи се на Купрес. Опширније о борбама на Купресу види док. бр. 77, 106, 108, 111, 117, 161 и 165.

ложити да као свјеже снаге у ноћашњем нападу учествују бар
3 батаљона Прве бригаде са оклопним аутомобилом.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За ШТАБ IV БРИГАДЕ

Митар³

Вељко⁵

Пеко⁴

БР. 102

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 15 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ, БРОЈНОМ СТАЊУ И НАО-
РУЖАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА У ЈАЈЦУ, ДОЊЕМ ВАКУФУ И
МРКОЊИЋ ГРАДУ¹

Ш Т А Б
III КРАЈ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Стр. пов. број: 5/42
Дне 15 августа 1942 год.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ
ЗА ЈУГОСЛАВИЈУ

Према најновијим добивеним подацима, добивеним преко
наших водова за везу, стање код непријатеља је следеће:

I ЈАЈЦЕ:

У Јајцу има око 500 домобрана и усташа. Војска је ра-
споређена по положајима овако:

1) На Волујаку (код Мирковића куће) један вод са једним
брзометним противтенковским топом. Водник тога вода је наш
симпатизер и сарадник.

2) На Волујаку (према Царевом Пољу — у кући Петра
Першића) 20 домобрана.

3) На Катини (мјесто код старе православне цркве) код
Бехменове појате један тешки митраљез.

* Митар Бакић
' Пеко Дапчјвић
• Павле Илић

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3538.

4) На ЦаревОм Пољу (код главног резервоара у Крпиној кући) 1 тешки митраљез.

5) На Харманима (сјеверно од старе тврђаве) две хаубице од 100 мм.

Укупно Царево Поље и Катина имају 40 домобрана.

6) На старом граду — тврђава 2 тешка митраљеза, 2 рефлектора и 17 домобрана, од којих су 16 муслимани, већином наши симпатизери.

7) У башчи „Гранд хотела“ (гдје је жупанија) 2 тешка митраљеза окренута према парку.

8) На Ћусинама (низ положаја на брду између Пливе и Врбаса) 1 -брзометни противтенковски топ, 3 бацача мина 81 мм и 96 домобрана. Испред положаја је испреплетена жица у коју по ноћи укључују струју. На каналу 1 пушкомитраљез и 12 домобрана.

9) У штамбуку² (код фабричког каменолома) 1 мали топ и осам домобрана.

10) У творници 15 наоружаних цивила и 22 [из] фабричке колоније.

11) На Скели 2 бункера код моста с лијеве стране Врбаса и цесте.

12) На жељезничкој прузи код фабричког каменолома 6 ватрогасаца са пушкама.

13) У Подмилачју (7 км на цести Јајце—Банџа Лука) 12 домобрана и 1 пушкомитраљез.

Домобрани станују у новој болници гдје је и команда мјеста, у 2 основне школе и у кластеру, гдје им је и болница.

Усташе заузимају сљедеће положаје:

1) Штамбуку 7 усташа.

2) Буковица (код циганских кућа) осам усташа и 1 њемачки пушкомитраљез.

3) У Прудима, по ноћи, 50 до 60 усташа из причувне усташке бојне.

4) Керпић (камен више Скеле) осам усташа.

5) На Скели, по ноћи, 10 усташа.

II НА ПРУЗИ ЈАЈЦЕ — ДОЊИ ВАКУФ:

1) У Бравницама (прва станица на прузи Јајце — Д. Вакуф) 1 пушкомитраљез, 1 бункер и 22 домобрана. Водник је наш сарадник.

2) У Винцу 60 домобрана, 1 бацач, 1 тешки митраљез, 1 рефлектор на тврђави и 120 наоружаних цивила. Командант мјеста Диздар тражи преговоре с партизанима. Предао би Винац под условом да га бране.

² Искварени њемачки израз за каменолом (81etŋisch).

3) У Бабином Селу 25 домобрана, 2 пушкомитраљеза, 1 тешки митраљез и 2 бункера, од којих је 1 између цесте и Врбаса, а други на самој станици.

III ДОЊИ ВАКУФ:

У Доњем Вакуфу непријатељ стално очекује напад партизана. Приликом напада II пролетерске ударне бригаде на Д. Вакуф непријатељ је извукао муницију и закопао.

Код Сахат-куле постављен је бацач мина и 1 тешки митраљез. Код Дражића куће има једно митраљеско гнездо у међи и 1 пушкомитраљез. Друго митраљеско гнездо је на Текаловом Брду код Вакуфа. У Тосића гају, више Станоје Гојкушића куће, имају 2 пушкомитраљеза. На жељезничкој станици, на десној страни у првој кући, има 1 тешки митраљез. У православној цркви има 1 тешки митраљез.

Муниција је закопана на Кутањском Брду, код Нинковића међе.

Код Поњевића куће има стража са 1 пушкомитраљезом. На коси код Гојковића куће је друга стража са митраљезом. Треће етражарско мјесто је на Кутањском Брду са 1 тешким митраљезом и 1 пушкомитраљезом. Позади топова код куће Шпире Сукаре има 50 усташа у рововима.

Домобрани станују у Српском дому и у школи. Жандари станују у општини. Официрска кухиња се налази у кући попа Михајла. Ту станује и 1 официр. Други официр станује у кући Владе Мензе, а трећи станује наспрам муслиманског дома у Д. Вакуфу. Пуковник станује у Српском дому са једним поручником. Један официр станује у селу Кутањи, у кући Јанка Милића. Два рова имају код Јована Јандрића куће са једним пушкомитраљезом и осам домобрана.

• Грађани Муслимани су већином на нашој страни, наши симпатизери.

У Јајцу магацини муниције налазе се један у тврђави а други на Шипадовој станици, у згради гдје се је смјештала локомотива. Ту имају муниције за разне оружје. Већину стамовништва у Јајцу чине Муслимани, који су готово сви наши симпатизери. У Јајцу постоји наша срганизација која је, у случају нашега напада, спремна да изврши важан задатак. Дознали смо да убрзано поправљају тврђаву и зидиле око Јајца на које постављају жице са електричном струјом.

IV У МРКОЊИЋ ГРАДУ:

Са Мркоњићем смо тек скоро успоставили добру везу. Према најновијим обавјештењима у Мркоњићу нема много хрватске војске, а има свега око 60 усташа. Скоро је извршена смјена војске. Официри као и домобрани нису за борбу. Тако

прије неколико дана четници су пронијели вијест да ће ударити партизани на Мркоњић по ноћи. Официри, иако су дознали за то, нису ишли на положаје него су и домобранима наредили да, у случају напада партизана, не пуцају него да се повуку. Главна утврђења су им на Рогољима и Оругли. У граду има око 30 другова који би били спремни да изврше додијелене им задатке. Четници врше блокаду са живежним намирницама. Око осамдесет пет посто четника са Дреновићева сектора симпатишу нас партизана. Ако би се нападао Мркоњић прије чишћења њиховог сектора, могли би рачунати на тај процент. у селима Бјелајцу и Шеховцима симпатије су сто посто на нахпој страни и можемо на њих рачунати. Другови из Мркоњића предлажу нам да затворимо цесту Мркоњић — Црна Ријека, јер Хрвати намјеравају да насилно евакуишу одржача наше везе И два доктора. Дреновић са Хрватима намјерава да утврди низ истакнутих тачака око цесте Мркоњић — Јајце. О томе као и о свима промјенама, како у Мркоњићу тако и у Јајцу и околини, извијестићемо на вријеме.

Уз борбени поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Официр О. С.
Дакић³

(М. П.)

БР. 103

ЗАПОВИЈЕСТ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 16 АВГУСТА 1942 ГОД. ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉСКО УПОРИШТЕ ВРХПОЉЕ

Прва борба II кр. б-де

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ ЗА БОС. КРАЈИНУ
16 VIII 1942 г.

ПЛАН НАПАДА НА ВРХПОЉЕ

Непријатељ у јачини око 600 усташа и домобрана налази се у В[рхпољу]. Око села непријатељ је изradio ровове. Као најјаче отпорне тачке у Врхпо[љу су] жељезничка станица,

* **Максо Дакић**

школа, дућан крај школе и цамија, за које се објекте нема података о јачини непријатељских снага у истима.

Непријатељ је за одбрану Санског Моста поставио јача осигурања на Дједовачи и Брајћавану, као и на лијевој обали ријеке Сане. У Паланци, сјеверно од Томине, становништво је усташки расположено, те се може рачунати да може дати отпора. Непријатељ има посаду на мосту на ријеци Сани.

Оваковим својим распоредом непријатељ стално угрожава нашу слободну територију и имаде могућности да продре и попали куће на нашој слободној територији, а са друге стране обезбиједио је извожење жита из долине ријеке Сане. Сански Мост је чувено зликовачко усташко гнездо гдје је убијено неколико хиљада поштених Срба а зликовци још и данас сједе некажњени. Да би се омогућио напад и уништила усташка банда у Санском Мосту,

НАРЕЂУЈЕМ:

Да се нападне Врхпоље,¹ које служи као претстража Сан. Мосту, и то на следећи начин:

I. Први батаљон V К. одреда друга Зорића² извршиће напад на непријатељске снаге на десној обали ријеке Сане са задатком спријечавања бјекства непријатеља из Врхпоља и доласка појачања из Сан. Моста, са следећим распоредом:

Са двије чете напасти на село Паланку, које ће чете после извршеног задатка остати у засједи према Сан. Мосту. Трећом четом извршити напад на мост на ријеци Сани и по преузећу истог распоредити чету на обали Сане са задатком спречавања непријатеља да побегне из Врхпоља.

II. Друга ударна крајишка бригада извршиће напад на Врхпоље са следећим распоредом:

Први батаљон десно од пута Кључ — Сан. Мост преко Камичка напада на коту 350, а по заузећу исте бочно из позадине продире у село Врхпоље.

Трећи батаљон напада лијево од пута Сан. Мост — Кључ па до ријеке Санице и продире фронтално у село Врхпоље.

Други батаљон, са двије чете, преко Хрустова напада на Врхпоље. Ове двије чете ће газити преко ријеке Санице и напасти на лијеви бок непријатељског распореда и продире бочно у Врхпоље. Трећа чета овог батаљона напада на жељезничку станицу и по заузећу исте са остале двије чете свога батаљона продужава ка Врхпољу нападајући непријатељски десни бок и позадину. Напомиње се да би у Хрустову могло бити непријатељских патрола.

¹ О резултату напада на Врхпоље види док. бр. 115.

¹ Милан Зорић

Чета пратећег оружја, са два одјелења позади Првог батаљона, два одјелења позади III батаљона и два одјелења код Капеле, га згодних положаја помагаће напад Бригаде, као и евентуално довлачење у случају неуспјеха. Два митраљеска одјелења за ову акцију придодати батаљону „ПЕТАР ШКУНДРИЋ”.

Дротивтенковски топ који ће бити придодат овој Бригади поставиће се код Капеле у Кљевцима одакле ће тући жељезничку станицу и школу у Врхпољу. У току дана заузети све потребне елементе, а ватру отворати по наређењу замјеника команданта Бригаде друта Ђурина.³

III. Први батаљон I К. одреда „ПЕТАР ШКУНДРИЋ” напада вепријатеља на Брајћтавану. Овај напад извести тако да се непријатељ нападне демонстративно, а уколико би се непријатељ поколебао извршити продор и преко Брајћтавана на Дједовачу, те исте положаје задржати. Овај батаљон са придодата два митраљеза поставиће [на] згодно мјесто засједу које ће бити задатак да спријечи слање помоћи од Брајћтавана за Врхпоље. Према свему овоме подесити такав распоред батаљона да се онемогући слање помоћи лијевом обалом ријеке Сане. У састав I батаљона „ПЕТАР ШКУНДРИЋ” улазе двије чете III и IV батаљона које ће бити под командом команданта батаљона „ПЕТАР ШКУНДРИЋ”.

IV. Командир батерије поставиће батерију на таково мјесто одакле може тући Брајћтаван, Дједовачу и Сан. Мост. Ватру отворати по наређењу Операт. штаба.

Знаци распознавања даће се накнадно. Одржавање везе за вријеме напада: одржаваће се паљењем објеката из којих непријатељ даје отпор, затим паљењем неважних објеката (сијена и појата) и преко курира, као и везом преко стрељачког строја са сусједним јединицама.

Батаљони ће одредити мјеста својих батаљонских превизијалишта, одакле ће слати у прихватну болницу Опер. штаба, у Црну Воду. Љекар којег одреди Опер. штаб налазиће се у Црној Води и припремиће довољно средстава за пребацивање рањеника у болницу „Петар Шкундрић” или Грмеч.

Заробљенике упућивати у село Корјеново код кућа Бањчевих, одакле ће се следећег дана упућивати даље.

Скренути пажњу војницима да за вријеме борбе не скидају заробљенике, већ последије побједи над непријатељем приступиће се прикупљању плијена. Заробљенике при спровођењу по могућности везати, а по доласку у Корјеново одвојити домобране од усташа.

Све заплијењене ствари из Врхпоља евакуисати у Црну Воду. Евакуацијом ће руководити интендант II УДАР. бригаде

* Ђурин Предојевић

друг Чубрило⁴ коме ће се све заплијењене ствари предавати по списку.

Интендант^ти ће спремити за своје батаљоне суху храну (печено месо и крух) како би борци имали шта да једу на дад Ш посл^тије акције.

Мјесто Операт. штаба биће код куће Змијанца у Челићу Батаљон „ПЕТАР ШКУНДРИЋ“ послаће на 4 сата прије напада 30 водича у шуму Куково, који се имају да јаве штабу бригаде.

Дан и час напада ће се одредити накнадно усмено.

Штабови батаљона морају за ову акцију да људство политички и војнички припреме указујући им важност ове акције са политичког и војничког гледишта, као и последице које могу да дођу посл^тије неуспјеха. Специјално се морају бород упознати са нашим држањем и ставом према поштеном муслиманском становништву. Пл»ачку под сваку цијену сузбити, као и паљење оних кућа из којих се отпор није давао.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант "
Коста

' Боко Чубрило

ЈЈАРЕБЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ДМЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ" ОД 17 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТА-
БОВИМА ПРВОГ, ДРУГОГ, ТРЕЋЕГ И УДАРНОГ БАТАЉОНА
ЗА ПРИПРЕМУ САВЈЕТОВАЊА РУКОВОДЕЋЕГ КАДРА И
СМОТРУ ЈЕДИНИЦА ОДРЕДА

ПОВЈЕРЉИВО

ШТАБ II К.Н.О.П. ОДРЕДА
МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ"
17 VIII 1942

ДРУГАРСКИМ ШТАБОВИМА I, II, III
И УДАРНОГ БАТАЉОНА

Положај

У вези са ситуацијом нашег одреда, одлучили смо да у
24, 27, 48, 86-26, 43-26, 43 и 33, 68-67, 82, 83-43-24-47, 27, 53, 43, 38,
26-64 одржимо на 36, 64, 58, 68, 63, 27¹ смотру свих војних снага
нашег одреда и војна савјетовања са следећим дневним редом:

Први дан:

- 1) Комеморација палим друговима (п.к. Бошко²)
 - а) Рецитација „Мртви пролетери" — Раде Башић
 - б) Лењинов марш — хор одреда
- 2) Војно стање одреда — годишњица борбе, офанзива, на-
ши успјеси и порази (К. Шоша³)
- 3) Стање у свијету, у земљи и Бос. Крајини (з. к. Милош⁴)
- 4) Заклетва незаклетих партизана

Други дан:

- 1) Озбиљни и шаљиви културни програм за партизана
Између првог и другог дана, или у току ноћи или самог
дана, одржаће се војна савјетовања штабова чета, ба-
таљона и одреда са следећим дневним редом:
 - 1) Војни и политички извјештаји (командира, комесара
и командан.)
 - а) Бројно стање оружја и људства
 - б) Стање одјеће, исхране, логорски живот и здрав-
ствено стање

¹ Палежу

¹ Бошко Шиљеговић

¹ Народни херој Јосип Мажар. Погинуо 1944 год., приликом
Ослобођења Травника, као командант Пете дивизије.

* Милош Шиљегвић, замјеник команданта одреда

- ц) Утицај четничке пропаганде, дезертирање, паникерство и опште стање морала код партизана
- 2) Војни и политички задаци Одрета
- 3) Критички осврт на офанзиву -Лл
- 4) Евентуалије.

Да би се друтови из командног кадра и јединице спремили за смотре и савјетовање, потребно је да учине сљедеће:

а) Припремити хљеба за два дана, а комесари исхране треба да се побрину за раније дотурање друге хране (стоке, кромпира, граха, махуна, кокошију, брашна). Свака јединица врши сама снабдијевање, тиме што ће комесари исхране са потребним бројем особља дан раније бити на зборном мјесту и припремити све за добру исхрану за ова два дана.

б) Штабови јединица дотуриће најхитније, а свакако прије горњег рока, имена палих другова са ознаком чина.

ц) За извјештаје на савјетовању треба доћи са писмени*, чињеничним стањем и здравим приједлозима.

д) Настојати да се партизани што боље припреме за смотру, са чистим оружјем, свом спремом, окрпљени, обријани и ошишани, са ћебадима. На смотру морају доћи сви, о чему ће штабови јединица водити рачуна да не буде непотребни* расхода.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полком.
Бошко, с. р. ' 1

Командант,
Шоша, с. р.

Препис оверава

Полком.
Јоцо³

К-дант,
Мећава®

* Јоцо Марјановић
* Народни херој Петар Мећава. Погинуо 1944 год., приликом ослобођења Травника, као замјеник команданта Треће дивизије.

**НАРЕДБА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАН-
СКУ КРАЈИНУ ОД 17 АВГУСТА 1942 ГОД. О ФОРМИРАЊУ
ШЕСТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА**

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НОП.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ**
К Бр. 352 од 17/VIII 1942

Н А Р Е Д Б А

На територији Босанске Крајине, и то на подручју Кључ-
ког, Мркоњићког и дијела Санског среза оснива се

**VI КРАЈИШКИ НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКИ
ПАРТИЗАНСКИ ОДРЕД**

За команданта Одред поставља се	друг ДРАГО МАЖАР
За замјеника команданта	друг МИЛАН ЗОРИЋ
За политичког комесара	друг ИЛИЈА ДОШЕН
За замјеника политкомесара	друг ЉУБО БАБИЋ
За обавјештајног официра	друг ГОЈКО ГАЈИЋ

У састав и под команду Штаба VI Одред улази батаљон „Соко“, досадашњи батаљон III Крајишког одред, батаљон Зорићев V Одред¹ и батаљон „Змијање“, снаге бившег Маачког баталљона.

Овај Штаб нека одмах одреди своје сједиште и нека изврши потребну реорганизацију својих батаљона и именује ко-
мандно особље батаљона и чета.

Пошто се тај Одред поново оснива и терен његове дјелатности национално је разнолик састављен од Срба, Муслимана и Хрвата, а пошто се на том терену осјећа и утјецај четника, то треба прије започињања цјелокупног рада да сви другови из Штаба Одред дођу у Оперативни штаб ради договора о раду.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар, отсутан	Замјеник команданта, Славко Родић	Командант, Коста
----------------------------	--------------------------------------	---------------------

(М. П.)

¹ Други батаљон Петог крајишког НОП одред

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПРВЕ (ДЕСЕТЕ) ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НОУ
БРИГАДЕ ОД 17 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ
НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАПАДУ НА КУПРЕС¹**

**Ш Т А Б
I ХЕРЦЕГОВАЧКЕ НАР. ОСЛОБ.
УДАРНЕ БРИГАДЕ
17 август 1942 15.47**

**ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Гдје буде

Подносимо вам следећи извештај о нападу на град Купрес.²

Дана 11 августа наша западна колона имала је напасти Купрес са запада преко села Злосела—Сулејмановићи и Олово, те Купрешким Пољем до цесте Томислав Град—Купрес.

1 батаљон наше бригаде био је на левом крилу наше колоне и очистио Дебело Брдо, северни део Злосела и Сулејмановиће. Том приликом запалио је у овим селима неколико кућа ради боље оријентације. Чишћење ових села батаљон је извршио тако рећи без борбе. Батаљон је истом у селу Олову ступио у борбу са непријатељем, где га је чистио иако је његов отпор био јак. Око 2 сата по поноћи 12 августа батаљон се је рокирао са свог положаја за 500 метара у лево. Ово рокирање батаљон је извршио из тога разлога што се нагло повукла Купрешка чета³ која је била између јединица Друге бригаде и овог батаљона и што је добио бочну ватру са коте Чардацице и ватру са леђа из злоселске цркве. Ово рокирање батаљона штаб бригаде сматрао је неоправданим и наредио му је да се одмах помери у десно на свој првобитни положај. Други батаљон наше бригаде наступао је средином и јужним делом Злосела, где је наишао на јак непријатељски отпор у злоселској цркви. Овде је било забарикадирано око 50 усташа са 4 аутоматска оружја који су их дочекали јаком ватром и ручним бомбама. Прва чета овога батаљона блокирала је цркву а остале чете наступале су својим правцем према Купресу. Други батаљон Треће бригаде⁴ био је на левом крилу наше колоне и

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 2644.

² Опширније о борбама на Купресу види док. бр. 77, 101, 108, 111, 117, 161 и 165.

³ Купрешка чета Трећег крајишког НОП одреда

⁴ Трећа санџачка НОУ бригада

наступао је Купрешким Пољем у правцу Купреса. Ова два задња батаљона били су такође приморани да се рокирају у лево у правцу положаја Друге бригаде, Јер су и они били угрожени истом ватром као и Први батаљон, а тим више што су били на једном посве брисаном терену и што их је био дан затекао на овом положају.

Дана 13 августа наш Први батаљон имао је задатак да забије јако дубок клин у непријатељске положаје испод коте Чардачице у правцу североисточног дела Злосела, чиме би олакшао напад Крајишке бригаде⁵. У овој акцији наш Први батаљон у потпуности је успео и извршио свој задатак. Осим тога попалио је све Злосело, као и злоселску цркву⁶. Други батаљон наше бригаде са Другим батаљоном 3 бригаде имали су да нападну Купрес са његове југозападне стране крећући се лево и десно дуж цесте Томислав Град — Купрес. Ова два батаљона очекивали су први отпор на коти Поганој Главици, али је иста без борбе заузета и од ње се кренули у правцу града. Батаљони су се кретали једним посве брисаним тереном и под највећом непријатељском ватром, нарочито непријатељских минобацача и картеча. 2 батаљон 3 бригаде успео је да продре у град са две чете где је имао 10 мртвих и 10 рањених, а 2 батаљон наше бригаде да продре скоро до самога града, где је оба батаљона затекао дан. Ујутро око 5 сати батаљони су били отсечени један од другог од једног непријатељског тенка који се нашим батаљонима молентално нашао у боку. Са леве стране наш Други батаљон био је угрожен густим стрељачким стројем усташа који су већ надирали из града. Они су батаљон напали са јаком ватром из аутоматских оружја због чега су се батаљони морали померити уназад. Ово су учинили и ради тога што су се све наше јединице почеле померати уназад.

Дана 14 августа наш Први батаљон наступао је својим првобитним правцем и успео да продре до самога града. Али како те ноћи није било упада у град, није ни он имао могућности да продре у град. Средином колоне наступао је наш 2 батаљон, а левим крилом батаљон „Пелагић“⁷. Ова два батаљона нису имали озбиљнијег додира са непријатељем, узрок овоме је био што су касно изашли на положај и што нису могли ухватити везу са Четвртом бригадом⁸. У свим овим борбама наша бригада имала је 2 погинула друга, 2 теже и 4 лакше рањена.

⁶ Прва крајишка НОУ бригада

⁷ За вријеме борбе усташе су претвориле цркву у своје упориште које су упорно браниле, па су партизани били присиљени да је спале.

⁸ Трећег крајишког одреда

⁹ Четврта пролетерска (црногорска) бригада

Према наређењу начелника Врховног штаба стигли смо у Шујице где смо сместили штаб бригаде. Снаге нашег Првог батаљона заузеле су положаје према Доњем Маловану. Други батаљон налази се у Шујице, где се налази и 2 батаљон 3 бригаде. Услед дугог мршовања и последњих борби оба батаљ. прилично су исцрпљена и исто тако, почев од Врбнице, са њима није редовито политички нити војнички рађено. Због тога би им био потребан један краћи одмор ради физичког, војничког и моралног уздизања.

Коњички батаљон, који је требао да учествује на Купресу, он је према наређењу 5 бригаде⁹ пошао на положај према Г. Вакуфу, о чему нас штаб 5 бригаде није ништа обавестио. Потребно би биле да издате наређење да овај батаљон дође у састав Херцеговачке бригаде ради политичког оздрављења у том батаљону¹⁰. По овом питању очекујемо ваша далја наређења.

Ради војничког и политичког уздизања наших војних и политичких руководилаца прећи ћемо на извођење нашег војно-политичког плана који ћемо вам накнадно поднети.

После изведених акција, иако акције нису у потпуности успеле морал у јединицама је задовољавајући.

Шаљем вам тражене курире и то 1.) Радована Папића који је одговоран и 2.) Милана Бјелогрића који је скојевац. Потребно би било да нам Момчило Ђурић пошаље мишљење о Бабићу Александру¹¹. Ово нам је потребно што мислимо да му поверимо дужност политичког комесара у једној чети.

У Коњичком батаљону био је доктор друг Папо¹², којег је референт санитета позвао, тако да данас наша бригада не располаже са способним лекаром. Ако је могуће молимо вас да нам га пошаљете.

Поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Ђећа¹³

Командант,
Владо Шегрт

⁹ Пета пролетерска бригада

¹⁰ Због опортунистичког става и искривљавања партиске линије штаб батаљона био је смијењен и именован нови штаб; Командант батаљона Ибрахим Шатор, политички комесар Енвер Чемаловић. Тих дана батаљон је ушао у састав Прве (Десете* херцеговачке бригаде као Трећи (мостарски) батаљон.

¹¹ Александар Бабић желио је да се прекомандује из пролетерске у херцеговачку бригаду.

¹² Др Изидор Папо

¹³ Светислав Стефановић

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА
БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 18 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБУ
ПРВОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА О ОФАНЗИВИ НЕ-
ПРИЈАТЕЉБА У БАНИЈИ И О ПОТРЕБИ ПОЈАЧАЊА
БУДНОСТИ¹**

358

18 августа

ШТАБУ I К. Н. О. П. ОДРЕДА

Положај

Данас смо примили допис из Штаба I оперативне зоне Н. О. П. О. Хрватске, из којег вам преносимо слиједећи извадак:

„Непријатељ је извршио офанзиву и прегазио ослобођени териториј Баније. Учествују културбундовци, усташе и домобрани непознате јачине, са тенковима. Према обавјештењима и гласинама те исте снаге би требале отпочети офанзиву на Грмеч.

Банијски одред је добио наређење да уништава и омета све комуникације, а нарочито у Цоуњу.² Такође наредили смо Банијском одреду да ступи у везу са вашим снагама источно од ријеке Уне и да у заједници ометају сав саобраћај. Молим вас да и ви издате сходно наређење поменутих ваших снагама да би сарадња била ефикаснија а ушеси бољи.

Уколико имате неких конкретних предлога молимо вас доставите нам их, а уколико можете наредите вашим јединицама ист.[очно] од Уне, јер Банијски одред има од нас наређење да у сарадњи с вашим снагама и по њиховом предлогу врши сврсисходне операције ...”

Достављамо вам предњи пријепис, с тим да обратите пажњу вашим јединицама ист. од Уне да обрате већу пажњу на покрете и намјере непријатеља, да одржавају строгу приправност, да организују бољу и прецизнију обавјештајну дужбу, и да редовно обавјештавају штаб I одреда, а преко њега и овај штаб о покретима и намјерама непријатеља, о његовим снагама и о свему што је с тим у вези. Нека те снаге одмах ступе у везу с баниј.[ским] снагама и редовно извјештавају.³

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,

Командант,

¹ Пронађена је копија оригинала.

³ Крај поред Уне

* Посљедња реченица је дописана руком.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ (ЦРНОГОРС-
СКЕ) БРИГАДЕ ОД 18 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ
ШТАБУ НОИ И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА НА
КУПРЕСУ¹**

**ШТАБ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ
НАР. ОСЛ. БРИГАДЕ**

Дана 18 августа 1942

**В Р Х О В Н О М Ш Т А Б У
НАР. ОСЛОБ. ПАРТИЗАНСКЕ И ДОБРОВ. ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Друг Вељко,² помоћник начелника Врховног штаба, који је за вријеме операција код Купреса био додијељен штабу наше Бригаде, поднио Вам је усмени извјештај о току операција и о стању у IV бригади. Ми тај извјештај допуњујемо на основу каснијих, још конкретнијих података.

Послије првог напада, у коме смо ми имали невелике жртве, добили смо наредбу о учествовању у другом нападу на Купрес. У међувремену добили смо и писмо од друга Црнога,³ у коме нас кори, зашто нисмо упали у град кад је већ II бригада то била извршила. Ми смо Вам још и раније навели разлоге, а сад додајемо да осим раније наведених разлога — колебљивости и несналажења командног кадра, те устезања од упада у град из бојазни да остали нису у граду — добили смо извјештај од команданата наших батаљона, који су дејствовали на нашем десном крилу, да су они — њихови батаљони добили бочну ватру са стране Великих Врата или'падина Плазенице, недалеко од Великих Врата, те су закључили да тај сектор није ликвидиран и да II бригада није извршила свој задатак и донијели одлуку да се зауставе пред градом из тог разлога, из разлога што нису могли ухватити везу са II бригадом и због тога што су из силоса, који је немогуће било ликвидирати са нашим оруђем, а због слабог терена тешко и блокирати, добили бочну ватру...

Послије прекора који смо добили од друга Црнога, ми смо пред Бригадом поставили — наша Бригада мора бити прва у граду, пгго би ми поставили и без тога.

Извршили смо поновна извиђања, због силоса, који за наше наоружање претставља модерну тврђаву, рокирали смо наше снаге удесно, тако да је наш I батаљон, који је био на

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 2645.

² Павле Илић

* Сретен Жујовић-Црни

нашем крајњем десном крилу, после ликвидације М. Стожера узео правац нови друм, пењући се касније на стари друм, да би избјегао бочну ватру и да би дошло до јачег садејства између наше Бригаде и Крајишке бригаде.⁴ Ово се показало као врло правилно, тако да је I батаљон ушао први у град без и једне жртве. И да су штабови II и IV батаљона у потпуност схватили наредбу штаба Бригаде и повели људство долином Мртвице, наслањајући се на наш I батаљон, вјероватно је да би добар дио жртава које смо дали био избјегнут, јер би тим избјегли бочну ватру са силоса и првих тврђих кућа, као и ровова који су се налазили између силоса и града окренути тако да своју ватру могу оријентисати у одбрани силоса и прилаза вароши. Наш III батаљон, који је добио задатак блокирање силоса, а у крајњем случају његову ликвидацију, схватио је и сувише круто свој задатак и јуришао на силос, те отуд доста велики губици, међу којима рањени командант⁵ и комесар батаљона.

Послије уласка I батаљона у град јуришем, ушао је јуришем у град и један батаљон Крајишке бригаде (I), а онда су, пошто су претрпјели доста велике губитке, упали I и IV батаљон наше Бригаде. Непријатељ је очајнички и снажно интервенисао на наше дијелове који су упали у град, и у једном моменту борним колима, артиљеријом и пакленом ватром из дијела града према силосу успио да заустави наше јединице пред утврђеном касарном на једну трећину вароши. Штабови наших батаљона правилно су реагирани на појаву борних кола, склањајући људство у зграде и позади зграда и формирајући бомбашке групе, које су напале борна кола, са крагујевачким бомбама, но успјели су само да дјеломично оштете кола. По изјави команданта I батаљона, његова јединица је наједном добила ватру с леђа из ровова на путу В. Врата—Купрес, које су они у наступању очистили. Он претпоставља да су то били дијелови — разбијени са В. Врата, који су у отступању запосјели ровове на улазу у град и нашли се нашим с леђа, напали их, у циљу истискивања према Чардачици. Дијелови те јединице као и други дијелови трупа из града палили су сами куће у граду, да би освијетлили град и тако могли дејствовати својим аутоматским оружјем. Крајишка бригада, која је једним снажним јуришем упала у град са правца Чардачица — Губер, и очистила извјесни дио варошице, задржала се једно вријеме под страховитом непријатељском ватром, која је обасипала улице и правила прави бараж пред нашим трупама, а онда организовано по дијеловима повукла се на очиглед нашег I батаљона на прихватне положаје Чардачица — гробље. Мало

⁴ Прве крајишке НОУ бригаде

⁵ Вако Ђуровић

касније, добијајући утисак да на правцу Погана Главница—Купрес не дјелују наше јединице, због дејства топа, који је био на самом улазу града, као и због повлачења Крајишке бригаде, наша два батаљона повукли су се правцем Чардачица — Мала — Велика Врата—Стожер, а IV батаљон правцем В. Стожер. Крајишка бригада је давала отступницу нашим батаљонима са прихватних положаја Чардачица и тек после извлачења наших јединица повукла се у правцу Злосела. Борци наших јединица са највећом хвалом причају о држању бораца Крајишке бригаде, чији су борци били ношени еланом и храбрим држањем бораца наших јединица.

Ми сматрамо да разлози неуспјеха оре операције леже:

I) Што град није нападнут основним правцем Чардачица —В. Врата, у циљу ликвидирања горњег дијела града и изолације дејства силоса.

II) Што је изостало дејство са правца Погана Главница—Купрес.

III) Што су наше јединице (II и IV батаљон) имале велике губитке на прилазима града због узимања неправилног поретка (стрељачки строј) и неправилног реагирања од стране штабова батаљона на добијену ватру.

IV) Недостатак резерви, које би интервенисале и надокнадиле губитке, као и продубиле прве успјехе.

Ми смо овим борбама нанијели непријатељу доста велике губитке, но и наше јединице имале су тешке губитке:

I батаљон:

Погинулих 8, од којих 4 члана КПЈ; рањених 4, од којих 1 члан КПЈ.

II батаљон:

Погинулих 32, од којих 7 чланова КПЈ, 4 канд. КПЈ, 3 политкомесара чете; рањених 22, од којих 4 члана КПЈ, 4 канд. КПЈ, 1 командант,[®] 1 командир, 1 политком.

III батаљон:

Погинулих 3, од којих 3 члана КПЈ; рањених 10, од којих 4 члана КПЈ, међу рањеним командант, комесар и 1 политком чете и 1 командир чете.

IV батаљон:

Погинулих 18, од којих 6 чланова КПЈ, међу њима замј. политкома батаљона и 2 замј. политкома чете; рањених 12, међу којима 5 чланова КПЈ, рачунајући ту команданта⁷ и комесара батаљона.

V батаљон:

Погинулих 1 и рањених 4.

Штаб Бригаде:

⁰ Народни херој Нико Стругар

⁷ Саво Дрљевић

Погинула 2, од којих 2 члана КПЈ. Из штаба је погинуо члан штаба друг Штрос Мугоша и 1 курир штаба.

Укупно погинулих: 64, рањених: 51. Чланова КПЈ: погинулих 22, рањених: 10.

Наша Бригада у другом нападу на Купрес показала је велику пожртвованост и херојизам. И поред великих губитака, које је претрпјела наша Бригада на улазима града, борци наше јединице са још већим еланом улећели су у град. У томе их није спречавала чак ни велика љубав према својим рањеним друговима, које су остављали позади себе. Паролу коју је поставио штаб Бригаде — први у град — наши борци испунили су. Иако је наша Бригада претрпјела велике губитке у борцима и војничким и политичким руководиоцима, њена борбеност не само да није смањена, него напротив повећана. Једном рјечју, стање у нашој Бригади је врло добро, — и сваки задатак, који постави Врховни штаб пред нашу Бригаду, она ће испунити, без обзира на тешкоће на које буде наилазила. О томе се увјерио и сам друг Вељко.

Наши партизани, као што и горе напоменусмо, високо цијене борбеност и пожртвованост Крајишке бригаде, и са великом љубављу причају о њиховим актима херојизма. Исковала се права пролетерска љубав између обе бригаде.

Наши борци, приликом повлачења, наилазећи на партизане из II бригаде, као и на поједине чланове штаба Бригаде, прекоравани су, што је оставило тежак утисак на наше партизане, а то се постепено преноси и на цијелу Бригаду, што да није било наше брзе интервенције, имало би извјесних штетних посљедица.

Молимо Врховни штаб да упозори војне и политичке руководиоце на ту појаву, да би се спријечиле њене штетне посљедице. Наш штаб Бригаде, као што вам је познато, јесте непотпун. Још к томе изгубили смо друга Мугошу. Зато чинимо слиједећи приједлог:

1) За начелника штаба предлагемо друга Љуба Вучковића, официра бив. југ. војске, члана КПЈ, који је до сада био командант I батаљона. Као командант батаљона показао се врло добрим руководиоцем и у неколико врло тешких ситуација извукао свој батаљон са врло малим губицима. Одан Партији и народно-ослободилачкој борби и стручан као војник, те сматрамо да ће наш приједлог бити прихваћен.

За замјеника политкомесара предлагемо друга Бошка Ђуричковића, комесара II батаљона. Друг Ђуричковић је храбар и одан Партији. Врло популаран у свом батаљону. У току акција није се показао довољно војнички стручан. Он није у стању сам савлађивати партиску организацију у цијелој Бригади услјед мањка организационе способности, као и теор-

ретске изградње. Недостаци организационе способности долазе као посљедица кратког партиског стажа у некој јачој партиској организацији. Друг је пун воље и енергије за рад и ми се надамо да ће уз нашу припомоћ успјети да руководи партиском организацијом у Бригади. То ће му бити олакшано тиме, и тиме што је у нашој Бригади направљен корак напред у погледу организационом и политичком. О партиској организацији и политичком стању у Бригади добићете накнадни извјештај од рањеника полкома друга Митра. Ми и поред наше жеље да за партиског руководиоца у нашој Бригади предложимо и оспособимо једног радника или сељака нисмо успјели, јер немамо за сада таквих другова. Зато предлагемо друга Бошка Ђуричковића.

Наша Бригада располаже са 553 бораца и 85 небораца, који су распоређени по батаљонима, плус 65 штаб Бригаде, интендантура, санитет и комора.

По батаљонима стање изгледа овако:

I батаљон: бораца 136, небораца 20,

II батаљон: бораца 85, небораца 17,

III батаљон: бораца 130, небораца 113,

IV батаљон: бораца 74, небораца 18,

V батаљон: бораца 128, небораца 17.

Наша Бригада са овим бројем бораца не може остати, као ни са овом формацијом батаљона, зато предлагемо: у првом реду, да се наша Бригада попуни са 400—500 бораца, али не са овога терена гдје се ми налазимо, јер је људство слабо, што доказује та чињеница да најбољи борци из овог мјеста које смо ми ставили у нашу Бригаду — дезертирала су. Уколико Ви немате у плану попуњавање наше Бригаде и уопште свих бригада, ми ћемо бити принуђени да Бригаду реорганизујемо на три мања батаљона. Док од Вас не добијемо одговор на наше питање, наша Бригада ће остати на старој формацији.

Као што смо и прије напоменули, борци и командири и команданти наше Бригаде показали су дивне примјере херојизма, које треба по нашем мишљењу истаћи. Предлагемо друга Ђура Петровића, сељака из Љуботиња, члана КПЈ. погинулог у Купресу, као најхрабријег борца наше Бригаде, за народног хероја. Друг Ђуфо од првог дана нашег устанка био је борац и са пушкомитраљезом није се растављао од Пљеваља до дана своје смрти. Као познати борац и јунак запажен је међу свим борцима и у цијелој Бригади. На Пљевљима му је пушкомитраљез разнесен од италијанске топовске гранате. Погинуо је јуначком смрћу на улици Купреса пред самом касарном, тукући својим пушкомитраљезом усташе у касарни. Погођен непријатељским зрном изговорио елиједете ријечи: Живјела народно-ослободилачка борба, живко_____окренуо се на леђа и издахнуо.

За похвалу преко Слободне Југославије: Команданта Пр-**ЈУГ** батаљона друга ЈБуба Вучковића, који се у свим досадаш-
&им борбама показао као неустрашив борац и добар командант. Ја улицама Купреса, из стојећег става, налазећи се на челу свога батаљона командовао је са истим и вјешто га провлачио кроз непријатељску ватру. Омиљен у своме батаљону и своме крају- Друта Вака Ђуровића, команданта III батаљона, члана **ЈШЈ**, рањен на Купресу идући на челу свога батаљона. Познати јунак из свих досадашњих борби, а нарочито из Санџака, гдје је као командир чете рањен. Другарицу Вукосаву Мићуновић, водника и замјеника командира чете у II батаљону. Истакла се као борац у свим акцијама откако је ступила у борбене редове, а нарочито у борбама у Бугојну и Купресу. Усред Бугојна отела је бомбу и муницију од једног усташе у току саме борбе, а у Купресу упала је међу првим борцима разгонећи непријатељске банде. Из познате породице Мићуновић из Велестова, на Пљевљима је изгубила једног, а у Катунској Нахији другог брата, као команданта батаљона, најхрабријег борца тога краја. У Бригади запажена је као одличан борац.

Ми у нашој Бригади имамо још бораца који су показали много херојизма, али сад сматрамо да је ово довољно, и приликом првог успјеха наше Бригаде изнијећемо Вам такове примјере. Напомињемо да су се наше другарице показале храбре и неустрашиве и пожртвоване: рвући се са усташама на улицама града Купреса и исте убијајући; у преносу и изношењу рањеника показале су велику љубав и пожртвованост.

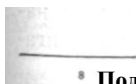
С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар:
Митар

Командант:
Пеко

П. С. Прилажемо заповијест за први и други напад.⁸

⁸ Под П. С. дописано руком.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕД
ОД 18 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И
ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О БОРБАМА И АКЦИЈАМ
ОД 29 ЈУЛА ДО 14 АВГУСТА**

Ш Т А Б
III КРАЈ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА
Дне 18 августа 1942 год
Број: 111/42

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Бр. 364

Од 20/УШ-1942

15-дневни извештај о војном и
политичком стању јединица.

**ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ >Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ**

На основу наређења и упустава тога Штаба достављ се
15-дневни извештај о војном и политичком стању јединица
овог одреда како следи:

О ВОЈНИМ АКЦИЈАМА

Дне 29 јула 1942 године тражила је II пролетерска Н. О.
У. бригада помоћ од овог одреда. Као појачање у Благају
послата је Ударна чета I батаљона „Пелагић“ јачине 105 пар-
тизана, као и једна чета II батаљона „Искра“ којој се прикључи-
ло 25 четника из „Гвозденос баталјона“. Ови четници дошли
су по сопственој иницијативи. Чета II батаљона „Искра“ била
је састављена од Стројичког вода појачаног са 30 партизана од
Окулића и Сукњаје. У селу Благају налазила се је наша Ку-
прешка чета јачине 125 партизана, која се је одмах ставила на
располагање II пролетерској Н. О. У. бригади.

Дне 31 јула снаге наше Ударне чете добиле су задатак од
II пролетерске бригаде да заузму положај Демировац — на
који се успео попети непријатељ, пошто је потиснуо делове
пролетерске бригаде, који су дотле држали тај положај. Наша
Ударна чета у једном жестоком налету потиснула је неприја-
теља са поменутог положаја, који је побегао у правцу града.

У ноћи између 31 јула и 1 августа био је припремљен на-
пад на град¹ у коме су суделовале, поред II пролетерске брига-

¹ Купрес

и наше крајишке јединице. Ударна чета наступала је правдеЛ Мала Врата — Мала Плазеница — Купрешки Град. Док је Купрешка чета, после заузимања непријатељског положаја Јелика Врата — Стожер, имала да држи заштиту од Бугојна. ударна чета је у целости извршила свој задатак те се спустила до првих зграда у граду, и при свом наступању, наносила непријатељу осетне губитке. У тој акцији имали смо 1 мртвог, 1 нестали и 1 рањеног.

Купрешка чета је у сјајном налету са ручним бомбама исграла непријатеља из бункера на Великим Вратима. У тој акцији запленили су 1.000 метака, неколико торбица, чутурица и порција. Пошто напад на град није успео, то су се и наше снаге повукле на старе положаје.

Дне 1 августа Купрешка чета и Ударна чета добиле су задатак да отерају непријатеља са Великих и Малих Врата **које** је он заузео прошлог дана, и да прекину саобраћај Бугојно—Купрес. Снаге тих чета извршиле су тај добивени задатак. Положај смо држали ноћ и дан, али је 3 августа непријатељ напао са јачим снагама на наше положаје да су се наши морали повући. У борби са непријатељем имали смо 3 лакше рањена партизана.

Дне 5 августа непријатељ подузима офанзиву против свих наших снага на Купресу. Пред јаком артиљериском ватром тенкова и авијације наше снаге су се повукле у правцу Благаја, носећи сталним противнападима и бусијама непријатељу жестоке губитке. Али је непријатељ ипак напредовао и успео да униће у само село, одакле је пред јуришем наших сконцентрисаних снага морао да бежи, остављајући много мртвих, рањених и залуталих својих бандита, као оружја и ратне спреме, која је дошла Штабу II пролетерске бригаде. У тој акцији имали смо 8 рањених партизана.

Од 5 до 10 августа наше снаге задржавају старе положаје без нарочитих промена.

Дне 10 августа 1 чета 1 батаљона овога одреда минирала је пругу Јајце — Д. Вакуф и тунел на томе делу пруге.

Дне 11 и 12 августа 1 чета 1 батаљона држала је заседе око пруге Јајце — Д. Вакуф у циљу ометања поправке исте. У пушкарању са непријатељем убила му је 2 војника. Губитака није имала.

У ноћи између 11 и 12 овог месеца 1 чета 1 батаљона „Пелагић“, Купрешка чета и Стројички вод имале су задатак да, у сарадњи са јединицама II пролетерске Н. О. У. бригаде нападну на град Купрес са североисточне стране, док га је са јужне стране нападала IV пролетерска Н. О. У. бригада. Напад је отпочео у 9 часова и јединице нашег одреда наступале су Цестом Бугојно — Купрес и спуштале се низ обронке градске

Плазениде према граду. На путу јединице уништиле непознат број усташких гадова, који су бранили град Купрес из ровова који су били саграђени покрај самога града. Очистивши ровове од непријатеља, упале су у прве куће у граду предвођене од својих храбрих команданата другова Метлића и Шолаје. **Наши** партизани нанели су огромне губитке непријатељу, који се нису могли утврдити. Том приликом имали смо 5 рањених другова, а другови команданти Шолаја и Метлић погинули су **као** прави народни јунаци у самом граду Купресу, чистећи **куће** од црнолегионаша. Њихова смрт болно је одјекнула, како међу нашим партизанским јединицама, тако и међу становништво* овога краја.

У ноћи између 13 и 14 августа извршен је понован напад на Купрес јер први напад није успео. И у овоме нападу учествовале су наше јединице. Овај напад није успео, јер се непријатељ забарикадирао у зграде, а ми нисмо имали запаљивог материјала да на тај начин ликвидирамо непријатеско упориште. Рано у зору све јединице које су нападале отступиле су на положаје изнад Злосела. Приликом повлачења Злосела је спаљено и реквирирано велики број стоке, жита као и осталог материјала. Запаљен је и уништен и парни млин у Злоселу. Паљење Злосела извршено је по наредби Врховног штаба, пошто су сељаци овога села активно учествовали у одбрани Куттреса и што се из истога села регрутовао највећи број зликоваод који већ годину дана пљачкају, кољу и пале по нашим селима. Приликом др\тог напада на Купрес имали смо једног мртвог.

Трећи напад извршен 1е ноћу између 14 и 15 ов. мј. Овога пута у сарадњи са I кра^ишком Н. О. У. бригадом. Наше јединице, приликом овог трећег напада имале су позадинске задатке. У овом нападу имали смо једног друга теже рањеног.

Дне 14 августа јединице I батаљона „Пелагић" изврпшв су тргање железничке пр\те Јајце—Д. Вакуф. Акција је успела и срушено је 2 км. жељезничке пруге и неколико малих ж\стића на тој ггрузи.

Дне 14 ов. мјес. ступио је на дужност новопостављени замјеник политичког комесара овог одреда друг Костић Илија. Исто тако налази се на дужности код интендантуре IV батаљона „Будућност" и новопостављени интендант одреда друг Зечевић Војо.

О ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ

а) Код I батаљона „Пелагић":

Рад на политичком васпитању партизана за протекло **вре-**ме је био недовољан. Ово због тога што јединице батаљона оскудјевају са политичким руководиоцима. Партизани се **инте-**ресују за све догађаје те, према томе, постоји терен за један

бољи успешни рад. Политичка свест партизана просечна, са обзиром на рад који су са њима предузимали политички комесари чета. Дисциплина добра у I, II и Ударној чети, донекле и у IV, док у III лабава. Конференције војних и политичких старехина одржавају се два пута месечно, а политички састанци су редовни сваке недеље. Хигијенски услови су врло слаби због оскудице у зградама за смештај људства. Исхрана партизана је слаба и недовољна услед помањкања животних нацирница. Храна је једнолична и састоји се из 400 гр. меса и 400 грама хлеба дневно по особи. Варива нема, а нити какве зачине.

Са партизанима се обрађују следеће теме: „Незаборавна једна жена, Роза Луксембург“, „Од Љубљане до Мостара“, „Борба на Дону“, „Смрт фашизму — Слобода народу“, лист „Наш преглед“, „Крајишки партизан“ разни леци итд. Подузете су мере да се политички рад по четама поправи и да се четним комесарима даде помоћ и потребна упутства за један бољи и агилнији политички рад по јединицама.

б) Код II батаљона „Искра“:

Код овог батаљона не постоји неки систематски политички рад из разлога, што тај батаљон већином стоји под четничком контролом. Оне чете које су остале уз нас добивају редовно извештаје о новостима као и остали политички материјал. Командири и политички комесари долазе чешће на саветовање. Али се и у тим јединицама осећа наша скученост и недовољна активност услед тога што су села у којима се налазе ове јединице опкољене четничком територијом, а наш приступ без велике заштите опасан је, јер кроз та села пролазе Дреновићеве јединице, као и Пљевски „Зелени кадар“. Свест код бораца ових јединица је ипак на једној приличној висини, што доказује држање ових људи у акцијама на Купресу. У Пљеви, центру четничке банде, стање је окренуто у нашу корист и ми тамо шаљемо редовно материјал преко наших људи који су тамо остали неоткривени.

Потребно је што пре предузети чишћење Пљеве као и осталих Дреновићевог сектора, зашто ми немамо довољно снаге, али код оваквог стања можемо узети учешћа у тој акцији са 150 партизана.

в) Код Купрешке чете:

У току протеклих 15 дана ова чета налазила се је стално у акцијама тако, да сем радио вести и осталих вести о новостима, није рад био тако активан, али се је ипак успело да се са појединим групама обрађује и чита материјал који се добивао. Одржана је једна конференција и два политичка састанка. Политичка свест партизана је на приличној висини.

Дисциплина добра. Борбеност исто тако. Осећа се да је војнички са овом четом мало рађено, што смо нарочито искусили у борбама које смо водили, једино што их допуњује њихова пожртваност. Исхрана доста слаба, прво због пасивности сектора, % 1 друго због преоптерећења са војском.

III ОМЛАДИНСКЕ ЧЕТЕ

Рад са омладинским четама незадовољава, нарочито политички. Исти разлог томе је као и код јединица партизански* чета. У војном погледу овим четама пружа се довољно ВОНе наобразбе тако, да омладинци нестрпљиво очекују оружје. I, II и III са малим изузетцима могу примити оружје. Са овим четама обрађена је борбена обука, ратна служба, пешадијски егзерсф и наоружање. Часове редовно посећује просечно 50 партизана. Четврта, V и VI чета су новоформиране. Оне показују довољно воље за рад. Интензивнијим радом са њима могу се створити добре партизанске чете. Признајемо је&ну чињеницу, а та је, да су штабови као и Партија обраћали мало пажње омладинским четама и то ћемо настојати да исправимо.

IV ОДРЖАНИ ЗБОРОВИ

У протеклих 15 дана одржана су два збора и то: приликом прославе годишњице устанка дне 2 августа и 16 августа. На првом збору учествовало је око 800 лица, а на другом око 400. Зборови су одржавани у заједници са среским комитетима и народно-ослободилачким одборима.

На наш позив обишао је секторе I и II батаљона (делове) свештеник I пролетерске Н. О. У. бригаде друг Блаже Марковић,² извршио крштење дјеце као и богслужење по црквама и помене палим партизанским борцима и жртвама Павелићевих усташких банди. Народ је његов долазак примио са великим задовољством и његово присуство као партизанског свештеника и пропагатора наше Народно-ослободилачке борбе од великог је политичког значаја на овоме сектору.

На сектору нашег I батаљона, који граничи са неослободеном територијом свакодневно прелазе регрути — Срби које усташко-четничке власти желе мобилисати за своју војску. Тако се до данас јавило за последња 3—4 дана преко 20 регрута. Те омладинце ми примамо у наше јединице и дајемо им војно-политичке к\фсеве и гајимо наде да ћемо од њих створити добре партизане.

На сектору преко Врбаса гдје је некад дејствовао бквшн V батаљон овога одреда (Кутањчев) била је од остатака овог батаљона формирана нека получетничка јединица, која је дг-

* Блажо Марковић, вјерски референт при Првој пролетерској бригади, умро 1950 године у Београду.

домично сарађивала са Хрватима. Пре неколико дана усташка војска блокирала је њихове логоре, разоружала део те јединице, извршила део тих борада поубијала и изранила, а неке дохватала и спровела у Бугојно. Остатак те јединице разбио се по шуми и поштени од ових избегавају и јављају се у I батаљон, а остали из шума хватају везу и траже гаранције за главу. Ми ћемо прихватити ту заведену јединицу, односно њезине остатке и при нашем прелазу преко Врбаса прикључити је у састав батаљона који ће се тамо формирати. Због акција на Купресу у којима су заузеле наше снаге, нисмо у стању још да извршимо овај задатак.

Уз другарски и борбени поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Немања Влатковић

(М. П.)

Командант,
Р. Марјанац,

БР. 110

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 18 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И
ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ФОРМИРАЊУ КУПРЕШКОГ
БАТАЉОНА

Ш Т А Б
III КРАЈ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Број: 112/42
Дне 18 августа 1942 год.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Бр. 365

Од 21/УШ-1942

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. И Д. ВОЈСКЕ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Овај штаб приступио је формирању Купрешког батаљона. У овај батаљон ушле би: наша Купрешка чета (која би се раставила у 2 чете), Малованска и Риљинска чета. Но како те двије чете потпадају под команду батаљона „Војин Зиројевић“ IV оперативне зоне, потребно је да нам се достави рјешење о прелазу наведених чета у састав Купрешког батаљона. На

основу тога молимо другарски Оперативни штаб да ово питање уреди са Штабом IV оперативне зоне и овоме штабу достави рјешење у што краћем времену.

Истовремено молимо другарски Оперативни штаб да нас извјести је ли дефинитивно прешао IV батаљон „Будућност“ у састав IV оперативне зоне.¹ Ово ради тога што нам још увијек стижу разни извјештаји од стране штаба овог батаљона у којима се исти сматра још увијек као саставни-дио овог одреда.

Уз другарски и борбени поздрав.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

У з. политички комесар,

И. Ф. Костић²

(М. П.)

Командант,

Р. Маријанац³

БР. 111

**ИЗВЈЕШТАЈ ПРВЕ КРАЈИШКЕ НОП БРИГАДЕ ОД 19 АВГУ,
СТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛА-
ВИЈЕ О ПРВОМ И ДРУГОМ НАПАДУ НА КУПРЕС И ОКОЛНА
НЕПРИЈАТЕЉСКА УПОРИШТА¹**

**I КРАЈИШКА
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКА ПАРТИЗАНСКА
УДАРНА БРИГАДА**

Положај, 19 августа 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Достављамо извјештај о акцији на Купрес и околна села². Извјештај је закаснио јер су наше чете биле на положају и касно су доставиле извјештаје батаљонима, па молимо да нам се опрости ово закашњење.

Наша бригада имала је задатак да ликвидира непријатељска упоришта Плазеницу, Велика Врата, Чардачицу и упорне у град Купрес.

Сви батаљони су извршили своје задатке. Прва чета I батаљона упала је у сам град без пуцања и у самом је граду

¹ Овај батаљон је био привремено под командом штаба Четврте оперативне зоне Хрватске.

* Илија Костић

' Раде Марјанац

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3313.

" Опширније о борбама на Купресу вид док. бр. 77, 101, 106, 108, 117, 161 и 165.

запалила 7 кућа, ликвидирала цамију, гдје су убили 5 усташа и једног сатника.

2 и 3 чета по ликвидацији Чардачице упале су у град, гдје су се развиле уличне борбе. Усљед премоћности непријатеља, све чете овог батаљона биле су присиљене да се повуку из града. Пригодом повлачења из града партизани ових чета онеспособили су бомбама блиндирани аутомобил и убили 2 сатника.

У овим акцијама истакао се командир 1 чете I батаљона, друг Микан Марјановић, који у нападу на градове упада без пуцња у сам град.

Овај батаљон имао је губитке при оба напада на град 7 мртвих и 26 рањених.

1 и 2 чета II батаљона, које су имале ликвидирати Олово и гробље и лијевом страном цестом наступати према граду, не наишавши на отпор у селу Олову и гробљу, продужиле су у правцу града, док им је 3 чета II батаљона штитила леђа. Пред самим градом отворена је ватра на чете које су јуришале и дошло је до борбе прса у прса. Тукли су непријатеља кундацима, а један дио бораца дошао је до топова 20—30 метара далеко, али усљед надмоћности непријатеља, и пошто није успостављена веза са другим снагама, обе чете напустиле су град.

Од оружја није ништа заробљено. Заробљено је 1.500 оваца, 60 говеда, 6 коња и 300 кг жита. I

У овој акцији истакли су се другови Крупљанин Бошко, партизан Прве чете II батаљона, који се толико приближио непријатељу да је дошао испод самог непријатељског утврђења и заскакивао се како би дохватио непријатељске пушке које су вириле из пушкарнице. Исте није могао дохватити, пошто су пушкарнице високе, зато је бацао бомбе у утврђење и убио 3 усташе, а друге, када су почели бјежати, убио је из пушке још тројицу.

Командир 2 чете II батаљона друг Пашагић Бошко (члан КПЈ), водећи своју чету, рањен је у ногу пред самим градом. Другови су му превили рану и савјетовали му да се врати натраг, али он иако рањен, сматрао је да мора да изврши свој задатак — заробљање топова и херојски је погинуо 30 метара далеко од топова. Остали другови, када су видјели да им је командир погинуо, јурнули су напријед да изврше задатак и освете командира. Ту су се нарочито истакли 1 вод 2 чете и другови Љевар Јосо (члан КПЈ) и Гаврановић Гојко (кандидат КПЈ).

У 3 чети II батаљона истакли су се замјеник командира Трикић Гојко³ (члан КПЈ) и политички комесар Личина Дмитар (члан КПЈ), који су се истакли у борби својом неустрашивошћу.

³ Гојко Трикић, умро 1943 године од тифуса.

Батаљон је имао 12 мртвих и 33 рањена.

Прва чета III батаљона која је имала задатак да ликвидира Велика Врата — извршила је свој задатак. У борби је имала 2 мртва и 6 лакше рањених. Заплијенила је 4 карабина и 500 метака.

Друга чета III батаљона која је имала задатак да заузме Плазеницу — извршила је свој задатак. Чета је имала 1 рањеног. Заплијенила је 1 пушкомитраљез и 150 метака. У току читаве акције на свом сектору, овај батаљон је имао 2 мртва и 12 рањених.

Чета пратећих оруђа додијелила је своја одјељења батаљонима и тукла је град бацачима и топовима. Имала је 3 рањена.

Укупни губици бригаде у овим акцијама су: 21 мртав и 74 рањена. Међу погинулима један командир чете (Пашагић Бошко) и политички комесар 3 чете I батаљона друг Мутић Миле.

Након што је закључено да се напусти **акција** о заузимању Купреса, наша бригада повукла је све своје снаге на Маглај и Демировац, а један дио снага остао је с лијеве стране Бијелог Потока, гдје сваки дан по подне долази до борбе са непријатељем који надире у правцу Злосела. Наше снаге контрападима одбијају, али су у тим борбама заробиле свега једног рањеног усташу, који је стријелан.

1. VIII. 1942 г. непријатељ је са већим снагама напао и блиндираним аутомобилом продирао у правцу цркве у Злоселу, наше су их снаге одбиле. Непријатељ је имао више губитака, а наши губици 3 рањена, од којих један теже.

Примили смо Ваше наређење од 16 ов. мј. о покрету наше бригаде заједно са II пролетерском бригадом.

Наше су снаге приправне за покрет и чекају Ваше наређење, само нам јавите гдје да хватамо везу са другом Костом⁴.

Борбеност и морал партизана последице ове акције није опао. Чете су спремне за борбу.

За појачање политичког рада у овој бригади потребно је осим полит. одјела додјељивање извјесног броја другова за политички рад у четама.

Ова бригада добила је радио-извјештаје свега од 11. VIII о. г., па молимо да нам редовно шаљу радио-извјештаје као и остали материјал, и то у већој количини, пошто је ова бригада нова и потребно јој је што више разног материјала.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар:

Командант:
Ратко

БР. 112

**ЦЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД
20 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЈУ-
ГОСЛАВИЈЕ О ФОРМИРАЊУ ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ
БРИГАДЕ И ШЕСТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА И НЕ-
ПРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У БОСАНСКОМ ГРАХОВУ**

**Ш Т А Б
V КРАЈИШКОГ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Бр. сл.

Дне 20-VIП-1942 г.

НАЧЕЛНИКУ ВРХОВНОГ ШТАБА Н. О. П. и Д. В.
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Примили смо оба писма начелника Штаба,¹ а упутили смо
одмах писмо за команданта О. Шт. за Б. Крајину.

Примили смо на знање да батаљон „Старац Вујадин“ и
„Гаврило Принцип“ потпадају под наше руководство.

Стање у нашем одреду је сљедеће:

1) Оп. штаб за Б. К. формирао је од снага нашега одреда
III крај. ударну бригаду.² У њу је ушао наш I и III батаљон.

2) У новоформирани VI крај. одред ушао је наш II
батаљон.³

3) Командни кадар Ударне бригаде узет је из нашег одре-
да, а такође и два члана штаба VI крај. одреда.

4) Под нашом командом остао је Омладински батаљон и
IV батаљон „Гаврило Принцип“, који је иначе увијек стајао
под нашом командом, јер се исти није био ни одвојио IV
опер. зони.

Један наш батаљон — Омладински усмјерен је према Би-
хаћу, а бат. „Г. Принцип“ према Грахову.

5) Сада је штаб овог одреда остао са два члана. Ово напо-
мињемо што ће нам, док се не попуни штаб, бити тешкоћа да
са успјехом руководимо са батаљоном „Старац Вујадин“, због
велике територије одреда (од Бихаћа до села Челебића према
Ливну).

¹ Начелника Врховног штаба

* О формирању Треће крајишке НОУ бригаде види док. бр.
, 114, прим. бр. 2.

"Више о формирању Шестог крајишког НОП одреда види
док. бр. 105.

6) Стање на Грахову је остало непромијењено. Наиме: Талијана има на Грахову (у граду) један батаљон, око 500—600. У граду имају 4 брдска топа 75 мм и 13 т. митраљеза. На „Градини“ код самог града (к. 933) имају 1 брдски топ 75 мм, 2 бацача и 2 т. митр. За све митраљезе имају и митр. гнијезда.

На Стожиштима поврх самих Дерала има 80 Талијана. Не знамо број аутоматског оружја.

Број четника као и прије, око 450. Они држе:

Мали Обљај (к. 1009) са 100 пуш., 2 п. м. и 1 т. м.

Од Обљаја према с. Пеуљама тај терен контролишу са 120 пушака, 3 п. м. и 1 т. митр.

На положају поврх с. Луке имају 30 п.

На положају поврх с. Угарци имају 35 п., 2 п. м. и 1 т. м.

Око с. Печенци имају 40 п. и 1 лаки митраљез.

У самом Грахову има 56 четника са 4 п. м. То је уједно и њихова „летећа“ чета и најбоља војска.

Села Обљај и Кесићи имају око 60 п.

На Стожиштима за чување Дерала била је до сада чета Миле Кецмана, кога смо ухватили и сада не знамо да ли је још тамо, јер су четн. вође посумњале да је прешао нама и неке су његове људе разоружали. Он је имао 50 п. и, 2 п. м.

У Грахово је скоро долазио неки Милетић, један од четничких вођа, и прегледао утврђења и ровове на положајима горњих села и наредио је да морају направити митр. гнијезда и ровове свуда.

Иначе код четника има превирања и колебања. Талијани би то хтјели да поправе и дали су иницијативу да се формира Ударни батаљон, који би добио њихову униформу. Неке од четничких вођа раде на формирању батаљона, што им изгледа неће успјети.

Наш IV батаљон добио је задатак да разоружа четнике на М. Обљајцу, односно смјену која ноћива у појатама под Обљајцем. Резултате ћемо јавити.

Наредићемо батаљону „Старац Вујадин“ да своје снаге усмјери према Грахову, и да координира рад са IV батаљоном.

Мишљења смо да би батаљон „Будућност“ требало такође усмјерити према Грахову, поготово стога што одласком нашег III батаљона морамо бацити двије чете IV бат. према Стожиштима и Тишковцу.

Штаб Сјевернодалматинског одреда извијестио нас је да ће се чете њиховог одреда одмарати на нашем сектору, што смо и примили (у с. Трубар и Осредци). Један њихов батаљон је на положају према Плавањским Брдима (не помињу тачно гдје), а један је на одмору сада у Осредцима.

Дакле, Сјеверодалм. одред, наш IV бат. и батал>он „СтараЦ Вујадин“ су овде расположиве снаге за акцију на Грахово. [Могао би се додати и бат. „Будућност“, чије сад задатке не знамо.

Рушење цесте Грахово—Книн у Дералима нама је немогуће извести, јер овај дио је осигуран. Уз то у с. Стрмици има 2 брдска топа, 2 бацача и око 100 Талијана. Број четника у селима од Стрмице до Книна не знамо. Приближно су исте [јачине] као ови око Грахова. Уколико буде неких важнијих промјена у Грахову јавићемо.

Уз другарски и борбени поздрав,

« **СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!**

Политкомесар,
отсутан

Командант,
Мил. Морача

БР. 113

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ПЕТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 20 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И
ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ПРИЈЕМУ ОРУЖЈА И МУ-
НИЦИЈЕ И О ПРОБЛЕМУ ИСХРАНЕ СТАНОВНИШТВА**

**Ш Т А Б
V КРАЈИШ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Бр. сл.
Дне 20. VIII. 1942 г.

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ**

Бр. 374

Од 21/111-1942

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Потврђује се пријем сљедећег:

- 1) 2 (два) тешка митраљеза,
- 2) 1 (један) њемачки лаки митраљез са редеником,
- 3) 5 (пет) сандучића муниције за италијански тешки митраљез.

Добили смо допис од I КНОПО у' коме нас извјештавају да морају вратити све фамилије Дрварског и Петровачког сре-

за, које су тамо отишле на исхрану. Наводе разлог да морају примити избјеглице из Баније.

Међутим фамилије које су отишле из ових срезова на прехрану у I к. одред немају никаквих услова за живот када се овамо поврате. Велики дио од тих фамилија није ништа засијао, а пошто су наши крајеви иначе сиромашни, нарочито Дрварски срез, ми не видимо излаза за те фамилије ако дођу. Друго, такође је на петровачки сектор дошао велики број избјеглица из околине Бихаћа, и ми смо писали среском Н. О. одбору за Петровац да их размјести по непопаљеним селима. И због овога је тешкоћа да се фамилије са овога сектора врате. Трпе, на овај сектор сваким даном пристижу рањени и оронули другови из пролетерских бригада, којима морамо из наших села сакупљати животне намирнице, нарочито мљечне производе. И ово је један од разлога да су стварно код нас тешкоће за враћање фамилија из I КНОПО.

Молимо Оперативни штаб да ово узме у обзир, и да сиромашне фамилије са нашег сектора задрже и даље на сектору I к. одреда, који је далеко богатији и има више услова за њихово издржавање.

О овоме ћемо јавити и штабу I КНОПО.

С другарским поздравом:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
отсутан

Командант
Мил. Морача¹

Писма за Врх. штаб упућена су.
Друг „Дика“ се налази на сектору I кр. одреда.

ИЗБЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БО-
САНСКУ КРАЈИНУ ОД 21 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ
ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРИПРЕМАМА ЗА
ЧИШЋЕЊЕ МАЊАЧЕ ОД ЧЕТНИКА И О БОРБАМА НА
СЕКТОРУ БОСАНСКОГ НОВОГ¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ

Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Бр. службено 376

Од 21-VIII- 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. В. ЗА ЈУГОСЛАВИЈУ

Положај

Ваша писма од 16 и 19 о. мј. примили смо и на њих вам одговарамо слиједеће:

По свим наређењима и упутствима која сте нам издали ми смо одмах поступили.

Наша II ударна бригада² добила је задатак, да запосједне положаје изнад Кључа, у Соколову и Раткову, стиме да заузму све доминантне положаје на том терену и држе и контролишу цесту Б. Лука—Мркоњић, и то код Ситнице и Чађавице. С тим ће бити осигурано наступање I К. Н. О. П. ударне бригаде и II пролетерске бригаде са сјевера. Према развоју операција око Мркоњић Града II Бригада ће продирати према Мањачи, координирајући наступање I крајишке и II пролетерске бригаде. За осигурање жетве око Санице и Кључа и евентуално продирање непријатеља од С. Моста оставићемо I батаљон VI одреда, а евентуално и неке снаге наше III ударне бригаде. Те снаге уједно ће бити заштита нашој II ударној бригади са сјевера. Друг Коста пошао је за Рибник, и одакле ће ухватити везу са I крајишком и II пролетерском бригадом, тако да би могао руководити са свим тим акцијама.

При формирању III Ударне бригаде³ која је углавном формирана од снага V Крајишког одреда, водили смо рачуна да не упразнимо сектор тога одреда, а сада припајањем Гламочног батаљона, и батаљона „Старац Вујадин“ и „Гаврило Принцип“ V одред имаће довољно снага да сузбије евентуалне продоре непријатеља на његов сектор.

¹ Пронађена је копија оригинала.

² Друга крајишка НОУ бригада

³ Трећа крајишка НОУ бригада

Мишљења смо да Ударна бригада,⁴ која се налази на сектору Јањ—Брђани треба за вријеме акције на Мркоњић да врши притисак, макар и демонстрирајући, на непр. упоришта око Јајца, и тиме онемогући слање помоћи из Јајца. Ми ћемо настојати да с том бригадом ступимо у што тешњу везу.

Издали смо, сходно вашем наређењу, наређење Штабу ЦЈ одреда да пребаци један дио снага у предио Ново Село—Благај, одакле ће пресјецати комуникације Бугојно—Купрес, вршити испаде према Купресу и организовати извлачење жита из Купрешког Поља. Исто тако смо наредили III одреду да одмах приступи формирању Купрешког батаљона" и да пребаци један дио својих снага преко Врбаса, и створи базу за формирање батаљона на просторији Травник—Д. Вакуф—Г. Вакуф.'

Гламочки батаљон ставили смо под команду V Крајишког одреда из разлога тога, што ће Штаб V одреда моћи боље да дејствује и учврсти тај батаљон, пошто је тај штаб јачи, како војнички тако и политички од Штаба III одреда. Исто тако смо припојили до даљњег наређења батаљоне „Старац Вујадин" и „Гаврило Принцип" V одреду.

Наредили смо Штабу V одреда да одмах ступи у везу са Штабом Сјеверодалматинског одреда и Личких одреда и да организују ликвидирање Грахова."

Ако тај штаб има намјеру да упути неке бригаде у циљу одмора и продирања према житним крајевима, ми предлагемо да упутите две бригаде на терен нашег I одреда (Грмеч), које би имале задатак да узму положаје уздуж Уне око Б. Новог и рудника ЈБубије, гдје би се могле одморити и опоравити, док би ми са нашим снагама које сада држе те положаје и у заједници са нашим ударним бригадама могли извршити извјесне акције и то: С. Мост и још нека непр. упоришта, а последице би у заједници са тим бригадама могли да гродиремо у правцу Козаре, те би на тај начин могли подићи љетину у тим крајевима. Истовремено могли би са извесним снагама пребацити се преко Уне у Банију, ступити у везу са Банијским одредима, који су се услед непр. офанзиве на Банији повукли у Петрову Гору.

Рањеници пролетерских бригада стигли су на нашу територију, и сви су размештени по болницама. Друг Гојко Нико-

¹ Прва крајишка НОУ бригада

³ Купрешки батаљон је формиран 21 августа. Види док. бр. 117.

⁶ У то вријеме на овом терену формиран је Зијаметски батаљон Трећег крајишког НОП одреда.

⁷ Крајем августа вршене су припреме за напад на Босанско Грахово па је у том циљу формиран штаб Оперативних трупа на сектору Босанско Грахово, чији командант је био Коча Поповић. Међутим, јединице које су биле предвиђене за напад, биле су узете на другим секторима, па до овог напада није дошло.

лић⁸ био је у нашем штабу, и ми смо се са њим договорили у свему потребном за смештај тих рањеника.

19 о. мј. наша II Ударна бригада извршила је напад на непријатељско упориште Врхпоље код С. Моста, које је било јако утврђено, и уништила га. Непријатељ је имао велике губитке. На новском сектору непријатељ је покушавао извршити продор уз помоћ тенкова на нашу територију. Сви ти нападаји одбијени су и том приликом уништен је 1 непр. тенк. На осталим секторима нема значајних промјена. Према извјештајима које смо добили из Баније њем. трупе које су биле концентрисане уздуж ријеке Уне, око Двора, у јачини од 5—6000 кренуле су са извјесним својим снагама за Панчево—Земун, а наводно имају намјеру да повуку и све остале снаге, само незнамо у којем правцу.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант,

БР. 115

ИЗВЈЕШТАЈ ОБАВЈЕШТАЈНОГ ОФИЦИРА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 21 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ О БРОЈНОМ СТАЊУ НЕПРИЈАТЕЉА У БИХАЋУ И ГРАХОВУ

**О.С. ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА
Н.О.П.В. ЗА БОС. КРАЈИНУ**

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 378**

... 21/УШ

ОБАВЕШТЕЊА СА СЕКТОРА 5 К. О. Н. О. П. В.

Обавештења са сектора гдје се још налазе окупаторске, као и усташко четничке банде.

ОБАВЕШТЕЊА ИЗ ГРАХОВА И ОКОЛИНЕ

Шаљем Вам извештаје од 8—8—до 15—8—942 год. из којих ће те имати преглед сектора Грахова и околине.¹ Промене ћу Вам слати отсада редовно, јер до сада нисам могао да шаљем јер О. С. код нас је тек сада почела да дејствује.

" Др. Гојко Николиш, начелник санитета при Врховном штабу НОП и ДВ Југославије

¹ Поменути обавјештајни извјештај налази се у архиви Војноисториског института под бр. Рег. 9/6 К. 162 и гласи:

„*Стање окупатора:* У Грахову имаде окупаторских војника око 300 према извјештају из Грахова. Наоружани су са: 4 топа и то:

⁴ ИЗВЕШТАЈ ИЗ БИХАЋА

Од 21-7-942 Год. Голубић, Добреница имају 150 карабина 2 тешка м. и 8 пуш. м.
Скочај, Баљевац и Ваганац имају 300 карабина 4 тешка м. и 10 пуш. м.
Личко Петрово Село има 500 личких усташа 880 домобрана. Усташе имају 2 бацача 2 против колсга топа, 8 тешких м. док домобрани имају 1 бацач 4 пушко м.
Изачић, Чавник, Врста, Гата, и Брековица имају 120 војника са 1 тешким м. и 2 пушко м.
Око болнице у граду има 150 домобрана са 2 тешка м. и 6 пуш. м.
Са леве стране реке Уне има 560—530 усташа са 4 бацача, 6 хаубица, 4 против колска топа са по 500 метака. Сваки пушкомитраљез са 1000 мет. тешки м. са 3000 метака.

Привилица 1 теш. м. и 1 лаки, 50 карабина и 60 војника. Поврх старог и новог гробља до резервоара има 150 домобрана, 4 мала

1 пољски 75 мм и 3 брдска, који се налазе у самом Грахову. Бацачи су овако распоређени: Код дома „Гаврило Принцип“ на доњи крај један, и на Градини али није познато колико. Болницу су преселили у Книн. само су неке докторе оставили за четнике. Топсви су овако распоређени: 2 више куће Шербелине, 1 код цркве у Грахову (пољски) којег су превукли од болнице и један брдски. Митраљеска гнијезда као што сам навео у прошлом извјештају. Превозна средства долазе им из Книна и сваки дан вуку материјал како сам обавјештен из Грахова, да и подове откидају из Среза и Дома те прегоне у Книн. Топове које су имали на Дугодолу одвукли су у Книн и повукли се са њима према Стрмици.

Четкмчхе банде: Ђујић са својим држи положај око Тишковца о чему ће вас извјестити друг обавештајни 2. батаљона. Мсбилисани четници који су држали положај на Стожиштима вратили су се кућама само је остао Мане Роквић са својих око 70 људи који држе положај. У борби на Стожиштима погинуо је бандит Урош Билић а рањен је Стеван Пуцар из Кесића и неки из Маринковаца. У Граховским селима сваки држи положај око свога села. Колико се види да већина није одушевљена борби само их коче и тјерају Мане Роквић и Ђуђуз у овим селима. Како сам обавештен да би се могао Ђујић повући са садашњег положаја, као да предосјећа напад. Што се тиче народа, четничких села они нису расположени за никакав отпор сем ових избјеглица и у сваком селу по неколико бандита. Напомињем да четници из Грахова и Матојчића држе положај на Јелином Пољу њих око 40 неки извјештавају да би се они предали без борбе, у колико је тому вјеровати али свакако неће давати јак отпор. Командир села Луке био је са нама у сталној вези и то је банда дознала и затворила га је и тукла даље не знам тачно што је са њим изгледа да је пуштен на слободу. Његови људи колико изгледа да неће давати отпор. У случају нашег напада са јачим снагама може се рачунати са њиховим потпуним расулом, једино Мане и Ђуђуз даваће огорчен отпор у колико не би побјегли. Богуновић се стално шеће с аутомобилом Книн — Грахово и изгледа док осјети за напад да ће киднути..."

бадача, 3 теш. м. и 18 пушака, затим 1 прот. топ, и 100 усташа са 6 пуш. м. Даље од гробља продужује се положај до резервоара, где се налази на самом рез. топ 2 бадача са 60 војника. У Жегару има 80 домобрана са карабинима. На римокатоличком гробљу на Крижу исто 80 вој. са 1 прот. топом, 2 бадача и 2 теш. м. На Церавцу поље налази се аеродром са 4 топа, 2 тешка мит. и 4 пуш. м. са 80 усташа. Од куће Бубала налази се 1 прот.[ив колоки] топ са 30 војника. На отстојању између Хатинца и цесте налази се 4 рова са 3 пуш. м. и 40 војника. У основној школи у Жегарској авлији налази се у резерви у логору 300 усташа са 20 пушком. [Имају] везу између Бакшаиша и Хатинца.

Железничка станица има један тешки и два пушко-митраљеза. Рибић има један протуколски топ, један тешки и нешто пушко-митраљеза. Око целога града су опкопи (бункери) од камена и земље као ровови гдје су постављене страже. Ту се налази војска на положају.

Оволики број тешког оружја бадача и топова је зато што су Талијани приликом напуштања Бихаћа и Крупе оставили не говавши вући са собом. А број машинског оружја се је повећао јер су нешто добили авионом.

Размимоилажење [између] Личких усташа и Босанско-херцеговачких који су позвани да бране Крајину приликом пада Бос. Крупе одговорили су следеће:

Да они као Лички хероји неће са својим љешевима затрпати Босанске долине, већ нека то чине Босанске „балије“. На зачуђени одговор поједини усташки претставници из Бос. Крајине рекли су: Зашто се ви цијепате од нас кад се ми боримо за заједничку ствар.

Претставник Личких усташа рекао је: То су наше ствари и тако су се разишли. Једна усташка бојница која је кренула према Личко — Петровом Селу, Љесковцу [Плитвичком] и још неким другим селима упали су у та села палили и пљачкали цивилно становништво.

Велики жупан ишао је у Загреб да би организовао „Усташ“ ки братски пук“ и није могао добити оружја које је тражио да наоружа тај пук, него су рекли отворено да немају довољно ратног материјала.

Цивилно становништво изгубило је потпуно поверење у усташку власт.

Хрвати су почели да троше нову муницију израђену 1942, која се ради у Њемачкој.

Обавештајни официр, при Штабу В.К.О.
Дане Тања

НАРЕЂЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 21 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ЗА РАСПОРЕД ЈЕДИНИЦА ПРИЛИКОМ НАПАДА НА МРКОЊИЋ ГРАД Ц ОБАВЈЕШТЕЊЕ О ФОРМИРАЊУ ШЕСТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА И ДРУГЕ И ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ

366
21-УП1-

ШТАБУ Ш К. Н. О. П. ОДРЕДА

Положај

Ви сте сигурно већ обавијештени од стране Врховног штаба и од наше I К. Н. О. П. ударне бригаде о акцијама које се имају извршити ових дана на вашем сектору, тј. на Мркоњић Град. За ту акцију предвиђене су I крајишка и II пролетерска бригада, а и ви треба са неким снагама вашег одреда да учествујете у тој акцији, и то са двије чете батаљона „Искра“, које се налазе на положајима око Мајдана, и са неким снагама батаљона „Пелагић“. Остале ваше снаге треба да се ангажују око Купреса, пошто је тај сектор упражњен одласком II пролетерске бригаде. Ваше снаге треба да се пребаце у предно Ново Село—Благај, одакле ће пресецати комуникацију Бугојно—Купрес, вршити испале према Кугтресу и организовати извлачење жита из Купрешког Поља. Овај задатак који се ставља пред вас је од велике важности, схватите га озбиљно, гредумите све да се то изврши, јер само са таквим поступком и дејством ваших снага моћи ћете успјешно штитити предно Јања, за чија су се села везале ваше чете.

Најхитније треба да формирате Купрешки батаљон,¹ који ће обухватити људство с територије Купрешког Поља (Ново Село, Благај, Г. и Д. Малован, Заноглина, Рилић, Вуковско и Равно).

По оцјени Врховног штаба Купрешка чета добро се је показала. Настојте да и остале снаге Купрешког батаљона буду на висини те чете.

По наређењу Врховног штаба командант Купрешког батаљона био би досадашњи командант батаљона „Војин Зиројевић“.²

Исто тако треба најхитније да пребаците неке снаге преко Врбаса у циљу формирања батаљона на просторији Травник—

¹ О формирању Купрешког батаљона види док. бр. 117.

* Недељко Манојловић

Д. Вакуф—Г. Вакуф. Тај батаљон треба да дејствује на комуникацији Травник—Д. Вакуф. Исто тако треба да дејствујете на путевима Д. Вакуф—Јајце. То дејство досада није било ефикасно.

Смрћу другова Метлића³ и Шолаје⁴ биће вам у многоме отежан рад, али ви требате да смрт тих наших најбољих другова политички искористите, и баш њихова смрт треба да буде потстрек цијелом вашем одреду на још већу активност у борби хфотив непријатеља.

Поводом њихове смрти ми смо издали летак који сте ви сигурно већ примили.

Поднесите нам исцрпан извјештај по свим постављеним питањима шта сте учинили.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,

Командант,

I

П. С. Батаљон „Будућност“ потпада од данас под V одред, а исто тако формиран је и VI К. Н. О. П одред, који захвата предио од С. Мосга—Кључа—Рибника—један дио Дреновићевог сектора према Мркоњићу, те иде Црном Ријеком и Врбасом до Б. Луке. У тај одред спада и батаљон „Соко“. Исто тако формиране су и II⁵ и III⁶ К. ударна бригада. II бригада већ дејствује на Соколову—Раткову.

³ Народни херој Душан Метлић

⁴ Народни херој Симо Шолаја, замјеник команданта Трећег крајишког НОП одреда, погинуо је приликом напада на Купрес, августа 1942 године.

* Друта крајишка НОУ бригада формирана је 2 августа 1942 године. Командант бригаде је био Ратко Мартиновић, политички комесар Нико Јуринчић.

* Опширније о формирању Треће бригаде види док. бр. 114.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА.
ОД 21 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА ПРЕМА КУПРЕ-
СУ И О ФОРМИРАЊУ КУПРЕШКОГ БАТАЉОНА¹**

**Ш Т А Б
III КРАЈ. НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА**

Број: 113/42

Дне 21 августа 1942 год.

На положају

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ
ЗА ЈУГОСЛАВИЈУ

У вези вашег наређења од 16 и 19 овога мјесеца извјештавамо сљедеће:

На сектору Купреса пребацили смо 150 партизана из 1 батаљона „Пелагић“ који су смјештени у селу Благају, те заједно са Купрешком четом, која је јака 120 партизана, преузели положаје које су до сада држале снаге I крајишке ударне и II пролетерске бригаде, док су се они повукли у село на одмор. Дијелови снага IV пролетерске бригаде, са којима ми треба да извршимо додијељене нам задатке, налазе се у Омару (2 сата удаљено од Благаја), гдје ће преданити, а вечерас ће се спустили у село. Са штабом те бригаде још вечерас направимо план нашег рада за што успјешније извршење задатка.

Штаб нашег одреда преселили смо у Ново Село, сходно поменутом вашем наређењу.

Предузели смо формирање Купрешког батаљона и друг командант овога батаљона² налази се већ у Благају, гдје је смјештен и штаб тога батаљона. У послу око формирања овога батаљона наилазимо на велике потешкоће, које се састоје у томе што је: 1) Малованска чета све до доласка пролетерских снага била под четничким утицајем и четнички оријентисана, а за вријеме ових борби служила је као водичи; 2) Рилићка, односно Доњовуковска чета такође је много заостала због извлачења из исте многих другова и пребацивања истих на рад око Дувна и Прозора, и 3) Благајска чета исто тако, усљед слабог и недовољног политичког рада у истој, не одговара једној партизанској јединици способној за извршење тежих задатака који

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3539.

¹ Недељко Манојловић

се пред њу постављају, нарочито губљењем великог броја нај-
вјеснијих и најборбенијих својих партизана у задњим акци-
јама око Купреса (око 25 избачених из строја). Овај штаб је
предузео све и настоји свим силама да ове чете организује и
политички одгоји те да их очеличи за борбу. Уколико би нам
другарски штаб ставио на расположење којег политичког рад-
ника, тиме би нам олакшао у знатној мјери рад на овоме послу.

Истодобно извјештавамо другарски штаб да смо издали
наређење штабу 1 батаљона „Пелагић“ да непрекидно омета
саобраћај на прузи као и цести Јајце-^Доњи Вакуф. Ударној
групи која оперише око Мркоњић Града ставили смо на ра-
сположење 100 партизана, који ће им добро послужити као
водичи и добри познаваоци терена.

Ми ћемо се трудити да у цијелости извршимо додијељене
нам задатке и о свему ћемо вас редовно извјештавати.

Уз другарски и борбени поздрав:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Немања Влатковић

(М. П.)

Командант,
Р. Маријанац

г

' Раде Марјанац

**ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДИРА ПРВЕ КОЗАРСКЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ЧЕТЕ ПРОЛЕТЕРСКОГ БАТАЉОНА БОСАНСКЕ КРАЈИНЕ
ОД 25 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И
ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О БОРБИ ПРОЛЕТЕРСКОГ
БАТАЉОНА НА МОТАЈИЦИ**

ЗРНИЋ СЛАВКО,
командир I пролетерске
ударне чете „Козара“, подноси
извјештај

Прилог:
Списак пролетера
из чете „Козара“.

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Положај

На сектору IV одреда, подносим сљедећи извјештај о задњим догађајима Пролетерског батаљона:¹

Приликом вршења акције на Лепеницу код Мотајице, гдје је било упориште са хрватском војском, извршили смо напад 8 јуна прије свитања. Знајући хрватска војска за напад, избјегла је. Након извршене акције остали смо на положају, заузевши положај од школе и цркве лепеничке, па дуж до самог подножја Мотајице.

Ујутро око 9 сати истог дана, четници су се сконцентри-сали и ударили са леђа у споразуму са културбундовцима и хрватском војском који су засјели у самој Мотајици, куда смо се ми требали повући послије извршене акције.

Приликом нашега повлачења, четници су навалили на нас, ми смо примили борбу и помало повлачили се, док нисмо наишли на засједе њемачке и хрватске, тако да се нисмо могли пробити. Отворила се борба вођена преко цијелог дана у шуми Мотајици.

Како је моја чета давала задња отпор, ја као командир чете, командујући и водећи рачуна да ми који друг не изостане, остао сам скоро најзадњи.

Приликом јуришања, рањен сам по други пут од четника у лијеву ногу, али захваљујући добром другу из моје чете, воднику Ресану Драгољубу, који ми је притекао у помоћ те смо се успјели спасити. Тако рањен нисам могао доћи у састав преосталих својих другова, који су се скупили послије борбе.

Ови другови, према чувењу, пребацили су се преко Саве у Славонију. Број жртава није ми познат у тој борби.

Ја сам успио, поред четничких елемената и хрватске војске, као и културбундоваца, да се извучем уз помоћ друга онако рањен пети дан из Мотајице, те сам тако, пребацујући се од жбуна до жбуна, прешао преко Врбаса и дошао до фронта¹ са намјером да пријеђем у Козару, како бих могао извијестити о нашим догађајима. Нисам успио пријећи фронта, пребацио сам се натраг, недалеко од фронта, у село Јазовац и Машиће, гдје сам се задржавао до пада фронта.

Послије офанзиве дошао сам у састав II К.Н.О.П. одреда и ставио се на расположење.

Подносим општи извјештај о погинулим друговима на сектору IV одреда, ^соји су погинули у борбама, а то су:

1) На Липовцу са четницима су погинули: Ивановић Симо, командир Прол. чете, Алишић Смајо, пролетер, Гавриловић Бранко, пролетер, Бокан Милан, пролетер, Буразор Мирко, пролетер, Ђенадија Анђелко, пролетер, Бундало Петар, пролетер, Ђенадија Алекса, пролетер, Бабић Раде, пролетер, Стијак Цвијо, пролетер, Марин Душан, пролетер, Поповић Јово, пролетер.

2) У Јошавки са четницима су погинули Бига Јово, пролетер, Стојнић Перо, пролетер, Малибашић Млађен, пролетер, Гајић Коста, пролетер, Гајић Гојко, пролетер, Латинчић Ратко, пролетер.

3) У Чечави исто од четника су погинули: Балабан Вељко, пролетер, Голић Мојсија, пролетер, Николић Бошко, пролетер, Малеш Драгутин, пролетер, Глушица Милан, пролетер, Јајчанин Марко, пролетер, Јаковљевић Остоја, пролетер, Торбица Милан, пролетер.

Приликом поласка на сектор IV одреда, број пролетера био је 113. То је све што ја знам о догађајима Пролетерске чете.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Негдје у Козари
25 VIII. 1942 године.

Командир,
Зрнић Славко

С П И С А К СВИЈУ ПРОЛЕТЕРА КОЈИ СУ КРЕНУЛИ ИЗ КОЗАРЕ НА СЕКТОР IV ОДРЕДА ЈЕ СЛИЈЕДЕЋИ:

- 1) Мицић Есад стријељан у Блуци³
- 2) Ивановић Симо погинуо у Липовац
- 3) Зрнић Славко у Козари
- 4) Шерић Фадил

¹ = Мисли се на фронт непријатеља према Козари за вријеме Козарске офанзиве.

* Бања Лука

- 5) Вуковић Бранко
- 6) Гачић Михајло у Козари
- 7) Тубић Бранко
- 8) Батоз Драган
- 9) Маринковић Милан
- 10) Бијелац Миле четник
- 11) Мећава Миле погинуо
- 12) Драгаш Ђуро у Козари
- 13) Миланковић Перо погинуо
- 14) Јанковић Алекса
- 15) Зец Светозар
- 16) Ђуђић Ненад
- 17) Суботић Драго
- 18) Ресан Драгољуб у Козари
- 19) Грубљешкић Станко у Грмечу
- 20) Бјеливук Никола
- 21) Кукрика Милорад
- 22) Мијатовић Василија
- 23) Тимарац Ђуро
- 24) Деспотовић Душан
- 25) Ђукановић Милан у Козари
- 26) Будимир Милан у Козари
- 27) Вујановић Ђуро
- 28) Ресан Симо у Грмечу
- 29) Алексић Свето у Грмечу
- 30) Пиљагић Душан
- 31) Јокић Обрад
- 32) Шурлан Миленко
- 33) Кукић Раде
- 34) Тадић Остоја
- 35) Богдановић Симо
- 36) Поповић Милорад
- 37) Деретић Милош у Козари
- 38) Шкондрић Љубан курир за Романију
- 39) Марић Симо
- 40) Тривуновић Милош
- 41) Бабић Бранко
- 42) Бубоњић Петар
- 43) Раказ Бранко
- 44) Деспотовић Мићо
- 45) Тукић Остоја
- 46) Мајсторовић Милутин
- 47) Дошен Милан
- 48) Ковачевић Ђоко
- 49) Видачковић Теодор
- 50) Ристић Цвијо
- 51) Богдановић Урош

- 52) Сладојевић Вид
- 53) Зубер Васо
- 54) Чук Никола
- 55) Вранић Бранко
- 56) Гајановић Вељко
- 57) Гргић Мирко
- 58) Пашић Саво рањен у Скендеру
- 59) Бијелић Бранко рањен у Скендеру
- 60) Дамјановић Бранко погинуо
- 61) Вујичић Радован у Козари
- 62) Сердар Мирко у Козари
- 63) Зец Михајло у Козари
- 64) Муњиза Ђоко у Козари
- 65) Радић Милорад у Козари
- 66) Крупљанин Јово у Козари
- 67) Скробић Милан у Козари
- 68) Катић Душан у Козари
- 69) Чекић Перо у Козари
- 70) Диздар Пашо у Козари
- 71) Аџић Миле у Козари
- 72) Милановић Раде у Козари
- 73) Арсенић Ђуро у Козари
- 74) Обућина Љубо у Козари
- 75) Лазић Љубан у Козари
- 76) Петровић Радован у Козари
- 77) Вујиновић Љубан у Козари
- 78) Секулић Бранко у Козари
- 79) Есканази Менто погинуо
- 80) Мирнић Стојан у Козари
- 81) Зрнић Драгутин у Козари
- 82) Раџановић Рајко у Козари
- 83) Зрнић Богољуб у Козари
- 84) Крнета Љубан у Козари
- 85) Кузмановић Раде четник
- 86) Гајић Коста погинуо у Јошавки
- 87) Мирјанић Васо у Козари
- 88) Торбица Милан погинуо у Чечави
- 89) Гајић Гојко погинуо у Јошавки
- 90) Латинчић Ратко погинуо у Јошавки
- 91) Вукић Лазо погинуо у Чечави
- 92) Алишић Смајо погинуо у Липовици
- 93) Стефановић Радмило погинуо у Чечави
- 94) Гавриловић Бранко погинуо у Липовцу
- 95) Бокан Милан погинуо у Липовцу
- 96) Буразор Мирко погинуо у Липовцу
- 97) Ђенадија Анђелко погинуо у Липовцу
- 98) Бундало Петар погинуо у Липовцу

- 99) Ђенадија Алекса погинуо у Липовцу
- 100) Бига Јово погинуо у Јошавки
- 101) Бабић Раде погинуо у Липовцу
- 102) Стијак Цвијо погинуо у Липовцу
- 103) Марин Душан погинуо у Липовцу
- 104) Поповић Јово погинуо у Липовцу
- 105) Стејнић Перо погинуо у Липовцу
- 106) Малабашић Млађен погинуо у Јошавки
- 107) Балабан Вељко погинуо у Чечави
- 108) Голић Мојсија погинуо у Чечави
- 109) Николић Бошко погинуо у Чечави
- 110) Малеш Драгутин погинуо у Чечави
- 111) Глушац Милан погинуо у Чечави
- 112) Јајчанин Марко погинуо у Чечави
- 113) Јаковљевић Остоја погинуо у Чечави

БР. 119

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
25 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О ФОРМИРАЊУ И О НАЧИНУ
СНАБДИЈЕВАЊА БРИГАДЕ**

**ШТАБ
III КРАЈИШКЕ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
—ПАРТИЗАНСКЕ—
УДАРНЕ БРИГАДЕ**

Бр.

Дана 25-УШ-1942 ГОД.

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д.В. ЗА БОС. КРАЈИНУ

По наређењу Оперативног штаба за Бос. Крајину, од дијела јединица V крајишког одреда формирана је III крајишка народно-ослободилачка партизанска ударна бригада и за сада има два батаљона и чету пратећих оруђа.

Наоружање Бригаде је овога момента:

500 пушака — карабина,

26 пушкомитраљеза,

6 тешких митраљеза,

1 бацач 81 мм М 31.

Касније предвиђа се један топ 65 мм (располаже се за њега са 13 граната) и један бацач, који треба упутити из тога штаба са потребним бројем бомби.

Бригада располаже са свега 17 товарних коња, а потребно јој је 55, према томе недостаје 38 коња. Молимо за објашњење да ли ће се Бригади коњи додијелити и са које стране, или их можемо узети од народа и како (мобилисати или уз исплату, уколико би то сељаци пристаји). Ако се покрет Бригаде нареди прије него што се коњи додјеле, предвиђели смо узимање недостатка коња од сељака.

По наређењу тога штаба од 24 ов. мј.¹ (примљено 25 у 9 часова прије подне) упутили смо I батаљон са једним водом чете пратећих оруђа у Рујишку. Батаљон је кренуо 25-УШ у 11 часова прије подне.

Пошто бригада не располаже новцем за куповину соли и дувана за војнике као и других ствари које буду потребне, изузев 20.000 динара коју смо суму примили од V крајишког одреда с тим да је требамо вратити, молимо да нам се додијели једна сума новца, ако је то могуће.

Што се тиче економског снабдијевања молимо да Оперативни штаб ово регулише, тј. да се изда једна опћенита наредба на коме ће мјесту Бригада имати своју базу и одакле ће је попуњавати, а док се ово не регулише и база не створи са залихама, да јединице преко чије територије Бригада наилази излазе Бригаду у сусрет у овоме погледу. Предлажемо да база за ову Бригаду буде у Грмечу више Скакавца.

Батаљон који смо упутили у Рујишку остаће тамо све док не добије наређење за улаз у састав Бригаде, од тога штаба, пошто ми нисмо упознати када ће потреба за њим престати. Молимо да издате наређење по томе.

Ако Оперативни штаб располаже бензином са којим би ми пунили флаше ради уништавања тенкова у случају потребе, молимо да нам га пошаљете те да благовремено и ове припреме извршимо.

4 курсиста из ове Бригаде биће упућена на вријеме у I крајишки одред на курс².

Уз другарски и борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
С. Тадић³

Командант,
Карановић*

¹ Ово наређење није пронађено.

² Мисли се на војно-политички курс при штабу Првог крајишког одреда. Види док. бр. 15.

³ Сима Тадић

* Никола Карановић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕД
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ" ОД 25 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕ-
РАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
О СТАЊУ У ОДРЕДУ И НА ТЕРЕНУ КОЗАРЕ ПОСЛИЈЕ
НЕПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ¹**

**ШТАБ П К.Н.О.П. ОДРЕДА
„МЛАДЕН СТОЈАНОВИЋ"
25-УН1-1942**

- **ПРЕПИС**

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА Б. КРАЈИНУ

Положај

Примили смо ваш допис² бр. 320 од 11-УШ са свима при-
лозима и материјалом, као и 100.000 куна, за које прилажемо
признаницу.

Наш одред броји сада 900 људи, 800 карабина, 40 пушко-
митраљеза. Ово бројно стање не одговара моралном стању на-
ших чета и по свом квалитету не претставља ударну моћ од-
говарајуће војне јединице, него се може казати да је половина
способна за борбу, а половина младићи и са физичким недо-
стацима. Од офанзиве наовамо дезертирало је из својих једи-
ница око 40 партизана. Већина их је из Градишког среза. 20
је отишло четницима, а остали се крију код куће. Ради оваког
вој[ничког] и пол[итичког] стања ми смо одржали дводневни скуп
свих снага нашег одреда са смотром, пол. и култ. програмом
(прилажемо наређење)³. Овај састанак позитивно је дјеловао
на све партизане у војном и моралном погледу.

Непријатељска су упоришта иста као и прије, осим што
су на терену I бат. успостављене 4 жанд. касарне. У околним
гарнизонима број војске је промјенљив. Тачне бројеве не зна-
мо, али њихове покрете испитујемо мртвим стражама далеко
истуреним, као и патролама.

Непријатељ патролира селима и Козаром и врши пљачку
све имовине. Жање жито, вози кромпир, тресе шљиве, одгони
стоку и односи сав кућни намјештај. Пљачка се врши органи-
зовано и уз војну заштиту.

На том патролирању наше патроле, од задњег писма, на-
правиле су 6 засједа, док је непријатељ направио једну нашој
патроли. Губици непријатеља били су око 9 мртвих и десетак
рањених, наш 1 мртав и 1 рањен.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3536.

² Овај допис Редакција није пронашла.

³ Види док. бор 104.

Цијели одред налази се у Козари. Одјећа и обућа в[з]ло слаба.

»

Везе са градовима немамо, осим са Приједором и то не-сигурну и незван[ичну].

Набавку ствари за новац вршимо из Приједора. Са Сла-вонијом је веза прекинута ради офанзиве коју ми претпостав-љамо по топовској ватри. Грга⁴ и Иво⁵ су отишли са нашом пратњом и сигурно се пребацили на свој терен пријб поменуте офанзиве.

По досада прикупљеним подацима (незваничним) станов-ништво са терена нашег одреда, све одрасло што није стри-јељано, присилно је отјерано у Њемачку. Дјевојке и младе жене су исто отјеране. Остало становништво, које није било у конц. логорима, смјештено је на рад у Славонију.

Упозоравамо вас на покрете великих непријатељских сна-га у смислу концентрације у правцу Б[ање] Луке и ваших те-рена.

Примили смо на знање организовање II к.[рајишке] ударне бригаде.

По питању Жарка Згоњанина, наше је мишљење да он потпуно заслужује з.п.к.⁶ нашег одреда, али његово одвајање са дужности команданта I бат. у овој ситуацији било би не-згодно и штетно, можда и судбоносно за тај бат.[ал>он]. Зато нека се овамо упути з.п.к. Душан Мисирача, са особљем цгтаба од-реда, а нарочито секретара Божу Башкота, чим се омогући веза. Исти нека понесе потребне ствари из архиве.

Пошаљите нам поново све радио-извјештаје за период од 10-УШ па надаље, као и сав пропагандни материјал.

С обзиром да је друг Обрад" у најтежој ситуацији напу-стио Козару и тиме изазвао отворене приговоре код војске да је пггаб побјегао, ми стојимо на становишту да он не може вршити улогу команданта у нашем одреду.

Мишљење о одговорности и држању осталих друтова у офанзиви доставићемо накнадно, послѣ савјетовања са шта-бонима батаљона по том питању.

Нешто народа из приједорског конц.[ентрационог] логора пуштено је натраг кућама у села уз пругу.

Пошаљите нам 100.000 куна.

Бошко⁸ и Милош® дали су 2 сата марке „Омега" Васи Бутозану ради оправке. Попгго смо сви без сатова у штабу, пошаљите нам поменуте сатове.

- ' Грга Јанкес
- Народни херој Иво Маринковић
- " Замјеник политичког комесара
- † Обрад Стишовић
- ® Бошко Шиљековић
- * Милош Шиљековић

На наш терен стигли су другови Душко Бојанић, з. к. IV одреда, и друг Славко Зрнић, командир Пролетерске чете, чије вам извјештаје шаљемо у прилогу¹⁰. Исте смо распоредили на дужности у овом одреду.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политчки комесар	Замј. команданта	Командант
Бошко, с. р.	Милош, с. р.	Шоша, с. р.

П. С.

Пошто смо добили везу и допис¹¹ са штабом III операт. зоне Н.О.П.О. Хрватске, који вам у препису шаљемо, као и писмо¹² за друга Бошка, из којих се донекле мијењају неке поставке које смо раније у овом нашем писму навели, а упознајемо вас и са нашим одговором.

По питању пребацивања наших снага у Славонију стали смо на ваше становиште.

По питању Пролетерског батаљона¹³ стали смо на становиште да ћемо чекати вашу одлуку, али смо ипак затражили долазак Заге¹⁴ и партизана из наше Пролетерске чете на наш терен.

Са другим куририма нека дође и партизан Мика Каурин који се налази негдје на вашем терену, а раније је био при штабу II бат. овог одреда, ради проналажења евентуалних неоткривених склоништа. Ово би било важно и хитно.

С. Ф. — С. Н.

Политкомесар,	Командант,
Бошко, с. р.	Шоша, с. р.

¹⁰ Види док. бр. 118 и 122.

¹¹ Овај допис није пронађен.

¹² Види док. бр. 98.

¹³ Односи се на Пролетерски батаљон Босанске Крајине, који се у то вријеме налазио у Славонији, гдје се повукао послје тешких борби у Централној Босни, у мају и јуну 1942 године.

¹⁴ Зага Умичевић, члан Окружног комитета на терену Четвртог крајишког одреда

**ЛЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 25 АВГУСТА 1942 ГОД, ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И
ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ И
У ЈЕДИНИЦАМА ОДРЕДА**

**Ш Т А Б
III КРАЈИШКОГ Н.О.П. ОДРЕДА**

Број: 122/42
- 25 августа 1942 год.
На положају

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 402

Од 28/УШ-1942

**ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ Н. О. П. и Д. ВОЈСКЕ
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ**

На основу наредбе Врховног штаба Н. О. П. и Д. војске Југославије као и ваше наредбе од 21 ов. мес. штаб овог одреда у Купрешком Пољу основао је Купрешки батаљон. За команданта је постављен друг Недељко Манојловић, а за политичког комесара друг Игњат Марић, досадањи политички комесар Купрешке чете. У тај батаљон улазе, поред Купрешке чете, чета из Доњег Малована и Вуковског. Батаљон има 230 пушака, 3 пушкомитраљеза и 3 тешка митраљеза. Он има задатак да у сарадњи са извјесним дијеловима I батаљона „Пелагић“ као и дијеловима IV пролетерске Н. О. У. бригаде, спречи надирање усташких банди из Купреса, као и да заштити извлачење жита. На основу тих задатака батаљон је већ преузео заштиту и налази се на положајима према Купресу. Сваки трећи дан штаб одреда у споразуму са Штабом IV пролетерске Н. О. У. бригаде шаље ударне групе које врше напад на комуникацију Бугојно—Купрес. У својим редовним извјештајима ми ћемо извјестити Оперативни штаб шта смо све учинили у том погледу. Треба да истакнемо да војска Купрешког батаљона још није војска и да треба интензивирати војнички и политички рад па да то она буде. Због оскудице у руководству, а нарочито у политичким комесарима ми смо разговарали са одговорним друговима као и са Штабом IV бригаде и обећано нам је десет другова које ћемо распоредити према потреби у наше батаљоне и тако их подићи војнички и политички. Борбеност наших јединица је опала због неучествовања у акцијама, јер наше јединице биле су позициске, а непријатељских напада нема.

Ви нам наређујете да што пре формирамо батаљон с ону страну Врбаса и да пребацимо извесне наше снаге које би требале да дејствују на комуникацији Травник — Д. Вакуф. ми још нисмо извршили стабилизацију ни ових снага које сада имамо, као и због чињенице да данас III Крајишки одред располаже са свега 2 батаљона и то: Батаљона „Пелагић" и новоформирани Купрешки батаљон, док батаљон „Искра" треба да се формира и реорганизује обзиром на већ вама познату ситуацију са тим батаљоном¹. Ми ћемо ипак испитати могућности пребацивања извјесних наших дијелова и у најскорије вријеме поднети вам извјештај. Наглашавамо да јединица која би се формирала с ону страну Врбаса мора да буде потпуно покретна што захтијева већи степен, како војничке, тако и политичке образованости. Ми из искуства знамо да јединица која би прешла с ону страну Врбаса треба да издржи јаче борбе са усташама, који по сваку цену желе да сачувају железнички пут Бугојно—Д. Вакуф—Травник. Ми смо мислили основати један ударни батаљон на сектору овог одреда, али због отпадања батаљона „Будућност" и та нам је могућност ускраћена.

Батаљон „Пелагић" врши нападе на пругу Јајце — Д. Вакуф и, обзиром да сада пругу чувају мале непријатељске снаге, ми ћемо подузети већа рушења.

Молимо Оперативни штаб да нам пошаље муниције, јер последње акције око Купреса исцрпеле су нам резерве.

Како нам је друг командант обећао бацач, то молимо да нам исти пошаљете пгго прије, јер ми морамо покренути наше јединице у акције у вези са задацима које смо себи поставили.

Врховни штаб ставио нам је у дужност да обиђемо Прозорску чету, као и чету у Г. Вакуфу. Ми ћемо видјети како стоји са тим четама које нам је Врховни штаб додјелио и поднети вам извјештај.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Немања Влатковић

Командант,
Р. Маријанац

¹ У то вријеме батаљон се, под утицајем четничке пропаганде, налазио у превирању. Види док. бр. 54.

ИЗВЈЕШТАЈ ЗАМЈЕНИКА КОМАНДАНТА ЧЕТВРТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ОД 25 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРЕНУ ЦЕНТРАЛНЕ БОСНЕ, БОРБАМА ОДРЕДА И ПРОЛЕТЕРСКОГ БАТАЉОНА У ВРЕМЕНУ ОД 18 МАЈА ДО 18 ЈУНА 1942 ГОДИНЕ

БОЈАНИЋ ДУШКО,
замјеник команданта IV
К.Н.О.П. одреда, подноси
извјештај

ДРУГАРСКОМ

ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

ИЗВЈЕШТАЈ

о стању на терену IV крајипгког народно-ослободилачког партизанског одреда и Пролетерског батаљона у времену о^ 18 маја до 18 јуна т. г.

Од дана одласка Ударног батаљона II К.Н.О.П. одреда са сектора IV К.Н.О.П. одреда стање на терену овога одреда било је следеће:

У одреду су постојале двије чете и то: чета Црновршка и Прњаворска. Чета црновршка стално је нападана од стране четника с леђа, а од стране Хрвата¹ од Клашница и бање Слатине, којој се више није могла пружити помоћ и напослетку је капитулирала, и то: један је вод био заробљен од стране четника, док је друти дошао у састав Пролетерског батаљона, који се налазио у Вијачанима. Потом је остала само Прњаворска чета која је бројала 60 пушака, 2 пушкомитраљеза, која је након 7 дана по одласку Пролетерског батаљона била нападнута од стране четника и разбијена.

Одласком Ударног батаљона, концентрација четника дјеловала је још више на деморалисани Пролетерски батаљон, који је потом захтијевао да оде у Козару. Њиховим захтјевима није се могло удовољити, али ипак, на наваљивање свих бораца, послана су два пролетера Да извиде терен и припреме лађе и исте су четници заробили. На поновни захтјев бораца овај батаљон, не чекајући извјештај од курира, упути се према Врбасу са намјером да се пребаци у Козару.

Од партизана, командира и комесара појединих чета са овога сектора основане су 4 герилске групе, од којих је једна упућена према Скендеру, с тим да има чекати наше снаге које су требале доћи из Козаре. Друга герилска група је такође отишла одмах у правцу ријеке Босне да покуша успоставити везу са Пролетерском бригадом, која се налазила у близини Озрена.² Трећа и четврта група су остале да размјесте болеснике и закопају два бацача, као и остали материјал, те да последице крену једна према Мотајици, а друга према Врбасу, с тим да обадвије дјелују пропагандом и летцима по селима.

Након два дана по одласку Пролетерског батаљона сазнали смо да се исти није успио пребацити, пошто није имао него једну лађу.

Послије неуспјеха пребацивања скоро сви пролетери који су са сектора IV одреда напустили су Пролетерски батаљон. Са Пролетерским батаљоном састали смо се у селу Отпочивајући³ и кренули у правцу Мотајице, гдје смо скупа ишли до села Раковца, гдје нам је опет један пролетер из Грмечке чете побјегао четницима са пушкомитраљезом.

У Раковцу смо отпочели и спремили напад на Лепеницу, хрватско-упориште, јако 70 домобрана, којима је командант Данко⁴ још по дану дао ултиматум да се предају, нашто су одговорили: „Ако сте мушко ударите“. Изјутра рано смо опколили школу у којој се требало налазити војска, које тада није било, јер се извукла један км далеко од школе, вјероватно знајући за наш напад. Око 5 сати ујутру зачули су се повици „ура“. То су били четници, који су нас стално пратили од Вијачана, тако да су четници напали са једне стране, а с друге стране Хрвати и културбундовци. У борби од пар сати били смо разбијени, у којој су фалила 103 друга, што побијених што несталих. Остатак другова, сакупљених од 117, захтијевали су да се пребаце преко Саве. Ми, герилске групе, направили смо им заштиту, док су се они пребацили преко Саве.

На сектору IV одреда остале су само герилске групе. Од штабске герилске групе погинуо је последице одласка Пролетер-

* У ово вријеме (око 20 априла) на Озрену се налазио Први ударни батаљон Источне Босне са командантом Главног штаба НОПО и ДВ за Босну и Херцеговину Светозаром Вукмановићем. Ова се напомена и односи на овај батаљон а не на Прву пролетерску бригаду, пошто је, према плану Главног штаба, од три ударна батаљона Источне Босне и Пролетерског батаљона Босанске Крајине требало да се формира Трећа НОУ бригада. Међутим, новонастала ситуација у Источној Босни у вези са Трећом непријатељском офанзивом и четничко превирање у Централној Босни онемогућили су остварење овог плана.

³ Отпочиваљка

* Народни херој Данко Митров. Погинуо у борби са четницима, јуна 1942 год., као командант Четвртог крајишког НОП одреда.

ског батаљона друг командант Данко и један герилац заробљен од стране четника.

Послије борбе у Мотајици задржали смо се на сектору IV одреда 10 дана. Увидјевши да на том терену не могу постојати, односно одржати се герилске групе, то сам тражио да идем у Козару са још два друга, што нам је и одобрено. Кренуо сам са групом Радмановом³ према Врбасу, пошто је његова група ишла у том правцу. Растали смо се близу Врбаса, гдје сам се ја пребацио, а његова група након једног дана била нападнута и заробљена, гдје је и он погинуо.

Штабска група која је остала у Мотајици и са њом политички комесар одреда⁴, један члан ОК (Мала⁷) са 5 омладинаца,⁸ по сазнању од једног друга, [знам] да се та група пребацила послје у Славонију, а за судбину прве двије групе знам само толико да су разбијене и неки другови ухваћени.

У Козару сам стигао након 50 дана, пошто се нисам могао пребацити преко фронта. За то вријеме био сам у селу, а сада се налазим у Козари, гдје сам се ставио на расположење II К.Н.О.П. одреду.

Од погинулих и заробљених другова сигурно јесу:

командант IV К. одреда друг Данко Митров, погинуо од четника;

командант Пролетерског бат. друг Здравко Челар,⁹ стријељан од четника;

пол. комесар Прол. батаљона Есад Миџић,¹⁰ стријељан у Б. Луци;

члан ОК Милан Радман, погинуо у борби против четника; командир чете Црни Врх Душан Брковић, погинуо у борби против четника (као курир).

Још многи чланови КПЈ и неки пролетери налазе се код четника у четама и сви су прије кратког времена примили оружје. Сви се држе добро тако да свака четничка чета има по један мали број наших људи с којима ћемо моћи повремено одржавати везу. Међу њима се налази и члан ОК друг Милош Глишић.

Уз другарске поздраве:

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Негдје у Козари,

Замјеник команданта IV одреда

25 августа 1942 г.

Бојанић Душан

³ Милан Радман

* Војо Ступар

⁷ Зага Умичевић, члан Окружног комитета КПЈ на терену Четвртог крајишког одреда

• Односи се на Лазу Видовића и Божу Татурагића (погинуо крајем 1942 године на Укрини) и још три омладинца чија имена Редакција није могла установити.

⁹ Народни херој Здравко Челар

¹⁰ Народни херој Есад Миџић

**ИЗБЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАН-
СКУ КРАЈИНУ ОД 26 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ
ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ДРУГЕ КРА-
ЈИШКЕ НОУ БРИГАДЕ КОД СИТНИЦЕ¹**

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. и Д.В.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
дне 26 августа 1942**

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д.В. ЗА ЈУГОСЛАВИЈУ

на положају

Непријатељ је покушао са моторизованим снагама да про-
дре цестом Бањалука — Мркоњић Град.

II крајишка ударна бригада дочекала га је на положајима
Бунарево испред Ситнице и примила борбу са непријатељем*.
У тој борби уништена су два тенка, један авион и два камиона.
Губици непријатеља 50 мртвих и рањених. Током цијеле **борбе**
10 непријатељских авиона стално су бомбардовали положаје II
K[рајишке] ударне бригаде. Јачина непријатељских снага **рачуна**
се на 750 војника. Наши губици 3 мртва и 11 рањених. До **сада**
непријатељ је заустављен у свом наступању. Предузели **смо**
све мјере да непријатеља разбијемо и онемогућимо му даљно
гфодирање.

Уз другарски поздрав са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

На положају у 13 сати.

Командант,
Коста³

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 2878.

² Опширније о покушају непријатељског продора за Мркоњић
Град и о борбама око Ситнице види док. бр. 130.
³ Коста Нађ

НАРЕДБА ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ ОД 27 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБУ ПЕТОГ КРАЈИШКОГ ОДРЕДА ЗА ФОРМИРАЊЕ ДВА УДАРНА БАТАЉОНА ЗА ТРЕЋУ КРАЈИШКУ БРИГАДУ¹

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ

Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Бр. 392

Од 27-У1Н-1942

ШТАБУ V К. Н. О. П. ОДРЕДА

Н А Р Е Д Б А

Од снага V одреда (батаљона „Гаврило Принцип“, „Старац Вујадин“ и „Будућност“) створиће се два батаљона који ће ући у састав III крајишке ударне бригаде.²

Штаб V крајишког одреда и један члан штаба III К. ударне бригаде нека одмах предузму формирање нових двају батаљона, с тим што ће увући у батаљоне што више бораца из батаљона „Гаврило Принцип“, „Старац Вујадин“ и „Будућност“. Све аутоматско оружје треба ући у састав ударних батаљона.

Штаб V одреда одредиће мјесто концентрације батаљона, које ће свакако бити близу досадашњих положаја према Грахову.

Мање снаге које неће ући у састав ударних батаљона нека се организују у 1 чету или 1 мањи батаљон и нека их штаб V крајишког одреда распореди на положаје према Грахову.

Новоформирани ударни батаљони остали би и даље на граховском сектору, само ће потпасти под команду штаба III крајишке ударне бригаде.

Територија V крајишког одреда претвориће се у слободно подручје, чију ће команду овај Штаб накнадно одредити.

О предузетим мјерама извијестите овај Штаб.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,

Замј. команданта,

¹ Пронађена је копија оригинала.

² О формирању Треће крајишке бригаде види док. бр. 114, примједбу 2.

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ (ЦРНОГОРС-
СКЕ) БРИГАДЕ ОД 28 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТА-
БУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА У ОКОЛИНИ
КУПРЕСА¹**

ШТАБ IV ЦРНОГОРСКЕ

Н.О.У. БРИГАДЕ

28-VIII-1942

у 18 сати

**ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ПАРТИ-
ЗАНСКЕ И ДОБРОВОЉАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Према Вашим ранијим наређењима јединице наше Бригаде врше редовне демонстративне препаде на Купрес и истурене непријатељске положаје у околини Купреса. Наше јединице обезбјеђују села у околини Купреса од негтријатељских испада и дијелом сабирају жетву, иако то тешко иде, због слабог одзива становништва из Злосела и осталих села, чије је становништво као усташки настројено одбјегло у Купрес. У свему овоме имамо слабо или скоро никако садејство јединица III крајишког одреда, чије је људство и војнички и политички на врло ниском борбеном нивоу.

Јединице наше Бригаде извеле су до сада неколико успјешних препада на Купрес, Погану Главицу и непријатељске патроле, које обезбјеђују набавку намирница из Злосела за породице бјегунаца, Плазеницу итд.

Једна чета I батаљона наше Бригаде заједно са једном четом Купрешког батална извела је препад ноћу између 27 и 28 о. мј. на комуникацију Купрес — Бугојно. У том препаду уништен је један непријатељски камион (празан), убијена су три црнокошуљца² и два рањена. Заплијењено је: 3 пушке и 2 ћебета. Овај препад требао је имати још тежих посљедица за непријатеља, да мјеигганска јединица,³ и поред датих упутстава, није отворила на сувише великом отстојању ватру на удаљени непријатељски камион. С наше стране није било никаквих жртава. Ми ћемо овакове и сличне препаде изводити чешће. Ради оријентације јављамо Вам да непријатељ на комуникацији Купрес — Бутојно, дуж пута, има неколико сталних осигурања. Ми ћемо изводити препаде и у циљу ликвидације тих осигурања.

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 3287.'

² Припадници усташке формације „Црна легија”

³ Чета Купрешког батаљона

Пред вече 27 на 28 о. мј. непријатељска колона, потпомоглута авијацијом и артиљеријом, у јачини од 400 усташа, направила је испад у правцу села Вуковско. Наше Јединице, које су се налазиле у правцу села Вуковско и Заноглина, биле су добиле обавјештење да се повуку у правцу Шујице у циљу затварања тјеснаца Шујица. Непријатељ је био обавјештен да ми на том сектору располажемо са малим снагама, те је преко Црног Врха и Превије успио да упадне у Д. Вуковско, а наше јединице нису биле довољне да му даду озбиљнији отпор. На правцу продирања налазио се један наш батаљон⁴, који последије губитака око Бугојна и Купреса броји око 80 бораца, а који се је морао повући на положаје изнад села Рилића и села Брда. Непријатељ је у три колоне упао у село Д. Вуковско, попалио га и одвео стоку, док је становништво успјело избјећи. Ми смо одмах издали наређење нашим јединицама да се повежу са јединицама I бригаде,⁵ које се налазе у тјеснацу Шујице, и да заједно са њима једним бочним нападом истисну непријатеља, не дозволе му даље надирање и преноћиште у Селу, као и то, да морају примити борбу са ма како великим непријатељским снагама. Ми смо исте ноћи извршили препад са ову страну Купреса на М. Врата, и раније наведени препад на комуникацији Купрес — Бугојно и истурили једну нашу чету на положај Стражбеница. Непријатељ се, по усменим извјештајима, повукао у Купрес са опљачканом стогом. Једновремено смо издали налог јединицама које се налазе на том сектору да обавијесте о томе V бригаду⁶, те да и она изврши притисак у правцу Бугојна. Ноћу се чула у томе правцу топовска канонада, но ми још нисмо добили никакав извјештај.

У Бригади се проводи систематски војно-политички рад, и указује се политичка и војничка помоћ мјесним јединицама. Стање у Бригади је добро. Исхрана Бригаде иде доста тешко, тако да извјесне јединице нису добиле по 2—3 дана брашна, а мјесно становништво се односи хладно и није расположено да помажу нашу болницу чак ни млијеком.

Попуњавање наше Бригаде из ових крајева нисмо вршили, јер овдашњи партизани неће и не желе ступити у ударне бригаде, што је разумљиво кад код њих не постоји ни одлучности да бране своје домове.

Ово се даде објаснити тиме што је утицај четника Дреновића још доста јак, што има за последицу пасивно држање према Народно-ослободилачкој борби, а код елемената који су чвршће били везани са Дреновићем, непријатељско држање.

⁴ Други батаљон Четврте пролетерске (црногорске) бригаде

⁶ Прва крајишка НОУ бригада

⁵ Пета црногорска НОУ бригада

Ми вјерујемо да ће послуже ликвидације Мркошић Града станџе бити поправљено у нашу корист.

Напомињемо да наше јединице располажу просјечно на борца по 20 пушчаних метака, а у читавој Бригади данас нема више од 40—50 ручних граната и 100 бензинских флаша. Зато молимо Врховни штаб да у случају плијена, као и од плијена у Мркошић Граду да нам стави на расположење извјесне количине муниције и бомби од бацача 81.

Приликом уништења непријатељског камиона на путу Купрес — Бугојно, нађена су три писма, које им упућују њихове породице, а у којима се, међу осталим, говори о дејству партизанских јединица у источној Славонији, зато Вам писма⁷ прилажемо да би их искористили за емисију „Слободна Југославија“.

Молимо Вас, ако имате могућности, да нам поручите или израдите печат за Бригаду.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар:
Митар⁸

Командант:
Пеко⁹

⁷ Писма нису пронађена
* Митар Бакић
" Пеко Дапчевић

**ДОПИС ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАНСКУ
КРАЈИНУ ОД 29 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВЕ ОПЕ-
РАТИВНЕ ЗОНЕ НОПО ХРВАТСКЕ О САРАДЊИ БОСАН-
СКИХ И ХРВАТСКИХ ЈЕДИНИЦА ПРИЛИКОМ ЧИШЋЕЊА
НЕПРИЈАТЕЉСКИХ УПОРИШТА ИЗМЕЂУ КРУПЕ И БИ-
ХАЋА**

J

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ
Бр. 407

Од 29-УШ-1942

ШТАБУ ОПЕРАТИВНЕ ЗОНЕ Н.О.П.О. ХРВАТСКЕ

Положај

- 2 септембра о. г. са нашом III крајишком бригадом извр-
шићемо чишћење непријатељских упоришта на ријеци Уни,
између Крупе и Бихаћа.¹ Ова ће акција обухватити и мјесто
Цазин.

Уколико ваш Штаб располаже са неким снагама код Гате
и Кладуше, могао би наредити тим снагама да приликом на-
шег напада на поменута мјеста врше притисак на Кладушу и
друга непријатељска упоришта са ваше стране, одакле би мо-
гао непријатељ да пружи помоћ нападнутом Цазину.

Једна од ваших јединица, која се налази у блокади Би-
хаћа² са зап.[адне] стране, могла би да се упути према Цазину,
гдје ће ухватити везу са нашим јединицама.

Извјестите нас које ћете мјере моћи предузети у вези ове
акције.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,
Осман³

Зам.¹ команданта,
С. Родић⁴

(М. П.)

¹ Види док. бр. 131.
² Батаљон „Огњен Прица“
³ Осман Карабеговић
⁴ Славко Родић

**ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БО-
САНСКУ КРАЈИНУ ОД 29 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ
ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРИПРЕМАМА ЗА
НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉСКО УПОРИШТЕ ХАН КОЈА
И ПОКУШАЈИМА НЕПРИЈАТЕЉА ДА ПРОДРЕ ПРЕМА
КЉУЧУ¹**

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. и Д.О.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ**
дне 29 августа 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д. ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ

на положају

I и II крајишка ударна бригада продужују са својим наступањем према Бања Луци, с тим да се зауставе на линијама Колима.² Послије пораза непријатеља код Ситнице³ нема неког јачег отпора и према извјештајма које смо добили повукао се је непријатељ у Бања Луку, а са неким мањим снагама учврстио се у Колима. Данас вршимо напад на Кола.⁴

II пролетерска бригада помакнут ће се мало напријед и смјестит ће се у селима Локвари — Дујаковци, и тиме ће онемогућавати четничким групама да залазе за леђа првим двијема бригадама.

III пролетерска бригада⁵ имаде задатак да на ослобођеној територији дејствује политички и прикупи четнике који се налазе по кућама и, како они то кажу, чекају наша наређења, и у заједници са штабом III К. одреда формира од њих војне јединице; и одређује им се положај углавном према Јајцу.

III крајишки одред има задатак да са својим снагама врши демонстративне нападаје на Јајце и да врши присилна извиђања у циљу да дознамо каква ће бити реакција непријатеља.

Предузели смо све потребне мјере за рушење свих комуникација из правца Бања Луке — Јајце.

Непријатељ је покушао из Санског Моста и Врхпоља да продре према Кључу, али је одбачен уз знатне губитке. Тај продор непријатеља требао је сигурно да координира са непри-

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бр. 2880.

² Хан Кола

³ О резултату борби код Ситнице види док. бр. 123.

⁴ О борбама око Хан Кола види док. бр. 129.

⁵ Трећа санџачка НОУ бригада

јатељском колоном која је потучена код Ситнице. Послао сам 3 чете Рибничког баталјона^в за појачање тога сектора.

Јучер је пронађено у Мркоњићу⁷ 29 сандука муниције, и сандук бомби и 2 сандука сигналних метака, а исто тако и 1 вагон соли. Са муницијом смо снабдјели све бригаде које се налазе овдје, а и вама шаљемо 8 сандука.

Других новости овдје нема. Уз другарски поздрав са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант,
Коста

БР. 128

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ШЕСТОГ КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА
ОД 29 АВГУСТА 1942 ГОД. ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ НОП
И ДВ ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ О БОРБИ СА НЕПРИЈАТЕ-
ЉЕМ КОД СЕЈА КРАСУЉА И О РАСПОРЕДУ ЈЕДИНИЦА**

**ШТАБ VI ОДРЕДА
Н.О.П.В.**

29. VIII. 1942 год.

ДРУГАРСКОМ ОПЕРАТИВНОМ ШТАБУ ЗА БОС. КРАЈИНУ

Ваше наређење од 28. о. м. које се односи на појачање фронта око Врхпоља примили смо и по њему поступили, пребацивши остале снаге нашег II батаљона („Соко“). Тако се сада на фронту код Врхполја налазе два наша батаљона (6 чета).

Непријатељ је, како сте већ обавијештени, 27 о. м. покушао са снагама од 1.000 домобрана и усташа да продре на ослобођену територију Кључкога среза. Услед слабе повезаности наших јединица на том сектору непријатељ је успио потиснути наше снаге са њихова положаја и продријети до села Красуља. Поред неповезаности наших снага, разлог за доста брз и лак продор јесте и неосигураност крила, а што се није могло извршити са снагама нашег једног батаљона.

Ова непријатељска акција вјероватно није била усмјерена на продор у Кључ и Саницу већ на онемогућење жетве и паљења, односно одгоњења жита и растерећења фронта према Бањој Луци.

^в У ово вријеме припадао је Шестом крајишком НОП одреду.
⁷ Мркоњић су ослободиле, ноћу 23/24 августа, Прва крајишка и Друга пролетерска бригада.

28 о. м. наше су снаге повратиле се према својим старим положајима пошто је непријатељ у току ноћи отступио према Врхпољу. Да ли наше снаге држе положај изнад самог Врхпоља, тачно не знамо, али смо упутили курира и извјештај ћете накнадно добити.

Наша Мањачка чета, по наређењу команданта Оп. штаба друга Косте¹, добила је задатак да руши цесту Јајце — Бања Лука и отишла је по томе задатку. II чета Трећег батаљона (Соколовачка) налази се на фронту код Врхпоља.

Како се види, наше су снаге заузеле држањем положаја око Врхпоља и на цести Бања Лука — Јајце, те према томе недостају нам снаге за чишћење терена Врбљани, Медна, Ораховљани, Пецка, Граци и Долови, као и других села према Мркоњићу, што припада нашем одреду, а гдје наш Други батаљон позна терен.

Ми сматрамо да је ова ситуација (ангажованост наших снага на Врхпољу) за нас незгодна, јер се може десити оно исто што се десило приликом прољетошњег проласка Ударног батаљона² преко Мањаче. Четници су на овоме терену разбијени, али нијесу ликвидирани већ су се по групама расули по шумама, а постоји могућност за њихово гр^аписање.

Стога сматрамо, а да би могли вршити политички и војнички утицај, да се наш II батаљон ослободи фронта на Врхпољу додавши тамо снаге I одреда или III Ударне бригаде. Задаци нашег II батаљона били би прогањање и хватање четничких група расутих по шумама, као и политичко учвршћавање четничког терена.

Овога часа приспио нам је извјештај да су наше снаге I батаљона заузеле своје старе положаје изнад Врхпоља.

Са другарским борбеним поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар:
Илија Дошен

Командант:
Драго³

(М. П.)

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ

Н.О.П.О. ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ

Бр. 413

Од 30/УШ 1942

¹ Коста Нађ

³ Односи се на Ударни батаљон Првог и Петог крајишког одреда, који је у априлу и мају 1942 год. водио борбе против четника на Мањачи.

**ИЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАН-
СКУ КРАЈИНУ ОД 30 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ ШТА-
БУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОРБАМА ДРУГЕ КРАЈИ-
ШКЕ НОУ БРИГАДЕ КОД ХАН КОЛА¹**

**ОПЕРАТИВНИ ШТАБ Н.О.П. и Д.В.
ЗА БОСАНСКУ КРАЈИНУ**
дне 30/8. 1942

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

на положају

У борбама које води II крајишка ударна бригада против непријатеља код Хан Кола оборен је још један авион и један тенк, а убијено је 18 Нијемаца (културбундоваца).² Вечерас ће се извршити напад на Хан Кола

Новијих момената нема. Уз другарски поздрав са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант,
Коста³

БР. 130

**НАРЕЂЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БОСАН-
СКУ КРАЈИНУ ОД 31 АВГУСТА 1942 ГОД. ШТАБУ ПРВОГ
КРАЈИШКОГ НОП ОДРЕДА ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉ-
СКА УПОРИШТА У САНСКОЈ ДОЛИНИ**

426
31-VIII-

ШТАБУ I КРАЈИШКОГ ОДРЕДА

Положај

Данас смо примили извјештај II крајишке бригаде о покушајима непријатеља да од Б.[ање] Луке продре у ослобођени Мркоњић. Наше снаге дочекале су 26 и 28 о.мј. непријатеља и

¹ Оригинал се налази у архиви ЦК СКЈ под бројем 2881.

* О борбама око Хан Кола говори и док. бр. 127.

³ Коста Нађ

задале му тешке губитке. Том приликом уништена су 3 непријатељска тенка, 2 камиона, 1 луксузни аутомобил итд., а и губици у људству код непријатеља били су велики.¹ Након тога нанха II бригада добила је за задатак да продре према Б. Луци, и у вези тога њеног задатка, а и акција осталих наших снага на том сектору, потребно је да ваш одред ступи у везу са штабом VI одреда и да предузмете акције у Санској Долини на ман>а непријатељска упоришта која сте у стању да ликвидирате. На тај начин добићемо и то, да непријатељ у тој Долини неће имати могућности да се прибере и*да започне са нападима у циљу помагања својим снагама од Б. Луке.

Друга В. Ољачу,² који сада врши дужност секретара вашег штаба, упутите штабу II ударне бригаде. Са њим пошаљите и једну машину ћирил. — „Портабл“, која је неопходно потребна тој Бригади, а коју ћете ви вјероватно наћи у вашој интендантури, у магацину. Уколико немате расположивих машина од којих би једну могли одвојити за II бригаду, јавите нам то, да би могли потражити на другој страни, јер ми овдје немамо. У сваком случају треба ту машину да понесе друг Ољача собом.

Наша III крајишка бригада у заједници са неким снагама I одреда и I оперативне зоне подuzeће ових дана једну важнију акцију³ чији ће успјех имати већег значаја за операције у Крајини.

Данас су се повратили курири из II одреда⁴ и донијели су једну задовољавајућу слику са тог терена. Наше јединице на том сектору прешле су већ на акције и том приликом уништено је нешто непријател>ских војника. Ових дана одржана је на том терену једна импозантна смотра наших снага⁵ која је најјасније показала да намјере непријатеља нису ни издалека испуњене и да тамошњи партизани неће да напусте борбу све док је и један окупатор у нашој земљи.

Достављајте нам редовно извјештаје, јављајте о свим вашим намјерама и акцијама, јављајте увијек гдје се налазите. Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар,

Командант:
на положају

¹ Опширније о томе види док. бр. 123.

² Војо Ољача

³ Односи се на акцију поменутих снага на непријатељска упоришта у Поуњу.

⁴ Други крајишки НОП одред „Младен Стојановић“

⁵ Више о томе види док. бр. 104.

**ЛЗВЈЕШТАЈ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП И ДВ ЗА БО-
СДНСКУ КРАЈИНУ ОД 31 АВГУСТА 1942 ГОД. ВРХОВНОМ
ШТАБУ НОП И ДВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ФОРМИРАЊУ ТРЕЋЕ
КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ И ПРИЈЕДЛОГ КАКО ДА СЕ ПО-
ЛУОГНЕ СЛАВОНСКИМ ПАРТИЗАНИМА ЗА ВРИЈЕМЕ НЕ-
ПРИЈАТЕЉСКЕ ОФАНЗИВЕ**

429
31-УИ1-

БРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.П. и Д. В. ЗА ЈУГОСЛАВИЈУ

Положај

Драги другови, одмах смо приступили организовању III крајишке бригаде од оних снага које смо на састанку са вама предвидјели. Ми смо већ прије нашег доласка у ваш Штаб били организовали III крајишку бригаду од 2 батаљона, и хтјели смо је послати у акцију. Сматрали смо да је потребно развучити снаге непријатеља и упутили смо нашу III крајишку бригаду и извјесне снаге I крајишког одреда у правцу Бихаћа, Цазина и околних села. Сматрамо да је ова акција, која треба да се изврши око 2-IX, а којом управља друг Славко Родић, замј. команданта Оперативног штаба, важна по томе што ствара боље услове за утоворене веће акције око Бихаћа, Цазина и на терену Баније.

Осим тога, обзиром на вијести из Славоније, важно је свратити позорност гарнизона око Петриње, Глине и колико толико побољшати и помоћи положај другова у Славонији.

Ми вам шаљемо писма¹ друга Грге² (2) из којих ћете видјети да на Славониту претстоји већа офанзива. Сходно нашим разговорима ми би требали помоћи Славонцима. Најбоља помоћ била би предвиђена офанзива на терену Баније и око Бихаћа. приближавање Петрињи, Глини, Костајници. Ми мислимо да би са припремама на овом терену требали хитно отпочети, јер како видите — непријатељ туче један по један одред, најприје Козару, затим Банију, па онда преко Саве Славонију. Као што видите, они најприје уништавају одреде на важнијим стратешким мјестима на привредним и саобраћајним путевима. Требало би због свега тога помоћи Славонцима и не препустити их самима себи.

¹ Ова писма нису пронађена.
² Грга Јанкес

Примили смо пошту из Козаре³, чије преписе вам шаљемо ради увида у тамошње прилике, као и ради њиховог обавјештења да непријатељ концентрише веће снаге у Б[ањој] Луци и према нашој ослобођеној територији. Не извјештавају колике су те снаге, па ми претпостављамо да су то можда оне снаге са којима смо већ имали сукобе око Ситнице. Ипак смо о свему томе обавјестили друга Косту⁴.

Не знамо хаква су упутства добиле бригаде у односу на четнике. Друг Коста извјештава да III пролетерска ударна бригада⁵ сређује терен око Мркоњића и жели четнике сврстати у наше јединице и упутити их на положаје. Мишљења смо да треба разоружати већи број из четничких редова, да не треба поново формирати комплетне њихове пријашње чете и батаљоне, већ их треба увести у наше јединице, а при томе у сваком поједином случају провјерити да нијесу били убојице и жестоки борци против нас. Не би се смјело олако узети ово привремено притајивање четника и ми би требали политички а и војнички потпуно разбити њихове организације, а не да оне остану под добровољачком фирмом комплетне какве су и раније биле, јер у том случају нијесу разбијене. Стога би ми требали имати једно јединствено гледиште и један план, те да наш VI одред у сарадњи са III пролетерском ударном бригадом приведе крају то питање.

Ради увида у издајнички рад четника, шаљемо вам ова два саслушања⁶ четничких вођа, и то Миле Кецмана и Миле Родића. Могу послужити за раскривање четничких планова и њихове издајничке улоге.

Уз другарски поздрав,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Командант:
отсутан

Прилози: Сасл. Родића и Кецмана,
2 писма друга Грге
извј. Штаба II бат.⁷ од 25/УШ

* Види док. бр. 120.

¹ Коста Нађ

² Трећа санџачка НОУ бригада

³ Ова саслушања нису пронађена.

⁷ Погрешно написано „II бат.“ умјесто „II одред“.